

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

DERLEME SÖZLÜĞÜNE GÖRE
ANADOLU AĞIZLARINDA BİRLEŞİK EYLEMLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aysun LAÇIN

TEZ YÖNETİCİSİ

Yrd. Doç. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ

KARS -2010

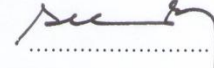
T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Aysun LAÇİN' e ait "Derleme Sözlüğüne Göre Anadolu Ağzlarında Birleşik Eylemler" konulu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

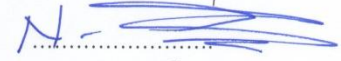
Öğretim Üyesinin Ünvanı, Adı ve Soyadı

İmza

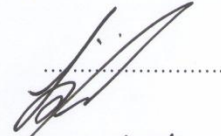
Doç. Dr. Selçuk URAL

Yrd. Doç. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ (Tez Yöneticisi)

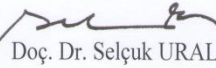
Yrd. Doç. Dr. Kürşat ÖNCÜL

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 04/06/2010 tarih ve ..2010.../...05.. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

UYGUNDUR

25../06../2010

Doç. Dr. Selçuk URAL

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	XI
ABSTRACT	XII
ÖN SÖZ.....	XIII
KISALTMALAR	XIV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Anadolu Ağızlarının Oluşumu.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.2 Ağız.....	7
1.3. Anadolu Ağızları İle İlgili Çalışmalar	8
1.4. Anadolu Ağızlarıyla İlgili Yapılan Sınıflamalar	12
1.4.1. İgnacz Kunos'un Sınıflaması	12
1.4.2. Ahmet Caferoğlu'nun Sınıflaması	12
1.4.3. Zeynep Kormaz'ın Sınıflaması	13
1.4.4. Tooru Hayashi'nin Sınıflaması	13
1.4.5. Diğer Sınıflamalar	14
1.5. Birleşik Eylemler	16
1.5.1. Birleşik Eylemin Tanımı	16
1.5.2. Birleşik Eylemlerle İlgili Yapılan Sınıflamalar	18
1.5.2.1. Jean Deny'nin Sınıflaması	19
1.5.2.2. Annamaria Von Gabain'in Sınıflaması.....	20
1.5.2.3. Ferhad Zeynalov'un Sınıflaması	21
1.5.2.4. Andrey Nikolayeviç Kononov'un Sınıflaması.....	22
1.5.2.5. Mecdut Mansuroğlu'nun Sınıflaması.....	28
1.5.2.6. Beşir Gögüş'ün Sınıflaması	29
1.5.2.7. Tahir Necat Gencan'ın Sınıflaması.....	31
1.5.2.8. Muharrem Ergin' in Sınıflaması	32
1.5.2.9. Vecihe Hatiboğlu'nun Sınıflaması	32
1.5.2.10. Doğan Aksan' ın Sınıflaması	32

1.5.2.11.Kaya Bilgegil'in Sınıflaması.....	33
1.5.2.12.Tahsin Banguoğlu'nun Sınıflaması.....	34
1.5.2.13.Rasim Şimşekin Sınıflaması.....	37
1.5.2.14.Haydar Ediskun'un Sınıflaması	38
1.5.2.15.Nurettin Koç'un Sınıflaması	39
1.5.2.16.Necmettin Hacıeminoğlu'un Sınıflaması	40
1.5.2.17.Leyla Karahan'ın Sınıflaması	41
1.5.2.18.Faruk Kadri Timurtaş'ın Sınıflaması	44
1.5.2.19.Zeynep Korkmaz'ın Sınıflaması	45
1.5.2.20.Talat Tekin'in 'ın Sınıflaması	49
1.5.2.21.M. Ali Kurutaş'ın Sınıflaması	50
1.5.2.22.Ali Şeylan'ın Sınıflaması	53
1.5.2.23.Enfel Doğan'ın Sınıflaması	55
1.5.2.24.Gülnaz İşlek'in Sınıflaması	56
1.5.2.25.Funda Toprak'ın Sınıflaması.....	57
1.5.2.26.Derleme Sözlüğündeki Birleşik Eylemlerin Sınıflaması.....	59

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.SES BİLGİSİ	70
2.1.1.Ünlüler	70
2.1.1.1.ā	71
2.1.1.2.á	71
2.1.1.3.ē	71
2.1.1.4.é	71
2.1.1.5.ì	72
2.1.1.6.ï	72
2.1.1.7.ū	72
2.1.1.8.ũ	72
2.1.1.9.Ünlü Uyumları.....	72
2.1.1.9.1.Kalınlık-İncelik Uyumu.....	72
2.1.1.9.2.Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	73
2.1.1.10.Ünlü Düşmesi	73
2.1.1.10.1.a düşmesi	73

2.1.1.10.2.ı düşmesi	73
2.1.1.10.3.i düşmesi	73
2.1.1.10.4.u düşmesi	73
2.1.1.10.5.İki Kelimenin Birleşmesi İle Oluşan Ünlü Düşmeleri.....	73
2.1.1.11.Ünlü Türemesi.....	74
2.1.1.11.1.e türemesi.....	74
2.1.1.11.2. i türemesi	74
2.1.1.11.2.1.Başta i Türemesi.....	74
2.1.1.11.2.2.Ortada i Türemesi.....	74
2.1.1.12.Ünlü Değişmeleri	74
2.1.1.12.1.Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	74
2.1.1.12.1.1.a>e	74
2.1.1.12.1.2.a>i	74
2.1.1.12.1.3.ı>i	75
2.1.1.12.1.4.u>ü	75
2.1.1.12.1.5.o>ö	75
2.1.1.12.2.İnce Ünlülerin Kalınlaşması	75
2.1.1.12.2.1.e>a.....	75
2.1.1.12.2.2.i>ı.....	76
2.1.1.12.2.3.ö>o	76
2.1.1.12.2.4.ü>u	76
2.1.1.12.3.Geniş Ünlülerin Daralması	76
2.1.1.12.3.1.a>ı	76
2.1.1.12.3.2.a>i	76
2.1.1.12.3.3.e>ı	76
2.1.1.12.3.4.e>i	76
2.1.1.12.3.5.o>u	77
2.1.1.12.3.6.ö>ü	77
2.1.1.12.4.Dar Ünlülerin Genişlemesi	78
2.1.1.12.4.1.ı>a	78
2.1.1.12.4.2.i>a	78
2.1.1.12.4.3.i>e	78

2.1.1.12.4.4.u>o	78
2.1.1.12.4.5. ü>ö	78
2.1.1.12.5.Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	78
2.1.1.12.5.1.ö>e.....	78
2.1.1.12.5.2.u>a.....	78
2.1.1.12.5.3.u>ı	78
2.1.1.12.6.Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	79
2.1.1.12.6.1.a>o.....	79
2.1.1.12.6.2.e>ö.....	79
2.1.1.12.6.3.i>u	79
2.1.1.12.6.4.i>u	79
2.1.1.12.6.5.i>ü	79
2.1.1.12.6.6.e>ü.....	79
2.1.1.12.7.Ünlü Birleşmesi	79
2.1.1.12.8.Orta Hece Ünlüsünün Korunması.....	80
2.1.2.Ünsüz Uyumu	80
2.1.3.Ünsüz Değişmeleri.....	80
2.1.3.1.Tonlulaşma	80
2.1.3.1.1.ç>c.....	80
2.1.3.1.2.f>v	80
2.1.3.1.3.g>ğ	81
2.1.3.1.4.g>v	81
2.1.3.1.5.k>g	81
2.1.3.1.6.k>ğ	82
2.1.3.1.7.k>h	82
2.1.3.1.8.k>y	83
2.1.3.1.9.k>yh	83
2.1.3.1.11.p>b	83
2.1.3.1.12.p>f.....	83
2.1.3.1.13.r>h.....	83
2.1.3.1.14.s>z.....	83
2.1.3.1.15.ş>ğ.....	83

2.1.3.1.16.t>d.....	83
2.1.3.2.Tonsuzlaşma.....	84
2.1.3.2.1.b>p.....	84
2.1.3.2.2.c>ç.....	84
2.1.3.2.3.ç>j.....	84
2.1.3.2.4.d>t.....	84
2.1.3.2.5.g>k.....	84
2.1.3.2.6.ğ>g.....	85
2.1.3.2.7.ş>s.....	85
2.1.3.3.Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişme.....	85
2.1.3.3.1.ğ>n.....	85
2.1.3.3.2.ğ>r.....	85
2.1.3.3.3.ğ>y.....	85
2.1.3.3.4.l>r.....	85
2.1.3.3.5.l>m.....	85
2.1.3.3.6.l>n.....	85
2.1.3.3.7.l>r.....	85
2.1.3.3.8.l>y.....	86
2.1.3.3.9.m>n.....	86
2.1.3.3.10.m>r.....	86
2.1.3.3.11.n>ğ.....	86
2.1.3.3.12.n>r.....	86
2.1.3.3.13.n>y.....	86
2.1.3.3.14.r>n.....	86
2.1.3.3.15.r>ñ.....	86
2.1.3.3.16.v>ğ.....	86
2.1.3.3.17.v>y.....	87
2.1.3.3.18.y>r.....	87
2.1.3.4.Süreksiz Ünsüzler Arasındaki Değişme.....	87
2.1.3.4.1.ş>ç.....	87
2.1.3.5.Süreklileşme.....	87
2.1.3.5.1.b>v.....	87

2.1.3.5.2.ç>ş.....	87
ŞEKİL BİLGİSİ	88
2.2.1. Addan Ad Türeten Ekler	88
2.2.1.1. +A.....	88
2.2.1.2. +Aç	88
2.2.1.3. +Adak (<+dA-k).....	88
2.2.1.4. +Ağı (<+A-gI).....	89
2.2.1.5. +Ak.....	89
2.2.1.6. +An.....	89
2.2.1.7. +Ay.....	89
2.2.1.8. +Az	90
2.2.1.9. +CA	90
2.2.1.10. +CI / +CU	90
2.2.1.11. +CIk/+CUk.....	91
2.2.1.12. +CII / +CUI	91
2.2.1.13. +CIn /+CUn	91
2.2.1.14. +dAk(<+dA-k)	92
2.2.1.15. +dAki (<+dA+ki)	92
2.2.1.16. +DAm (<+dA-m)	92
2.2.1.17. +DAş	93
2.2.1.18. +dIrIk /+dUrUk (<dUr-Uk).....	93
2.2.1.19. +dIz /+dUz.....	93
2.2.1.20. +gil, +giller.....	93
2.2.1.21. +II / +UI.....	94
2.2.1.22. + In / +Un	94
2.2.1.23. +Ir/+Ur	94
2.2.1.24. +(I)l/(U)l.....	95
2.2.1.25. +IAk (< +IA-k)	95
2.2.1.26. +IAmA (< +IA-mA)	95
2.2.1.27. +IAr	96
2.2.1.28. +IAz (< +IA-Z).....	96
2.2.1.29. +Iı /+IU	96

2.2.1.30. +IIk / +IUk	97
2.2.1.31. +mAn	98
2.2.1.32. + (I)msl / +(U)msU (<+m+sIg)	98
2.2.1.33. +(I)n I +(U)n	98
2.2.1.34. +(I)n +(A)n	99
2.2.1.35. +(I)ncI / +(U)ncU	99
2.2.1.36. +rAk	99
2.2.1.37. +sAk (< +sA-k)	99
2.2.1.38. +sl / +sU (<+sI-g)	100
2.2.1.39. +slk / +sUk (<+sI-k (?))	100
2.2.1.40. +slz/+sUz	100
2.2.1.41. +slzln(<sIz+In)	100
2.2.1.42. +sIzllk / +sUzIUk (< +slz I +sUz +IIk/+IUk)	101
2.2.1.43. +(I)t /+(U)t	101
2.2.1.44. +tI / + tU	101
2.2.1.46. +(I)z/+(U)z	102
2.2.2. Eylemden Ad Türeten Ekler	102
2.2.2.1. -(y)A	102
2.2.2.2. -(y)AcAk	102
2.2.2.3. -Aç, -ç	102
2.2.2.4. -AgAn /-AğAn < -A~gAn (?)	103
2.2.2.5. -Ak<-gAk	103
2.2.2.6. -Al, -l	103
2.2.2.7. -AlAk (< -AlA-k)	104
2.2.2.8. -Am	104
2.2.2.9. -(y)An	104
2.2.2.10. -AnAk	105
2.2.2.11. -(y)ArAk(<-(y)A-rAk)	105
2.2.2.12. -AsI (< -gA + sIg)	105
2.2.2.13. -cA	106
2.2.2.14. -ç	106
2.2.2.15. -DIk /-DUk	106

2.2.2.16. -gA.....	106
2.2.2.17. -gAç.....	107
2.2.2.18. -glç-gUç.....	107
2.2.2.19. -GAn.....	107
2.2.2.20. -GI / -GU	107
2.2.2.21. -GIn / -GUn	108
2.2.2.22. -I/-U (<-(I)g/-(U)g).....	108
2.2.2.23. -(y)lcl -(y)UcU (< -gUçl < -gU+çl).....	108
2.2.2.24. -Iç/-Uç (<-gIç /-gUç).....	109
2.2.2.25. -Ik/-Uk,-k (ET-yUk).....	109
2.2.2.26. -(y)Ip /-(y)Up.....	109
2.2.2.27. -iken / -ken, -(y)ken < er-ür-ken.....	110
2.2.2.28. -m,-(I)m /-(U)m.....	110
2.2.2.29. -mA.....	110
2.2.2.30. -mAcA (-mA+cA)	111
2.2.2.31. -mAç.....	111
2.2.2.32. -mAç / -bAç < -mAcA.....	111
2.2.2.33. -mAç < mA aş	112
2.2.2.34. -mAdAn < -mAdln	112
2.2.2.35. -m Ak.....	112
2.2.2.36. -mAn.....	113
2.2.2.37. -mAz.....	113
2.2.2.38. -mIk / -mUk.....	113
2.2.2.39. -mlş/-mUş.....	113
2.2.2.40. -n,-(I)n /-(U)n	114
2.2.2.41. -tl/-tU / -(I)ntl -(U)ntU (<-(I)n- +-tl /-(U)n- +-tU).....	114
2.2.2.42. -r, -Ar, -(I)r / -(U)r.....	114
2.2.2.43. -sAk < -sA-k < -Ig+sA-k.....	115
2.2.2.44. -sı / -sU < -sIk (-g) / -sUk (-g).....	115
2.2.2.45. -(y)Iş/-(y)Us, 2. ş, -(I)ş I -(U)ş	115
2.2.2.46. -t, -(I)t / -(U)t.....	116
2.2.2.47. -(A)z	116

2.2.3. Addan Eylem Türeten Ekler	116
2.2.3.1. +A-	116
2.2.3.2. +AI-<+A-l-	117
2.2.3.3. +An- < +A-n-	117
2.2.3.4. +Ar-<+A-r-	117
2.2.3.5. +dA-	117
2.2.3.6. +kIr-/ -kUr- < +k-(I)r-	118
2.2.3.7. +IA-	118
2.2.3.8. +IAAn-<+IA-n-	118
2.2.3.9. +IAş-<+IA-Ş-	119
2.2.3.10. + (I)r-/ +(U)r-	119
2.2.4. Eylemden Eylem Türeten Ekler	119
2.2.4.1. -A-	119
2.2.4.2. -AlA	120
2.2.4.3. -Ar-	120
2.2.4.4. -DIr-/ -DUr-<-t-Ur-	120
2.2.4.5. -I-/ -U-	121
2.2.4.6. -k-/ -(I)k-/ -(U)k-	121
2.2.4.7. -(I)l-/ -(U)l-	121
2.2.4.8. -mA-	121
2.2.4.9. -mAlA - < - mA+lA	122
2.2.4.10. -n- / -(I)n- / -(U)nı-	122
2.2.4.11. -(I)r- I -(U)r- < ET -(U)r-	123
2.2.4.12. -(I)ş-/ -(U)ş-	123
2.2.4.13. -(I)ştlr-/ -(U)ştUr- < -(I)ş-1-(U)ş-+-Ur-/ -tUr-	123
2.2.4.14. -t-, -(I)t-/ -(U)t-	124
2.2.4.15. -(I)z-/ -(U)z-	124
2.3. Derleme Sözlüğündeki Birleşik Eylemlerin Söz Varlığı	124

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK	131
SONUÇ	408

KAYNAKLAR	412
ÖZGEÇMİŞ	418

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERLEME SÖZLÜĞÜNE GÖRE

ANADOLU AĞIZLARINDA BİRLEŞİK EYLEMLER

Aysun LAÇİN

Tez Yöneticisi

Yrd. Doç. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ

Yıl: 2010, Sayfa: XIV+418

Derleme Sözlüğü ile ilgili yapılan bu çalışmada Anadolu ağızlarında kullanılan altı bin altı yüzden fazla birleşik eylem tespit edilmiştir ve çalışmanın sonuna sözlük olarak eklenmiştir. Anadolu ağızları ve birleşik eylemlerle ilgili sınıflamalara yer verilerek sözlükteki Derleme Sözlüğündeki birleşik eylemlerle ilgili bir sınıflama yapılmıştır. Birleşik eylemler; ses bilgisi, yapı bilgisi ve yardımcı eylemler açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Türkiye Türkçesi Ağızları, Derleme Sözlüğü, Anadolu Ağızları,

Birleşik Eylemler

ABSTRACT

THESIS OF MASTER ART

THE COMPOUND VERBS ACCORDING TO

THE COLLATION DICTIONARY

Aysun LAÇIN

Supervision

Assist Prof. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ

Year: 2010, Page: XIV+418

In this study which is relating to Collation Dictionary, more than six thousand and six hundred combined verbs have been defined in Anatolian dialects and added to the end of study as a dictionary. By handling Anatolian Dialects and classification related to compound verbs, classifications of compound verbs in Collation Dictionary were carried out. Compound verbs were investigated in terms of phonology, morphology and helping verbs.

Key Words

Dialects of Turkey Turkish, Collation Dictionary, Anatolian Dialects,

Compound Verbs

ÖN SÖZ

Dil, bir milletin tüm kültür öğelerini ve değerlerini nesilden nesle aktaran bir toplumun millet olmasının en temel değerlerindedir. Dilin kullanımı konuşma ve yazı dili olarak farklı iki şekilde gerçekleşir. Bir resmi dil, tek bir yazı diline dayanırken kendi bünyesinde çeşitli yörelere göre birden fazla konuşma dili özelliği taşımaktadır. Dilbilimde “ağız” terimi ile ifade edilen ve bölgesel özellik gösteren konuşma dilleri, yazı dilinden farklı ses yapısı, biçim ve söz varlığına sahiptirler.

Bir dilin kuralları, söz varlığı, işleyişi ve ayırt edici özelliklerinin belirlenmesi için o dilin sadece yazılı kaynaklarının değil aynı zamanda ağızlardaki özelliklerinin de incelenmesi gerekir. Türkoloji araştırmaları kapsamında Türk Dilinin ağızlarıyla ilgili ilk çalışmalar, 19. Yüzyılda Avrupalı Türkologlar tarafından başlatılmıştır. Türkiyedeki ağız araştırmalarında Türk Dil Kurumu, kuruluşundan sonra halk ağızlarından derleme çalışmalarını başlatarak öncülük etmiştir. 1940’tan itibaren başta Ahmet Caferoğlu olmak üzere diğer Türkologların derleme ve incelemeleriyle artmış zamanla önem kazanarak günümüzde de devam etmektedir.

Türk Dil Kurumunun kurulmasından sonra iki farklı derleme faaliyetiyle oluşturulan Derleme Sözlüğü, Anadolu ağızlarıyla ilgili yapılan en kapsamlı derleme çalışmadır. Derleme sözlüğü ile ilgili yaptığımız bu çalışmada Anadolu ağızları ve birleşik eylemlerle ilgili tanım ve sınıflamalara yer verilerek sözlükteki birleşik eylemlerin hepsi tespit edilmiş sınıflaması yapılmıştır. Birleşik eylemler, ses ve şekil bilgisi açısından da incelenerek ağızlardaki alıntı sözcüklere örnekler verilmiştir. Derleme Sözlüğünde tespit edilen birleşik eylemler, çalışmanın sonuna sözlük olarak eklenmiştir.

Bu tez çalışmasında bana destek olan arkadaşım ve dostum Filiz Demirci’ye ve kendisiyle birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ’ a teşekkür ederim.

Aysun LAÇIN
Nisan -2010, KARS

KISALTMALAR

- age. : Adı Geçen Eser
- agm. : Adı Geçen Makale
- Ar. : Arapça
- bk. : Bakınız
- C. : Cilt
- Çev. : Çeviren
- DS : Derleme Sözlüğü
- ET : Eski Türkçe
- Far. : Farsça
- KB : Kültür Bakanlığı
- KKTC : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
- s. : Sayfa
- S. : Sayı
- TDAY : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten
- TDK : Türk Dil Kurumu
- vb. : Ve başkası/başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi
- Yay. : Yayımları, Yayınları
- YÖK : Yükseköğretim Kurumu
- Yun. : Yunanca
- yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

“Türkçe soylu bir dildir.”

Tahsin Banguoğlu

Dünyada imparatorluktan uluslaşmaya giden devletlerde milliyetçilik öğelerinin belirleyici olması, sadece siyasi anlamda değil dil ve kültür alanında da milli unsurları ön plana çıkarmıştır.

Arapça, Farsça ve Türkçenin yazım, imla ve söz varlığını bünyesinde barındıran Osmanlıcanın halk diline göre ağır olması, merkez ve taşra arasında okuryazar oranında, eğitim düzeyinde, sanat anlayışında yüzyıllarca süren önemli farklar yaratmıştır. Yazın ve dil özellikleri bakımından birçok başlık altında incelenen halk edebiyatı ve divan edebiyatı ürünleri bu durumun en belirgin örnekleridir. Bir imparatorluk dili olan Osmanlıcanın kendi bünyesinde birden fazla dilin özelliklerini barındırması bu durumun temel sebebidir.

Bizde meşrutiyetle başlayan dil tartışmalarının önemli bir bölümünü de dilde sadeleşme meselesi oluşturmuştur. Cumhuriyet neslinin içinde şekillendiği bu dönem, dil konusunda alfabe değişikliği başta olmak üzere birçok yeniliğin düşünülmesine zemin hazırlamıştır. Dünyada bazı ülkelerde dil akademileri bize göre daha erken dönemlerde kurulmuştur. Ülkemizde ise 1932’de kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti, bu işlevi üstlenmiş ve bugünkü ulusal dil akademimiz olan Türk Dili Kurumunun temelini teşkil etmiştir.

Türk Dil Kurumu, öncelikle Türkçeyi bilim ve kültür dili yapma yolunda Türkçenin halk ağızlarındaki söz varlığını tespit etmeye yönelmiştir. Çünkü bir dilde yabancı unsurlardan daha az etkilenmiş olan kullanım alanı, halk ağızlarıdır. Halk ağızlarıyla ilgili çalışmalar; bir dilin söz varlığını, bilinen en eski dönemlere kadar uzanan kalıntılarını, o dili kullanan milletin, toplumun dünyaya bakış açısını, sözlü edebi ve kültürel geleneklerini içeren zenginliğini ortaya koymaya çalışan araştırmalardır.

Anadolu ağızlarıyla ilgili ilk çalışmalar, 19. yüzyılda yabancı Türkologların muhtelif çalışmalarıyla başlamış, ülkemizde ise 20. yüzyılda Türk Dil Kurumunun kurulmasıyla beraber öncelikli dil çalışmaları içinde halk ağızlarından derlemelerle başlamıştır. Halk ağızlarından derleme faaliyetleri kapsamında 1932-1934 yılları arasında derlenen 150 binden fazla sözcük, 1939-1949 yılları arasında *Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi*’nde yayımlanmıştır. Ancak bu derginin ağızlardaki tüm söz varlığını yansıtmaması, bilimsel özelliklerinin zayıf olması nedeniyle Türk Dil Kurumu, 1952’de elindeki malzemeyi düzenleme ve yeniden derleme çalışmalarına başladı. 1959 yılına kadar süren ikinci derleme çalışması, ilk derleme çalışması ile birleştirilmiş ve 600 binden fazla fişe dayanarak “*Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*” adı altında basılmıştır. Bu çalışmalar; yazı dilimizde ve sözlüklerde olmayan sözcüklerin derlenmesi, yazı dilindeki Türkçe sözcük ihtiyacımızın karşılanması, Türkçenin söz varlığının zenginleştirilmesi amacıyla yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti toprakları, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kerkük, Bulgaristan, Yunanistan ve Yugoslavya’dan derlenen tüm ağız malzemesi, Derleme Sözlüğünde bir araya getirilmiştir.

Türkiye Türkçesi resmi dili kapsamında olan Anadolu ve Rumeli ağızları için öncelikle “*Anadolu ve Rumeli Ağızları*” terimi kullanılmıştır. Ancak Rumeli ağızı özelliklerinin taşıyan Trakya Bölgesi de Türkiyenin resmi sınırları dışında olmadığından “*Anadolu Ağızları*” terimi, “*Anadolu ve Rumeli Ağızları*” yerine kullanılmıştır.

Türkiye Cumhuriyetinin resmi dili olan Türkiye Türkçesinin bugünkü yazı dili şeklini alana kadar geçirdiği tarihi gelişim ve ağız özelliklerine bakıldığında sınır coğrafyamızdaki Balkanlar, Irak Türkmen ağızları, Suriye Türk ağızlarının da Anadolu ağızları ile ortak özelliklere sahip olduğu konusunda araştırmacılar arasında fikir birliği vardır.

Derleme Sözlüğü ile ilgili en önemli çalışmalardan biri, tüm sözlüğün Türk Dil Kurumu tarafından <http://tdkterim.gov.tr/ttas/>¹ bağlantısında internet ortamına

---

¹ <http://tdkterim.gov.tr/ttas/> (erişim tarihi 01.11.2009)

aktarılarak 1.Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayında sanal ortamda kullanıma açılmasıdır.

Bu tez çalışmasında öncelikle Derleme Sözlüğü ile ilgili yapılan çalışmalar araştırıldı ve incelendi. Sözlükteki eylemlerle ilgili yapılan çalışmaların az olmasına dikkat çekilerek birleşik eylemler üzerine çalışma fikri oluşmuştur.

Derleme Sözlüğü ile ilgili yapılan bu tez çalışmasında sözlükteki bütün birleşik eylemler tespit edilmiş ve sözlük haline getirilmiştir. Sözlüğün ve sözlükten alınan örneklerin yazımında transkripsiyonlar sözlükte olduğu şekliyle verilmiştir.

Çalışmamızın ilk bölümünde hem birleşik eylemler hem de Anadolu ağızlarıyla ilgili tanım ve sınıflamalara yer verilerek sözlükteki birleşik eylemlerle ilgili bir sınıflama yapılmıştır. İkinci bölümde hem eylemler hem yardımcı eylemler hem de eylemlerle birlikte kullanılan sözcükler ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından incelenmiştir. Birleşik eylemler ses ve şekil bilgisi açısından incelenirken Prof. Dr. Zeynep Kormaz'ın "*Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*" eseri temel alınmıştır.

Anadolu ağızlarının söz varlığını köken açısından inceleyen çalışmalara batığımızda, Anadolu ağızlarında Arapça, Farsça, Rumca, Moğolca, Yunanca, Bulgarca, Macarca, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Rusca gibi tarih boyunca Türklerin kültürel ilişki içerisinde bulunduğu komşu veya yakın milletlerin dillerinden aldığı yabancı öğeler üzerine incelemeler yapılmıştır.

Bir dildeki yabancı sözcükler hem yazı dilinde hem de konuşma dilinde bulunabilir. Türkçe olsun yabancı kökenli sözcük olsun ağızlardaki kullanımında ölçünlü dilden çok farklı fonetik özellikler gösterdiği için etimolojik açıdan incelenmesinin zor olduğu açıktır. Türkiye Türkçesinde Arapça ve Farça sözcüklerin hem yazı dilinde hem de ağızlarda sayısının fazla, kullanımının yaygın olması bu sözcüklerin tespitini kolaylaştırır. Ancak bu durum diğer diller için biraz zordur. Biz bu durumu dikkate alarak tespit edebildiğimiz örnekleri sıralamaya çalıştık. Çalışmamızda yardımcı eylemlerin kullanım sıklığı sayısal verilerle belirlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Anadolu Ağızlarının Oluşumu

Tarih sahnesinde 6. yüzyıldan itibaren varlığı bilinen Oğuzlar, Köktürk ve Uygur dönemlerinde kavim olarak yaşamışlardır. 8. yüzyılın ikinci yarısından sonra başlayan göçlerle Asya coğrafyasının çeşitli yerlerine yayılmış, şehirler kurmuşlardır. Oğuzların varlığını da kapsayan 6.-11. yüzyıllar arası dönem, Türk dili tarihinde Eski Türkçe dönemi olarak adlandırılır.²

Oğuzlar 11.-13. yüzyıllar arasında daha batıya uzanan göçlerle önce Maverâünnehirde Harezmi bölgesinde yer almışlar; daha sonra da Selçuklu hanedanı yönetiminde Horasandaki Gazneliler Devleti'ne son vererek 1040 yılında *Büyük Selçuklu Devleti*'ni ve 1071'de de Anadolu'nun fethi ile *Anadolu Selçuklu Devleti*'nin kurulmasını (MS 1077) gerçekleştirmişlerdir. 11.-13. yüzyıllar arasındaki dönemler, tarihî açıdan Oğuzların daha aydınlık dönemleri sayılır. Bu dönemler dil tarihi açısından *Orta Türkçe* diye adlandırılır. Anadolu Selçuklularının parçalanmasından (MS 1307) sonra oluşan Anadolu Türkmen Beylikleri dönemi ile onun birtakım alt dönemlerden geçerek günümüze ulaşan çok yönlü dallanmaları, Oğuzların Türk tarihinde ne denli kapsamlı ve önemli bir yer tutmuş olduklarını ortaya koyan gerçeklerdir.³

Türk dilinin ilk yazılı ve edebi eserlerinin ortaya çıktığı 7. yüzyıldan 13. Yüzyıla kadar olan dönemdeki Köktürk, Uygur ve Karahanlı dönemi metinleri; içinde bulunulan coğrafi, sosyal ve siyasi durumun da etkisiyle farklı dillerden sözcük edinseler de ortak gramer özellikleri ve aynı edebi dil üzerinde şekillenmişlerdir. Kaşgarlı Mahmut, merkezi Kaşgar ve Balasagun olan bu yazı dilini “Hakaniye Türkçesi” veya “Halis Türkçe” olarak belirtmiştir. Kaşgarlı Mahmut, *Divanü Lügâti't Türk* adlı eserinde ortak yazı dili olan Hakaniye Türkçesi'nden bahsederken

² Zeynep Korkmaz, Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri, **TDAY Bellekten** 2004, s.99-100

³ Zeynep Korkmaz, Oğuz Türkçesinin Tarihi Gelişme Süreçleri, **Turkish Studies**, S.Volume 5 Issue 1 2010,s.1-5

çeşitli Türk boylarının konuşma farklılıklarına da dikkat çekmiş ve bu durumu Oğuzların, Kıpçakların ve Arguların konuşma dillerindeki farklı ses özellikleriyle örneklendirmiştir. Farsça'nın edebi dilde Arapça'nın da bilim dilinde etkili olduğu Karahanlı ve Büyük Selçuklu coğrafyasından Anadolu'ya ilk göçlerin başladığı 11. yüzyıldan itibaren Türk boyları, 12. yüzyıla kadar Anadolu'nun batısına kadar ilerlemiş ancak hacli seferleriyle orta ve doğu Anadolu'ya doğru çekilmiştir. 13. yüzyılda Moğol etkisiyle Oğuz boylarının göçleri artmış Anadolu'da Ege Bölgesi'ne kadar ilerlemişlerdir. Böylece kullanılan dilde Doğu Türkçesi'ndeki yabancı unsurlardan uzaklaşmış ve halk dili daha işlek hale gelmiştir. Bu durum Batı Türkçesi'nin dolayısıyla Oğuz Türkçesi'nin temellerini atmıştır. İlk yazılı dönemlerden Oğuz Türkçesi'nin yazıya geçtiği 13. yüzyıla kadar sözlü edebiyat ürünleriyle olgunlaşan bir edebi dil vardı.⁴

Ancak bu demek değildir ki Oğuzca ile ilgili en eski dil malzemesi, bu dönemde ortaya çıkmıştır. İlk bulguları Divanü Lügâti't Türk'te yer alan Oğuz Türkçesine ait sözcük ve gramer malzemesi daha eski dönemlere dayanırken bu lehçenin edebi ürünleri Anadolu coğrafyasında ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu dilin yazı dili haline gelmesi ve edebi dil niteliğine kavuşması 13. yüzyıla denk gelmektedir.⁵

XI. yüzyılda Anadolu'nun fethi ile başlayan göç ve yerleşmeye diğer Türk kavimleriyle beraber 24 Oğuz boyundan 23'ünün de katıldığı tarihi araştırmalardan ve bu topraklardaki yer adlarından anlaşılmaktadır. Bu durum Anadolu'da kullanılan Türkçe'nin Oğuz Türkçesi olarak adlandırılmasının temel dayanağıdır. Oğuzların Anadolu'da farklı kültür ve etnik yapılarla karşı karşıya kalması, bir kısım Oğuz halkının kısa veya uzun süreli göçebe yaşam tarzı içinde olmaları, kullandıkları dilde bazı ses değişikliklerine ve farklılıklara sebep olmuştur.⁶

13.-15. yüzyıllar arası oluşan ve bugünkü Türkiye Türkçesi'nin de temeli olarak kabul edilen Eski Anadolu Türkçesi dönemi, hem Oğuz Türkçesi'nin yazıya geçip ilk

---

⁴ Ahmet Bican Ercilasun, Batı Türkçesinin Doğuşu, **Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988**, TDK Yay.,1996,s.39-45.

⁵Tahsin Banguoğlu, Oğuz Lehçesi Üzerine, **TDAY Belleten**, Sayı183,1960, s. 23-25

⁶ Zeynep Korkmaz, Anadolu Ağzlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu, **TDAY Belleten**, Ankara, 1971, s.21-22

edebi eserlerinin verildiği hem de Oğuzların dışında farklı etnik yapıların olması sebebiyle ağız ayrılıklarının ortaya çıktığı dönemdir. Bu süreçte şekillenen Eski Anadolu Türkçesinden günümüze kadar uzanan Türkiye Türkçesi yazı dili, zamanla Arapça ve Farsça'nın etkisiyle 16. Yüzyıldan itibaren tek yönde gelişirken konuşma dili olan halk ağızları bu durumun dışında kalmıştır. Dolayısıyla yazı dili ve konuşma dili arasında ses bilgisi, yapı bilgisi ve söz varlığı açısından değişiklikler ortaya çıkmıştır.⁷

13.-16. yüzyıllar arasında fonolojik, morfolojik ve sentaktik seviyede birleştirici özellikleri itibariyle diğer Türk yazı dillerinden ayırt edilebilen Oğuzcanın varlığı açıktır. Bu dilin yazı dili hâline ulaşması göreceli olarak gecikmişse de 13. yüzyıldan itibaren hızlı bir şekilde gelişerek olgun bir seviyeye ulaşmıştır. Oğuzca İran, Azerbaycan, Irak, Suriye, Anadolu ve Balkanlarda geniş bir sahaya yayılmış olduğu ve Oğuz unsurları her zaman aynı siyasî sınırlar içinde bulunamadıkları için konuşma dilindeki diyalektlerin zamanla gelişerek nihayet 17. yüzyılın sonlarından itibaren birden fazla yazı dili şeklinde teşekkül ettikleri tespit edebiliyor. Bunlar bugün için Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesi olarak adlandırılabilirler.⁸

16. yüzyıldan itibaren halk ağızlarından belirgin farklarla ayrılan yazı dili Osmanlıcada Arapça ve Farsça'nın gramer ve söz varlığı etkisi ilerlerken tarihi devirlere ait dil ve kültür özelliklerinin ağızlarda korunması; eski devirlere ait özelliklerin aynen veya bazı ses değişiklikleri ile korunduğu ve Türkçenin temel kurallarının hakim kılınarak yabancı sözcük ve şekillerin bile Türkçenin yapısı içerisine alınarak kullanılmasında kendisini göstermektedir. Zeynep Korkmaz, Anadolu Ağızlarındaki bu temel eğilimleri ve dil-kültür koruyuculuğunu 3 başlıkta incelemektedir. Bunlar 1.Ses Bilgisi, 2. Şekil Bilgisi, 3. Söz Varlığı Açısından.⁹

---

⁷ Zeynep Kormaz, Türk Dilinin Eski Kültür Mirasının Anadolu Ağızlarındaki Devamı, **TDAY Belleten**, S.42 1999I-II, Ankara, 2003, s. 159-160

⁸ Hayati Develi, Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar, **Türk Bilig**, 2002/4, Ankara, 2002, s.117

⁹ Zeynep Kormaz, Türk Dilinin Eski Kültür Mirasının Anadolu Ağızlarındaki Devamı, **TDAY Belleten**, S.42 1999I-II, Ankara, 2003, s. 159-166

1.2.Ağız

Dilbilim terimi olan “ağız” kavramı ile ilgili hem kitap, makale ve sözlüklerde birçok tanım yapılmıştır.

Efrasiyap Gemalmaz’a göre,

Bir dilbilimi terimi olarak “ağız (frn. parler / alm. Mundart / ing.language / ita. parlata)” genel anlamda, “bir dilin (langue) veya lehçesinin (dialecte) sınırları içinde, belli bölge ve topluluklara özgü sözlü anlatım yollarının bütünü” diye tanımlanabilir. Söz gelişi, Batı Türkçesi’nin Anadolu Lehçesi’nin Aydın, Konya, Kastamonu, Erzurum, Kars ağızları gibi.¹⁰

Zeynep Korkmaz’a göre,

Bir dilin veya bir lehçenin daha küçük yerleşim bölgelerinde yazı diline oranla birbirinden az çok ayrılan konuşma birimleri. Türkiye Türkçesinin *İstanbul Ağızı*, *Aydın ağızı*, *Konya ağızı*, *Nevşehir ağızı*, *Taşra Ağızı*, *Anadolu ve Rumeli ağızları gibi*.¹¹

Mehmet Hengirmen’e göre,

Ağız, ana dilin alanı içinde ses ve söyleyiş yönünden görülen küçük ayrılık. Ağızlarda sözcükler ortak dile göre farklı söyleyişler taşımakla birlikte, bazı kavram ve nesnelere için farklı sözcükler de kullanıldığı görülür.¹²

Vecihe Hatiboğlu’na göre,

Tarihi gelişim ve bölge etkisiyle, bir anadilin lehçesi içinde ses ve yapı bakımından görülen küçük ayrılıklardır. *İstanbul ağızı*, *Gaziantep ağızı*, *Taşra ağızı*, *Rumeli ağızı*, *Anadolu ağızları gibi*.¹³

¹⁰ Efrasiyap Gemalmaz, *Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler*, **Türk Kültürü Araştırmaları**, Halil Fırat Alasya’ya Armağan, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1989,s.3

¹¹ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara,1992,s.4

¹² Mehmet Hengirmen, **Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Engin Yayınevi, Ankara, 1999,s.18

¹³ Vecihe Hatiboğlu,**Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**,TDK Yay., Ankara,1972,s.12

Berke Vardar'a göre ,

Bir dil ya da lehçe alanı içinde yer alan konuşma biçimlerini, söyleyiş türlerini, kimi durumlarda da toplumsal özellikleri yansıtan kullanımların her biridir. Yerel kullanım anlamında ağız, lehçeye karşıt olarak çok dar bir uzam parçasının sınırlarını aşmaz.¹⁴

Nurettin Demir' e göre,

Türkiye Türkçesi ağızları için yaptığı tanıma göre ağız terimini; Türkçe'nin değişik bölgelerde konuşulan, yazılı bir standardı bulunmayan, siyasi anlamda bağımsız bir dil olmadığı gibi dil özellikleri bakımından da hiyerarşik olarak bağlı bulunduğu "standart" dilden çok farklı olmayan, okullarda öğretilmeyen, resmi ve yarı resmi durumlarda kullanılmasından kaçınılan varyantları olarak belirtmektedir.¹⁵

1.3.Anadolu Ağızları İle İlgili Çalışmalar

Dünyadaki Türkoloji çalışmalarının yakın zamanda başlaması ağızlarla ilgili çalışmaların da geç başlamasının sebebidir. 19. Yüzyılın 2. yarısında (1867) başlayan ağız çalışmaları öncelikle Avrupa'da yabancı Türkologlar tarafından başlatılmıştır. Bu çalışmalar; J. Thury, J. Deny I. Kunos, T. Kovvalski M. Hartmann, K. Foy, A. Maksimov, V. Psarev, Balkanoğlu, Balhassanoğlu, L. Bonelli, F. Giese, F. Vincze, ve M. Rasanen'in tarafından yapılmıştır. Ancak bu dönemde yapılan araştırmalar, yabancı Türkologların Türk dilini tam bilmediklerinden bilimsel açıdan eksik bulunmuştur. Bu tarihten 1940 yılına kadar bir iki istisna dışında hep yabancı araştırmacılar çalışmışlardır. Bu yüzden 1867 ile 1940 yılları arasındaki dönem *Yabancı Araştırmacılar Dönemi* olarak adlandırılmaktadır.

Türkiye'de ise 1932 yılında Türk Dil Kurumu'nun kurulmasının ardından Türkçe ile ilgili ele alınan meselelerde Türkçe'nin bilim ve kültür dili olması amaçlanmıştır. Öncelikle yazı dilindeki yabancı sözcüklere Türkçe karşılıklar bulunması için halk ağızlarıyla ilgili çalışmalar başlatılmıştır. Bu kapsamda Türk Dil

¹⁴ Berke Vardar, N. Güz, E. Öztokat, M.Rifat, O. Senemoğlu, E. Sözer, **Dilbilim Dilbilgisi ve Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara,1980,s.18

¹⁵ Nurettin Demir, Ağız Sözlükçülüğü, Ankara, **Kebikeç**, S.7-8,1999,s.67

Kurumunun öncülüğünde büyük bir derleme çalışmasına gidilmiştir. İlk derleme faaliyeti 1932-1934 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen 150 binden fazla sözcük *Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi’nde* 1939-1949 yılları arasında yayımlandı. İkinci derleme faaliyeti 1952’de başlamış 450 bin kadar fiş derlenmiş bir önceki malzemeyle birleştirilerek Derleme Sözlüğünün temelleri atılmış oldu. Bütün ciltlerin yeniden düzenlenmesi 1982 yılına kadar devam etti ve Türkiye Türkçesi ağızlarının söz hazinesini içeren en geniş kapsamlı başvuru kaynağı olan Derleme Sözlüğü tamamlanmış oldu. Bununla beraber 1940’lı yıllarda Ahmet Caferoğlu’nun Anadolu’nun hemen hemen tüm illerini gezerek yaptığı derleme çalışmalarının da Türkiye’deki Türkologların ağızlarla ilgili yaptığı çalışmaların başlangıcı olduğu söylenebilir.¹⁶

Bununla beraber Caferoğlu’nun dışında yine aynı dönemlerde başlayan derleme çalışmalarıyla da Türkiye’de birçok yörenin ağızı üzerine çalışılmıştır. Anadolu’da açılan üniversitelerin varlığı bu ağız çalışmalarının bilimsel olarak gerçekleştirilmesini kolaylaştırmıştır.

Caferoğlu’nun derleme çalışması dışında Ömer Asım Aksoy’un *Gaziantep Ağızı* (3 cilt) (1945-1946), K. Edip Kürkçüoğlu’nun *Urfa Ağızı* (1945), Şevket Beysanoğlu’nun *Diyarbakır Ağızı* (1966) adlı kitapları, Zeynep Korkmaz’ın 1956 yılında basılan *Güneybatı Anadolu Ağızları: Sesbilgisi* ve 1963 yılında çıkan *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, Efrasiyap Gemalmaz’ın üç cilt halinde *Erzurum İli Ağızları* 1973, Ahmet B. Ercilasun’un *Kars İli Ağızları* 1971, Turgut Acar’ın hazırladığı *Artvin ve Yöresi Ağızları* 1972, 1988’te Tuncer Gülensoy *Kütahya ve Yöresi Ağızları*’nı, Ahmet B. Ercilasun ve Ensar Aslan, *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*’i 1998, Ahmet Buran *Elazığ İli Ağızlarını* 2003 yıllarında yayımladılar.

Bu çalışmaların dışında ağızlarla ilgili ses ve yapı özelliklerini dikkate alarak çeşitli sınıflamalar yapılmıştır. Bu sınıflamalardan başlıcaları Piet Kral’ın ses ve yapı özelliklerine göre haritalandırdığı tasnif, Japon Türkolog Tooru Hayashi’nin “*Anadolu Ağızlarının Coğrafi Dağılımı Üzerine Bir Deneme Çalışması*” adlı

¹⁶ Ali Akar, Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları, **Turkish Studies**, S. Volume 1 Issue 2 2006,Erzincan, s.37-39

bildirisi, Tahsin Banguoğlu'nun *Türk Ansiklopedisi*'nde yaptığı tasnif, bu alanda ilk akla gelen çalışmalardır. Anadolu ağızları ile ilgili son sınıflandırma çalışması, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* (Ankara 1996) adlı kitabında Leyla Karahan tarafından yapılmıştır.

Anadolu ağızları terimi yerine “*Türkiye Türkçesi Ağızları*” terimi, ilk kez *Anadolu Ağızları Bilgi Şöleninde*¹⁷ Ahmet Buran tarafından önerilmiş ve kabul görmüştür. *Türkiye Türkçesi Ağızları* teriminin kapsadığı ağız coğrafyası; Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında konuşulan ağızlarla beraber Balkanlar, Suriye, Irak ve Kıbrıs'ta var olan ağızları da kapsamaktadır.¹⁸

Ancak alışılakelen kullanım gereği Anadolu ağızları terimi de kullanılmaktadır. Ağızlarla ilgili çeşitli bibliyografya çalışmaları da yapılmıştır. Bunlardan ilki Saadettin Buluç tarafından hazırlanan *Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyasıdır*.¹⁹ Buluç'un bu çalışması, ağızlarla ilgili 1940 yılına kadar yapılmış çalışmaları içermektedir. Bir sonraki çalışma Kayahan Erimer'in *Anadolu ve Rumeli Ağızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi*²⁰ adlı makalesidir. Bibliyografya çalışmalarının dışında Tuncer Gülensoy'un *Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası*²¹ adlı çalışması dikkate değerdir.

Ağızlarla ilgili çalışmaların yanında Derleme Sözlüğü ile ilgili de birçok makale yazılmış ve tezler hazırlanmıştır. Özellikle *Derleme Sözlüğüne Katkıları* adı altında Anadolu'nun çeşitli yörelerine ait söz varlığından sözlükte olmayan yeni sözcükler, makalelerde incelenmiştir. Sözlükle ilgili yapılan tezler yüksek lisans tezleridir. YÖK'ün ulusal tez merkezinde bulunan tezler²², şunlardır.

---

¹⁷ Ahmet Buran, *Anadolu Ağızları Bilgi Şöleni*, 7 Mayıs 1997, TDK, Ankara

¹⁸ Akar, *Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları*, s.43-45

¹⁹ Saadettin Buluç, *Anadolu Ağızları Bibliyografyası*, **Türkiyat Mecmuası 7-8 (1940-1942)**,s.327-333.

²⁰ Kayahan Erimer, *Anadolu ve Rumeli Ağızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi*, **TDAY Belleten**, 1970, s.211-236

²¹ Tuncer Gülensoy, *Gülensoy'un Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası*, **KB Yay.,Ankara 1981**

²² [http://tez2.yok.gov.tr/\(28 Aralık 2009\)](http://tez2.yok.gov.tr/(28 Aralık 2009))

-Albayrak, Akcan **Derleme Sözlüğü'nde "C" Madde Başı Altında Toplanan Kelime ve Deyimlerin Sınıflandırılması**,Trakya Üniversitesi, Edirne, 1990

-Üçler, Güler, **Derleme Sözlüğü İle Türkçe Sözlüğün Mukayesesi**, Trakya Üniversitesi, Edirne, 1990

-Tekcan, Münevver **Sözlüğü'nün Ağız Hususiyetleri Ve Mana Değişmeleri Üzerinde Bir Çalışma "D" Maddesi (Cilt IV)**, Trakya Üniversitesi, Edirne, 1990

- Tuncer, Hediye, **Mana Değişiklikleriyle İlgili Türkçe Sözlük İle Derleme Sözlüğü'nün Mukayesesi**, Trakya Üniversitesi, Edirne, 1990

- Saka, Ramazan, **Derleme Sözlüğüne Göre Fiilden İsim Yapan Ekler**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2002

-Topak, Evrim, **Divanü Lügati't-Türk'te "T" Sesi İle Başlayan Kelimelerin Derleme Sözlüğüne Yansımaları**, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2002

-Karaca, Gülendan, **Derleme Sözlüğü'nde Divanü Lügati't-Türk'ten Fiiller**, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2002

-Avşar, Şükran, **Derleme Sözlüğüne Göre Araç-Gereç İsimlerinin Yapıları** Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2003

-Alkaya, Yeliz, **Derleme Sözlüğündeki Bitki Adları**, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2004

-Soydan, Mustafa Tolga, **Derleme Sözlüğü'nde Mersin ve Hatay İllerine Ait Kelimeler**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2009

1.4. Anadolu Ağzlarıyla İlgili Yapılan Sınıflamalar

Anadolu ağzları için yapılan sınıflamalar, Leyla Karahan'ın *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması* adlı eserinden alınmıştır.²³

1.4.1. İgnacz Kunos'un Sınıflaması

Anadolu ağzlarının sınıflaması üzerine yapılan ilk çalışma, İgnacz Kunos'a aittir. Kunos'un sınıflamasına göre Anadolu ağzları şu gruplara ayrılır.

1. İzmir ile Bursa arasında Zeybekçe
2. Kastamonu ağzı
3. Karadeniz'in doğu kıyılarına göre Lazca
4. Harputça
5. Güneydoğu Anadolu'da Mersin ile Konya arasında Karamanlıca
6. Kızılırmak havzasında Ankara ağzı
7. Anadolu'da dağınık olarak yaşayan Yörük ve Türkmenler

1.4.2. Ahmet Caferoğlu'nun Sınıflaması

Ahmet Caferoğlu bizzat yaptığı derleme çalışmalarından elde ettiği malzemeye dayanarak Anadolu ağzlarını aşağıdaki gruplara ayırmıştır.

1. Doğu illeri ağzları (Kars, Elazığ, Van ve civarı, Malatya) bölgesi
2. Erzurum, Trabzon, kısmen Rize ağzları bölgesi
3. Sivas, kısmen Tokat illeri ağzları bölgesi
4. Amasya, Çorum, Ankara, kısmen Yozgat ağzları bölgesi
5. Orta Anadolu (Kayseri başta olmak üzere) ağzları bölgesi
6. Gaziantep (ve kuzey sınır ağzları) bölgesi
7. Batı illeri ağzları (Eskişehir, Balıkesir, Manisa, İzmir, kısmen Afyon, Aydın ve Antalya'ya kadar) bölgesi
8. Konya ağız bölgesi

---

²³ Leyla Karahan, *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*, Akçağ Yay., Ankara, 1996, s.9-17

9. Kastamonu ağız bölgesi

Caferoğlu, diğer bir makalesinde Rumeli ağızları hariç Anadolu ağızlarını 6 gruba ayırır.

1. Güneybatı ağızları (Bandırma'dan Antalya civarlarına kadar)
2. Orta Anadolu ağızları (Afyon'dan Elazığ ve Erzurum'a kadar)
3. Doğu ağızları (Elazığ ve Erzurum'dan doğu sınırına kadar)
4. Kuzeydoğu ağızları (Samsun'dan Rize'ye kadar)
5. Güneydoğu ağızları (Gaziantep, Adana, Antalya ve civarı)
6. Kastamonu

1.4.3. Zeynep Kormaz'ın Sınıflaması

Zeynep Kormaz Güneybatı Anadolu ağızlarını 4 ağız bölgesine ayırır.

1. Manisa ağızları : İzmir'i ve bazı özellikleriyle Uşak'ı da içine alır.
2. Dinar Ağzı : Kısmen Uşak ve Çivril'i de içine alan bu bölge, Orta ve Batı Anadolu ağız bölgeleri arasındaki geçişi sağlar. Bazı özellikleri ile Aydın-Denizli grubuna da girer.
3. Aydın-Denizli ağızları
4. Muğla ağzı

1.4.4. Tooru Hayashi'nin Sınıflaması

Japon Türkolog Tooru Hayashi; Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ağızlarını içine alan bir sınıflandırma denemesi yapmıştır. Bu sınıflandırmada fonetik ölçülerin yanında ağızların söz varlığı da dikkate alınmıştır. Aynı sözcüğün ağızlardaki farklı karşılıklarını dikkate alarak üç ağız bölgesi tespit etmiştir.

1. Terme, Ünye, Öceli, Mesudiye, Giresun merkez ve Dereli
2. Mesudiye, Giresun, Öceli, Alucra, Görele

3. Akçaabat, Maçka, Yomra, Arsin, Sürmene, Of, Rize Ortapazar, Ardeşen, ağızları bulunmaktadır.

1.4.5. Diğer Sınıflamalar

Derleme-inceleme niteliğindeki bazı araştırmalarda, inceleme yapılan ilin sınırları içinde farklı ağız özelliklerine göre sınıflamalar yapılmıştır.

Turgut Günay, Rize ilini beş ağız bölgesine ayırır. Birinci bölge Rize'yi Trabzon'un doğusundaki ağız bölgesi ile birleştirmektedir. Beşinci ağız bölgesinin özellikleri de Artvin'in Arhavi, Hopa ilçelerine kadar değişerek devam eder.

Turgut Acar tarafından Artvin ili Ağızları da dört ağız bölgesinde incelenir.

1. Ardanoç, Şavşat, Artvin merkez ve Yusufeli
2. Yusufeli ve Şavşat'ın bir kısmı ile Borçka
3. Arhavi ve Hopa
4. Hopa'nın bir kısmı

Etnik yapısı itibarıyla diğer illerden farklı olan Kars ili de ağızları açısından Ahmet Bican Ercilasun tarafından beş ağız grubunda incelenmiştir.

1. Kars yerli ağızı
2. Ardahan-Posof yerli ağızı
3. Hanak Türkmenleri ağızı
4. Kars Azerileri ağızı
5. Kars Terekemeleri ağızı

Efrasiyap Gemalmaz, Erzurum ağızlarını önce biri Doğu Anadolu ağızlarına diğeri de Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz ağızlarına benzeyen iki gruba ayırır.

1. Yukarı Karasu-Yukarı Aras ağızları
  - Yukarı Karasu , Yukarı Aras

2. Çoruhboyu ağızları

Mukim Sağır, Erzincan ili ağızlarını 1. ve 2. Şahıs eklerinin yapısını dikkate alarak bir sınıflama yapmıştır. Bu sınıflamaya dikkat ederek Erzurum ili ağızlarını Doğu, Orta ve Batı ana ağız grubu olarak üçe ayırır.

Elazığ ili ağızlarını inceleyen Ahmet Buran, Keban, Baskil ve Ağın ağızlarını köy bazında inceleyerek ayrıntılı bir sınıflamaya tabi tutmuştur. Birinci ve ikinci ağız bölgesinde Baskil ve köyleri üçüncü ve dördüncüsünde ise Keban ve köyleri, beşincisinde ise Ağın yer alır.

Bitlis ve Ahlat ağızlarını inceleyen Hamza Zülfikar, iki makalesinde bu iki ağızı karşılaştırmalı olarak incelemiştir.

Tuncer Gülensoy “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki” adlı çalışmasında şimdiki zaman eki –yor’un farklı ağızlarda kullanımından kaynaklanan ses değişikliklerini dikkate alarak daha geniş bir alanda incelemiştir. Ancak bir sınıflama yapmak amacıyla değildir.

Kütahya ağızlarını inceleyen Tuncer Gülensoy aşağıdaki sınıflamayı yapmıştır.

1. Kütahya ve çevresi, Köprüören
2. Alayunt, Çöğürler, Arslanapa
3. Altıntaş, çekme köyü, Dumlupınar
4. Emet, Güllüce, Çatalcam, Dereköy, Kayı
5. Gediz, Akçalan
6. Simav yöresi
7. Tavşanlı yöresi
8. Domaniç yöresi

Trabzon ağızları üzerine birçok çalışması bulunan Bernt Brendemoen, şimdiki zaman ünlüsündeki değişimlerin Trabzon yöresinde üç ağız grubu oluşturduğunu tespit etmiştir.

1. Vakfikebir, Akçaabat, Trabzon merkez ve Maçka
2. Yomra, Arsin, Araklı, Sürmene,
3. Of, çaykara, Tonya

Zonguldak ili ağızları da karşılaştırmalı olarak Emin Eren tarafından üç ağız bölgesi olarak incelenmiştir.

1. Güney-Batı ağızı : Zonguldak merkez, Ergli, Devrek
2. Kuzey-Batı ağızı : Barın, Çaycuma
3. Doğu ağızı : Karabük, Safranbolu, Eflani, UlusKurucuşile

1.5.Birleşik Eylemler

1.5.1. Birleşik Eylemin Tanımı

Birleşik eylemlerle ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır.

Bilindiği gibi her dilde ana dilden gelen sözcük kökü varlığının sınırlı olması dolayısıyla, dile yeni giren kavramları karşılamak için yeni sözcük ihtiyacı çeşitli yollarla karşılanır. Bunlar dilin kendi kurallarıyla sözcük türetmesi, birden fazla sözcüğün bir araya gelerek farklı bir kavrama karşılık gelmesi için sözcük birleştirmesi, kalıplaşma ve başka dillerden sözcük alınmasıdır.²⁴

Birleşik fiiller, bir ad ile bir yardımcı fiilin iki ayrı fiil şeklinin yahut da ad soylu bir veya birden çok kelime ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık olan fiil türleridir.²⁵

Prof. Dr. Zeynep KORMAZ' ın Gramer Terimleri Sözlüğündeki tanımına göre Birleşik Eylem: “*İsim soylu bir kelimeyle etmek, eylemek olmak yardımcı fiillerinin*

²⁴ Zeynep Korkmaz, Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları, Temmuz 1998, **TDAY Belleten C: 1998/II, S: 559**, s. 3-14

*Eserde Birleşik Fiil olarak geçmektedir.

²⁵ Zeynep Kormaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, Ankara, TDK Yay., 2003,s.150

*birleşmesinden veya iki ayrı eylem şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş eylem türüdür: kabul etmek, yardım etmek, yarış etmek, hissetmek, emretmek, şükretmek, sağ olmak, yok olmak, alacak olmak gitmiş olmak, açivermek, tutuvermek, anlatabilmek, yapabilmek, olagelmek, süregelme, bakakalmak, şaşakalmak, bekleyi görmek, geczedurmak, didinip durmak, vb.*²⁶ anlamındadır.

Prof. Dr. Vecihe HATİBOĞLU' nun Dilbilgisi Terimleri Sözlüğündeki tanımına göre Birleşik Eylem : “(Derleme., karmaşık fiil, muadil eylem, kaynaşmış bileşik eylem, anlamca kaynaşmış bileşik eylem bir sözcük ile biçim veya anlam bakımından kaynaşıp kalıplaşan eylem: Reddetmek, hissetmek, addetmek, kaybolmak, kaydolmak, emreylemek, gidi-vermek, bakakalmak, yapabilmek, düşeyazmak, ifade etmek, hitap etmek, icat etmek, rica eylemek, hasta olmak, yok olmak, gidecek olmak vb.”²⁷

Ahmet Bican Ercilasun'a göre,

*Birleşik fiil bir kelime grubudur. Kelime gruplarında esas, manaca bir bütünlük teşkil etmek ve cümle içinde tek kelime muamelesi görmektir. Kelime gruplarına iştirak eden asıl manalarından az veya çok farklı, yeni ve tek bir mana ifade etmek üzere bir araya gelirler. Birleşik fiilde de bu böyledir. İster bir taraflı isim bir taraflı fiil olsun her birleşik fiil, bir tek kavramı karşılar. Hareket, oluş ifade eden bir kavramı karşılamak için basit ve türemiş fiillerden nasıl istifade ediyorsak, birleşik fiillerden de aynı şekilde faydalanırız. Yani bir kavramı anlatma ve fonksiyon bakımından basit ve türemiş fiillerle birleşik fiiller arasında hiçbir fark yoktur. Basit fiilin yapısında sadece kök ve ek, birleşik fiilin yapısında iki veya daha fazla kelime vardır.*²⁸

Leyla Karahan, birleşik eylemi bir hareketi karşılamak üzere bir arada bulunan kelimeler topluluğu olarak tanımlamaktadır.²⁹

²⁶ Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, s.27

²⁷ Hatiboğlu, **Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, s.128

²⁸ Gülsel Sev, **Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı**, TDK Yay.,Ankara, 2001, s.1

²⁹ Leyla Karahan, **Türkçede Söz Dizimi Cümle Tahlilleri**,Ankara, Akçağ Yay.,1995, s.36

Yapılan tanımlara ve örneklere bakıldığında dilde birleştirme yoluyla sözcük üretimi; yeni kavramlara karşılık getirmek, etkili anlatımı sağlamak gibi anlamlar üstlenmiştir. İkinci bölümde birleşik eylemler, fonetik ve morfolojik açıdan incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde Derleme Sözlüğündeki tüm birleşik eylemler, sözlük olarak verilmiştir.

1.5.2. Birleşik Eylemlerle İlgili Yapılan Sınıflamalar

Birleşik eylemlerle ilgili birçok Türkolog sınıflama yapmıştır. Çalışmamızda yapılan sınıflamalara kronolojik olarak yer verilmiştir. Bu sınıflamalar, Eski Türkçe, Orta Türkçe ve Türkiye Türkçesi dönemlerini dikkate alarak çeşitli makale ve kitaplar da yer almıştır.

- 1941 Jean Deny'nin Sınıflaması,
- 1953 Annamarie Von Gabain'in Sınıflaması
- 1953 Ferhad Zeynalov'un Sınıflaması
- 1956 Andrey Nikolayeviç Kononov'un Sınıflaması
- 1958 Mecdut Mansuroğlu'nun Sınıflaması
- 1962 Beşir Göğüş'ün Sınıflaması
- 1979 Tahir Necat Gencan'ın Sınıflaması
- 1981 Muharrem Ergin'in Sınıflaması
- 1982 Doğan Aksan'ın 'Un Sınıflaması
- 1982 Vecihe Hatipoğlu'nun Sınıflaması
- 1984 Kaya Bilgegil'in Sınıflaması
- 1986 Tahsin Banguoğlu'nun Sınıflaması
- 1987 Rasim Şimşek'in Sınıflaması
- 1988 Haydar Ediskun'un Sınıflaması
- 1992 Nurettin Koç'un Sınıflaması
- 1992 Necmettin Hacıeminoğlu'nun Sınıflaması
- 1993 Leyla Karahan'ın Sınıflaması
- 1994 Faruk Kadri Timurtaş'ın Sınıflaması
- 1998 Zeynep Korkmaz'ın Sınıflaması
- 2000 Talat Tekin'in Sınıflaması

Yukarıdaki sınıflamanın dışında aşağıdaki doktora ve yüksek lisans tezlerinde de sınıflamalar yapılmıştır.

- KURUTAŞ, Mehmet Ali, Sürgün’de Birleşik Eylemler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1997, Adana.
- DOĞAN, Enfel, Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Gupları ve Kullanılışları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1997, İstanbul.
- İŞLEK, Gülnaz, Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesinde Birleşik Fiil ve Fonksiyonları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Dokuz Eylül Üniversitesi, 2001, İzmir.
- TOPRAK, Funda, Harezmi Türkçesinde Fiil, Yayınlanmamış Doktora, Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2002, Ankara

1.5.2.1. Jean Deny'nin Sınıflaması³⁰

I. Karmaşık ve Yerindelik Fiilleri

- A. Ol- yardımcı ile yapılan karmaşık fiiller
  - 1. Muzari Temesiyle karmaşık siyga
  - 2. Nakli mazi temesiyle karmaşık siyga
  - 3. Niyetli istikbal temesiyle karmaşık siyga
  - 4. Mef'ulün fih haletinde mastarlı karmaşık siyga
- B. E veya İ' li bir ulak üzerine kurulmuş karmaşık fiiller
  - 1. İktidarlı fiil
  - 2. Ta'cil fiili
  - 3. Mukarebe fiili
  - 4. İstimrari fiil
  - 5. Başka yerindelik fiiller
    - a. Kalmak b. koymak

---

³⁰ Jean Deny, **Türk Dili Grameri**, (Çev. Ali Ulvi), İstanbul, 1941, s.465-479

II.Mürekkep Fiiller

A. Yardımcı et- fiili

B. Yardımcı ol- fiili

1.5.2.2.Annamaria Von Gabain'in Sınıflaması³¹

I.Grup Fiil Birleşmeleri

1. Çekimli fiil + i- fiili

yazar idim

2. Çekimli fiil + ol- fiili

yazar ol-

yazmış ol-

yazmakta ol-

3. Çekimli fiil + bulun- fiili

II.Grup Fiil Birleşmeleri

Adverbiel	+	Deskriptif fiil
- a / -e		dur-,
-1 / -i		gel-,
-u / -ü	+	düş-,
-ıp/-ip		ver-
-up/-üp		yaz-, git-, ko- , var-

III.Grup Fiil Birleşmeleri

Verbal isim + modal fiil

- mağa başla-

-mağı bil-

- buyur-

- git-

- gör-

³¹Annamaria Von Gabain, Türkçede Fiil Birleşmeleri, **TDAY Belleten**, Sayı:1953/2, TDK Yay.149,1988,s.16-28

Fiil Birleşmeleri Dışındaki Gruplar

isim + ol-

isim + et

isim + eyle

isim + kıl

1.5.2.3. Ferhad Zeynalov'un Sınıflaması³²

Terkibi Eylem (Birleşmiş Eylem)

isim + yardımcı fiil

Analitik Eylem (Çözümleyici Eylem)

Tasvir Eylemleri

Dolaylamalı Eylem (Katışık Eylemler)

ortaç + ol-

ortaç + bulun-

Sabit Söz Birleşmeleri (Deyimler)

Birleşik Eylemler³³

1. Hareketin başlamasını, devam etmesini ve yönünü bildiren birleşik eylemler
git-
gel-
çık-
2. Hareketin sürekliliğini, anılığını bildiren birleşik eylemler
ver-
3. Hareketin bittiğini, sona erdiğini ve sınırını bildiren birleşik eylemler
dur-

---

³² Ferhad Zeynalov, **Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi**, Çev. Yusuf Gedikli, İstanbul, 1993, s.253-260

³³ Ferhad Zeynalov, Türk Dilinde Bileşik Sözcükler Sorunu, **Bilimsel Bidiriler 1972**, TDK Yay. 413., 1975, s.511-518

kal-

4. Hareketin şiddetini ve ortaklığını bildiren birleşik eylemler

(eşit anlamda iki eylemin birleşmesi)

sararıp sol-

yiyip iç-

1.5.2.4. Andrey Nikolayeviç Kononov'un Sınıflaması³⁴

Analitik (Mürekkep) Eylemler

Sentaksiko- Morfolojik Usulle Teşkil Edilen Mürekkep Eylemler

1. Olmak Fiiliyle Yapılanlar

a. İsimler (Bilhassa I. cins masterlar)

helak ol-

traş ol-

b. Sıfatlar (hilhassa etken ve edilgen Arap masterları)

c. -laş- ekinin anlamını verenler

iyi ol- = iyileş-

d. var, yok kelimeleriyle

var ol-

yok ol-

e. İsimle ol- arasına çeşitli unsurlar girer

mani mi oluyorum

razı da olmuyor

f. ol- yerine bazan bulun- kullanılır.

meşgul ol- meşgul hulun-

g. Kelime yapma ödevinde -lan / -len, -laş/- leş

eklerine yaklaşıyor

hasta ol- = hastalan-

---

³⁴ Andrey Nikolayeviç Kononov, **Grammatika Sovremennogo Turetsogo Literaturnogo Yazıka (Çağdaş Türk Edebi Dilinin Grameri)** (Çev. Sabit Paylı), Sovyet İlimler Akademisi Basımevi, 1956, TDK Yay., 1956, s.285-339

fakir ol- = fakirleş-

serin ol- = serinleş-

h. ek fiilin yerine kullanılabilir (gelecek zamanda)

öğretmenim = öğretmen olacağım

i. Ortaçla kullanılır

yazar ol-

yazmaz ol-

2. Etmek Fiiliyle Yapılanlar

A. Geçişli olanlar

a. I. Cins mastarlar ve ortaçlar

kabul et- dahil et-

gark et- (ortaç)

(mastar)

b. II., III., IV., x. cins mastarlar

taksim et- (II.)

müzakere et- (III.)

istihsal et- (X.)

B. Geçişsiz Olanlar

a. İsim kısmı nesne, netice veya hal ifade ederse

b. cins mastar olan (teslim) le birleşirse (teslim et-)

C. İsim kısmı çoğul olabilir. (Fiilin asıl anlamı "tekrarlama" devam nüansları kazanır)

D. -la / -le, -lar / -ler vb. türem unsurudur.

E. Taklidi kelimelerle:

a. Tek olarak: tık et-

b. Çift olarak: kıkır kıkır et-

c. Terkip olarak: taktuk et-

3. Bulunmak Eylemi

a. -at /-et ile biten Arap adlar

(III. cins mastarlar) müfâale

beyanatta bulun-

b. Çoğul da olur
nasihatlerde bulun-

4. Yapmak Eylemi
5. Buyurmak Eylemi
6. Kılmak Eylemi
7. Eylemek Eylemi

Sentaksik Usulle Teşkil Edilen Mürekkep Eylemler

1. İsim sekli nominatif düşümünde tümleş+fiil= mürekkep eylem
hesap gör-, el çek-, kafa tut-, can at-
2. Obje olarak fiilin isim şeklini alan terkipler
yemek ye-, iş işle-
3. İsim kısmı circonstantiel (durumla ilgili) unsur+eylem= mürekkep eylem
4. İsim kısmı "ileri, geri, içeri, dışarı" gibi kelimeler olan mürekkep eylemler
ileri qel-, ileri sür—, içeri al-
5. İsim kısmı özne ile iyelik eki+ eylem=mürekkep eylem
canım sıkıldı
canın sıkıldı
canı sıkıldı
(isim kısmı çekime girer, fiil kısmı girmez)
6. İsim akuzatif halinde tümleş+eylem=mürekkep eylem
şifayı bul-, yakayı sıyır-, şifayı kap-

*3. şahıs iyelik eki de katılabilir. Bu durumda harekete geçen gerçek kişi tümlecın şahsına uyar.

başımı aldım, başım aldın, başım aldı

7. İsim kısmı (datif düşümünde isim)+eylem= mürekkep eylem
ele geçir-, göze al-, yüze gül-, küplere bin-

* Bu tip fiilin isim kısmı, iyelik eki ile birlikte harekete geçen gerçek şahsı ifade eder. Bu çeşit fiillerin çekiminde zıt özellik vardır:

- a. İsim kısmı çekime girer, eylem kısmı 3. tekil şahısta kalır.
hoşuma gidiyor (hoşumuza)

hoşuna gidiyor (hoşunuza)

hoşuna gidiyor (hoşlarına)

- b. İsim kısmı 3. tekil kişi iyelik halinde kalır, eylem kısmı kişi çekimine girer.

farkına vardım / vardık

farkına vardın / vardınız

farkına vardı / vardılar

8. İsim kısmı circonstanciel (durum) tümleç (lokatif düşümünde)+ eylem
= mürekkep eylem
hayrette kal-, hayrette bırak-, darda kal-,

9. İsim kısmı ablatif düşümünde circonstanciel (durum) tümleç+ eylem
= mürekkep eylem
gözden geçir-, kılıçtan geçir-
İyelikli olabilir.
elinden tut-

Sentaksik Filler

Kipsel Eylemler

1. Bilmek kipsel eylemi
2. Yazmak kipsel eylemi
  - a. e yaz-
  - b. az kalsın düşüyordu
  - c. az kaldı düşüyordu
3. Vermek kipsel eylemi
  - gidi gidiver-
  - alı aliver-
4. Durmak kipsel eylemi
  - a. Ulaşlı olarak
  - b. Geniş zaman temelinde
  - c. di l 'i geçmiş temelinde

- d. -miş'li geçmiş temelinde
- 5. Gitmek kipsel eylemi
  - a. devamlılık
  - b. ani karar verme
  - c. hareketin tamamlanmış olması
- 6. Gelmek kipsel eylemi
  - a. sebat
  - b. devamlılık
  - c. uzunluk
  - d. itiyat halinde ol-
  - e. geçmişte devamlılık
  - f. ani bir hareket (çıkagel-)
- 7. Kalmak kipsel eylemi
- 8. Başlamak kipsel eylemi
  - a. -mak/-mek+datif +başla-
(vals çalmaya başla-)
  - b. -ma /-me +datif + başla-
(Akşam olmağa başladı)

Fiilin Perifrastik Şekilleri

(ortaç + ol- /bulun-)

1. Başlama kılınışı (Geniş zamanın müsbet şekli)
yazar ol- /bulun-
2. Devamlı kılınış (Devamlı şimdiki zaman)
yazmakta ol- /bulun-
  - a. Uzamalı şimdiki zaman
yazmaktayım
  - b. Uzamalı geniş zaman
yazmaktaydım
  - c. -miş modalitesi
yazmaktaymışım
  - d. Şartlı modalite
yazmaktaysam

3. Neticeli kılınış (-miş'li geçmiş zaman temeli)
yazmış ol-, bulun
  - a. -mış olacak şekli
  - b. -mış olacaktır şekli
  - c. -mış olacağı şekli
  - d. -mış ol (emir) şekli
  - e. -mış'lı şekil+ dilek kipi
  - f. -mış olmak
  - g. -mış olmakla
  - h. -mış olmak için
4. Bitirimli kılınış (Geniş zamanın menfisi)
yazmaz ol-
5. Tahmini kılınış (şimdiki Zaman Temeli)
  - a. Fiil temeliyle
(kılıyor olmalı)
  - b. İsim temeliyle
(kırkbeş yaşında olmalı)
  - c. -miş'li geçmiş zaman +olmalıydı
(karınları acıkmış olmalıydı)
  - d. miş'li geçmiş zaman +olacak
(unutmuş olacak)
  - e. -mış + olsa
olsaydı
oluyorsa
olursa
6. Kasıt kılınışı
yazacak ol-
7. ul perifrastik şekil
dönmüş bulunacak olan

1.5.2.5.Mecdut Mansuroğlu'nun Sınıflaması³⁵

İsmi Bildirici Yapan Veya Fiili Başka Bir Kipe Geçiren Yardımcı Fiillerle Oluşanlar

1. esse karşılığı olarak:

- a. Yalnız geçmiş zamanda
var idi, geliyor idi
var imiş, geliyor imiş
- b. Şimdiki zaman bildirici ad:
varım, güzeldir
- c. ol- (i-'in kullanılmadığı yerde)
sıcak olsun, gelin olsam
- d. değil
hasta değilim

2. Fiilleri karşılığı olarak

- aşık ol-
- deli ol-
- viran ol-

İsmi Fiil Yapan Fiillerle Meydana Gelenler

1. İsim +et-

- eyle-
- kıl-
- buyur-
- yap-
- çek-
- gör-
- qeç-
- ver-
- al-

---

³⁵ Meçdut Mansuroğlu, Türkiye Türkçesinde Birleşim ve Yazılışları Üzerine, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Sayı : C.VIII ,1 Kasım 1958 ,s.35-38

2. İki unsurun bir anlam verdiği kullanılışlar

dolap çevir-

kafa tut-

kafese koy-

yan çiz-

Zarf Fiillerin Fiille Kaynaşmasıyla Oluşanlar

1. Tasvirici Yardımcı Fiiller

dur-

gel-

git-

ko-

ver-

yaz-

yarı- (geliyor)

2. Anlam değiştirici yardımcı fiiller

bil-

gör-

-ama /-eme

1.5.2.6.Beşir Göğüş'ün Sınıflaması³⁶

I. Bir Öge ve Bir Fiilin Kalıplaşmasıyla

1. Fiilin kendi öznesiyle (iyelik eki alabilir, gözü kal-)

2. Fiilin kendi nesnesiyle

a. Yalın halde: dil uzat-

b. İ halinde: kefeni yırt-

c. 3. kişi iyelik ekiyle: tadını çıkar-

---

³⁶ Beşir Göğüş, Türkçede Birleşik Kelime Oluşumu, **TDAY Belleten (1962)**, TDK Yay.,1988,s.255

3. Fiilin dolaylı tümleciyle
  - a. -e halinde: dile düş-
iyelikli olanlar: yüzüne gül-
  - b. de halinde: elde et-
iyelik ekiyle: gözünde tüt-
  - c. -den halinde: gözden düş-
iyelik ekiyle: yerinden ol-
4. Fiilin Kendi Zarfıyla
  - hor gör-
  - ileri gel-
  - hoş tut-
  - iyi karşıla-
  - öne düş-

II. İki Fiilin Kalıplaşmasıyla

1. Aynı kipten çekilmiş fiillerle
2. Fiil ikizleşmeleriyle
3. Tasvir Fiilleri
  - a. yeterlik fiili
  - b. tezlik fiili
  - c. sürerlik fiili
  - d. yaklaşma fiil

III. Yardımcı Fiillerle

1. İsim soylu bir kelime ve yardımcı fiille
  - a. yabancı kelimelerle
  - b. Türkçe kelimelerle
  - c. tabiat sesleriyle
2. Bir ortaç ve bir yardımcı fiille
(katışık fiiller)
  - a. başlama fiilleri
  - b. bitirme fiilleri
  - c. davranma fiilleri

3. Kaynaşmış fiiller

lazım gel-

fırsat düş-

temas sağla-

rasgel-

vazgeç-

1.5.2.7.Tahir Necat Gencan'ın Sınıflaması³⁷

I. Kurallı Birleşik Eylemler

1. Özel Birleşik Eylemler

a. Yeterlik Eylemi

b. Tezlik Eylemi

c. Sürerlik Eylemi

d. İsteklenme Eylemi

e. Yaklaşma Eylemi

2. Yardımcı eylemlerle yapılan birleşik eylemler

a. Et- yardımcı eylemiyle yapılanlar

b. Ol yardımcı eylemiyle yapılanlar

c. Eyle- yardımcı eylemiyle yapılanlar

d. Kıl- yardımcı eylemiyle yapılanlar

e. Yardımcı eylem görevinde kullanılan eylemlerle yapılanlar

bul- (şifa bul-) buyur- (arzu buyur-)

II. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Eylemler

alıkoy-, elver-, düşgel- , öngör-, aşer-, varsay-

III. Deyim Biçiminde Öbekleşmiş Eylemler

---

³⁷ Tahir Necat Gencan, **Dil Bilgisi**, TDK Yay.,Ankara, 1979,s.310-329

1.5.2.8.Muharrem Ergin' in Sınıflaması³⁸

- I.İsimle Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller
- II.Partisiple Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller
- III.Fille Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller

1.5.2.9.Vecihe Hatiboğlu'nun Sınıflaması³⁹

Bir Adla Bir Eylemden Kurulan Birleşmiş Eylemler

1. Tek heceli sözcüklerle yardımcı eylemlerin kullanılması: Ses artmasına uğrarlar.
2. İki heceli sözcüklerle yardımcı eylemlerin kullanılması: Ses düşmesine uğrarlar.
3. Ses düşmesine ya da ses artmasına uğramayan tek heceli sözcüklerle yardımcı eylemlerin kullanılması: Ayrı yazılırlar.
4. Çok heceli sözcüklerle yardımcı eylemlerin kullanılması: Ayrı yazılırlar.
Bunlara birleşmemiş de denilebilir.

İki Eylem Kökünden Kurulan Birleşmiş Eylemler

1. Tezlik eylemi
2. Yeterlik eylemi
3. Yakınlık eylemi
4. Sürerlik eylemi

1.5.2.10.Doğan Aksan' ın Sınıflaması⁴⁰

Yardımcı Eylemlerle Oluşan Birleşik Eylemler

1. et-
2. ol-
3. kıl

³⁸ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yay., İstanbul, 1984,s. 336-388

³⁹ Vecihe Hatiboğlu, **Türkçenin Söz Dizimi**, TDK Yay.,Ankara,1982,s.43-45.

⁴⁰ Doğan Aksan, Neşe Atabay, İbrahim Kutluk, Sevgi Özel, **Sözcük Türleri**, TDK Yay.,Ankara, 1983,s.213-214

Ulaçlı Birleşik Eylemler

1. Yeterlik Eylemleri
2. Tezlik Eylemleri
3. Sürerlik Eylemleri
4. Yakınlık Eylemleri

Ad Soylu Bir Sözcükle Bir Eylemden Oluşan Birleşik Eylem

1. göz et-
2. yüz bul-
3. göze gir-
4. başa çık-

1.5.2.11.Kaya Bilgegil'in Sınıflaması⁴¹

Yardımcı Fiillerle Teşkil Olunan Birleşik Fiiller

1. Geçişli olanlar
  - a- etmek'le yapılanlar
  - b- eylemek'le yapılanlar
  - c- kılmak'la yapılanlar
2. Geçişsiz olanlar
  - a- isim + olmak

İki Fiilin Birleşmesiyle Teşkil Olunan Birleşik Fiiller

1. Tezlik
2. Yeterlik
3. Sürerlik
4. Yaklaşma

---

⁴¹ Kaya Bilgegil, **Türkçe Dilbilgisi**, Salkım Söğüt Yay., İstanbul, 1984, s.280-282

Kaynaşma Yoluyla Teşkil Edilen Bileşik Fiiller

1. İsimleri anlamları koruyan şekiller (mihnet çek-)
2. Hem ismin hem fiilin gerçek anlamını kaybettiği şekiller (kan yuttur-)
3. Deyim olarak kullanılanlar (yüz sür-, dil uzat-)
4. Çekimli isimlerle teşkil edilenler (dile düş-)

1.5.2.12.Tahsin Banguoğlu'nun Sınıflaması⁴²

A. BİRLEŞİK FİİLLER

I. Zarf Öbeği Kalıbında Birleşik Fiiller

II. Çekim Zarf Öbeği Kalıbında Birleşik Fiiller

1. Kimse Olan Ad Kalıbında Birleşik Fiiller

- a. Tek kişili (kişisiz) fiil tabanları oluşturanlar (kan gel-, gün doğ-)
- b. İç çekime tabi olanlar

2. Belirtisiz nesne olan Ad Kalıbında Birleşik Fiiller

- a. Nesnesi kökteş olanlar (ye-)

3. Belirtili Nesne Olan Ad Kalıbında Birleşik Fiiller

- a. Deyim biçiminde olanlar
- b. İyelikli olanlar
  - b1. Tek kişiye tabi olanlar (suyunu çekti)
  - b2. Son çekime tabi olanlar (tadını çıkardım)
  - b3. İç çekime tabi olanlar (gönlümü aldın)

4. İsimleme Olan Ad Kalıbında Birleşik Fiiller

- a. Kime halinde iyeliksiz ad kalıbında olanlar
  - a1. Tek kişiye tabi olanlar
  - a2. Son çekime tabi olanlar
  - a3. İç çekime tabi olanlar

---

⁴² Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**,TDK Yay.,Ankara, 1986,s.310-318,482-488

- b. Kimde halinde iyeliksiz ad kalıbında olanlar
  - b1- Tek kişiye tabi olanlar
  - b2- Son çekime tabi olanlar
  - b3- İç çekime tabi olanlar
- c. Kimden halinde iyeliksiz ad kalıbında olanlar
  - c1. Tek kişiye tabi olanlar
  - c2. Son çekime tabi olanlar
  - c3. İç çekime tabi olanlar
- d. Kime halinde iyelikli ad kalıbında olanlar
  - d1. Tek kişiye tabi olanlar
  - d2. Son çekime tabi olanlar
  - d3. İç çekime tabi olanlar
- e. Kimde halinde iyelikli ad kalıbında olanlar
  - e1. Tek kişiye tabi olanlar
  - e2. Son çekime tabi olanlar
  - e3-. İç çekime tabi olanlar
- f. Kimden halinde iyelikli ad kalıbında olanlar
  - f1. Tek kişiye tabi olanlar
  - f2. Son çekime tabi olanlar
  - f3. İç çekime tabi olanlar

5. Yardımcı Fiillerden Oluşan Birleşik Fiiller

- a. Türkçe adlarla yapılanlar
- b. Arapça adlarla yapılanlar
- c. Batı dillerinden gelen adlarla yapılanlar

6. Yarı Yardımcı Fiillerle Oluşan Birleşik Fiiller

- a. Görmek (öngör-)
- b. Vermek (el ver-)
- c. bulmak (şifa bul-)
- d. işlemek (suç işle-)
- e. almak (tedbir al-)
- f. koşmak (şart koş-)

III. Bağlam öbeği Kalıbında Birleşik Fiiller

1. ... mak... mak (satmak savmak)
2. ... ip ... mak (satıp savmak)
3. ... mek ... iştirmek (vermek veriştirmek)
4. ... ip ... iştirmek (verip veriştirmek)

B. KARMAŞIK FİLLER

I. Öncelik Fiilleri (-miş + yardımcı fiil)

1. Yardımcı fiili geçmiş zamanda olanlar
2. Yardımcı fiili şimdiki zamanda olanlar
3. Yardımcı fiili geniş zamanda olanlar
4. Yardımcı fiili gelecek zamanda olanlar
5. Yardımcı fiili eğilim kiplerinde olanlar (şart, istek, emir, gereklilik)
6. Yardımcı fiili birleşik zamanlı olanlar

II. Başlama fiilleri (-r + yardımcı fiil)

1. Yardımcı fiili geçmiş zamanda olanlar
2. Yardımcı fiili şimdiki zamanda olanlar
3. Yardımcı fiili gelecek zamanda olanlar
4. Yardımcı fiili birleşik zamanlı olanlar
5. Yardımcı fiili eğilim kiplerinde olanlar

III. Niyet Fiilleri

1. Temel fiili -ecek ortacı alanlar
2. Temel fiili -r ortacı alanlar
3. Temel fiili -Icl ortacı alanlar

IV. Karmaşık Fiillerin Çekimsiz Şekilleri

1. Yardımcı fiili mastar olanlar
2. Yardımcı fiili ortaç olanlar
  - a. Yardımcı fiili -dik ortacı olanlar
  - b. Yardımcı fiili -en ortacı olanlar
  - c. Yardımcı fiili -ecek ortacı olanlar

3. Yardımcı fiili ulaç olanlar
  - b. Ulama ulacı olanlar (-ip)
  - c. Hal ulacı olanlar (-arak, -ken vb.)
  - d. Zaman ulacı olanlar
  - e. Sebep ulacı olanlar
  - f. Karşılaştırma ulacı olanlar
- V. Çevrik Fiillerin Yerine Kullanılan Karmaşık Fiiller
geleceğim x gelmiş olacağım

C. TASVİR FİİLLERİ

- I. Yeterlik Fiilleri
- II. İvedilik Fiilleri
- III. Sürek Fiilleri
  1. Durmak'la yapılanlar
  2. Kalmak'la yapılanlar
  3. Görmek'le yapılanlar
  4. Gelmek'le yapılanlar
  5. Yormak'la yapılanlar
(şimdiki zaman eki yorır > yor)
  6. Koymak'la yapılanlar
- IV. Yaklaşık Fiilleri
- V. Yarı Tasvir Fiilleri
-ip + modal fiil

1.5.2.13. Rasim Şimşekin Sınıflaması⁴³

1. Yeterlik
2. Tezlik
3. Sürerlik
4. Yaklaşma

⁴³ Rasim Şimşek, **Örneklerle Türkçe Söz Dizimi**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., Trabzon, 1987, s.60-67

5. Gerekseme
6. Beklenmezlik
7. Yapmacık
8. Başlama
9. Bitirme
10. Davranma-Niyetlenme
  - mak / -mek gerek (gitmek gerek)
  - mak / -mek iste- (gitmek iste-)
  - mağa / -meğe başla (gitmeğe başla, gider ol-)
11. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Eylem
  - etekleri zil çal-
  - yüreği ağzına gel
  - farkına var-

1.5.2.14.Haydar Ediskun'un Sınıflaması⁴⁴

Birinci Öbek Birleşik Fiiller

- a. Yeterlik fiilleri
- b. Tezlik fiilleri
- c. Sürerlik fiilleri
- d. Yaklaşma fiilleri
- e. Beklenmezlik fiilleri
- f. Gerekseme fiilleri
- g. Yapmacık fiiller

İkinci Öbek Birleşik Fiiller

- a. Başlama fiilleri
- b. Bitirme fiilleri
- c. Davranma fiilleri

---

⁴⁴ Haydar Ediskun, **Türk Dil Bilgisi**, Remzi Yay., İstanbul, 1988, s.228-246

Üçüncü Öbek Birleşik Fiiller

- a. et-
- b. eyle-
- c. kıl-
- d. buyur-
- e. ol-

Dördüncü Öbek Birleşik Eylemler

Anlamca kaynaşmış (deyimleşmiş) birleşik fiiller

1.5.2.15.Nurettin Koç'un Sınıflaması⁴⁵

Yardımcı Eylemle Kurulmuş Birleşik Eylem

- arzu et-
- davet et-
- sehep ol-

Yardımcı Eylem Gibi Kullanılan Birleşik Eylem

- elver-
- aşer-
- varsay-
- başvur-
- öngör-
- başkaldır-

İki Eylemle Kurulmuş Birleşik Eylem

- açabi1-
- salıver-
- çalışadur-
- bakakal-

---

⁴⁵ Nurettin Koç, **Yeni Dil Bilgisi**, İnkılap Yay.İstanbul, 1992,s.275-283

Deyimleşmiş Birleşik Eylem

dalga geç-

daldan dala kon-

1.5.2.16.Necmettin Hacıeminoğlu'nun Sınıflaması⁴⁶

Necmettin Hacıeminoğlu, Karahanlı Türkçesi Grameri adlı eserinde birleşik eylemleri üç bölümde inceler.

1. İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller

bulun bol- "esir olmak" (KB 3994), *cefa kıl-* "eziyet etmek" (KB 22), *kara er-* "kararmak" (DLT-III163-20), *çak et-* "ses çıkarmak" (DLT-I 333-14), *dik tur-* "dik durmak" (DLT-I 334-18), *ık tut-* "hıçkırık tutmak, hık tutmak" (DLT-I 137-19)...

2. İsim + Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller

liş ak- "salya ve balgam akmak" (DLT-III 127-3), *öç al-* "intikam almak" (KB 4115), *boyun bir-* "boyun eğmek" (KB 160), *tilek bul-* "arzusuna kavuşmak" (KB 99), *itig it-* "hazırlık yapmak" (KB 5702), *istek kop-* "istek gelmek" (DLT-I 120-3), *elig kötiir-* "el uzatmak" (KB 302), *emgek teg-* "zahmet çekmek" (KB 612), *hak tegür-* "hakkım vermek" (KB 95), *tek tur-* "susmak" (DLT-I 334-4), *könül tut-* "gönül bağlamak" (KB 387)...

3. Fiil + Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller

kit-e bar- "gitmeye devam etmek" (KB 247), *köndür-e bil-* "gönderebilmek" (KB 2077), *odgur-u bir-* "uyandırmak" (KB 5690), *ak-a kel-* "akmakta olmak" (KB 943), *bak-a kör-* "dikkat etmek" (KB 5146), *bak-a tur-* "bakadurmak" (DLT-I 73-10), *ur-uyaz-* vura yazmak, döğe yazmak" (DLT-III 59-9)...

---

⁴⁶ Necmettin Hacıeminoğlu, **Karahanlı Türkçesi Grameri**, Ankara, TDK Yay.1996,s.176-181

Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller adlı eserinde⁴⁷"Harezmi Sahasında Birleşik Fiiller" başlığı altında şu şekilde bir sınıflandırma yapar:

1. İki Fiilden Teşekkül Eden Birleşik Fiiller

a. İktidarı Fül:

aya bil- "söyleye bilmek" (HŞ 3549), *aytu bil-* "söyleye bilmek" (HŞ 270), *köre bil* "göre bilmek" (HŞ 202), *kurtkaru bil-* "kurtara bilmek" (HŞ 4337), *sanca bil-* "batıra bilmek" (HŞ 347), *tiye bil-* "diyebilmek" (HŞ 2704)...

b. Çabukluk, Kolaylık, Asilik İfade Edenler

alıp bar- "alıp varmak" (HŞ 728), *id-a bir-* "gönderi vermek" (HŞ 150), *çık-a kil-* "çıkma gelmek" (HŞ 3218), *ör-e kop-* "yerinden fırlamak" (HŞ 1079), *ölüp koy-* "ölüp bırakmak" (HŞ 1201), *ör-e tur-* "ayağa kalkmak" (HŞ 3671)...

c. Süreklilik İfade Edenler

işit-ü tur- "işitip durmak" (HŞ 2624), *bak-a kal-* "baka kalmak" (HŞ 4048), *yıkıl-u yaz-* "düşe yazmak" (HŞ 3269)...

2. Bir İsimle Bir Fiilden Teşekkül Eden Birleşik Fiiller

kerek bol- (HŞ 2259), *kunduz bol-* (HŞ 2804), *toprak bol-* (HŞ 2638); *köç it-* (HŞ 345), *âsâyış it-* (HŞ 4176); *itmek yap-* (HŞ 4279), *işik yap-* (HŞ 2246); *yamanlık kıl-* (HŞ 4387), *agâh kıl-* (HŞ 1246)...

1.5.2.17. Leyla Karahan'ın Sınıflaması⁴⁸

Leyla Karahan, Türkçede Söz Sizimi adlı kitabında birleşik eylemleri 3 başlıkta incelemiştir.

⁴⁷ Necmettin Hacıeminoğlu, **Yapı Bakımından Türk Dilinde Fiiller**, Ankara, KB Yay., Ankara 1991, s.262-265

⁴⁸ Leyla Karahan, **Türkçede Söz Dizimi**, Ankara, Akçağ Yay., 1993, s.36-39

I. Bir İsim Unsuru İle Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller

a. İsim unsuru başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Yardımcı fiil, anlamı üzerinde bulunduran isim unsurunu fiilleştirir.

dost+ ol- = dost ol , yok+et = yok et-

b. Bu tip birleşik fiillerin kuruluşuna “et-, ol-, yap-,eyle-, kıl-,bulun-, başla-fiilleri yardımcı fiil olarak katılır. “et-, eyle-, kıl-, yap-,” fiilleri geçişli birleşik fiiller “ol-, bulun-, “ fiilleri de geçişsiz geçişsiz birleşik fiiller yapar.

şikayet et, memnun et-, hsata ol-, mutlu ol-,

c. Tek başına kullanılmayan veya kullanıldıklarında asli şekillerini koruyamayan bazı isimler, yardımcı fiille bitişik yazılır.

sabret (sabr> sabır), hisset (hiss>his), zannet (zann>zan)

ç. Bu birleşik fiillerin isim unsuru, bir sıfat fiil olabilir. Sıfat fiil, “ol-” ve “bulun-” yardımcı fiilleriyle birleşir.

konuşmaz ol-, gidecek ol- gezer ol-, vermiş bulun-

d. Bu birleşik fiillerin her iki unsuru da kelime geubu olabilir.

yardım / edebil- (yardımcı fiil : birleşik fiil)

mesut ve bahtiyar / ol- (isim unsuru : bağlama grubu)

Tanıştığı yolcu, onunla meşgul olmamağa başlamıştı.

e. Grubun vurgusu, isim unsuru üzerindedir.

II. Bir Fiil Unsuru İle Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller

Özellikleri

a. Bu birleşik fiillerde ana fiil unsuru başta bulunur. Anlamı üzerinde bulunduran bu unsur, -a / -e, -ı / -i / -u / -ü,-ıp / -ip / -up/ üp zarf fiil

eklerinden birini taşır.

fiil+ zarf fiil eki + yardımcı fiil = birleşik fiil

koş + a + bil = koşabil-

yaz + ı + ver = yazıver-

gez + ip + dur = gezip dur-

- b. “bil-, ver-, dur-, gel-, git-, kal-, koy-, gör-, yaz-” yardımcı fiilleri asıl fiille yeterlik, ihtimal, tezlik, devamlık, yaklaşma vb. anlamları kazandırır.

bil-: yeterlik, ihtimal (yazabil-, okuyabil-)

ver-: tezlik, kolaylık (yapıver-, gidiver-)

git-, gel-,koy-, gör-, kal-, dur-,: devamlılık (sürüp git-, çıka gel- gide koy-, yalvarı gör-, şaşka kal-, oturup dur-,

yaz-: yaklaşma (düşe yaz-)

- c. Bazı birleşik fiillerin birinci unsuru, bir kip eki taşır. Bu kip eki, zarf fiil ekinin yerini tutar.

dolandı durdu, çırpınır durur, akar gider

- ç. Grubun vurgusu birinci unsur üzerindedir.

III. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

- a. Bu birleşik fiiller, bir isim ve bir fiil unsurundan meydana gelir. İsim başta, fiil unsuru sonda bulunur. Unsurların biri veya hepsi, kendi sözlük anlamları dışında kullanılır. Bunların bir kısmı deyimleşmiştir.

para ye-, boş ver-, baş kaldır-, yol ver-, şehit düş-, kan kustur-, el koy-,diş bile-, yatağa düş-

- b. Bu birleşik fiillerin isim unsuru, isim çekim eklerini alabilir.

kendini kaybet-, hoşuna git-, göze çarp-, göze gir-, canı sıkıl-, küplere bin-

c. Grubun unsurları kelime grubu olabilir.

yorgun / düşüver- (fiil unsuru : birleşik fiil)

tası tarağı / topla- (isim unsuru : tekrar grubu)

ç. Grubun vurgusu, birinci unsur üzerindedir.

1.5.2.18.Faruk Kadri Timurtaş'ın Sınıflaması⁴⁹

Timurtaş, Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinden hareketle birleşik eylemleri üç bölümde inceler.

1.Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

ajv it- (HŞ 946), *seyr it-* (HŞ 1443); *şâd ol-* (ŞD 28-1), *mest ol-* (ŞD 20-10); *devr eyle-* (HŞ 1004), *terk eyle* (HŞ 1101); *işaret kıl-* (HŞ 1513), *iftihar kıl-* (AD 18-10); *imtiyaz bul-* (AD 18-8); *ırak dut-* (AD 23-5), *ümid tut-* (HŞ 1966); *ateş ur-* (HŞ 1576), *kulağur-* (ŞD 127)... (114-116)

2. Tasviri Fiiller (Descriptif)

a. Devamlılık Fiilleri (istimrarî, duratif)

yuya gör- (AD 29-6), *uğraya gel-* (HR 110)

b. Çabukluk Fiilleri (ta'cil, hatif)

sum vir-(ŞD 43-10)

c. Yaklaşma Fiilleri (mukarebe, approximatif)

yanayaz- (ŞD 132-13)

d. İktidarî Fiil (possible)

tun bil- (HŞ 1790), *kona bil-* (HŞ 1790); *diyûme-* (HŞ 1914)... (141-143)...

⁴⁹ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1994, s.25

3.İsim Grubu Şeklinde Birleşik Fiiller

a. Nominativ Hâlinde

ayak bas- (HŞ 1099), *yüz çevür-* (HŞ 134-1), *kan dök-* (HŞ 2184)...

b. İyelik Eki Alan İsimler Hâlinde

gözi tol- (HŞ 2102), *ağzında süd kob-* (HŞ 931)...

c. Akkuzativ Halinde

gözinyum- (HŞ 2369), *işi başar-* (HŞ 1099)...

d. Dativ Halinde

cûşa gel- (ŞD 16-6), *gözüne gir-* (ŞD 106-9)...

e. Lokativ Halinde

tahayyürde kal- (ŞD 31-7), *ahdde dur-* (AD 24-5)...

f. Ablativ Halinde

içinden geçir- (HŞ 1914), *kendüziden git-* (HŞ 1343)... (143-144)

1.5.2.19.Zeynep Korkmaz' ın Sınıflaması⁵⁰

1.Birinci Grup Birleşik Eylemler

ad / sıfat+ yardımcı eylem

iyilik et-

razı ol-

çare bul-

kabul buyur-

arz eyle-

namaz kıl-

büyü yap-

⁵⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*,TDK Yay.,Ankara,2003,s.150-157

2.İkinci Grup Birleşik Eylemler (Karmaşık Eylemler)

- a. Öncelik Eylemleri (*-miş ol-*),
  - anlamış ol-
  - bilmiş ol-
  - duymuş ol-
  - düşünmüş ol-
  - gitmiş ol-
  - unutmuş ol-
- b. Alışkanlık Eylemleri (*-ir ol-, -mAz ol-*)
  - arar ol-
  - bilmez ol-
- c. Niyet Eylemleri (*-AcAk ol-, -IcI ol-, -AsI ol-, -(l)msAr ol*)
  - Dinleyecek ol-
  - tutucu ol-
  - gidesi ol-
  - alımsar ol-
3. Üçüncü Grup Birleşik Eylemler
  - a. Yeterlik Eylemleri
    - açabil-
    - alabil-
    - bırakabil-
    - sevebil-
  - b. Tezlik Eylemleri
    - bırakıver-
    - çekiver-
    - kazıver-
    - taşıver-
  - c. Süreklilik Eylemleri
    - başlayadur-
    - bakıpdur-
    - çıkagel-

kalakal-
ağlayagör-
alıkoy-

d. Yaklaşma Eylemleri

düşeyaz-
bayılayaz
kırılaz
devrileyaz

e. Uzaklaşma Eylemleri

olagit-
akıp git-
geçip git
koyup git-

4. Dördüncü Grup Birleşik Eylemler (İkili Birleşik Eylemler)

alıp ver-
dolup taş-
düşüp kalk-
kasıp kavur-
sayıp dök-

Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Birleşik Eylemler

I. Tek Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Eylemler

1. Özne+ Fiil bağlantısı ile birleşenler,
bet beniz at-, canı yan-, ders al-, dili dolan-eli ayağı çözü-
2. Nesne +Fiil bağlantısı ile birleşenler,
akıl al-, bayrak aç-,boyun bük-, can at-, gönül al-, sinek avla-
3. Yer Tamlayıcısı+Fiil bağlantısı ile birleşenler,
altta kal-, bir kaşık suda boğ-, avuç içine al-, birbirine düşür-, ele al-
4. Zarf+ Fiil bağlantısı ile birleşenler,

- aç kal-, ağır bas-, boş ver-, kısa kes-, gelip çat- dik dik bak-, kan ağla-
5. Fiil+Özne+Fiil bağlantısı ile birleşenler.

Gel keyfim gel, ye kürküm ye, yorgan bitti kavga bitti

II. İki Öğeli Kalıplaşmış Birleşik Eylemler:

1. Özne+Nesne+Fiil bağlantısı ile birleşenler,
ağzı laf yap-, eli silah tut-, eteği zil çal-, içi kan ağla-
2. Özne+Yer Tamlayıcısı+Fiil bağlantısı ile birleşenler
atı alan Üsküdar'ı geç-, ayağı yerden kesil-, gözü arkada kal-,
3. Özne+Zarf+ Fiil kuruluşunda olanlar,
ayağı buz kes-,dumanı baştan tüt-,gerisi vız gel-, işi baştan aş-
4. Nesne+Özne+Fiil kuruluşunda olanlar,
Ağzını bıçak aç-, yüreğini dehşet kapla-,
5. Nesne+Yer Tamlayıcısı+Fiil kuruluşunda olanlar,
Aklını başına topla-, altını üstüne getir-, ekmeğini taştan çıkar-,
6. Nesne+ Zarf+Fiil kuruluşunda olanlar,
ağzını hayra aç-, ayağını denk al-, yanağından kal damla-
7. Yer Tamlayıcısı +Özne+ Fiil kuruluşunda olanlar,
ağzından yel al-, başına taş düş-, gözünden uyku ak-, canına ot tika-
8. Yer Tamlayıcısı+Nesne+ Fiil kuruluşunda olanlar,
ağzından laf al-, ağzına kilit vur-, başına dert aç-, canına can kat-
9. Yer Tamlayıcısı+Yer Tamlayıcısı+Fiil kuruluşunda olanlar,
Kalıptan kalıba dön-, renkten renge gir-,
10. Yer Tamlayıcısı+Zarf+Fiil kuruluşunda olanlar,
yere sağlam bas-, gözüne hoş görün-, burnundan fitil fitil getir-,
11. Zarf+Nesne+Fiil kuruluşunda olanlar,
ağzı ile kuş tut-, bir taşla iki kuş vur-, nabza göre şerbet ver-,
12. Zarf+Yer Tamlayıcısı+Fiil kuruluşunda olanlar,
Öpüp başının üstüne koy-, yer yarılıp içine gir-, hık deyip burnundan düş-,
altından girip üstünden çık-

13. Zarf+Zarf+ Fiil kuruluşunda olanlar,

Bir elle verip bir elle geri al-, ince eleyip sık dokuma-, kendi başına ayakta dur-

14. Fiil+Nesne+Fiil+Nesne kuruluşunda olanlar

al tekke ver külâh, al abdestini ver pabucumu

III. Üç Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Eylemler:

1. Özne+Nesne+Yer Tamlayıcısı+Nesne+Fiil kuruluşunda olanlar,

anasından emdiği süt fitil fitil burnundan gel-
ayağını yere sağlam bas-
saçına sakalına ak düş-
şeytana pabucunu ters giydir-

1.5.2.20.Talat Tekin'in Sınıflaması⁵¹

Tekin, Orhon Türkçesi Grameri adlı eserinde birleşik eylemleri iki bölümde inceler.

1. Ad ya da Sıfat + Yardımcı Eylem

karı bol- "ihtiyar olmak, yaşlanmak" (T 56),

yağı bol- "düşman olmak" (KT K 2),

bay kıl-- "zengin kılmak, zengin etmek" (BK D 14),

yok kış- "birlikte yok etmek" (KT D 32, 34; BK D 25; T 21)...

2. Eylem Zarfi + Tasvir Eylemi

adrıl-u bar- "ayrılıp gitmek" (O 12),

tâz-ip bar- "kaçıp gitmek" (BK D 41; KT D 34),

kazgan-u bir- "kazamvermek" (BK G 10),

sanç-a id- "mızraklayıvermek" (KTD 7),

yan-a elt- "dağıtıvermek, bozguna uğratıvermek" (KT D 23),

⁵¹ Talat Tekin, **Orhon Türkçesi**, Sanat Kitapevi, Ankara,2000,s.99-101

yat-u kal- "yatakalmak, uzun süre yatmak" (KT K 9; T 19),
"ud-u kal- "ardı sıra gelmek, takip edip durmak" (MÇ D 2),
yal-ü kör! "çabuk (atlan) dörtnala sürün!" (T 26),
artat-ı u-"bozabilmek, yıkabilmek" (BK D 19),

1.5.2.21.M. Ali Kurutaş'ın Sınıflaması⁵²

M. Ali Kurutaş, *Sürgün'de Birleşik Eylemler* adlı yüksek lisans tezinde Refik Halit Karay'ın "*Sürgün*" adlı romanındaki birleşik eylemleri dört bölümde inceler.

1.Birinci Tip Birleşik Eylemler

a. Tezlik, Başkası İçin Yapma ve Önemsememe Bildiren Birleşik Eylemler

giriver-, gidiver-, oturuver-, unutuver-, çıkarver-, temizleyiver-, bırakiver-...

b. Yeterlik Bildiren Birleşik Eylemler

bulabil-, düşünebil-, konuşabil-, (fark) edebil-, anlatabil-, tırmanabil-; (el) süreme-, bir akama-, (farkına) yarama-, (cesaret) edeme-...

c. Sürerlik Bildiren Birleşik Eylemler

geçinip git-, bırakıp git-; geçer gider, geçinir gider; çıkagel; seyreder durur, sızlandı durdu; donup kal-, uyuyup kal-, şaşırakal-; alıkoy(ama)-...

d. Olup Bitme Bildiren Birleşik Eylemler

kayıp git-, kopup git-; kapanır gider...

e. Yapmacıklık Bildiren Birleşik Eylemler

görmemezlikten gel-, tanımamazlıktan gel-

---

⁵² Mehmet Ali Kurutaş,, *Sürgün'de Birleşik Eylemler*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1997, Adana

2.İkinci Tip Birleşik Eylemler

a. Ad Soylu Bir Sözcükle *ol-* Yardımcı Eyleminden Oluşan Birleşik Eylemler

razı ol-, mahcup ol-, mecbur ol-, memnun ol-, musallat ol-, misafir ol-, sebep ol-, rezil ol-, farkında ol-, bedbaht ol-, tıraş ol-, engel ol-, pısırtık ol-, gözleri dolu dolu ol-, kul köle ol-...

b. Ad Soylu Bir Sözcükle *et-* Yardımcı Eyleminden Oluşan Birleşik Eylemler

belli et-, sağır et-, gevezelik et-, mızıkçılık et-, alış veriş et-, mahrum et-, fark et-, kaybet-, şükret-, dua et-, davet et-, cesaret et-, işaret et-, ikram et-, ısrar et-, ihmal et-, tercih et-, muhafaza et-, iddia et-, teşekkür et-, tesadüf et, kavga et-...

Ad Soylu Bir Sözcükle *yap-* Yardımcı Eyleminden Oluşan Birleşik Eylemler

yemekyap-, iyilikyap-, hile yap-, seyahat yap-, mukayese(ler) yap-, prova yap-...

d. Ad Soylu Bir Sözcükle *M-* Yardımcı Eyleminden Oluşan Birleşik Eylemler

karar kıl-, namaz kıl-...

e. Ad Soylu Bir Sözcükle *buyur-* Yardımcı Eyleminden Oluşan Birleşik Eylemler

dikkat buyur (ul)-, teşrif buyur-, sipariş buyur-, arzu buyur-...

3.Üçüncü Tip Birleşik Fiiller

a. -mlş / -mUş Ekini Almış Temel Eylemle *ol- /bulun-* Yardımcı Eyleminden Oluşan Birleşik Eylemler

anlamış ol-, ayrılmış ol-, (elini eteğini) çekmiş ol-, gecikmiş ol-, (kabul) etmiş ol-, (hoşuna) gitmiş ol-, (şaka) yapmış ol-, (yanlışlık) yapmış ol-, (gözü arkada) kalmamış ol-; (seyr)etmiş bulun-, uyumuş bulun-...

b. -AcAk Eki Almış Temel Eylemle *ol-* Yardımcı Eyleminden Oluşan Birleşik Eylemler

gelecek ol-, ölecek ol-, tanıyacak (gibi) ol-...

c. -mAktA Eki Almış Temel Eylemle *ol-* Yardımcı Eyleminden Oluşan Birleşik Eylemler

(iş) aramakta ol-, yaşamakta ol-...

d. -Ar ve -mAz Ekini Almış Temel Eylemle *ol-* Yardımcı Eyleminden Oluşan Birleşik Eylemler

düşer (gibi) ol-, görür (gibi) ol-; görünmez ol-, (kabına) sığmaz ol-...

4.Dördüncü Tip Birleşik Eylemler

a. Yalın Halde Bulunan Adlarla Yarı Yardımcı Eylemlerden Oluşan Birleşik Eylemler

örnek al-, karar (lar) al-, haber al-, hediye al-, mektup al-, satın al-, zevk al-; fırsatabul-, şifa bul(ama)-, teselli bul-, vakit bul-; muamele gör-, ikram(lar) gör-, dostluk gör-, gün gör-, iş gör-, lâyük gör-; ziyafet(ler) çek-, azap çek-, hasret çek-, iç çek-, sefalet çek-; vaz geç-; arzu ver-, gönül ver-, heyecan ver-, karar ver-, selâm ver-, söz ver-, cevap ver-, haber ver-, keyif ver-, sır ver-; heyecan duy-, pişmanlık duy-, endişe duy-, hayranlık duy-; rast gel-, lâzım gel-; gibi gel-...

b. Yalın Halde Bulunan Adlarla Bağımsız Eylemlerin Kalıplaşmasından Oluşan Birleşik Eylemler

can at-, dikkat kesil-, münakaşa çıkar-, göz at-, yüz çevir-, göz gezdir-, özür dile-, yalan at-...

c. Belirtme Halindeki Adlarla Bağımsız Eylemlerin Kalıplaşmasından Oluşan Birleşik Eylemler

hüküm(ünü) ver-, itibar (im) kazan-, sözünü kes-, dişini sık-...

d. Yönelme Halindeki Adlarla Bağımsız Eylemlerin Kalıplaşmasından Oluşan Birleşik Eylemler

ayağa kalk-, göze al-, hayrete düş-, öfkeye kapıl-, kûp(ler)e bin-, uykuya dal-; aklına getir-, farkına var-, gözüne iliş-, hoşuna git-, işine gel(me)-, manasına gel-, sinirine dokun-...

e. Bulunma Halindeki Adlarla Bağımsız Eylemlerin Kalıplaşmasından Oluşan Birleşik Eylemler

hayrette kal-; hatırında kal-, gözümde tüt-...

f. Ayrılma Halindeki Adlarla Bağımsız Eylemlerin Kalıplaşmasından Oluşan Birleşik Eylemler

gözden geçir-, zihninden geçir-, yüreğinden at-...

g. Belirteçlerle Bağımsız Eylemlerin Kalıplaşmasından Oluşan Birleşik Eylemler

geri ver-, ayrı düş-, kısa kes-, küçük düş-, hoş gel-, safa gel-, uygun bul-, uzak düş-, yalnız kal-, geri dön-, hor gör-, serbest kal-, yan çiz-...

h. İkilemelerle Bağımsız Eylemlerin Kalıplaşmasından Oluşan Birleşik Eylemler

göz göze gel-, el ele tutuş-, elini eteğini çek(miş ol)-, renkten reнге gir-...

Yargı Öbeği Şeklinde Kalıplaşan Birleşik Eylemler *aklının ermediği işlere*

burnunu sok-, işlerini yoluna koy-, gözüne uyku girme-...

1.5.2.22. Ali Şeylan'ın Sınıflaması⁵³

Ali Seylan Türkçe'de Birleşik Fiiller adlı yüksek lisans tezinde birleşik eylemleri şu şekilde sınıflandırır:

1. Arapça Bir Kelime ve Bir Yardımcı Fiil ile Yapılan Birleşikler

affetmek, cesaret etmek, veda etmek; âşık olmak, muhtaç olmak, tercüman olmak; mukayese yapmak, taklit yapmak...

2. Farsça Bir Kelime ve Bir Yardımcı Fiil ile Yapılan Birleşikler

âzâd etmek feryad etmek, ümîd etmek; cömert olmak, düşman olmak, şâd olmak...

3. Türkçe Bir Kelime ve Bir Yardımcı Fiil ile Yapılan Birleşikler

göç etmek yemin etmek, eksik olmak, engel olmak; duymaz olmak, işitmiş olmak; boğulur gibi olmak; düşünür gibi yapmak..

4. Yan Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşikler

cevap vermek, hayal kurmak, nefret duymak sakat kalmak, zahmet çekmek...

---

⁵³ Ali Şeylan, **Türkçede Birleşik Fiiller**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1997.

5. Batı Kökenli Bir Kelime ve Bir Yardımcı Fiille Yapılan Birleşikler ve Türkçe Karşılıkları

a. Etmek Yardımcı Fiili ile

check etmek: kontrol etmek

egale etmek: eşitlemek

enterese etmek : ilgilendirmek

monte etmek : kurmak, kurup takmak

restore etmek: onarmak, yenilemek

şarj etmek: doldurmak, yüklemek...

b. Olmak Yardımcı Fiili İle

deforme olmak : biçimsizleşmek, bozulmak

deşarj olmak : boşalmak, içini dökmek

hit olmak : ünlenmek, bir numara olmak

popüler olmak : ünlü olmak...

c. Yapmak Yardımcı Fiili İle

anons yapmak : duyurmak

banyo yapmak: yıkanmak

change yapmak : değiştirmek

panik yapmak :ürkmek

prova yapmak : denemek...

d. Yan Yardımcı Fiiller İle

ablukaya almak : etrafını çevirmek

briefing vermek: bilgilendirmek, bilgi vermek

volta atmak: dolaşmak...

1.5.2.23. Enfel Doğan'ın Sınıflaması⁵⁴

Enfel Doğan (2001), Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Grupları ve Kullanılışları adlı yüksek lisans tezinde *Yunus Emre Divanı* (YED), *Süheyl ü Nev-bahar* (SN), *Yusuf u Züleyha* (YZ) ve *Işk-nâme* (İN) adlı eserler üzerinde inceleme yaparak bu dönem Türkçesindeki kelime gruplarını tespit etmeye çalışmıştı.

Enfel Doğan (2001:143-160) bu çalışmasında "Birleşik Fiil" başlığı altında şu şekilde bir sınıflandırma yapar.

1. İsim + Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller

rahmet it- (YZ 4), *feryâd it-* (YZ 67); *gark ol-* (İN 748), *teslim ol-* (YED 1-8); *âh eyle-* (SN 464), *azm eyle-* (SN 464); *günâh M-* (YZ 5), *suç kıl-* (YZ 9); *gönül yap-* (SN 670), *yuva yap-* (YED 22-3)...

2. Fiil + Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller

uyanu gel- (YZ 343), *sayıbil-* (SN 446), *bilime-* (YZ 339), *yana yaz-* (İN 1030), *eydivir-* (YZ 170), *gide dur-* (YED 54-6), *göçe gör-* (YED 36-5)...

3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

yola düş- (YED 1-10), *yola gel-* (YZ 89), *aklı başından git-* (İN 824), *and iç-* (YZ 85), *kulak tut-* (YZ 17), *cân vir-* (SN 671)...

---

⁵⁴ Enfel, Doğan, Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Grupları ve Kullanılışları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1997

1.5.2.24.Gülnaz İşlek'in Sınıflaması⁵⁵

Gülnaz İşlek, Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi'nde Birleşik Fiil Fonksiyonları adlı yüksek lisans tezinde birleşik eylemleri üç başlık altında inceler:

1. "Fiil + Fiil" Vasıtasıyla Oluşan Birleşik Fiiller

a. Yeterlilik İfade Eden Birleşik Fiiller

getirebil-, kurtulabil-, düşüneme-...

b. Tezlik (Çabukluk) İfade Eden Birleşik Fiiller

kayıver-, hatırlaytver-, uzanıver-...

c. Sürerlik (Devam) Manasını Taşıyan Birleşik Fiiller

bakakal-, söyleyedur-, saplanıp kal-, ağladım durdum...

d. İsteklerime, Dilek, Arzu Anlamını Taşıyan Birleşik Fiiller

ölesigel-, göreceği gel-...

e. Yaklaşma Anlamındaki Birleşik Fiiller

yarılayaz-, durdu duracak...

f.Olup Bitme Anlamındaki Birleşik Fiiller

kaçtı gitti, alıver gitsin...

g. Sonuçlama Manasındaki Birleşik Fiiller

sönmegegör-, dönmeyegör-...

h. Beklenmezlik Manası Taşıyan Birleşik Fiiller *atacağı tut-,*

bağırıp çağıracakları tut-...

1. "ol- "Yardımcı Fiili ile Yapılan Birleşik Fiiller *gider ol-, bulmuş ol-,*

özlemez ol-, söyleyecek ol-, vermekte ol-...

i. "bul- "Yardımcı Fiili ile Yapılan Birleşik Fiiller *çıkılmış bulun-..*

---

⁵⁵ Gülnaz, İşlek, Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi'nde Birleşik Fiil Fonksiyonları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Dokuz Eylül Üniversitesi, 2001, İzmir.

2. "İsim + Fiil" ile Oluşan Birleşik Fiiller

bükmeyle-, kaybol-, şikayet et-, namaz kıl-...

3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

alıkoy-, koltukları kabar-, kanı kayna-...

1.5.2.25.Funda Toprak'ın Sınıflaması⁵⁶

Funda Toprak "Harezmi Türkçesinde Fiil" adlı doktora tezinde, şu ana kadar yapılan birleşik fiil tasniflerine yapım ekli ve hâl ekli kullanımların da ilave edilmesi gerektiğini söyler. Ayrıca anlambilim açısından tekrarlı ve eş anlamlı yapıların da ele alınması gerektiğini belirtir.

Funda Toprak, bu çalışmasında Harezmi Türkçesinin dört temel eseri *Nehcü'l-Ferâdis* (NF), *Kıyasû'l-Enbiya* (KE), *Mu'imû'l-Mü'îd* (MM) ve *Mukaddimetü'l-Edeb*(ME)'den derlediği birleşik eylemleri şu şekilde sınıflandırır.

1. İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Olan Birleşik Fiiller

a. Sıfat-fiil + Yardımcı Fiil

ayğuç bol- "söyleyen olmak" (19v7 KE), *biçesü bol-* "biçilecek olmak" (8-8 ME), *içmiş bol-* "içmiş olmak" (348-7 NF), *açar bol-* "açacak olmak" (5a18 MM), *tapunğan kıl-* "ibadet eden yapmak" (196-7 KE)...

b. İsim + Yardımcı Fiil

şufca aç- "sofra kurmak" (429-15 NF), *hatun al-* "evlenmek" (134-17 NF), *abuşka bol-* "yaşlanmak, ihtiyarlamak" (433-7 NF), *gûmân eyle-* "şüphe etmek" (235r17 KE), *edgülik et-* "iyilik etmek" (125-5 ME), *and iç-* "yemin etmek" (59-7 ME), *öwkesi kel-* "öfkelenmek" (117-16 NF), *âbdest kıl-* "abdest almak" (266-7 NF), *ağız kıs-* "sessiz kalmak" (15-69 MM), *Gtne kop-* "fitne çıkmak" (168v13 KE), *tış*

⁵⁶ Funda, Toprak, **Harezmi Türkçesinde Fiil**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2002, Ankara

sağna- "diş fırçalamak" (183-6 ME), *boyun sun-* "itaat etmek" (58r7 KE), *kan tök-* "öldürmek" (334-14 NF), *etmek yap-* "ekmek yapmak" (28-12 NF), *kalem yöri-* "hüküm vermek" (238-12 NF)...

2. Fiil + Fiil Kuruluşunda Olan Birleşik Fiiller

a. Süreklilik Fiilleri

olturup tur- "oturmak" (166-15 NF), *udıyu kal-* "uyuyakalmak" (217v20 KE), *yığılı kel-* "yığılmak, toplanmak" (73-16 NF)...

b. Tezlik Fiilleri

ıda ber- "göndermek" (13r19 KE), *öre kop-* "yükselmek, kalkmak" (132-9 NF, 197v7 KE), *toya kör-* "doymak" (87r3 KE)...

c. Yeterlilik Fiilleri

eşitü bil- "işitebilmek" (90-15 NF), *tuta al-* "tutabilmek" (11İVİ7 KE), *sı-y-u-* "kırabilmek" (91r10 KE)...

3. Deyimleşmiş Birleşik Fiiller

kebâb bol- "acı çekmek, çok üzülme" (214-17 NF), *sabır bağla-* "sabretmek" (105-1 ME), *yüz ewûr-* "reddetmek" (13-16 NF), *kulak koy-* "dinlemek" (58-5 ME), *kiçiğ kör-* "küçük görmek, aşağılamak" (201-6 ME), *könül tın-* "sakinleşmek" (161v21 KE), *nedamet ye-* "pişman olmak" (45-17 NF)...

4. Eş Anlamlı Birleşik Fiiller

çömelü otur- "çömelmek" (58-5 ME), *kezeyörü-* "gezmek, dolaşmak" (100-4 ME), *mun kadğu tüş-* "sıkıntı üzüntüye düşmek" (131v20 KE), *öle düken-* "ölmek bitmek" (157-2 ME), *yapa ört-* "örtüp kapamak" (57-5 ME), *yığı sığıt kopar-* "ağlayıp feryat etmek" (242v3 KE)...

5. Tekrarlı Birleşik Fiiler

aş boğuz kıl- "yiyecek hazırlamak" (49r2 KE), *pare pare bol*- "parça parça olmak, parçalanmak" (168vll KE), *evüre çevüre bak*-"incelemek" (168-4 ME)...

1.5.2.26.Derleme Sözlüğündeki Birleşik Eylemlerin Sınıflaması

A. Ad + Eylemden Oluşan Birleşik Eylemler

1. Türkçe Ad + Eylemden Oluşan Birleşik Eylemler

ağız yapmak, *baş tutmak*, *boy vermek*, *buz çalmak*, *düzde kalmak*, *el tutmak*, *gönül koymak*, *kol almak*, *öz vermek*, *yüz vurmak*, *soyka kalmak*, *yangelmek*, *yığınak yapmak*, *yoğurt çalmak*, *uz gelmek*

2. Türkçe Olmayan Ad + Eylemden Oluşan Birleşik Eylemler

aba atmak, *arasatda kalmak*, *hēcil düşmek*, *kaameti artırmak*, *zehni açılmak*

3. Türkçe Ad + Yardımcı Eylemden Oluşan Birleşik Eylemler

f. Et- Yardımcı Eylemiyle Yapılanlar

ağıt etmek, *baş göz etmek*, *indir etmek*, *oturum etmek*, *tutsak etmek*, *uyum etmek*

g. Eyle- Yardımcı Eylemiyle Yapılanlar

beri eylemek, *el eylemek*, *salgeylemek*,

h. Ol- Yardımcı Eylemiyle Yapılanlar

boyunda olmak, *doluntu olmak*, *ev olmak*, *oyuk gibi olmak*, *özü kuru olmak*, *tuluk olmak*, *umsuluk olmak*, *yaka olmak*

i. Kıl- Yardımcı Eylemiyle Yapılanlar

kızak kılmak

4. Yardımcı Eylem Görevinde Kullanılan Eylemlerle Yapılanlar

bul- *kendini* bulmak, *ara* bulmak,

bulun- *boş* bulunmak

buyur- *yumuş* buyurmak

yapmak- *bozmancalık* yapmak, *kayıntı* yapmak

5. Türkçe Olmayan Ad + Yardımcı Eylemden Oluşan Birleşik Eylemler

afıkan olmak, *akılbâliğ* olmak, *zarıncı* olmak, *zebil* olmak, *zevk* etmek

6. Tekrar (Ad) + Eylem

ayan beyan olmak, *çarpım çarpım* çarpınmak, *den den* etmek, *oyum oyum* olmak, *öcüm öcüm* oynamak, *yelim yelim* yeldirmek,

7. Yansıma Ses + Yardımcı Eylem Eylemden Oluşan Birleşik Eylemler

bıcık bıcık olmak, *nah nuh* etmek, *paç* etmek, *şar şar* etmek

B. Eylem + Eylemden Oluşan Birleşik Eylemler

1. Tasviri Birleşik Eylemler

a. Sürerlik Eylemleri

öğezeye durmak, *susa* durmak, *göresi* gelmek

b. Tezlik Eylemleri

kayıvermek, *dizginleyivermek*, *üşüvermek*, *üzdürüvermek*, *yoruvermek*

c. Yeterlik Eylemleri

kifléyebilmek

d. Yaklaşma Eylemleri

güleyazmak, *bakayazmak*

e. Devamlılık Eylemleri

koy- : gidekoymak,

git- : atılıp gitmek,

gel- : ayağa gelmek,

gör- : ire görmek,

kal : kuruya kalmak

2. Çekimli Eylem+ Yardımcı Eylem

akdar dönder etmek, *bakar* olmak, *alver* etmek

3. Zarf + Yardımcı Eylem

ağrınıp incinmek, *bakarak* olmak, *çillenerek* ağlamak, *dallayıp* kollamah

C. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Eylemler

Derleme Sözlüğünde deyim anlamı taşıyan birleşik eylemlere yer verilmiştir. Deyimlerle ilgili çeşitli tanımlara bakılınca bir ya da bir araya gelen birden fazla sözcüğün kendi anlamlarından farklı bir anlam taşıyarak bir durum, olay vb.nitelikli anlatım gücüne sahip olan kalıplaşmış yapılardır diyebiliriz.

Deyim; Anlatım gücünü artırmak için, gerçek anlamı dışına kayan, bazı sözcükleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlenebilen kalıplaşmış birden çok sözcük: göze girmek, gözden düşmek, kulağı delik, eli açık, tepesi atmak, gönül almak, göze gelmek, dile düşmek, küplere binmek, balık kavağa çıktığı zaman vb.⁵⁷Belli bir anlama gelmek üzere iki veya ikiden artık kelimedan meydana gelmiş söz öbeği.⁵⁸ Tek bir kelime yerine geçen, tek bir anlam veren kelime öbeği.⁵⁹

Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime veya kelime grubu: abayı yakmak, aşağıdan almak, bağrına taş basmak, buluttan nem kapmak, çileden çıkmak, dalga geçmek, el ele vermek, karşı gelmek,

⁵⁷ Vecihe Hatiboğlu, **Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1972, s.128

⁵⁸ Vecihe Hatiboğlu, **Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1949. s.252

⁵⁹ **Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1948. s.416

*mercimeği fırına vermek, nalları dikmek, saman altından su yürütmek, üç buçuk atmak, yasak savmak, yüzgöz olmak, zilgıt vermek vb.*⁶⁰1. Düz anlamlarından sıyrılmış sözcüklerin başka bir anlama gelecek biçimde kalıplaşması: *Yüzsuyu dökmek, eli bayraklı, çantada keklik, çam devirmek, ağır başlı... 2. Yüksek anlamlı koşuk.*⁶¹

“*Deyimler bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek, görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları, kısacası, maddî ve manevî kültürünü yansıtan, o toplumun düşünme biçimini, hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan, dilbilim açısından olduğu kadar yazın ve halk bilim açısından da önemli sözlerdir. Ayrıca bu {dil} öğeleri her dilin içyapısını, anlam özelliklerini de yansıtır. Bu nitelikleriyle deyimler, her dilin kendine özgü, başkalarından ayrılan bir yönünü oluşturur; bir dilin gerçekleri dile getirmedeki anlayış ve anlatış biçimini gösterir.*”⁶²

Derleme Sözlüğündeki birleşik eylemleri incelediğimizde deyim anlamı taşıyanlar, deyim anlamı taşımayanlara oranla daha fazladır. Bunun sebebi olarak halk ağızlarından derleme yapılırken özellikle Türkiye Türkçesinde olmayan ve deyim anlamı taşıyan birleşik eylemlerin derlenmesine özen gösterildiği söylenebilir.

Derleme Sözlüğünde deyim anlamı taşıyan birleşik eylemlerden örnek olarak seçtiklerimiz aşağıda sıralanmıştır.

aba gibi atmak, başgelmek, başına ekmek çağırmaq, bir şeysinmemek, çivi kıvratmaq, demonu yerinde olmak, derisini doldurmak, dümen çevirmek, eli başına yetmek, erkin koymak, fırtık vermek, gönül koymak, gözündeki olmak, haşıl gibi olmak, irhar vermek, içine ıltmamak, içe yidirmek, kan tutmağ, koşaca karımak, körük virmek, linge kaldırmak, nakış toplamak, nefes değmek, olta vurmak, ortaya söylemek, ödeği kopmak, öz yaka olmak, pendem vermek, pirecik devecik olmak,

⁶⁰ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yay., XXIV (genişletilmiş 2. baskı), 2003, s.196

⁶¹ Tahir Nejat Gencan, Haydar Ediskun, Baha Dürder, Enver Naci Gökşen, **Yazın Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1974. s.168

⁶² Doğan Aksan, **Türkçenin Gücü**, İstanbul, 1990, s. 83-84.

sıktığını un itmek, sırtının üstünden görmek, suya varmadan çemrenmek, şeytanları haylamak, taş elinde olmak, tefil düzmek, tungırına saymamak, ucunu geçirmek, ut altında kalmak, ümüğü düşmek, üstünden çıkmak, üzerine sürmek, vidi vidi yemek, yağlı ballı olmak, yala dönmek, yan cızmak, zehir itmek, zon zon gezmek, züyyüt olmak

1.5.3.Derleme Sözlüğündeki Birleşik Eylemleri Oluşturan Yardımcı Eylemler

Derleme Sözlüğünde tespit edilen 6622 birleşik eylemin oluşturulmasında kullanılan yardımcı eylem sayısı 831'dir. Bu yardımcı eylemler ve kullanılış sayıları şöyledir.

AÇ -23, AÇIL- 7, AĞ- 4, AĞART- 3, AĞIRLAŞ- 1, AĞLA- 5, AĞLAT- 1, AĞRI- 1, AH- 1, AK- 9, AKART- 1, AKIT- 1, AKTAR-3, AL -187AL, DAK, GOY-1, ALDIR -5,ALIN-1, ALIŞTIR- 1, AN- 1, ANLA -2, ARA -4, ARGA -1, ARIL- 1, ART -7, ARTIR -1, ARTTIR -2, AS -3, ASART -1, ASIL- 1, AŞ- 8, AŞILAN -1, AŞIR -1, AT- 213, ATIL-2,ATIŞ- 1, ATLA -2, ATTIR -3, ATUŞTUR -1 ,AV -1, AVIRTLA -1 ,AVLA -1, AVUK -1, AVUŞ -1, AY -1, AYAKLAT -1, A-YAZ -1, AYIR -1, AYRIL- 4, AZ- 10 AZAL -1, AZDIR -1, BADULLA-1, BAĞIR -3, BAĞIŞLA -1, BAĞLA- 41, BAĞLAN -1, BAĞLAT -1,BAĞRIN -1, BAH -1, BAH -1, BAHÇALA -1, BAK- 31, BAKTIR -2, BALA -1, BARIN -1, BARIŞ -1, BAS -42, BASIL -1, BASIR -1, BASTIR -2, BAŞ- 1, BAT -7, BATI -2, BATIR -1, BATTIK -1, BAY- 2, BAYIL -4, BEKLE -2, BELER -1, BELERT -3, BELLE -1, BENİLE -1, BER -2, BEYERLE -1, BEZ -3, BIRAK- 19, BIZIK -3, BİÇ- 6, BİH -1, BİL7, BİN- 9, BİNME -1, BIŞ- 1, BIŞIR -2, BİT -3, BİTİR -4, BİZİK -1, BOĞ -2, BOĞUL -1,BOL-2, BOŞANDIR-1, BOYLAT -1,BOZ- 16, BOZAT -1, BOZUL- 4, BÖLERT-1,BÖYÜ- 1, BUCALA -1, BUCUR- 1, BUDAKLAN -1, BUL -10,B ULAN- 4, BULAŞ- 2,

BULSUR- 1, BULŞUR -1, BULUN -2, BUNAL -1, BUNALT- 1, BUNGÜ -1, BUR -7,
BURAK -1, BURÇ -1, BURSALA -1, BUS- 1, BUŞUR -1, BUYUR -1, BUZAĞILE -1,
BUZALA- 2, BÜĞ -1, BÜK -12, BÜKME- 1, BÜYÜ -2, CAV -1, CET -1, CIDA- 1,
CİLTRA -1, CIVLA- 1, CIZ -1, CİVİRDEŞ- 1, COLDURDA -1, CON -1, ÇAĞIR -3,
ÇAK- 7,ÇAL -94,ÇALDIR -2,ÇALIŞ -2,ÇAR- 2,ÇARP- 4,ÇARPIN -1,ÇARŞ-1,ÇAT -
2,ÇATLA- 2,ÇATLAT- 2,ÇAV -1,ÇEK -109,ÇEKİL -9,ÇEKİŞ -10,ÇEKİŞTİR -3,ÇEKME
-1,ÇEKMEK- 2,ÇEKTİR- 1,ÇEL -2,ÇEMREN- 2,ÇEPİLE -1,ÇEVİR- 14,ÇEVİR, SALLA -
1,ÇEYH -3,ÇH -1,ÇİĞİR -1,ÇİH -9,ÇİHAR -5,ÇİHART -2,ÇİK- 98,ÇIKAR -63,ÇIKART-
1,ÇIKIŞ -1,ÇİMİK -1,ÇİRP -3,ÇITLA -1,ÇİFLE -1,ÇİFTLE -1,ÇİĞNE -1,ÇİĞZEN- 1,ÇİM-
1,ÇİT -1,ÇİZ -3,ÇOMAK -1,ÇÖK- 8,ÇÖKERT- 1,ÇÖNDER- 1,ÇÖVDÜR- 1,ÇÖZ- 4,
ÇÜKÜN-1, DA -1,DA- 1,DAĞIT -3, DAK -3, DAKIL -2, DAKIN -1,DAL -2, DAM -1,
DAMLA -1, DAMGA -1, DANIŞ -3, DAP -1, DARAL -3, DAŞ, TAŞ- 3, DAVRAN- 1,
DAVŞIR -1, DAVUT- 1, DAYA -1, DAYAN -2, DAYFAL -1, DAZIT -1, DE -14, DEDİRT
-1, DEĞ- 13, DEĞİŞ-1, DEĞİŞTİR -5, DEP- 8, DER- 4, DEŞİL -1, DEŞİR -1, DEVİR- 2,
DEVİRİL -1, DIK- 1, DIRMALA- 1, DIZIK -1, Dİ -6, DİK- 10, DİKİL- 3, DİNEN -1,
DİNLEN -1, DİNNE -1, DİNNEN -1, DİRE -2, DİŞİR -1, DİZLE -1, DÖKÜL- 1, DOĞ- 1,
DOĞRA -3, DOĞRULT -2, DOĞUR- 2, DOKAN -2, DOKUN -1, DOL- 5, DOLA -3,
DOLAN- 4, DOLAŞ- 6, DOLDUR -4, DOMAL- 2, DONAT- 1, DOYMA -1, DÖĞ- 3,
DÖK- 18, DÖKÜL -2, DÖKÜLÜŞ -1, DÖN- 38, DÖNDÜR- 1, DÖNLE- 1, DÖŞE- 4,
DÖŞEN- 1, DÖŞÜN -1, DÖŞÜR- 1, DÖV- 4, DÖY- 3, DUH -1, DULUN -2, DUR- 96,
DURDUR -1, DURUL- 1, DURUT- 1, DUT-37, DUTTUR- 2, DUTUN- 1, DÜN- 1, DÜR-

1, DÜŞ- 120, DÜŞÜN -1, DÜŞÜR- 8, DÜŞÜR, GETİR- 1, DÜZ- 9,E -3, EDİL -1, EDİN- 1, EDİVER -1, EĞ- 6, EĞİL- 3, EĞİR -3, EĞİŞ- 1, EĞLEN- 1, EĞRİL- 1, EĞSİL -1, EH- 1, EK- 1, EKŞİT- 2, EL- 2, ELE -7, ELLE- 7, EMLE- 2, EN- 2, EPZİ- 1, ER- 8, ERİŞ- 2, ES- 5, ESGİT- 1, ESİRGE- 3, ESKİT- 1, ESLE- 1, EŞKİT- 2, ET- 1036, ET, OYNA- 1, ETTİR- 1, EVLE- 1, EVSİ -1, EY- 2, EYLE- 5, FENİK- 1, FIRLAN- 1, FULAN- 1, GABAR- 1, GAÇ- 7, GAÇIR- 2, GAH- 1, GAK- 2,GAL- 36, GALDIR- 9, GALDUR- 1, GALK- 6, GAP- 1, GAR-2, GARAL -1, GARAR- 1, GARINCALAN- 1, GARIŞ- 1, GARŞILA- 1, GAŞ- 1, GAT- 3, GAVIŞ- 1, GAVRIL- 1, GAY- 1, GAYDIŞDA- 1, GAYNAT- 1,GAYTAR- 1, GE- 1, GEÇ- 67, GEÇİN- 4, GEÇİR- 2, GEÇÜŞTÜR- 1, GEDER- 1, GEGELE- 2, GEL- 193, GEL, KAL- 1, GELLE- 1, GENİŞLE- 1, GER- 1, GEŞ- 1, GET- 14, GETİ -1, GETİR -43, GETÜR- 1, GEV- 1, GEVE- 1, GEVELE- 1, GEVELET- 1,GEVRE- 1, GEVŞE- 5, GEZ- 13, GEZDİR- 4, GEZELET- 2, GICILLAN- 1,GINIR- 1,GIR -4, GIRIL- 4, GIS- 1, GISGAN- 1, GIVIR- 1, GIVIRTLA- 1, GIY- 1, GIZ- 2, GIZART- 1, GIZDIR- 1, Gİ- 1, GİR -22, GİRİN -2, GİT- 147, GİY- 3, GJİLLEN- 1, GO- 22, GODUT -1, GOĞALA -1, GONUŞ- 1, GOPAR- 2, GOŞ -5, GOTAR- 1, GOYAL- 1, GÖÇÜR- 1, GÖNDER- 2, GÖR -36, GÖRÜN- 4, GÖRÜŞ- 1, GÖSTER -1, GÖŞ- 1, GÖTÜR- 6, GÖTÜRÜL- 1, GÖZE -1, GÖZET- 1, GUDULLA- 1, GULLAN- 1, GUPS- 1, GUR- 6, GURŞUNLA- 1, GURU- 1, GURUL- 1, GUS- 1, GÜL- 10, GÜLDÜR -1, GÜR- 1, GÜT- 2, GÜTTÜR- 1, GÜY- 1, ĞEL, GEL -1, ĞET- 1, HALK -1, HARMANLAN- 1, HARMANNA- 1, HAYLA- 1, HON- 1, HOP- 1, HÖTLE- 1,I ĞRAN- 3, ILDIRA- 1, ILDIRDA -1, ILI -5, ILIK -2, ILIŞ -1, ILIT -1,IR -2, IRGAN -1, IŞI -1, IT -2, IVER -32,

IVİR -1, İÇ- 3, İD -1, İĞLE- 1, İL -1, İLİ -2, İLİNDİR -1, İN- 13, İNCİN -2, İNDİR- 4, İR- 6, İSTE -3, İŞLE- 1, İŞLET- 1, İT- 112, İVE -1, İVER- 25, İYİ- 1, KABAR- 5, KAÇ- 8, KADIR- 2, KAK -7, KAL -91, KALDIR- 17, KALK- 22, KANA-1, KANLAN -1, KAP- 5, KAPIŞ -1, KAPTIR -1, KAR -9, KARAR -2, KARAT- 2, KAREL- 1, KARI- 2, KARIŞ- 3, KARIŞTIR-2, KAŞANDIR -1, KAT -1, KATIL- 2, KATLA- 1, KAVLET -1, KAVRA- 1, KAVUŞ- 4, KAY- 4, KAYAR- 1, KAYIN -1, KAYIT- 1, KAYNA- 3, KAYNAT- 2, KAZ -1, KAZI -3, KERT -1, KES- 46, KESDİR- 2, KESİL- 23, KESME -3, KESTİR -2, KET -1, KIDIR -1, KIL- 10, KIMILDA- 1, KIMRAN- 1, KIR- 9, KIRIL- 4, KIS- 1, KIVIR- 1, KIVRAT- 2, KIY -2, KIZ- 1, KIZAR -7, KİLİTLEN- 1, KİRLEN -3, KİRLET- 1, KİŞNE -1, KİTLEN- 1, KO- 4, KOH- 1, KOK- 3, KOLLA- 1, KON -2, KONUŞ -25, KOP- 6, KOPAR -3, KORK -1, KOŞ -6, KOŞUN -1, KOV- 4, KOVALA- 1, KOVALT- 1, KOVLA- 1, KOY- 22, KOYVER- 2, KÖLTÜR- 1, KÖP- 1, KÖR- 1, KÖS- 1, KUBAKLA- 1, KUDUR- 1, KULLAN- 6, KUR -22, KURTUL- 1, KURU- 3, KURUL- 1, KURUT- 1, KUŞAN -1, KUŞLAN- 1, KÜFÜRE- 1, KÜREŞ -1, KÜS- 1, KÜTLE- 1, LOLAN- 1, MEKLET- 1, MELEŞ- 1, MELET- 1, O -2, OĞ- 1, OĞALA -1, OKU- 2, OKUN- 1, OL- 950, OLAKAL -1, OLMA -1, ORET -1, OTLAT- 1, OTU -1, OTUR- 35, OYNAT -5, ÖĞCELE- 1, ÖĞELE- 1, ÖĞRET- 2, ÖĞÜT- 1, ÖKÜN -1, ÖKÜN -1, ÖL -2, ÖLÇ-1, ÖNDÜR -1, ÖRT- 1, ÖT -7, ÖTTÜR- 1, ÖV-1, ÖĞ -1, ÖZÜL- 1, PAKLA- 1, PAKLAN -1, PARLA- 1, PAT- 1, PATLAT -1, PERELT -1, PETİZLE -1, PIRLAKLAN -1, PİŞ -2, SAÇ -1, SAĞ- 5, SAĞIL -1, SAKLA- 1, SAL -12, SALIN -1, SALIVER -1, SALLA- 4, SALLAN -1, SANCI- 1, SANIT- 1, SAPANNA- 1, SAPLAN- 1, SAR- 8, SARIL- 1, SARK- 2,

SARKIT- 2, SAT- 10, SATIL- 2, SAV- 6, SAVIR -1, SAVUR- 3, SAY- 9, SAYDIR- 1, SEÇ- 1, SEĞEL- 1, SEĞİRT- 1, SEKİT- 1, SEKTİR -1, SEP- 1, SER- 4, SEY- 1, SEYİRT - 1, SIÇRA- 1, SID- 1, SIDIR- 3, SIĞ -3, SIĞA -1, SIĞIN -1, SIK- 2, SIKILA- 1, SIN- 1, SIPR -1, SIRI- 1, SIT -2, SIVA- 1, SIYIR- 2, SIYIRT -3, SIYIRTIR- 1, SIYRIL- 2, SIZLAN -1, SİL -1, SİL, YIKA- 1, SİLK- 1, SOĞU- 1, SOĞUT -1, SOK- 4, SOKUL- 1, SOKUN- 1, SOLLA- 1, SOLU- 2, SOR -1, SÖK- 3, SÖKDÜR- 1, SÖN- 1, SÖNDÜR- 1, SÖYLE- 13, SÖYLEŞ- 1, SÖYÜN -1, SUN -2, SÜMELE -1, SÜMÜR- 1, SÜN -1, SÜR- 15, SÜRT -1, SÜRÜ -1, SÜRÜŞTÜR- 1, SÜZ- 4, SÜZE- 1, ŞAKIRA- 2, ŞAKIT- 1, ŞAŞ- 6, ŞAŞIR -2, ŞEYSİN -1, ŞİŞ- 2, ŞİŞİR -1, TAK -7, TAKIŞ- 1, TAKLA -1, TAP- 5, TARA -1, TART- 1, TAS -1, TASLA- 2, TAŞ- 1, TAŞI- 1, TAVIL- 1, TAZE- 1, TEHERREN -1, TELLE- 1, TEP- 4, TEZİK- 1, TIRKA- 1, TİTRE -1, TOPLA -11, TOS -1, TÖK -1, TÖYH- 1, TUH- 2, TUR -3, TUT -109, TUTTUR -1, TUTUL- 6, TUTUN -1, TUTUŞ -1, TÜKEN- 1, TÜŞ- 4, TÜŞÜR- 1, TÜT- 9, UÇ- 4, UĞRA- 4, UĞRULAN- 1, ULAŞ- 1, ULUN- 1, UM- 1, UR- 2, UY- 2, UYAN- 1, UYDUR- 2, UYU- 2, UYUT -2, UZAT- 2, ÜFLE- 1, ÜFÜR- 1, ÜLEŞTİR- 1, ÜNNET -1, ÜRÜ- 1, ÜVER- 1, ÜYÜT- 1, ÜZ -7, ÜZÜL- 3, VA -1, VAR -12, VAZGEÇ- 1, VE- 4, VER -211, VER, VİR- 1, VERİN -1, VERİŞTİR- 2, Vİ- 1, VİR -25, VİY- 1, VUR -77, VURDUR -2, VURUŞTUR- 1, VÜ ,YA ,YAĞ -7, YAK -10, YALDIRA - 1, YALVAR- 1, YAMA -1, YAN -13, YANIŞLA -1, YANSILA -1, YANŞA- 3, YAP -100, YAPIŞ -1, YAPIŞ, TAK -1, YAPMA -1, YAPTIR- 1, YAR -5, YARA -5, YARIL- 3, YARIŞTIR- 1, YASA- 1, YASI- 1, YASLA, YASSILA -1, YASSILA -1, YAŞA- 4, YAT- 28, YATIR -10, YAVINCI -2, YAVŞA -1, YAVUNCU -1, YAY -4, YAYNIK -1, YAZ- 9,

YE -25, YEL -1, YELDİR -1, YEMEK -1, YEN -1, YENDİR- 1, YENLİT -1, YENNİT -1, YER -3, YERİ- 3, YERİT- 1, YET -7, YETİR- 4, YETİŞ- 4, YETİŞTİR -1, YIH- 1, YIK- 6, YIKA -4, YIL- 1, YIPILDAT- 1, YIRT -3, YIRTIL -1, Yİ- 9, YİDİR -1, YİL- 1, YİLLEN- 1, YİR -3, YİT- 4, YİTİR-2, YOKLA -1, YOL -1, YOLDUR- 1, YOR -3, YORT- 1, YORU- 1, YÖRÜ- 2, YU- 5, YUMURTLA- 2, YUN- 1, YUT- 4, YUV -1, YUVARLAN- 1, YÜ -1, YÜK -1, YÜKLET -1, YÜMÜR -1, YÜPÜR- 1, YÜRÜ -25, YÜRÜT -1, YÜZ -1, ZONGULDA- 3,

Derleme Sözlüğünde tespit ettiğimiz birleşik eylem sayısı 6622 'dir. Bu birleşik eylemlerin oluşturulmasında 831 farklı yardımcı eylem kullanılmıştır. Bu 831 yardımcı eylemden aynı eylemin pasiflik, ettirgenlik, olumsuzluk (bak-baktır, as-asıl-, çıkar-çıkart, öt-öttür- sark-sarkıtmak, sön-söndürmek, yap-yapmamak, yırt-yırtılmak) ekleriyle oluşturulanlar çıkarıldığında kalan yardımcı eylem sayısı 722'dir. Birleşik eylemlerin en çok kullanılanları şöyledir.

ET- 1036, ET- eyleminin diğer fonetik varyantı olan İT- 112, OL- 950, VER- 211, VER- eyleminin diğer fonetik varyantı olan VİR- 25, AT- 213, GEL- 193, AL- 187, DÜŞ- 120, ÇEK- 109, YAP- 100, ÇIK- 98, DUR- 96, ÇAL- 94, ÇIKAR- 63, AÇ- 23, BAĞLA- 41, BAS- 42, BIRAK- 19, BOZ- 16 , ÇEVİR- 14, DE- 14, DEĞ- 13, DÖK- 18, DÖN- 38, DUT- 37, GAL- 36, GEÇ- 67, GET- 14, GETİR- 43, GİR- 22, GİT- 147, GO- 22, GÖR- 36, GÜL- 10, İVER- 32, İVER- 25, KAL- 91, KALDIR- 17, KALK- 22, KES- 46, KESİL- 23, KIL- 10, KONUŞ- 25, KOY- 22, KUR- 22, OTUR- 35, SAL- 12, TUT- 109, VUR- 77, YAP- 100, YAT- 28, YE- 25, YÜRÜ- 25

Bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiillerden, Türkiye Türkçesinde en çok kullanılan yardımcı fiiller et- ve ol-‘dur.⁶³ Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan yardımcı eylemler, etmek, eylemek, gelmek, olmak, bulunmak, kılmak, görmek, vermek / virmek /virmek, kalmak / ğalmak, tutmak, durmak gibi yardımcı eylemlerdir⁶⁴

Derleme Sözlüğünde tespit ettiğimiz birleşik eylemlerden en çok kullanılan yardımcı eylemler Türkiye Türkçesindeki gibi ET- ve OL- ‘tır.

---

⁶³ Hatice Yiğitbaşı, Bugünkü Uygur Türkçesinde Birleşik Fiiller, **TDAY Belleten 1999**, s.379 (365-380)

⁶⁴ Fatih Özek, **Türkiye Türkçesi Ağızlarının Şekilbilgisi**, Fırat Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2003, s.258-259

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.SES BİLGİSİ

Anadolu ağızları yazı dilinin bağlayıcı etkilerinden uzak kaldığı için Türk boylarının Anadolu'ya Orta Asya'dan getirdiği eski devirlere ait söz varlığını büyük ölçüde korumuştur. Ayrıca dilin kendi kendini besleyen türetme ve geliştirme yollarına da başvurarak dildeki yaratıcılığı sürdürülmüştür. Anadolu şartlarının ortaya koyduğu yeni yaşayış biçimi ve yeni ihtiyaçlar, yeni türetmeleri gerekli kılmış veya mevcut kelimeler anlam dallanması yoluyla yeni anlamlar kazanarak kavram alanlarını genişletmiştir. Böylece dil kendi değerlerini koruyarak ve geliştirerek sürdürmüştür. Yazı dili ile ağızlar arasındaki bu farklı değişme ve gelişme şartları dolayısıyla Türkiye Türkçesinin yazı dili ile Anadolu ağızları arasında ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı açısından önemli bazı ayrılıklar ortaya çıkmıştır⁶⁵

2.1.1.Ünlüler

Derleme Sözlüğündeki birleşik eylemlerde var olan ünlüler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	Düz		Yuvarlak	
	Geniş	Dar	Geniş	Dar
Kalın	a	ı	o	u
Kalın	ā		ō	
Kalın	á			
İnce	e	i	ö	ü
İnce	é	î		û
İnce				

⁶⁵ Zeynep Korkmaz, *Türk Dilinin Eski Kültür Mirasının Anadolu Ağızlarındaki Devamı*,s.1

Türkiye Türkçesindeki yabancı dillerden alıntı sözcüklerde olduğu gibi Anadolu ağızlarında da alıntı sözcüklerde uzun ünlü vardır. Ancak Türkçe olan birçok sözcüğün Anadolu ağızlarındaki kullanımı Derleme Sözlüğünde uzun ünlülerle belirtilmiştir.

2.1.1.1.ā

ābey olmak, *ādırık* olmak, *akılbāliğ* olmak, *āmarat* etmek, *āşırı* gitmek, *aşşādan* küreşmek, *ayānu* almak, *ayānu* almak, *ayānu* bağlamak, *ayānu* esirgemek, *ayānu* kaldırmak, *ayānu* kesmek, *āzi* göğe değmek, *āzi gulāna* vāmak, *āzi* kitlenmek, *āzına başına* bakmak, *bāri* bişmék, *bārına daş* basmak, *bārını* yerden kaldırmak, *basbas* bārınmak, *başını* bālamak, *bellāluk* etmek, *çıkşā* çalmak, *eşşeği dāh* demek, *evip* āğmağ, *kābetmek*, *keān* yapmak, *lāvet* geçmek, *meytallālide* kalmak, *sergān* olmak, *türkü* çarmak, *volā* etmek, *yādes* çekişmek, *yālıkara* çalmak

2.1.1.2.á

başını bārını yimék, *başını* bālamak, *dādak* durmak, *kāhan* etmek, *kāh* çevirmek, *tevátir* etmek, *tevátir* itmek

2.1.1.3.ē

bel vēmek

2.1.1.4.é

abazan (söylenişte *abézan*) kalmak, *abır* élemek, *atıb* éğirmék, *atılıp* gimék, *aynéyif* artmak, *bakıp* çekilmék, *bakıp* görmék, *baş* vémek, *baş* élemek, *başını kel* émek, *başını* yimék, *başı túbüné* etmek, *béh* vermek, *bélden* yénmek, *bel* depmék, *béle* gitmek, *bél* vérmah, *bél* vérmek, *beté* gitmek, *béterine* garmak, *béyni* gıcillanmak, *béyninin gapağı* atmak, *béysélés* yatmak, *boncilos* étmek, *boyun* vémek, *dévermek*, *ebe gé*, *ebe gél*, *éjeyif* galmak, *ékti ékti* konuşmak, *émesen* etmek, *énel* duğmag, *éngine* vermek, *gécgér* olmak, *götüm* *götüm* gétmeyh, *hayizér* olmak, *hállaliya* almak, *karğışı* cétmek, *karnı* gétmek, *keyerétmek*, *kifléyebilmek*, *lele hoy*

démek, *oyguş* élemek, *öj* gétmeyh, *pévent* etmek, *pırpitér* olmak, *sarsarma* éllemek, *sérbolmak*, *sıkitér* olmak, *şilepuloy* éllemek, *tébrelemek*, *tén* almak, *yéndir* étmeyh

2.1.1.5.ĩ

dĩ vermek

2.1.1.6.õ

ağız õretmek, *ağzını* lõlanmak, *garõlluğ* çekmek

2.1.1.7.ũ

bũğaya gelmek

2.1.1.8.ũ̄

ũ̄rũme gitmek

2.1.1.9.Ünlü Uyumları

Ünlü uyumu bir kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımından birbirine uyması olayıdır.

2.1.1.9.1.Kalınlık-İncelik Uyumu

Türkçe kelimelerin ilk hecesinde kalın ünlü varsa diğer hecelerinde de kalın yine ilk hecesinde ince ünlü varsa diğer hecelerinde de ince ünlü bulunur.

elimini almak, *enciği* çıkmak, *göbeği* kudurmak, *paçarış* etmek, *saçı* saçmak

Ancak kalınlık-incelik uyumunun da bozulduğu yerler örnekler görülmektedir.

heyрати olmak, *pıçı pıçı* etmek, *timar* etmek, *uşguna* binmek, *zivanadan* çıkmak, *yetuk* olmak,

2.1.1.9.2.Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Türkçe bir kelimedede düz (a, e, ı, i) ünlüleri düz, yuvarlak ünlüleri (o, ö, u, ü) ya dar-yuvarlak (u, ü) veya düz-geniş (a, e) ünlülerin takip etmesi olayıdır.

görüm görmek, *hötürük olmak*, *koşum* kovmak, *oğur* yapmak, *otluk* atmak, *öyünnük* almak, *portuk* vermek, *torum* atmak, *uğrunu* kesmek,

Düzlük- yuvarlaklık uyumunun görüldüğü örneklerde vardır.

çepuk çalmak, *dezürgün* etmek, *gartambeç* olmak, *hepepluğuna* vermek, *nezuş* etmek, *tanışluk* vermek

2.1.1.10.Ünlü Düşmesi

2.1.1.10.1.a düşmesi

alca düşmek (alaca düşmek)

2.1.1.10.2.ı düşmesi

aretmek (arı etmek), *sırsılğım* olmak (sırılısıklam olmak)

2.1.1.10.3.i düşmesi

şirnetmek (şirin etmek)

2.1.1.10.4.u düşmesi

yuhu görmeyh (uyku görmek)

2.1.1.10.5.İki Kelimenin Birleşmesi İle Oluşan Ünlü Düşmeleri

depdemek < *deyip demek*   *nicetmek* < *nice etmek*

2.1.1.11.Ünlü Türemesi

2.1.1.11.1.e türemesi

başını süzemek, diğe durmak

2.1.1.11.2. i türemesi

2.1.1.11.2.1.Başta i Türemesi

irezillik çekmek, irezil olmak

2.1.1.11.2.2.Ortada i Türemesi

diliceği düşmek, diliceğini kaldırmak, ecirini çıkarmak, ecirini vermek, ortibas etmek, zehirini almak, zehirini dökmek

2.1.1.12.Ünlü Değişmeleri

2.1.1.12.1.Kalın Ünlülerin İncelmesi

Ünlü değişimleri ünsüzlerin ünlülere olan etkilerinin ya da ünlülerin yine ünlüler üzerindeki etkisinin sonucudur.⁶⁶

2.1.1.12.1.1.a>e

ayneş oyneş olmak, bağdeş kurmak, bitevür olmak, éjeyif galmak, ellem gellem etmek, eteş almaya gelmek, geyib olmak, geyik buzağılemek, hecil düşmek, hecil olmak, mefh olmak, otür düşmek, seyim seymek, talaba gelmek, talap olmak, zehmi basmak,

2.1.1.12.1.2.a>i

ayın beyin olmak

---

⁶⁶ Ayırtılı bilgi için bk. Ahmet Caferoğlu, Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişmeleri, **TDAY Belleten 1964**, Ankara 1989, s. 1-33

2.1.1.12.1.3.ı>i

cızadan çıkmak, *cız* çekmek, *cızdan* çıkmak, *cızgıdan* çıkmak, *cızı* çekmek, *cızıdan* çıkmak, *hız* vermek, *içine* ilimek, *kayı* vermek, *sayım* saymak, *timar* etmek, *zehirden şıfa* ummak, *zipit*mek, *zivanadan* çıkmak

2.1.1.12.1.4.u>ü

otür düşmek, *yüz* yümek,

2.1.1.12.1.5.o>ö

söhbət gezmek

2.1.1.12.2.İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Hem ünlü benzeşmesiyle hem de belirli ünsüzlerin kalınlaştırıcı etkilerine bağlı olarak ön, iç ve son seslerde ince ünlülerin kalınlaşması olayıdır. Anadolu ağızlarında bazı ünsüzlerin kalınlaştırıcı tesirlerinin olduğu bilinmektedir.⁶⁷ Kuvvetli bir ünlü ünsüz uyumuna rağmen çeşitli sebeplerle aykırılışmada karşımıza çıkmaktadır. k (k), g (ğ), ñ, ğ gibi ünsüzler yanlarındaki ince ünlüleri kalınlaştırma özelliğine sahiptir.⁶⁸

2.1.1.12.2.1.e>a

acalı kişnemek, *amalı* azmak, *amalı* domalmak, *amalını* aramak, *ataş* atmak, *ataşına* bırakmak, *ataş* kaymak, *avara* durmak, *avara* galmağ, *avaralık* vermek *ayan* bayan olmak, *bél* vérmah, *cızıdan* çıkmak, *hay* damak, *hay* demak, *mukaat* olmak, *salh* éylamağ, *şavka* gelmek, *şavkı* gırılmak, *tasına* düşmek, *uşguna* binmek

⁶⁷ Zeynep Korkmaz, Anadolu Ağızlarının Etnik Yapıyla İlişkisi Sorunu, TDÜA, C.2, TDK Yay. 629, Ankara, 1995, s.183

⁶⁸ Zeynep Korkmaz, Nevşehir ve Yöresi Ağızları, TDK Yay.582, Ankara,1994, s.31

2.1.1.12.2.2.i>ı

cızadan çıkmak, *cız* çekmek, *cızdan* çıkmak, *cızgıdan* çıkmak, *cızı* çekmek, *cızıdan* çıkmak, *yan cızmak*, *zehirden şıfa ummak*

2.1.1.12.2.3.ö>o

dokgü dökmek, *goynü* istemek, *ortibas* etmek

2.1.1.12.2.4.ü>u

uşuk vurmak

2.1.1.12.3.Geniş Ünlülerin Daralması

Yanlarındaki geniş ünlülere daraltma etkisi yapan bazı ünsüzlerin bu etki altında geniş ünlüleri daraltması olayıdır.

2.1.1.12.3.1.a>ı

sırsataş olmak

2.1.1.12.3.2.a>i

ayın beyin olmak,

2.1.1.12.3.3.e>ı

zayıf itmek

2.1.1.12.3.4.e>i

aslına irmek, *aşkitmek*, *aşlayvimek*, *avırt* itmek, *ayı günü* yitmek, *ayın oyun* itmek, *ayıp* itmek, *bas* itmek, *başını bağırını* yimek, *başını bārını* yimék, *başayak* yitmek, *başını* yimék, *baş* idmek, *baş* virmek, *baş* yimek, *baş* itmek, *başta gavak* yilleri esmek, *bay* virmek, *bāz* açmak, *bekitmek*, *berkitmek*, *beskitmek*, *beyinden* itmek, *bıh* itmek, *bokunu* yimek, *bört* itmek, *bunnu* yillenmek, *burun gırın* itmek, *buyuruñ* itmek, *buz* çalmak, *çalyaka* itmek, *çeñ çeñ* itmek, *çenitmek*, *çıkış* itmek, *cilbirti* itmek, *cini* coşitmek, *çirpitmek*, *çiyşitmek*, *cöritmek*, *çöçün* itmek, *çürümpüs* itmek, *dah* dimek, *dah* itmek, *dam dokuz* dimek, *deligurk* itmek, *dévermek*, *dibe* irmek, *diline dil* yitmeme, *dimedigini* gomamak, *diñgil diñgil* itmek, *dirip* dişirmek, *d̄vermek*, *diyegörmek*, *diyip* gomak, *diyışat* itmek, *elitmek*, *el* virmek,

epmek yimek, eşşegi dāh demek, et itmek, evtik itmek, fritmek, fişek virmek, gamitmek, geliviyemek, geycek yumak, gıllan yallan itmek, gıtmek, gölen itmek, hakitmek, halaza olmak, ham itmek, hapitmek, havuttan yimek, hır itmek, hirt itmek, içe yidirmek, ilkitmek, iyitmek, kak yimek, kamitmak, katon itmek, kepitmek, koğ virmek, koyuvirmek, körük virmek, küt itmek, lömbür lömbür itmek, malamat itmek, mırın gırın itmek, nahas itmek, niyitmak, özü bay virmemek, parsıvirnek, pat virnek, pekitmek, perkitmek, salitmak, salkıvirnek, sesitmek, sıktığını un itmek, soluk virnek, sona irmek, soñ virnek, söz itmek, sözünü itmek, sözünü yimek, surat itmek, su virnek, şan virnek, şir bitmek, tañtañ itmek, tapır tapır itmek, tarkıtalaş itmek, tasitmak, tepsitmek, tevátir itmek, tidirgin etmek, tidirgin olmak, tumar itmek, uç virnek, uğrak virnek, ustaya virnek, uzun itmek, üstüne malitmek, üzbaar itmek, varını virnek, vık dimemek, vızgiç oynamak, vır vır itmek, virile galmak, virip veriştirmek, vir itmek, viryansın itmek, yaf yaf itmek, yatağına itmek, yıkım virnek, yiğın gelmek, yili dutmak, yilinden kaçmak, yimeği sırtına dutmak, yirine düşmek, yirine gomak, yirini yapmak, yir itmek, yiyinti olmak, yiyitmek, yol virnek, yüz giri itmek, yüz itmek, zaman virnek, zañzuñ itmek, zart zart itmek, zart zurt itmek, zehinde dutmak, zehinde galmak, zehinden geçirmek, zehin yormak, zehir itmek, zığ virnek, zık demek, zılgıt vermek, zılgıt virnek, zipitmek, zirincitmek, ziyan itmek

2.1.1.12.3.5.o>u

buğarsak olmak, büğaya gelmek, gün dulunmak, tan dulunmak

2.1.1.12.3.6.ö>ü

kümek etmek

2.1.1.12.4.Dar Ünlülerin Genişlemesi

2.1.1.12.4.1.i>a

cızlyavermek, dardar etmek, sayak yatmak

2.1.1.12.4.2.i>a

beyabur etmek

2.1.1.12.4.3.i>e

ehyasına irmek, gedip gedermek, götüm götüm gétmeyh, öj gétmeyh, su yendirmek, yatıya getmek, zehne girmek, zehne gomak, zehne sıǵmak, zehni açılmak, zehni almak, zehni dakılmak, zehni dırmalamak, zehnini bozmak, zehni saplanmak zehni yatmak

2.1.1.12.4.4.u>o

azokarı gitmek (az yukarı gitmek)

2.1.1.12.4.5. ü>ö

ipliǵi özölmek, kaǵışyarak yörömek, su yörömek

2.1.1.12.5.Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

2.1.1.12.5.1.ö>e

heylecene olmak (öylenece olmak)

2.1.1.12.5.2.u>a

dişe daş dokanmak, dişe dokanmak, konak çekmek

2.1.1.12.5.3.u>ı

avırdını yırtmak, avırdını yırtmak, betnamıs etmek, çıbık kızdırma, elden avıca galmak, elden avıçtan çıkmak

2.1.1.12.6.Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

2.1.1.12.6.1.a>o

boğ çırpmaq, *boğrını* çekmek,

2.1.1.12.6.2.e>ö

dövlətini depmek, *nö* görmək

2.1.1.12.6.3.ı>u

alup yürümək, *askuda* kalmak, *bellāluk* etmək, *çarmukta* kalmak, *gaguç* olmak, *kalağ*u dikmek, *kızılcuğ* çıkarmak, *saluk* etmək, *tanişluk* vermek, *tumar* itmek, *vurturpan* etmək, *yadurgun* olmak, *yalamuk* olmak,

2.1.1.12.6.4.i>u

hepepluğuna vermek, *yetuk* olmak

2.1.1.12.6.5.i>ü

çelüğe koymak, *çüt* oturmak, *elpeñçe düvan* durmak, *emziüh* sürmek, *laf* geçüştürmek, *müsürüf* etmək, *peş* getürmek, *sevincük* olmak, *sevündürak* olmak, *sevündürek* olmak, *sevündürük* olmak, *sezgün* olmak, *südüklüğü* tutulmak, *tedürgün* olmak, *verüyhli* olmaq, *yütüklere* karışmaq

2.1.1.12.6.6.e>ü

*dönivüme*k, *düvermek*, *göndürü* gitmek

2.1.1.12.7.Ünlü Birleşmesi

nicetmek (nice etmek),

2.1.1.12.8.Orta Hece Ünlüsünün Korunması

ağızını yemek, zehirini almak, zehirini dökmek

2.1.2.Ünsüz Uyumu

Türkçe kelimelerde yan yana gelen ünsüzlerin tonlulaşma bakımından birbirlerine uyması olayıdır. Kelime içinde karşılıklı ünsüzlerden tonlu ünsüzlerle tonlu ünsüzler, tonsuz ünsüzlerle de tonsuz ünsüzler bir arada kullanılır.

Derleme Sözlüğünde ünsüz uyumu olduğu gibi ünsüz uyumu büyük oranda sağlanmıştır.

alan taran etmek, bakıma baktırmak, böğrü böğrü geçmek, dilenip düşünmek,
Ancak ünsüz uyumunun bozulduğu durumlarda vardır.

ot sökdürmek, besde gitmek

2.1.3.Ünsüz Değişmeleri

Ses değişmeleri, seslerin birbirlerine yaptıkları karşılıklı etkiler sonucunda ortaya çıkar.⁶⁹

2.1.3.1.Tonlulaşma

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, kelime sonundaki bazı tonsuz ünsüzler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında tonlulaşırlar.

2.1.3.1.1.ç>c

ayakca işlemek, doğuc olmak, elpence durmak

2.1.3.1.2.f>v

şavak atmak, şavak sökmek

---

⁶⁹ Mecdut Mansuroğlu, Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu, **TDAY Belleten 1959**, Ankara 1988, s.85

2.1.3.1.3.g>ğ

alağelmek, alğın olmak, alğun olmak, cınğar çıkarmak, öteğitmek, sağıu sağmak, sunğu sunmak, tedirğın etmek, vurğuna gelmek, yanğı vermek

2.1.3.1.4.g>v

savu satmak, savu savmak

2.1.3.1.5.k>g

ad goşmak, adını gomak, ağza gomak, akla goymak, alagomak, alıgomak, aş deliye galmak, aşgatmak, aşşığı gurşunlamak, aştan galmak, ayāni galdırmak, ay garşılamaq, basdığı goduğu yeri bilmemek, basğı görmemek, basgın gelmek, basta gurmak, başı darda galmak, başı darda galmak, başını goşmak, başta gavak yılleri esmek, bek gomak, bellik gomak, beynin gapağı atmak, burun gıvırmak, caga satmak, caga satmak cibilları goşmak, cini gızmak, cinini gızdırmak, çakıla galmak, çala gullanmak, çamdan gavuhtan konuşmak, dige durmak, dili gurumak, doncağ kalmak, dökülegomak, duragomak, düyülcüg olmak, dürtüştüre gomak, el gatmak, engin olmag, eşiğı gaytarmak, fas galdırmak, gadit gomak, gamanıp galmak, gamaşuğ olmak, ganetmek, gannına girmek, garaltıya söylemek, gargış etmek, gargış vermek, garıncalı olmak, garış vermek, gaş gararmag, gatif garışmağ, gavruh olmak, geyib olmak, gıcığ girmeg, gıcığ olmag, govvermek, goyma gotarma, gücü üzülmeğ, gün gavişmak, hesse gapmak, ıssız kaçmak, imik garıncalanmak, kösteği gırmak, malağını eymeg, mañgıhıp galmak, mosdadıp galmak, ocağı garalmak, oñ biñmeg, pörtüf galımak, salamat galmak, sallaşıқта galmak, söz altında galmamak, şaha galkmak, şahşahaya galdırmak, şişgin olmağ, termaş galmak, tetiğe gomak, tırısı gıymak, tikine goşmağ, tükriüğü goyalmak, ucu kaçmak, ucunu kaçırmaq, usgut etmek, uykudan galmak, uykusu kaçmak, üstüne gomak, yağıynan gavrılmak, yalını gısganmak, yapmadığını gomamak, yüreği galdırmamak, yüreği galkmak, yüreğini galdırmak, yüreğini goparmak, yüzünü gızartmak, zong zong sokuldamak, zora goşmak

2.1.3.1.6.k>ğ

ara görmeğ, *aşığ* atmak, *ayın oyun* etmeğ, *başsağ* etmek, *başsağ* étme, *baş* vurmağ, *diğ* durmak, *havar* etmeğ, *iğna* etmek, *kağıç* kakmak, *kan* tutmağ, *kaş* karelemeğ, *pehle* vurmağ, *sırsılğım* olmak, *şavır* çalmağ, *tava* düşmeğ, *tenge* çekmeğ, *yüğseğinden* uçmak, *yüğsekten* atmak, *yüğsekten* uçmak

2.1.3.1.7.k>h

abırsızlıh élemek, *anıh* vermek, *aradan* çihmak, *aşığı alçı* otumağ, *ayah* tutmak, *ayaz* vurmağ, *aylah* durmak, *aylahtan* almak, *bağrı badaş* olmağ, *bahıma* bahmak, *bahıma* baktırmak, *baş* a çıhmağ, *baş* a gahmağ, *baş* çıhmağ, *başdan* çıhmağ, *başka* çıhmağ, *baş* tapmağ, *boşuna* almak, *boşuna* almak, *boyun* olmağ, *burunu yel* almağ, *cüciyü* çıhmağ, *çaphın* çalmağ, *çapuh* çalmağ, *çiritim* oynamağ, *çöge* durmak, *çur* çıhmağ, *dalbudah* salmak, *dallayıp* kollamağ, *dancuhup* durmağ, *day* durmağ, *dehe* almağ, *dırdıbık* çıkarmağ, *dışarı* çıhmağ, *evip* ağmağ, *fırığı* çıhmağ, *funt* gaynatmağ, *gabalıh* etmek, *gaçamiya* gaçmağ, *gaydına* bahmak, *göz gulağ* olmağ, *haray* çalmağ, *kahıç* kakmak, *kahış* kalkmak, *ohuntu* göndermek, *öğür* almağ, *öycü* olmağ, *öz* ağlamağ, *özne* gomağ, *partal* atmağ, *pasa* atuşturmağ, *pata* atmağ, *peke* bağlamağ, *peren peren* omağ, *peteyh* sağmağ, *pilingirlik* yapmağ, *pilōv* çeçmek, *pisyas* olmağ, *salıgını* almağ, *sallantuda* olmağ, *sargun* olmağ, *sav sav tav tav* olmağ, *sırılı* atmak, *sırılı* sıramağ, *sırsıhlım* olmağ, *soyuhluğ* düşmek, *soyunağ* vurmağ, *söz* saymağ, *su* boylatmağ, *suç* basırmağ, *suyunnan* ahmağ, *şapildik* çalmağ, *şarlatannıh* etmek, *şer* atmağ, *şor* çiharmak, *taftahlı* galmak, *tahasıya* almak, *tahtası mıh* galdurmamak, *tahtuh* etmek, *tedürgün* olmağ, *tılız* olmağ, *tike tike* bahmağ, *toh* olmak, *tortop* oturmağ, *tülek* olmağ, *tüyü bozuh* olmak, *ummağ* olmak, *ummaya* varmağ, *umsuluğ* olmağ, *üşük* vurmağ, *üzbar* olmağ, *vağan* olmağ, *vırcıgını* çıkarmağ, *yaglı balı* omağ, *yağ* bağlamağ, *yalınnesir* olmağ, *yalın yessir* olmağ, *yañlış* gaydışdamak, *yiğrenci* olmağ, *yollu* olmağ, *yürek* halkmak

2.1.3.1.8.k>y

göz yıpldatmak

2.1.3.1.9.k>yh

başıñı çöndermeyh, gözçeyh olmağ, göziün pereltmeyh, habetmeyh, heleyhden düşmek, örtdekiye tüşmeyh, peteyh söndürmek, say çeyhmek, süreyhden çıhmağ, süreyh getimeyh, tapan çeyhmeğ, umuf küsmeyh,yada düşmeyh, yan çeyhmek, yemçeyh töyhme, yetiyh olmağ, yuhu görmeyh,

2.1.3.1.11.p>b

atıb éğirmék, bazarlığı bişirmek

2.1.3.1.12.p>f

aynéyif artmak, danıf danışmağ

2.1.3.1.13.r>h

énel duğmag

2.1.3.1.14.s>z

zevda olmak

2.1.3.1.15.ş>ğ

bağdağ kurmak

2.1.3.1.16.t>d

akdar dönder etmek, arpa kesdirmek, aş daşmak, ayakdan düşmek, ayid olmak, bağına daş basmak, basdıriğa gomak, başa dapmak, daban dabana olmak, daban dazıtmak, daban diremek, daban döğmek, daban döşemek, daban etmek, daban yıkmak, dadı kaçmak, dadı gelmek, dadını almak, dadını çiharmak, dadını kaçırarak, dahret almak, daki dakıvermek, dakiya tutmak, dalaba gelmek, dalab etmek, dalab

olmak, *datlı* gelmek, *dedirgen* etmek, *dedirgen* olmak, *dedirgin* eħmeg, *dedirgin* etmek, *dedirgin* olmag, *dedürgün* etmek, *degirgin* etmek, *dekeye* gelmek, *deliğe* dıkmak, *depeye* ıharmak, *depik* atmak, *depik* depmek, *detirgin* etmek, *didergin* etmek, *diftiklenip* durmak, *diş* dutmak, *duta* almak, *dutalağı* tutmak, *dutarağı* dutmak, *dutargası* dutmak, *duta* toplamak, *dutup* duravarmak, *dutup* durmak, *duturuk* etmek, *dutuz* etmek, *duzluya* mal olmak, *düzen* dutmak, *elden* dutmak, *idekakkamak*, *küsü* dutmak, *nikah* kesdirmek, *okundu* göndermek, *ot* sökdürmek, *sekilgen* dutmaħ, *söz* dutmak, *şum* dutmaħ, *tolu* kesmek, *uğuru* dutmak, *yasdıħlı* konuşmak, *yola* dakılmak, *yol* dutturmak, *yöndemine* getirmek, *yöndemini* bulmak, *yumuş* dutmaħ, *yumuş* dutmak, *yurt* dutmak, *yüz* dutmak, *yüzü* dutmak, *zar* dutunmak, *ziller* dakınmak

2.1.3.2. Tonsuzlaşma

2.1.3.2.1.b>p

beli perk olmak, *par* bağlamak, *par* dutmak, *teptili* şaşmak

2.1.3.2.2.c>ç

coravı gözemek, *yalançısı* olmak

2.1.3.2.3.ç>j

gej kalmah

2.1.3.2.4.d>t

dölek turmak, *esine* tüşürmek, *tek* tüşmek, *tetirgin* etmek, *tuş* görmek

2.1.3.2.5.g>k

baş költürmek, *düyülcüg* olmak, *kıcılı* vermek, *kiysi* yumak

2.1.3.2.6.ğ>g

aga çıkarmak, *aga* çıkmak, *aşık aşık* dorgamak, *bögelek* tutmak

2.1.3.2.7.ş>s

esik basmak

2.1.3.3.Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişme

2.1.3.3.1.ğ>n

çinnek etmek

2.1.3.3.2. ğ>r

bardaş kurmak, *bardeş* kurmak

2.1.3.3.3.ğ>y

ağız eymek, *düyülcüg* olmak, *öyünnük* almak

2.1.3.3.4.l>r

örgesinden korkmak

2.1.3.3.5.l>m

düyülcüg olmak

2.1.3.3.6.l>n

annağa gelmek, *annağa* gelmek, *anna* gelmek, *aslannık* etmek, *aydınniğin* içinde *gal*, *ay* harmannamak, *ayranniği* gabarmak, *bennik* çıkmak, *cıllannarı* çıkmak, *cinneni* kızmak, *gün* dinnenmek, *ün* ünnetmek, *yarennik* etmek, *yerennik* etmek

2.1.3.3.7.l>r

korruğ çekmek

2.1.3.3.8.l>y

yādes çekişmek

2.1.3.3.9.m>n

cırnak çekmek, *endanlı* durmak, *unsuluğu* kesilmek

2.1.3.3.10.m>r

düğüür düğüür olmak

2.1.3.3.11.n>ğ

düğüürücü gitmek, *düğüüre* gitmek, *düğüür* getmek, *düğüür* gitmek, *göğnü* geçmek, *göğnü* istemek, *göğnüne* küsmek, *göğnü* olmak, *göğünü* almak

2.1.3.3.12.n>r

çıbar atmak, *garim* olmak, *murdarlığa* kalmak

2.1.3.3.13.n>y

düyür düşmek

2.1.3.3.14.r>n

bunnu yillenmek, *bunnu* böyüme, *gannı* almamak, *gannına* atmak

2.1.3.3.15.r> ñ

añ damarı yırtılmak, *buñuna* burmak, *buñuna* bumsak, *buñuna* gısmak,

2.1.3.3.16.v>ğ

baldırı paçayı sığamak, *baş* övmek, *daban* döğmek

2.1.3.3.17.v>y

el döymek, yüreği döymek

2.1.3.3.18.y>r

arkırı gelmek

2.1.3.4.Süreksiz Ünsüzler Arasındaki Değişme

2.1.3.4.1.ş>ç

bağdaç kurmak, bağdaç oturmak

2.1.3.5.Süreklileşme

2.1.3.5.1.b>v

coravı gözemek, şervende olmak

2.1.3.5.2.ç>ş

asangaşta kalmak, aşgı aşmak, taş avuşlamak

ŞEKİL BİLGİSİ

2.2.1. Addan Ad Türeten Ekler

2.2.1.1. +A

Dil devriminden sonra, eklendiği kelimeye "ilgili olma, dayanma" işlevi katan terim niteliğinde bazı sözler yapılmıştır.⁷⁰ Derleme Sözlüğünde de bu ek nadirdir.

fule yapmak

2.2.1.2. +Aç

Eklendiği kelimeye büyütme ve küçültme işlevi katan vurgulu bir ektir. Ad ve sıfat niteliğindedir.⁷¹

lapaç yemek, *lkaç* olmak, *lohaç* olmak, *lokaç* olmak, *yamaca* çıkmak

2.2.1.3. +Adak (<+dA-k)

+**AdAk** eki ses yansımali köklere +**da-** addan fiil ve **-k** fiilden sıfat türetme ekinin getirilmesiyle oluşmuş bir birleşik ektir. Sonu çift ünsüzle biten tek heceli ses taklidi sözlere gelerek o sözdeki hareket tarzını bildiren zarflar türetir. Son sesi tek ünsüzden ibaret olan tek heceli ses yansımali köklerde ekten önce son ses ikizleşmesi olur. Bu durum ekin yansımaya dayanan tarz işlevini güçlendirme amacından kaynaklanmıştır.⁷²

combadak atmak, *faradak* yanmak, *lıkadak* oturmak, *lombadak* inmek, *tapıradak* düşmek

⁷⁰ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.33

⁷¹ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.34

⁷² Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.34

2.2.1.4. +Ağı (<+A-gİ)

Addan fiil türeten **+a-** eki ile fiilden ad türeten **-gl** ekinin kaynaşmasından oluşmuş, addan ad ve sıfat türeten birleşik bir ektir. Bugün ek bu biçimiyle işlek değildir. Ancak, Türkiye Türkçesine eski dönemlerde yapılan kelimelerle birlikte girmiştir.⁷³

öneği olmak, *öneği* söylemek, *yığınak* olmak, *yığınak* yapmak

2.2.1.5. +Ak

Eski Türkçedeki **+GAK** küçültme ve kuvvetlendirme ekiyle ilişkisi olan bu ek de genellikle tek heceli kelimelere gelerek benzetme ve küçültme işleviyle az sayıda adlar türetmiştir.⁷⁴

benek düşmek, *biceğinde* doğurmak, *çırnak* atmak, *damak* dolmak, *dingilek* düşmek, *ev bucak* olmak,

2.2.1.6. +An

Eski Türkçede bağlılık, güçlendirme ve çokluk görevindeki bir ekin Türkiye Türkçesine uzanmış ve kökle kaynaşarak canlılığını yitirmiş bir kalıntısı niteliğindedir.⁷⁵

gölen etmek, *gölen* itmek, *köken* atmak, *oğlanlık* olmak,

2.2.1.7. +Ay

+Ay eki yön gösteren *kuzey* ve *güney* kelimelerinde görülen bir ektir. Söz konusu kelimeler Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde de var olduğu için **+Ay** ekini eski bir ek olarak kabullenmek gerekir.⁷⁶

⁷³ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.34

⁷⁴ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.35

⁷⁵ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.35

⁷⁶ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.35

güvey değişmek, *güvey* eğlenmesi, *güvey* gezdirmek, *güveyi* donatmak, *güveyi* düzme

2.2.1.8. +Az

Addan, küçültme işlevinde adlar türeten bir ektir. İşlek değildir. Ek, eklendiği kökle kaynaşıp kalıplaşmıştır.⁷⁷

ayaza vermek, ayaz vurmak, körez yanmak,

2.2.1.9. +CA

Tarihi boyunca çekim eki niteliğinde de olan +CA eki zamanla yapım eki niteliğini de kazanmıştır. Dolayısıyla aynı anda hem çekim hem de yapım eki olma özelliğine sahiptir.⁷⁸Aslında eşitlik, benzerlik ve karşılaştırma görevinde bir ad çekimi eki olan +CA eki, kalıplaşma yoluyla sınıf değiştirerek zamanla bir yapım ekine de dönüşmüştür. Yapım eki olarak sıfat, zarf ve adlar türetir.⁷⁹

alaca düşmek, *ayakca* işlemek, *bozmancalık* yapmak, *heylecene* olmak, *haylecene* olmak , *ayın oyuncak* etmek, *dilçeği* düşmek, *diliceği* düşmek, *diliceğini* kaldırmak, *gözçeyh* olma~~h~~, *ıscak* doğmak.

2.2.1.10. +CI / +CU

Eklendiği kelimenin ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olan bu ek, Türkiye Türkçesinin en işlek eklerinden biridir. Eklendiği sözcüğe meslek adı, sahiplik, alışkanlık edilen huy adları, bir görüşü, inancı benimsemeyi belirten adlar yapar.⁸⁰

dolcu olmak, *hamamcı* olmak, *ikicilik* çıkarmak, *ikicilik* taşımak, *karacılık* yapmak, *teşmiyetçi* olmak, *yalançısı* olmak, *çapurculuk* etmek, *düğürücü* gitmek, *yangıncılık* getirmek

⁷⁷ Kormaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.36

⁷⁸ Hürriyet Gökdayı, Turgay Sebzecioğlu, Geçiş Aşamasında olan +cA Ekinin Türü, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Ocak 2006, C: XCI, S. 649*, s. 61-71

⁷⁹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.36

⁸⁰ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.42

2.2.1.11. +Cİk/+CÜk

Ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olan +**Cİk** / +**CÜk** eki, adlara ve sıfatlara küçültme, pekiştirme, sevgi ve acıma ifadesi katan bir ektir. Ayrıca adlar da türetmektedir. Kullanımda **-k** ile biten ad ve sıfatlara geldiğinde küçültme eklerinde olduğu gibi, ses uyumsuzluğunu gidermek üzere kural olarak kelimenin son sesindeki **-a**'lar düşer. Bu eki alan bazı sıfatlarda da ek ile kök arasında bir ünlü türemesi olur.⁸¹

bağcık atmak, *bayramcık* olmak, *cancikten* düşme, *durucuk* durmak, *durucuk* yapmak, *düyülcüg* olmak, *kıyıcığından* geçmek, *kızılık* süzmek, *kızılıktan* düşmek, *kızılguh* çıkarmak, *kubacuk* oturmak, *pirecik* devecik olmak,

2.2.1.12. +Cİİ / +CUI

Ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı ve vurgulu az işlek bir ektir. Eklendiği ada "bir şeye düşkünlük, alışkanlık, bağımlılık, benzerlik" işlevleri katan ad ve sıfatlar türetir.⁸²

alımcıl olmak, *verimcil* olmak, *özmencil* olmak

2.2.1.13. +Cİn / +CUn

Addan ad türeten ve işlevce +**Cİİ** +**CUI** ekine benzeyen vurgulu bir ektir. İşlek değildir. Yalnız birkaç kuş adı türetmiştir. Genellikle ekin Türkiye Türkçesine eski dönemlerin bir kalıntısı olarak geldiği tahmin edilmekte ise de ekin Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde görülmemesi ihtimali zayıflatmaktadır. Daha çok, aynı türden adların anlamca birbirine karıştırılmaması için son seste birer **-İ** > **-n** ses değişmesine uğramış olma izlenimi vermektedir.⁸³

balıkcın oynamak, *ıpcin* olmak, *tokurcun* etmek, *tokurcunu* düzgün olmak

⁸¹ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 42

⁸² Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 44

⁸³ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 45

2.2.1.14. +dAk(<+dA-k)

Ses yansımali şekillerden fiil türeten +*dA*- ekine -*k* fiilden ad türetme ekinin gelmesiyle oluşmuş bir birleşik ektir. Ses taklidi bir hareketin sonucunu bildiren veya araç gereçleri karşılayan adlar türetir. İçlerinde sıfat ve zarf olarak kullanılanlar da vardır.⁸⁴

cangıldak aktarmak, *cangıldak su* etmek, *cıbıldak* çıkmak, *dabırdak* çekmek, *dalburdak* olmak, *gatıdak* kalmak, *gıçırdaklı* olmak, *lomburdak* atıvermek, *tıkındakları* toplamak, *zıpırdak* düşmek

2.2.1.15. +dAki (<+dA+ki)

+*dA* bulunma durumu ekiyle +*ki* aitlik ekinin birleşmesinden oluşan bu ek, ad kök ve gövdelerinden nitelendirme sıfatları yapar.Yalnız, ek yalnız +*ki* veya +*daki* biçiminde, bir yandan eklendiği sözün anlamına yeni bir anlam katmadan adlar arasında geçici ilgi ve aitlik bağı kurduğu için bir çekim eki niteliğindedir. Öte yandan da sıfat görevi yaptığı ve kendinden sonra ad çekimi ekleri için aynı zamanda bir yapım eki niteliğindedir. Bu ikili özelliği dolayısıyla, eki hem yapım hem de çekim ekleri arasında gösterme gereği duyulmuştur.⁸⁵

gözündeki olmak

2.2.1.16. +DAm (<+dA-m)

Eski Türkçede de seyrek olan bu ek, Türkiye Türkçesine uzanan süreçte ölü ek durumuna düşmüştür. Yalnız Türkçeleştirme çalışmaları sırasında eki canlandırmak için kalıntılara dayanılarak türetmeler yapılmıştır.⁸⁶

yöndemine getirmek, *yöndemini* bulmak

⁸⁴ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 45

⁸⁵ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 45

⁸⁶ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 46

2.2.1.17. +DAŞ

Addan "ortaklık, beraberlik" bildiren ad ve sıfatlar türeten bir ektir. Daha çok kalın sıradan kelimelere geldiği için dındaş, ülküdaş, meslektaş gibi bazı sözlere kalın olarak eklenmiştir. Oysa, Eski Türkçeden beri ünlü ve ünsüz uyumlarına giren bir ektir. +**DAŞ** ekiyle yapılan ad gövdelerinden birtakım yeni ad ve terimlerin daha türetilmiş olması, ekin işleklığe çok elverişli olduğunu gösterir.⁸⁷

bağdaş durmak, *bağdaş* gurmak, *bağdaş* kurmak, *bağdaş* vurmak, *bağdeş* kurmak, *bardeş* kurmak, *bardeş* kurmak

2.2.1.18. +dIrIk /+dUrUk (<dUr-Uk)

Bu ek **-n**, **-l** ünsüzleri ile sonuçlanan insan ve hayvanlara ait organ adlarına gelerek "tutan, durduran" anlamında işin yapılmasını sağlayan araç, gereç vb. adlar türetmiştir.⁸⁸ + **dIrIk**/**dUrUk** (<**dUr-Uk**) eki, Derleme Sözlüğünde yer alan aşağıdaki örneklerde "*kıldırık olmak ve huntırık olmak*" eylemleri, hastalık adı yaparken diğerlerinde ad ve zarf yapma görevini üstlenmiştir.

huntırık olmak, *kıldırık* olmak

2.2.1.19. +dIz /+dUz

İşlevi kesin olarak bilinmeyen ölü bir ektir. Eski Türkçede de işlek değildir. Herhalde Eski Türkçeden daha eski döneme ait bir ek türü olmalıdır. Türkiye Türkçesinde de yalnızca adlarda kalmıştır.⁸⁹

yıldız akmak, yıldızları uymak, cııldız etmek

2.2.1.20. +gil, +giller

Konuşma dilinde ve halk ağızlarında çok kullanılan bir ektir. Ek ünlü ve ünsüz uyumlarına girmeden şahıs, akrabalık ve unvan adlarından sonra gelerek o şahıs ve

⁸⁷ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 46

⁸⁸ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 46

⁸⁹ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 47

akrabaların mensuplarını gösteren aile adları yapar: Akrabalık adlarında iyelik eklerinden sonra gelir: Yazı dilinde bu eklerin yerine genellikle **+IAr** çokluk eki kullanılır.⁹⁰

gözüml olmak, şergil olmak, şirgil olmak, tengil tengil yuvarlanmak

2.2.1.21. +II / +UI

Ses yansımaları köklerden ikincil biçimler oluşturan bir ektir. Bu şekiller yeni türemelere ad gövdeliği yaptıkları gibi ek almadan ikileme biçimiyle zarf olarak da kullanılır.⁹¹

cıbil cıbil çimmek, cıbil cıbil etmek, cıbil cıbil olmak, cıbildak çıkmak, cıbildız etmek, cıbilığı çıkmak, gagıl gagıl olmak, iğil zarıl etmek, kığıl kığıl etmek, kığıl kığıl etmek, mığıl mığıl etmek, mığıl vermek, murıl olmak, öcül öcül bakmak, tikiil tokman dönmek, tivil tivil etmek, türül türül tütme, yıbil yıbil yanmak

2.2.1.22. +In / +Un

Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki vasıta durumu ekinin bir kalıplaşma aşamasından geçerek zarf türetme ekine dönüşmesinden oluşmuş vurgusuz bir yapıdır.⁹²

yiğil gelmek

2.2.1.23. +Ir/+Ur

Ses yansımaları köklerden yeni türetmeler yapılabilmesi için gövde oluşturan bir ektir.⁹³

ıkcırkır etmek, gıcırı kırılmak, homur olmak

⁹⁰ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 47

⁹¹ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 47

⁹² Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 48

⁹³ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 48

2.2.1.24. +(I)I/(U)I

Benzerlik gösteren, adlardan ad ve sıfat türeten ölü bir ektir. Ancak, bu ek yeni sözcük türetiminde benimsenmiş, **+ilk / +Iuk** tahsis, "+z" nispet vb. bazı eklere denk, bir bölümü de terim niteliğinde olan ad ve sıfatlar türetmiştir. Yalnız, ekin bazı kelimelerdeki işlevi açık değildir.⁹⁴

allı yeşilli olmak, *kızıl* atmak

2.2.1.25. +IAk (< +IA-k)

+IAk eki, addan fiil türeten **+A-** ekiyle fiilden sıfat yapan **-k** ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir. Yalnız, ek kaynaşmaya uğradıktan sonra **+IAk** biçimiyle özel bir nitelik kazanarak çeşitli ad ve sıfatlar türetmiştir. Başlıca verileri şunlardır. Çeşitli özellikte ad ve sıfatlar türetir. Eklendiği söze, kökteki adın bildirdiği anlamda "yer, yöre" veya "çokça bulunma" işlevi katar.Çeşitli insan tiplerini belirten aşağılayıcı anlamda sıfatlar türetir.⁹⁵

avlağı tutmak, *aylağ* durmak, *aylahtan* almak, *aylak* durmak, *aylakta* kalmak, *bellek* koymak, *evlek* almak, *evlek* kırmak, *evlek* yazmak, *gömlekten* çıkmak, *gözlekine* getirmek, *tepelek* olmak, *ırlak* olmak

2.2.1.26. +IAmA (< +IA-mA)

Addan fiil türeten **+IA-** ekiyle fiilden ad türeten **-mA** ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir. Bu ek içindeki **-mA** eki kaynaşma sırasında, fiilden hareket adları yapma özelliğini kaybederek **-IAmA** biçimiyle yeni bir ek niteliği kazanmıştır. Dolayısıyla türettiği adlarda da yeni bir anlam oluşmuştur. Bu ekle yer yer zarf olarak da kullanılabilen çeşitli adlar türetilmiştir.⁹⁶

alazlama olmak, *çelikleme* atmak, *göğleme* yemek, *salaklama* atmak

⁹⁴ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 49

⁹⁵ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 50

⁹⁶ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 50

2.2.1.27. +IAr

+IAr eki bir işletme ekidir. Adlarda ve fiillerde çokluk gösterir. Yalnız bu ek bir yandan da gösterdiği "çokluk" özelliği dolayısıyla sınıf değiştirerek yer yer eklendiği sözlere kurallı özel anlamlar kazandıran bir yapım ekine dönüşmüştür. Öteki işletme ve çekim eklerindeki kalıplaşmadan ayrılan yanı, belirli nitelikteki adlara kurallı olarak gelebilmesindedir.⁹⁷

ateşlerde yanmak, *gözleri* almak, *işler akkın* gitmek, *kadıllara* bulunmak, *yütüklere* karışmak

2.2.1.28. +IAz (< +IA-Z)

Yansımalı sözlere gelerek addan fiil yapan ekiyle fiilden ad yapan -z ekinin kaynaşmasından oluşmuş görünen +IAz eki, kaynaşmadan sonra addan ad türeten bir ek niteliği kazanmıştır. Daha çok halk dilinden konuşma ve yazı diline geçmiş bir ek türü olarak genellikle "aşağılama" anlamı veren bazı sıfatlar türetmiştir.⁹⁸

sulaz olmak

2.2.1.29. +lı /+IU

Türkiye Türkçesinin her ada gelebilen ve addan ad ve sıfat türeten en işlek eklerinden biridir. Ekin birbirine yakın veya birbirinden farklı bir işlev genişliği de vardır.⁹⁹

adı belli olmak, *aynalı* olmak, *datlı* gelmek, *duzluya* mal olmak, *elli* olmak, *eyinlikli* durmak, *gıcırdağlı* olmak, *garıncalı* olmak, *gaydalı* olmak, *gümanlı* olmak, *hadarlı* olmak, *ışlı* bırakmak, *ilikli* büyüme, *kuyulu* düşmek, *ödürlü* etmek, *utlu* olmak, *yağlı balı* omak, *yağlı bağı* olmak, *yağlı balı* olmak, *yağlı ballı* olmak, *yoklu* düşmek, *yollu* omak, *yollu* omak, *yönlü* gelmek

⁹⁷ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 51

⁹⁸ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 53

⁹⁹ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.53

2.2.1.30. +IIk / +IUk

Genellikle adlardan ve sıfatlardan adlar türeten +IIk / +IUk eki de çok işlek ve kapsamlı bir ektir. Asıl işlevi, eklendiği kelimeye "tahsis .bir şey için" anlamı veren adlar türetmektir. Ekteki kullanım işlekliliği ve geldiği kelimenin anlam yapısı ona, ana işlevine koşut yeni bir takım işlevler daha kazandırmıştır. Böylece ekin görevi dallanmış ve kapsamı genişlemiştir.¹⁰⁰

ağalık etmek, *ağalık* taslamak, *ağırlık* bitirmek, *ağızlık* açmak, *ağızlık* almak, *arılık* etmek, *aslannık* etmek, *aşnalık* etmek, *avaralık* vermek, *ayranlığı* kabarmak, *ayranlığı* şişmek, *bacarozluk* vermek, *bazarlığı* bişirmek, *bellik* gomat, *bennik* çıkmak, *beyliğe* çıkmak, *billik* tutma, can öğüşlük vermek, *cerlik* yapmak, *cılığını* yazmak, *cıllık* etmek, *cıvızlık* yapmak, *cönerlik* etmek, *çellik* yapmak, *çığızlık* etmek, *damızlık* çalmak, *damızlık* kesmek, *dışarlık* olmak, *dışlığı* azmak, *dışlık* vermemek, *dikduruluk* yapmak, *elbirlik* etmek, *ellik süllük* etmek, *erliği* kesilmek, *eşiyreliğe* kaçmak, *eyinlikli* durmak, *gelinlik* tutmak, *gıcıklık* yapmak, *görlük* yapmak, *hamlık* tutmak, *hava bungunluğu* olmak, *ıblık* olmak, *ıblık gibi* olmak, *ipliği* özölmek, *irezillik* çekmek, *izlik* olmak, *kardaşlık* tutunmak, *kızillik* etmek, *körlük* yapmak, *kuzuluğunu* attırmak, *mıdaralılı* etmek, *murdarlığa* kalmak, *musturluk* etmek, *nögerlik* etmek, *omuluk* etmek, *otluk* atmak, *ozanlık* etmek, *öllüğü* çıkmak, *puşluk* yapmak, *sarılığını* kesmek, *südüklüğü* tutulmak, *şembellik* çıkarmak, *şilligini* atmak, *şişlik* olmak, *tışlığı* gelmek, *usluğı* çekilmek, *usluğı* geçmek, *usluğı* gitmek, *usluğı* kaçmak, *ünlüğe* getirmek, *yağlık* bağlamak, *yakınlık* etmek, *yakınlık* göstermek, *yarenlik* etmek, *yarenlik* etmek, *yarennik* etmek , *yerennik* etmek, *zarılık* getirmek

¹⁰⁰ Kokmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.55

2.2.1.31. +mAn

+**mAn** eki, sıfatlardan kişileri niteleyen sıfatlar türeten bir ektir. Eklendiği sığata "abartma, aşınılık" işlevi katar. İşlek bir ek olmadığı için türettiği kelimeler oldukça sınırlıdır.¹⁰¹

afarozman kesilmek, *gölemen* olmak, *mazman* etmek, *toraman* çıkarmak, *ütümen* olmak

2.2.1.32. + (I)msl / +(U)msU (<+m+sIlg)

+**(I)msl**/**+(U)msU** eki adlara, renk adlarına ve tat bildiren sıfatlara gelerek "benzerlik, andırma", anlamı veren sıfatlar türetir. Bu birleşik ekin içindeki **+sI/ +sU** eki Eski Türkçede "gibilik, benzerlik" gösteren **+sIlg** ekinin Türkiye Türkçesine uzanmış bir kalıntısıdır.¹⁰²

ağlamsı olmak, *ağlayımsı* olmak

2.2.1.33. +(I)n I +(U)n

Adlardan sıfat türeten vurgulu bir ektir. Bu ek ses yapısı bakımından zaman adlarından zarf türeten vurgusuz **+In/+Un** ekiyle aynı olmakla birlikte, işlevi bakımından ondan ayrılır. **+(I)n I +(U)n** ekini almış olan adlar Eski Anadolu Türkçesinden Türkiye Türkçesine ve bazı çağdaş lehçelere yalın durumlarıyla değil, ekle kaynaşmış olarak geldiklerinden, ekin işlevi kesin olarak belirlenemiyor. Ancak, bu ekle kurulmuş sıfatların anlam yapısına bakarak **+(I)n/+(U)n'un** pekiştirme görevinde sıfat türeten bir küçültme eki olduğu söylenebilir.¹⁰³

ayın oyuncak etmek, *yakın* gitmek *cibiltin* olmak, *ciripin* etmek, *yiğın* gelmek, *kolun* atmak, *uzun* itmek

¹⁰¹ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 58

¹⁰² Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 59

¹⁰³ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 60

2.2.1.34. +(I)n +(A)n

Bu ekle yapılan adlar, Eski Türkçede ad ve sıfatlardan "ilgili olma, akrabalık bildirme" ad ve sıfatları türeten +(A)n ekiyle kurulmuş adlardan bazılarının bize daha çok +(I)n biçimiyle uzanmasından oluşmuş görünüyor.¹⁰⁴

boyunda olmak

2.2.1.35. +(I)ncI / +(U)ncU

Sayı adlarından sıra sayı sıfatları türeten çok işlek bir ektir.¹⁰⁵

zıncıya düşmek, zıncı olmak

2.2.1.36. +rAk

Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde işlek bir ek olarak sıfatlardan karşılaştırma sıfatları türeten +rAk eki, Türkiye Türkçesinde canlı işlevinin bir dereceye kadar aşınma ve kaymaya uğramasıyla "oldukça" anlamı veren bazı küçültme sıfatları bırakmıştır. Ekin böyle bir işlev kaymasına uğramasında elbette eklendiği kelimelerin anlam yapısı etken olmuştur.¹⁰⁶

gencerek olmak, koçsarak olmak

2.2.1.37. +sAk (< +sA-k)

+sAk eki addan "istek" bildiren fiil yapma ekiyle, Fiilden ad ve sıfat türeten -k ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir. İşlek değildir. Eldeki sayılı örnekler, tarihî dönemlerde yapılmış türetmelerin uzantılar olduğundan, ekin eklediği sözlerin şekil yapısında ve işlevinde bazı değişimler de olmuştur. Bu nedenle çok kez +sAk'lı kelimelerin ilk şekillerini bulmak da güç olmaktadır.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 60

¹⁰⁵ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 61

¹⁰⁶ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 61

¹⁰⁷ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 61

buğarsak olmak, *busak* olmak, *yüğseğinden* uçmak, *yüğsekten* atmak, *yüğsekten* uçmak

2.2.1.38. +sl / +sU (<+sI-g)

Eski Türkçedeki addan fiil türeten **+sl-** ekiyle fiilden ad türeten **-g** ekinin kaynaşmasından oluşan **+slg** birleşik ekinin tarihî gelişme sürecinden geçmiş kalıntısı durumunda bir ektir. Addan "benzerlik, yakınlık, andırma" gösteren sıfatlar türetir.¹⁰⁸

günsü çalmak

2.2.1.39. +slk / +sUk (<+sI-k (?))

Addan fiil türeten ve benzerlik gösteren **+sI-** / **+sU-** ekiyle, fiilden sıfat türeten **-k** eki kaynaşmasından oluşmuş *benzer ölü* bir birleşik ektir. Dilimizde yalnız ad ve sıfat olan birkaç söz bırakmıştır.¹⁰⁹

gumsuk olmak, *ımırsık olmak*, *sümsük* vurmak, *tansık* kalmak

2.2.1.40. +slz/+sUz

+slz / +sUz eki, addan "yokluk, eksiklik" bildiren olumsuz anlamda sıfatlar türeten çok işlek bir ektir. "Sahip olma, kendinde bulundurma" görevindeki sıfat türeten **+II / +IU** ekinin karşıtıdır.¹¹⁰

baskısız yetişme, *umutsuz* kalmak, *ıssız* kaçmak, *abırsızlıh* élemek

2.2.1.41. +slzln (<sIz+In)

+slzln eki, **+slz** yokluk ekiyle **+fn** vasıta durumu ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir. Addan zarf türetir: *ansızın* gibi. Yalnız, bu zarf bir yana bırakılırsa, ek. Türkiye Türkçesinde fiilden hareket adı (mastar) yapan **-mAk** ekinden

¹⁰⁸ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 62

¹⁰⁹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 63

¹¹⁰ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 64

sonra gelerek **-mAdAn** zarf-fiil ekine koşut zarflar türetmiştir. Ancak, ekin kullanılışı **-mAdAn** ekine oranla daha sınırlıdır.¹¹¹

añsızına uğramak

2.2.1.42. +sIzllk / +sUzlUk (< +slz I +sUz +Ilk/+IUk)

+**sIz/+sUz** ekiyle +**Uk/+IUk** soyut ad türetme ekinin birleşmesinden oluşmuş bulunan bu ek, addan yokluk görevinde soyut adlar (veya +**sIzI+sUz** yokluk sıfatlarından soyut yokluk adları) türeten bir ektir.¹¹²

abırsızlıh élemek, añsızlık etmek, ansızlık etmek, nasibetsizlik etmek

2.2.1.43. +(I)t /+(U)t

+**(I)t I** +**(U)t** eki, addan birkaç ad ve sıfat türetmiş, işlek olmayan bir ektir.¹¹³ Derleme Sözlüğündeki örneklerde yansıma kaynaklı sözcüklere eklendiği de görülür.

yaşıtılık düşmek, yaşıt olmak

2.2.1.44. +tI / + tU

+**tI / + tU** ekinin belirli olan asıl işlevi, ses yansımali köklere + **II / +UI, +Ir / +Ur** ekleri getirilerek elde edilen ikincil köklerden adlar türetmektir. Ekteki bu işlev çok canlıdır.¹¹⁴

ağraltı olmak, cangırtya gitmek, cayırtı vermek, cilbirti itmek, combultuya düşmek, çalpanıtya binmek

¹¹¹ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 65

¹¹² Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 65

¹¹³ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 66

¹¹⁴ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 66

2.2.1.46. +(I)z/+(U)z

Adlarda ve sayı adlarında topluluk veya ikilik gösteren bir çokluk eki niteliğindedir. Çok eski bir ek olduğu için işlekliliğini kaybetmiş, günümüze kalıp hâlinde, eklendiği sözlerle birlikte uzanagelmiştir.¹¹⁵

ayaz almak, göğüs (kögüz) gürlmek, et beniz olmak,

2.2.2. Eylemden Ad Türeten Ekler

2.2.2.1. -(y)A

Çok eski bir zarf-fiil eki olan -(y)A, Türkiye Türkçesine uzanan gelişme sürecinde, **-rAk** karşılaştırma ekiyle genişletilerek **-ArAk** biçiminde kullanılmaya başladığı için ekin tarz zarfları oluşturan kullanılışı tek tük örneklerde kalmıştır. Bunlar da **-Iş-** işteşlik fiilinden kurulmuş şekillerdir.¹¹⁶

öte etmek, kese gelmek, kese getirmek, kırpa bakmak,

2.2.2.2. -(y)AcAk

-(y)AcAk ekiyle kurulan gelecek zaman sıfat-fiilleri adlar önünde niteleme sıfatı görevindedir. Bu sıfatlarda ekin genellikle geçişli ve geçişsiz tek ve çok heceli fiillerle, dönüşlü fiil çalılarına geldiği görülüyor.¹¹⁷

geycek yumak, öğeceği gelmek, seğriceği dutmak, siyecek etmek

2.2.2.3. -Aç, -ç

Ünsüzle biten fiil köklerinden sonra **-Aç**, **-A** ünlüsüyle biten köklerden sonra **-ç** olarak gelen ek, eklendiği fiilin anlamını nitelik olarak taşıyan sıfat veya o hareketi

¹¹⁵ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 66

¹¹⁶ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 67

¹¹⁷ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s. 68

gerçekleştiren ad türeten bir ektir: Ancak, işlek bir ek olmadığı için terim yapımında kullanılarak işletilmek istenmiştir.¹¹⁸

kakaç kesilmek, kırmacını almak, koşaca karımak, umaca olmak, yamaça çıkmak, yamacına çıkmak

2.2.2.4. -AgAn /-AğAn < -A~gAn (?)

Daha çok tek heceli geçişsiz fiil köklerine gelen, eklendiği fiildeki hareketi sürekli olarak yapanı, çokça yapanı gösteren ve abartma görevinde sıfatlar türeten birleşik bir etkir.¹¹⁹

geleğen olmak

2.2.2.5. -Ak<-gAk

Tek veya çok heceli fiil kök ve gövdelerinden sıfat ve ad türeten işlek bir ektir. Birbirinden farklı türetmeler yapmıştır.¹²⁰

kıvrak olmak, konak çekmek, oturağında ot bitmek, oturağ, éllemek, oturak olmak, soyunağ vurmağ, süreyhden çıhmağ, süreyh getimeyh, tadak madak gelmek, uçak vermek

2.2.2.6. -Al, -l

Dilimizde tarihî devirlerden gelme *-Al* ve ünlülerden sonra *-l* ekiyle kurulduğu tahmin edilen bazı sözler vardır. Bugün kökleri kesin olarak ayırt edilemeyen bu sözler, yapıları bakımından Eski Türkçedeki fiilden sıfat ve adlar türeten *-l* ekiyle kurulmuş "fiilden türemiş sözlerle koşutluk gösterdiğinden, bizdeki günümüze uzanmış bu eski şekillerin de *-Al* ve ünlülerden sonra *-l* ekiyle kurulduğu kabul edilebilir. Moğolca ile de ortak olan ek bugün canlı değildir.¹²¹

¹¹⁸ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 69

¹¹⁹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 69

¹²⁰ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 70

¹²¹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s. 71

çakıla galmak, çatal ötmek, dikelivermek, ağraltı olmak,

2.2.2.7. -AlAk (< -AlA-k)

Tek heceli geçişsiz fiillerden sıfat ve adlar türeten **-AlAk** eki, tekrarlama fiilleri yapan **-AlA-** ekinin fiilden sıfat türeten **-k** ekiyle kaynaşmasından oluşmuş bir birleşiktir. İşlek olmayan bu ek "Tekrarlama, art arda yapılma" sonucu olan bir nitelik veya nesneyi gösterme işlevi taşır.¹²²

bakalak olmak, çömelek olmak ,döneleği dönmek, dutalağı tutmak

2.2.2.8. -Am

İşlek olmayan, yalnızca birkaç kelime bırakmış olan bir ektir. İşlevce bir hareketin, bir bütünün parçasını bildiren adlar türetmiş gibi görünüyorsa da örnek azlığından ekin görevi tam olarak tespit edilemiyor.¹²³

ulam ulam olmak

2.2.2.9. -(y)An

Geçişli ve geçişsiz tek ve çok heceli fiillerden sıfatlar türeten ve bir işi yapmanı gösteren ad olarak da kullanılan çok işlek bir sıfat-fiil ekidir.Ekin zaman gösterme işlevini aşındırarak kalıplaşma yoluyla kalıcı ad türetmiş örnekleri de vardır. Şekilce **-An** ekli sözler gibi görünen **-An** eki, tarihî dönemlerin **-gAn** ekindeki ön ses g-'sinin eriyip kaybolmasından oluşmuş abartma sıfatları yapan farklı bir ekin zdir. Şekildeki tıpkılık dolayısıyla bunu **-An** sıfat-fiil ekiyle karıştırmamak gerekir.¹²⁴

düven kayarlamak, düzen dutmak, gızana gelmek, gızanda olma, gızan olmak, ordubozanlık etmek, yağan etmek, kapışan gitmek, uyduran olmak, yaradana sığınmak.

¹²² Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.71

¹²³ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.72

¹²⁴ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.73

2.2.2.10. -AnAk

Daha çok tek heceli geçişli fiillere gelerek "eskiden beri süregelme, yer yöre bildirme, bir Özelliği üzerinde taşıma" gibi değişik görevlerde somut ve soyul adlar türeten bir ektir. İşlek değildir. Birleşik bir ek izlenimi vermektedir.¹²⁵

göreneğe uymak

2.2.2.11. -(y)ArAk(<-(y)A-rAk)

-(y)A zarf-fil ekinin -rAk karşılaştırma ekiyle genişletilmesinden oluşmuş çok işlek bir zarf-fiil ekidir. Tek ve çok heceli fiil kök ve gövdelerine eklenip tarz zarfları oluşturur. Bunlardan bazıları kalıplaşma yolu ile zarf-fiil olma özelliğini yitirerek adi zarf niteliği kazanmıştır.¹²⁶

dutarağı dutmak, çillenerek ağlamak

2.2.2.12. -AsI (< -gA + sIg)

Eski Anadolu Türkçesinde çok işlek bir sıfat-fiil eki olan -Asi, Türkiye Türkçesinde kalıp hâlinde bazı ifadeler bırakarak kaybolmuştur.-AsI eki yalın ya da vurgulu -CA ekiyle genişletilmiş olarak sıfat göreviyle kargışlarda yer alır.Ekin anlamca hafifletilmiş olumsuz biçimleri de vardır. Yönelme durumu ekiyle genişletilmiş olarak zarf görevi yapar.Bazı yardımcı fiillerle birleşerek. İstek vb. ifadeler bildirir.¹²⁷

alası olmak, göresi gelmek.

¹²⁵ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.74

¹²⁶ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.74

¹²⁷ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.75

2.2.2.13. -cA

Dönüşlü fiillerden bir hareketin sonucu olan soyut adlar türeten bir ektir. İşlek olmayan bu ekin işletilmesi için birtakım yeni kelimeler de türetilmiştir. Ancak, bunlardan çoğu kullanılıştta yaygınlık kazanabilmiş değildir.¹²⁸

basınca edinmek.

2.2.2.14. -ç

Dönüşlü fiil gövdelerinden türetme yapan çok işlek bir ektir. Bu ek, getirildiği fiildeki hareketi yaparı, yapılan hareketi veya o hareketle ilgili bir niteliği, bir özelliği gösteren soyut ad ve sıfatlar türetme görevi yüklenmiştir. İşlek bir ek olması dolayısıyla yeni kelime türetiminde hayli işe yaramıştır.¹²⁹

doñuç olmak, *yiğrenci* olmaç,

2.2.2.15. -DIk /-DUk

Bir sıfat-fiil eki olarak geçmiş zaman işlevinde bazı sıfatlar türetmiştir. Sıfat biçimi daha çok olumsuz şekliyle kurulmuştur. Verilen örneklerde görüldüğü gibi, **-DIk /-DUk** eki, kendisindeki zaman gösterme işlevinin aşınıp yitirilmesiyle sıfatlıktan kurtularak bazı adlaşmış örnekler de vermiştir.¹³⁰

ağdık ağdık konuşmak, *ağdık* gelmek, *bastık* çalmak, *bastırığa* koymak, *sıktığıını un* itmek, *yapmadığıını* gomamak.

2.2.2.16. -gA

Fiil kök ve gövdelerinden sınırlı sayıda sıfat ve adlar türetmiş olan bir ektir. İşlev bakımından fiilin gösterdiği işten etkileneni ya da bir işin sonucu olanı gösteren türetmeler yapmıştır. Ek bazı türetmelerde ön ses g- ‘sini yitirmiştir.¹³¹

dutargası dutmak, *kavurga* etmek, *yufka* açmak

¹²⁸ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.75

¹²⁹ Kormaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.76

¹³⁰ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.77

¹³¹ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.78

2.2.2.17. -gAç

Fiil kök ve gövdelerinden ad ve sıfatlar türeten bir ektir. Eklendiği fiil gövdeleri genellikle ~*n-* ve ~*r-* çalı eki almış gövdelerdir. Ad olarak çeşitli araç gereç adları türetmiştir. ~*gAç* eki, eklendiği fiillerdeki anlamla ilgili huy ve tabiat bildiren bazı sıfatlar da türetmiştir.¹³²

burgaçlık etmek, *üzgece* kalkmak, *üzgeç* vermek.

2.2.2.18. -glç-gUç

Beş on örnek vermiş bir ek türüdür. İşlev bakımından fiilin gösterdiği işi yapmanı veya yapılan işten etkileneni gösteren adlar türetir.¹³³

basıngıç etmek

2.2.2.19. -GAn

Eklendiği fiilin son ses durumuna göre ~*gan/-kan* biçimlerine giren ek, genellikle fiil kök ve gövdelerinden "alışkanlık" sıfatları türeten işlek bir ektir. Tek heceli köklerde seyrek kullanılır.¹³⁴

sergen olakalmak

2.2.2.20. -GI / -GU

Eklendiği fiilin son ses durumuna göre, ön sesi tonlu ve tonsuz biçimler alabilen ek, genellikle tek heceli fiil kökleriyle çeşitli çatı ekleri almış fiil gövdelerinden adlar türeten çok işlek bir ektir. Araç-gereç adları, somut ve soyut adlar türetir.¹³⁵

açkı açmak, *askı* olmak, , *askıya* almak, *baskıda* kalmak, *baskı* görmemek, *dokgü* dökmek, *ısrığı* tutmak, *kusku* olmak, *suñgu* sunmak, *uyku başa* vurmak, *uyku* çekmek, *uykuya* vermek, *yanğı* vermek, *yargı* çıkmak, *yargıya* gitmek.

¹³² Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.79

¹³³ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.80

¹³⁴ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.80

¹³⁵ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.80

2.2.2.21. -GIn / -GUn

Geçişli ve geçişsiz tek heceli fiil köklerinden anlamı pekiştirilmiş sıfatlar türeten çok işlek bir ektir. Ekin ön sesi, eklendiği fiilin son ses ünsüzünün tonlu olup olmamasına göre' *k-* veya *g-* olabilir.¹³⁶

algın gözle bakmak, *algın* olmak, *alğın* olmak, *alğun* olmak, *bozguna* düşmek, *çalgın* salmak, *dizginleyivermek*, *durgun* olmak, *sargun* olmağ, *sezgün* olmak, *sıngınlıh* çökmek, *şışgın* olmağ, *tezigın* olmak, *uçguna* binmek, *uçgun* vermek, *usangınlık* gelmek, *vurgun* olmak, *vurgun* vurmak, *vurğuna* gelmek, *vurğun* olmak, *yangıncılık* getirmek.

2.2.2.22. -I/-U (<-(I)g/-(U)g)

Daha çok tek heceli geçişli ve geçişsiz fiillere gelen *- / -U* eki çok işlek ve verimli bir ektir. Şekil yapısı bakımından aslında bir bağlantı ünlüsüdür. Eski Türkçede fiilden isim türeten *-(I)g /ı -(U)g* eki Güney-Batı Türk lehçelerine uzanan gelişme sürecinde eriyip kaybolunca fiilin son ses ünsüzü ile eki kaynaştıran *-(I)/ ~-(U)* bağlantı ünlüleri *-g* ekinin yerini almış, böylece fiilden ad türeten bir ek niteliği kazanmıştır.¹³⁷

cızıya gelmek, *cizidan* çıkmak, *cizi* tutmak, *ciziye* ayaklatmak, *çatı* ayrılmak, *çiziye* gelmek, *dakı* dakıvermek, *dakıya* tutmak, *diziye* gelmek, *dolu gözle* bakmak, *görüye* gitmek, *kakı* kakmak, *küssü* durmak, *küsü* dutmak, *küsü* tutmak, *küsü* tutmak, *küsülü* durmak, *ölü* ölmek, *saçtı* saçmak, *sayı* salmak, *sayu* saymak, *yakı* olmak

2.2.2.23. -(y)lcl -(y)UcU (< -gUçl < -gU+çl)

Her türlü fiil kök ve gövdelerine getirilerek ad ve sıfat türeten çok işlek bir ektir. Geçişli fiillere getirilmesi geçişsizlere oranla daha yaygındır. Ek, işlev bakımından başlıca şu görevleri yüklenmiştir. Fiilin gösterdiği işi "meslek, uğraşı" veya "sürekli olarak" yapanı gösteren adlar türetilir. Fiilden, "o işi yapan, yapma etkisi gösteren" anlamında sıfatlar türetilir. Bu sıfatlar *-An* sıfat-fiillerinin zaman işlevinden sıyrılmış

¹³⁶ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.81

¹³⁷ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.82

bir koşutu durumundadır. Bu gruptaki sıfatların bir bölümü de fiilin gösterdiği işi "alışkanlık" veya "başarıyla" yapan anlamı taşımaktadır. Fiilin gösterdiği işi bir özellik olarak taşıyan sıfatlar türetir.¹³⁸

alıcısı tutmak, kesicilik yapmak, koğuculuk yapmak.

2.2.2.24. -Iç/-Uç (<-gIç /-gUç)

Sıfat ve araç-gereç adı olarak birkaç örnek veren bir ekten ibarettir.¹³⁹

doğuç olmak, gaguç olmak

2.2.2.25. -Ik/-Uk,-k (ET-yUk)

Geçişli geçişsiz tek ve çok heceli fiillere gelerek sıfat ve adlar türeten çok işlek bir ektir. Bu ekle yapılmış türetmelerin özellikle sıfat olanlarında, yapılmış bitmiş bir işi nitelik olarak üzerinde taşıma özelliği vardır.¹⁴⁰

duturuk etmek, emzüyh sürmek, kapağını sökmek, kapak atmak, sallaşıktta galmak,

2.2.2.26. -(y)Ip /-(y)Up

-(y)Ip l-(y)Up eki, fiilin gösterdiği işten biraz önce veya onunla aynı zamanda yapılan bir işi gösteren zarf-fiiller türetir. Esas fiilin gösterdiği işin sürekli olması veya art arda tekrarlanması durumunda, zarf-fiil art arda yinelenir. Bu yinelenme ya aynı fiilden yapılan iki zarf-fiilin ya da eş veya zıt anlamlı iki ayrı zarf-fiilin tekrarı yolu ile karşılanır.¹⁴¹

çivlayıp gitmek.

¹³⁸ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.83

¹³⁹ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.84

¹⁴⁰ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.84

¹⁴¹ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.87

2.2.2.27. -iken / -ken, -(y)ken < er-ür-ken

Ünlü uyumu kurallarından kaçınan *-iken / -ken, -(y)ken* eki, ı-ek-fiilinin zarf biçimidir. Ünsüzle biten ad ya da ad niteliğinde fiil şekillerinden sonra *iken* ve çok kez de /- ek fiilinin erimesiyle *-ken* biçiminde kullanılır. Ünlüyle biten adlardan sonra eriyen /- fiilinin yerini *-y-* koruyucu ünsüzü alır.¹⁴²

oyarken çulunu yırtmak.

2.2.2.28. -m,-(I)m / -(U)m

Geçişli ve geçişsiz tek bazen de çift heceli fiillerden ad türeten işlek bir ektir. Bu ek ünlü ile biten fiillere yalnız *-m* olarak, ünsüz ile bitenlere, araya *-I- / -U-* bağlantı ünlüsü alarak eklenir.¹⁴³

açım vermek, *adıma* vurmak, *adımını tek* atmak, *adım* sekitmek, *adım* sektirmemek, *alımcıl* olmak, *alımını* almağ, *alımını* almak, *anım* etmek, *atımına* düşürmek, *atımına* getirmek, *atımına* getirmek, *bağuma* bağmak, *bağuma* baktırmak, *bakıma* baktırmak, *bakım* bakmak, *bayım bayım* bayılmak, *bayım bayım* bayılmak, *biçim* almak, *biçim* almak, *biçimine* gelmek, *biçimine* getirmek, *biçimine* getirmek, *boğuma* kalkmak, *boğum* bağlamak, *boğum* vermek, *çalım* sıyırttırmak, *çarpım* çarpım çarpınmak, *diline düğüm* düşmek, *dürüm topaç* etmek, *ezim ezim* etmek, *gerim* tutmak, *gırım gırım* gırılmak, *göçüm* etmek, *görüm* görmek, *kesim* etmek, *kesime* vermek

2.2.2.29. -mA

Aslında bir ad-fiil ekidir. Yapısı bakımından *-mAk* kılış adındaki son ses -A'sının ünlüleri arasında yumuşayıp kaybolmasından oluşmuştur (hafif mastar)⁸⁵ *-mA* eki de, *-mAk* eki gibi her fiile gelebilen bir işleklik gösterir. Yalnız, *-mAk* eki fiillerin hareket durumundaki adlarını oluşturduğu, dolayısıyla bir hareket bildirdiği hâlde. *-mA* eki bir hareketi canlandırmaz.¹⁴⁴

¹⁴² Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.88

¹⁴³ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.89

¹⁴⁴ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.91

burma bükme, *çağma* dövme, *çatma* çekme, *çatma* kovma, *goyma* gotarma, *salma* etme, *salma* salma, *sıkma* sıkma, *silme* doldurma, *ummaya* uğramak, *yalama* olmak, *yarma* vurma, *yolma* yolma.

2.2.2.30. -mAcA (-mA+cA)

-mA fiilden ad türetme ekiyle -c-4 addan ad türetme ekinin kaynaşmasından oluşan bu birleşik ek, fiil kök ve gövdelerinden bir işin yapılma tarzını ve şartını ortaya koyan adlar türetmiştir. Bu adlar daha çok sayısı sınırlı olan oyun, eğlence niteliğinde sözlerdir. **mAcA** eki bir işin yapılış tarzı ve biçimini gösterdiği için adlar önünde sıfat, fiiller önünde zarf göreviyle de kullanılmaktadır.¹⁴⁵

atmaca etmek, *ilmece* yapmak.

2.2.2.31. -mAç

-mAç eki az işlek eklerdendir. Bu ekle kurulmuş olan sözlerde, ekin birbiriyle denkleştirilemeyen farklı görevlerde kullanıldığı görülüyor. Bu nedenle, bazı ses kaynaşma ve değişmelerinin ortaya koyduğu tek **-mAç** biçimi, kökence bir ayırımdan geçirilmek durumundadır. Böyle bir ayırım eki, kök ögesindeki ortaklığa rağmen, buna eklenen öteki iki ayrı ögenin gelişmesine bağlamaktadır.¹⁴⁶

germeç tutmak, *gırmacını* almak.

2.2.2.32. -mAç / -bAç < -mAcA

Dilimizde **-mAç** ekiyle yapılmış birkaç adla **-mAç** ve **-bAç** ekleriyle yapılmış birkaç oyun adı vardır. Bunlarda ek, o adların "yapılış biçimi ve tarzını gösteren" birer işlevle kullanılmıştır. Söz gelişi *yanıltmaç* "yanıltma yoluyla oynanan oyun" demektir. Bu nedenle ekin **-mAcA>-mAç** kısaltmasıyla ortaya çıktığı bellidir. Bunun yanında dönüşlü fiillerden kurulmuş **-bAç'lı** örneklerde vardır. Bu adlardaki ekin işlevi de aynıdır. Yalnız, ek şekilce bir değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklik, yan

¹⁴⁵ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.94

¹⁴⁶ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.94

yana gelen seslerin önce ses atılması, sonra benzeşmezlik daha sonra da *benzeşme* olayları ile gerçekleşmiştir¹⁴⁷

atmaca etmek, *ilmece* yapmak.

2.2.2.33. -mAç < mA aş

Bu gruptaki -mAç eki genellikle yiyecek ve yemek adları türetmiştir. Bu eki almış yiyecek adlarının nasıl yapıldıkları incelendiğinde, fiilden ad türeten ve sıfat olarak kullanılan -mA ekinin *aş* adıyla oluşturduğu sıfat tamlamasına dayandığı anlaşılmaktadır.. Bu yapıdaki adlar, ya o nesnenin yapılaş biçimi ve tarzına göre ya da o nesnenin taşıdığı niteliğe göre adlandırılmıştır.¹⁴⁸

germeç tutmak, *gırmacını* almak

2.2.2.34. -mAdAn < -mAdln

-mAdAn eki, Eski Türkçedeki ve Eski Anadolu Türkçesindeki -mAdln ekinin ses değişmesine uğramasından oluşmuş bir zarf-fiil ekidir. Fiilden şahsa ve zamana bağlı olmayan "...-maksızın" anlamında olumsuz zarf fiiller türetir. Her türlü fiil kök ve gövdelerine gelebilir.¹⁴⁹

atmadan atmak

2.2.2.35. -m Ak

Fiilin *mastar {infinitive}* biçimi diye de adlandırılan -mAk eki, fiildeki soyut hareketleri adlandıran, onları ad biçimine sokan bir ektir. Geçişli geçişsiz, olumlu olumsuz her türlü fiil kök ve gövdelerine gelerek geçici kdiş adları türetir. Bu bakımdan dildeki fiil sayısınınca geniş olan bir kullanılış alanı ve işlevliği vardır.¹⁵⁰

asamakta kalmak, *kartmak* bağlamak, *ummaḥ* olmak, *yimeği sırtına* dutmak.

¹⁴⁷ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.94

¹⁴⁸ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.95

¹⁴⁹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.95

¹⁵⁰ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.95

2.2.2.36. -mAn

-mAn eki, geçişli, geçişsiz fiil kök ve gövdelerinden türetmeler yapan ve işlek olmayan bir ektir. Çatı eki almış fiillere gelmemektedir. Üzerinde az çok "abartma ve süreklilik" işlevi taşıyan ek, geçişli fiillerden bir iki ad türetmiştir. Çeşitli fiillerden de ad ve sıfat olarak kullanılan birkaç türetme yapmıştır. *azman* "insan irisi, çok gelişmiş Türkçeleştirme çalışmalarında bu ekten "bir işi yapan kimse" anlamında adlar türetilmiştir.¹⁵¹

bozmancaılık yapmak.

2.2.2.37. -mAz

-mAz eki, -r, -Ar, -îr i -Ur sıfat fiil ekinin olumsuz türüdür. Her türlü fiil kök ve gövdelerine gelebilen bu ek eklendiği fiile süreklilik ve olumsuzluk anlamı katan geçici sıfatlar türetir ve adlar önünde sıfat olarak kullanılır.¹⁵²

çekemeze düşmek, *gelmezine* gitmek, *görmezlikten* gelmek.

2.2.2.38. -mIk / -mUk

mIk / -mUk eki, tek veya iki heceli geçişli fiillerden ad türeten ve işlek olmayan bir ektir. Bıraktığı örnekler işlev bakımından daha çok fiilin gösterdiği işin sonucu olan "artıklık, küçüklük" ve "parça" anlamlı adlar türetmiştir.¹⁵³

düşmük yapmak, *titmik titmik* olmak, *yalamık* olmak, *yalamuk* olmak.

2.2.2.39. -mİş/-mUş

aslında bir sıfat-fiil eki alan -mİş / -mUş eki, eskiden beri yapılmış bitmiş işleri gösteren sıfatlar türetmiştir. Bu sıfatlarda duyulan geçmiş zaman kiplerindeki duyuma dayanan belirsizlik yoktur. Aksine geçmişle "bitmiş ve tamamlanmış" işleri

¹⁵¹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.95

¹⁵² Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.98

¹⁵³ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.99

gösteren bir kesinlik vardır, **-mıŝ** eki genellikle tek veya çift heceli geçişsiz fiil kökleriyle olumsuz edilgen fiil gövdelerine gelmektedir.¹⁵⁴

yaramışlık etmek.

2.2.2.40. **-n,-(I)n /-(U)n**

-n, ~(I)n / -(U)n eki, çok eskiden beri kullanılagelen işlek bir ektir. Geçişli ve geçişsiz tek ve çift heceli fiil köklerinden adlar, çok seyrek olarak da sıfatlar türetmiştir. Bu türetmelerde ek, fiilin gösterdiği işin "sonucu" veya "ürünü olma" görevini yüklenmiştir.¹⁵⁵

sökün etmek

2.2.2.41. **-tl/-tU / -(I)ntl -(U)ntU (<-(I)n- +-tl / -(U)n- +-tU)**

-n- ve **+r-** ekli fiil gövdelerine gelerek somut ve soyut adlar türeten çok işlek bir ektir. Bazı dilciler bu eki, eklendiği fiillerin dönüşlü biçimlerinin bulunmamasını dikkate alarak **-(I)ntl l-(U)ntU** biçiminde vermişlerdir. Buna karşılık öteki bazı dilciler de ekin yapısını ve dönüşlü şekilleri temel olarak eki yalnızca **-tI / -tU** biçiminde göstermişlerdir. Öyle ki her iki eki birbirinden ayrı ekler olarak kabul edenler de vardır.¹⁵⁶

yyinti olmak, *ohuntu* göndermek, *okundu* göndermek, *koşuntuya* gitmek

2.2.2.42. **-r, -Ar, -(I)r / -(U)r**

-r, -Ar, -(I)r / -(U)r eki, aslında geniş zaman sıfat-fiilleri türeten çok işlek bir ektir. **-An** sıfat-fiiline oranla daha çok süreklilik gösterir. Bu ek, eklendiği fiilin

¹⁵⁴ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.100

¹⁵⁵ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.101

¹⁵⁶ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.101

gösterdiği işi bir özellik olarak "her zaman üzerinde bulundurma" niteliğinde sıfatlar ve bazı kalıcı adlar türetmiştir.¹⁵⁷

bakar olmak, *basır* enme, *kesirinden* gelmek, *kısır* almak, *konursu* kokmak, *uçara* atmak, *uyarına* gitmek, *yatır* olmak.

2.2.2.43. -sAk < -sA-k < -Ig+sA-k

sAk eki, fiilden tek tük ad ve sıfat türetmiş ölü bir birleşik ek görünümündedir. Eldeki bir iki örneğe göre "filin gösterdiği işi üzerinde nitelik olarak taşıyan" veya "o işe meyilli, istekli olan" anlamında ad ve sıfatlar türetmiştir.

evlensek olmak, *tutsak* etmek.

2.2.2.44. -sı / -sU < -sIk (-g) / -sUk (-g)

Eski Türkçede hem *-sIk* / *-sUk* hem de *-sIg* / *-sUg* biçimlerinde yer alan bu ek, orada sıfat ve adlar türetmiştir. Sıfat olarak daha çok *-sIk* biçimiyle "geleceğe yönelmiş ihtiyaç, gereklilik bildiren bir ektir. Türkiye Türkçesinde bu ekle kurulmuş yalnız üç kelime bulunduğundan, ekin bir işlev değişikliğine uğrayıp uğramadığı kesin olarak bilinemiyorsa da *yatsı* (< *yat-sıg*, *yat-sık* "yatacak zaman, yatma zamanı") kelimesinde aynı işlevin sürdüğü söylenebilir.¹⁵⁸

ağız yassılamak, *umsuluḥ* olmak, *umsuluk* olmak, *yumsuluk* olmak.

2.2.2.45. -(y)Iş/-(y)Us, 2. ş, -(I)ş I -(U)ş

Bu maddedeki fiilden ad türeten ekleri tür olarak ikiye ayrılarak incelenmiştir. Birincisi *-(y)Iş/-(y)Uş* ekidir. Bu ek yapısı bakımından bir ad-fiil ekidir. Tek ve çok heceli fiil kök ve gövdelerinden fiilin esas anlamını değiştirmeden, yapılan işin tarzını bildiren geçici kılış adlar türetir. Ek, kullanım bakımından, bazı istisnalarla işteşlik çatısı dışında dildeki bütün fiilleri içine alacak genişliktedir. İkincisi *-ş, -(I)ş /-(U)ş* biçimindeki ektir. Yapıca yukarıdakinden farklı olarak ünlü ile sonuçlanan fiillere

¹⁵⁷ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.104

¹⁵⁸ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.105

doğrudan doğruya ünsüz ile sonuçlananlara, araya bir bağlantı ünlüsü alarak eklenir. İşlev bakımından da ondan ayrılır. Fiil kök ve gövdelerinden "bir işin sonucu ve ürünü olan" somut ve soyut kalıcı adlar türetir.¹⁵⁹

baş a gakiş emek, çıkışık yapmak, çıkış itmek.

2.2.2.46. -t, -(I)t / -(U)t

Eski Türkçeden beri süregelen, Eski Anadolu Türkçesinde de birtakım örnekler veren bu ek, Türkiye Türkçesinde fazla işlek olmayan bir ek durumundadır.¹⁶⁰

abartıyı basmak, düşüt bırakmak, umutsuz kalmak, yütüklere karışmak

2.2.2.47. -(A)z

-{A}z eki, bugün işleliğini kaybetmiş çok eski bir türetme ekidir. Türkiye Türkçesine kadar gelebilmiş örneklerde, ek, kökle iyiden iyiye kaynaşmış olduğundan çok kez varlığını duyuramaz olmuştur. Ancak Eski Türkçe ile yapılan karşılaştırmalar ekin varlığını aydınlığa çıkarmaktadır.¹⁶¹

boğaz açmak, söz açılmak, yıldız akmak, uz gelmek

2.2.3. Addan Eylem Türeten Ekler

2.2.3.1. +A-

+A- eki; *n*, *l* gibi akıcı ve *d*, *p* gibi patlayıcı, *ş*, *z* gibi sızıcı ünsüzlerle sonuçlanan tek heceli ad köklerinden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir ektir. Çok seyrek olarak iki hecelilere de gelmiştir. Ancak, bunlarda ikinci hecenin ünlüsü düşmüştür. "Yapma" bildiren geçişli fiil olarak."Olma" bildiren geçişsiz fiil +A- eki, iki heceli ses yansımali köklerden bazı türetmeler de yapmıştır. +A- ekinin *-n-*, *-r-*, *-ş-*, *-t-* gibi fiil çatısı ekleriyle genişletilip kaynaşmasından oluşan türleri de vardır.

¹⁵⁹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.106

¹⁶⁰ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.107

¹⁶¹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.107

Bu türlerde kökün yalın durumu kullanıştan düştüğü için, bu genişletilmiş ekler başlı başına birer birleşik türetme eki niteliği kazanmıştır.¹⁶²

añsızına uğramak, cecigi gevşemek, hopur hopur oynamak, zoval döşemek

2.2.3.2. +AI-<+A-l-

+A- ekiyle edilgenlik bildiren -l- çatı ekinin kaynaşmasından oluşan +AI- eki, ünsüzle sonuçlanan sıfatlardan "olma" bildiren fiiller türeten bir birleşik ektir. Bu türetmelerde -/- ekinin işlevi etkin durumdadır.¹⁶³

amalı domalmak, canı azalmak, dikelivermek, garaltıya söylemek.

2.2.3.3. +An- < +A-n-

+A- ekinin dönüşlülük eki -n- ile birleşmesinden oluşmuş bir birleşik ektir. Ekin işlevinde "olma" bildirme yanında -n- ekinin "yapılan işin yapana dönüşünü gösterme" işlevi de belirgindir.¹⁶⁴

bilek boşandırma, dilenip dolanmak, dölenip döşenmek,

2.2.3.4. +Ar-<+A-r-

+A- ve -r- eklerinin birleşmesinden oluşmuş bulunan bu ek, "yapma" bildiren bir birleşik ektir. Geçişli fiiller türetmiştir.¹⁶⁵

diş ağartmak, bez ağartmak,

2.2.3.5. +dA-

Birkaç tek heceli ad dışında ses yansımali sözlerden ses yansımali fiiller türeten bir ektir. Adlardan geçişli fiiller türetmiştir: *alda-* "aldatmak" < *al* "hile", *izde-* >

¹⁶² Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.111

¹⁶³ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.112

¹⁶⁴ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.112

¹⁶⁵ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.113

İste-, ünde- "ünlemek" vb. Ses yansımali ikincil köklerden genellikle "etmek" anlamında geçişsiz fiiller türetmiştir.¹⁶⁶

güpürdeyip durmak, *kığırdayıp* durmak, *başı zonguldamak*, *başı zoñguldamak*, *kımıl kımıl* kımıldamak, *coldur coldur* coldurdamak

2.2.3.6. +kIr-/-kUr- < +k-(I)r-

Ses yansımali köklerden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir ektir. Ünlü ile biten sıfatlardan "olma" bildiren fiiller türetmiş bir ektir. Sonu *-k* ile biten sıfatlarda bu sesin eriyip kaybolduğu görülür. Sayılan sınırlıdır. "Olma" bildiren işlevi dolayısıyla +*AI-* ve +*Ar-* birleşik ekleriyle görevdeştir.¹⁶⁷

dankır dankır konuşmak, *oskur* kaptırmamak.

2.2.3.7. +IA-

+*IA-* eki, Eski Türkçeden beri bütün lehçelerde canlı ve çok işlek olan bir addan fiil türetme ekidir. Türkiye Türkçesinde de verimli ve anlamca çok yönlü türetmeler yapmıştır. Tek veya çok heceli her türlü ad kök ve gövdeleriyle, sıfat, zarf vb. ad soylu sözlere de gelerek geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir ektir.¹⁶⁸

ağız yoklamak, *ayakca* işlemek, *bor* bağlamak, *duta* toplamak, *eşek nalıyla* damgalamak, *göğüs* gürlmek, *hopur hopur* hoptlamak, *iğim iğim* iğlemek, *kuşak* tazelemek, *şapşap* sollamak, *yatağında* avlamak,

2.2.3.8. +IA_n-<+IA-n

+*IA-* ekiyle kurulmuş geçişli ve geçişsiz fiillerin bazıları *-n-*dönüşlülük ekiyle genişletilerek +*IA_n-* biçiminde kaynaşmış ve bir birleşik ek oluşturmuştur.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.114

¹⁶⁷ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.115

¹⁶⁸ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.116

¹⁶⁹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.119

avlanıp kuşlanmak, *ay* harmanlanmak, *başı* bağlanmak, *ağzını* lolanmak, *dallanıp* budaklanmak, *imik* garıncalanmak, *üst* kirlenmek, *ağzı* kilitlenmek

2.2.3.9. +IAş-<+IA-Ş-

+*IAn-* eki için söz konusu olan durum, aynı biçimde +*IAş-* birleşik eki için de söz konusudur. Bu ekle türetilen fiillerin bir kısmında +*IA-* eki yine kökten ayrılarak -*ş-* dönüşlülük veya işteşlik ekiyle kaynaşıp addan fül türeten bir +*IAş-* eki oluşturmuştur. Bu fiillerde genellikle "dönüşme, kendi kendine oluşma" özelliği hâkimdir.

eteği ağırlaşmak,

2.2.3.10. + (I)r-/ +(U)r-

Dilimizdeki bazı, örnekler ses yansıtan tek heceli köklerden +(I)r)-/+(U)r- ekiyle türetilmiş "yapma" bildiren fiiller görünümündedir. Bu fiillerin, genişletilmiş ikincil ses yansımaları biçimlerin birer fiil gibi kullanılmasından oluşma ihtimali zayıf görünmektedir.¹⁷⁰

düdüğe *goyup* üfürmek

2.2.4. Eylemden Eylem Türeten Ekler

2.2.4.1. -A-

Eklendiği fiilden pekiştirme fiilleri türeten -*A-* eki, Eski Türkçeden beri Türk dilinin bütün kollarında pek seyrek örnekler vermiş bir ektir. Yalın kullanıştı dışında öteki bazı eklerle kaynaşmış durumdadır. Ekin bu genel durumu dolayısıyla, Türkiye Türkçe-sindeki örnekleri de tek tük olduğu gibi Derleme Sözlüğünde de azdır. Bazı örneklerde, -a eki pekiştirme işlevi görmektedir.¹⁷¹

baldırı paçayı sığamak, *çiltak* dolamak, *ele* dolamak, *eme* yaramak

¹⁷⁰ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.120

¹⁷¹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.123

2.2.4.2. -AIA

AIA-, fiilin gösterdiği işi kısa aralıklarla tekrarlama işlevi yüklenmiş bir ektir. Yapısı üzerinde farklı görüş ve tahminler vardır.¹⁷²

ağz gevelemek, *ağzını* gevelemek, *ağzını* ögelemek, *el* oğalamak, *tavşan* kovalamak

2.2.4.3. -Ar-

-Ar- eki, ünsüzle sonuçlanan geçişsiz belirli bazı fiillerden geçişli fiiller türeten bir ettirgenlik ekidir.¹⁷³

baş koparmak, *bestiriğini* çıkarmak, *eşiği* gaytarmak, *gedip* gedermek, *gözü* kızarmak

2.2.4.4. -Dİr-/ -DUR-<-t-Ur-

İki ayrı ettirgenlik ekinin kaynaşmasından oluşan, ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olarak sekiz biçime girebilen -Dİr- l-DUR- eki, Türkiye Türkçesinin işlek eklerindedir. Ünsüz ile sonuçlanan geçişli ve geçişsiz fiil kök ve gövdelerine gelerek "oldurma" ve "yaptırma" bildiren geçişli fiiller türetir. Fiil gövdelerinde genellikle -ş-'li ve -n-li çatılar üzerine gelmiştir.¹⁷⁴

ala bastırmak, *altını* çaldırmak, *añ* kaktırmak, *bağma* baktırmak, *çalım* sıyırttırmak, *dişini* saydırmak, *gedeli* yatırmak, *kara yülek* yaptırmak, *katmer* kaldırmak, *kavak* attırmak, *keşine* güldürmek, *maymun* döndürmek, *ot* sökdürmek, *öğür* aldırarak

¹⁷² Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.125

¹⁷³ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.126

¹⁷⁴ Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, s.126

2.2.4.5. -I-/-U-

-A- eki gibi tek heceli fiil köklerinden birkaç örnek türetmiş olan pekiştirme görevinde ölü bir ektir. Ek, eklendiği kökle de iyiden İyiye kaynaşmış bulunmaktadır.¹⁷⁵

bacak sürümek, cob cob sancımak, kafa kazımak,

2.2.4.6. -k-/- (I)k-/- (U)k-

-k- eki, tek heceli fiil köklerinden anlamı pekiştirilmiş "olma" fiilleri türetir. Bazı türetmelerde, kökle kaynaşmış olan ekte bir de dönüşlülük işlevi görülür.¹⁷⁶

yérinden yaynıkmak, kan ılıkmak, terbiyeden tezilmek

2.2.4.7. -(I)I-/- (U)I-

-(I)I- I -(U)I- eki, Türkiye Türkçesinin kullanım alanı en geniş fiilden fiil türetme eklerinden biridir. Bu ek hem çatı eki olma hem de özel anlamda yeni kelimeler türetme özelliği taşır. Genellikle, ünsüzle biten geçişli fiil kök ve gövdelerinden "olma" ya da "yapılma" bildiren edilgen fiiller türetir. Genişletilmiş fiil gövdelerinde, daha çok ettirgenlik eklerinden sonra gelmiştir.¹⁷⁷

añ damarı yırtılmak, aşağıdan götürülmek, beli ayrılmak, beli bıkmı ayrılmak, böğeleğe tutulmak, canı iliği gurulmak, dikeden atılmak, dişi dökülmek, ebriğe basılmak, ele sarılmak, gırım gırım gırılmak, gömeci kırılmak, gücü üzülmek, karnı katılmak, nutku tutulmak, uğru açılmak, vık vık boğulmak, yıldız sağılmak, yola dakılmak, yüzü bozulmak,

2.2.4.8. -mA-

Fiil kök ve gövdelerinden olumsuz fiiller türeten bir ektir. /-ek-fiili dışında her fiil kök ve gövdesine gelebildiği için Türk dilinin en İşlek türetme eki durumundadır. Bazı gramerler bu eki, fiilde yalnızca biçim ve durum değişikliği yapan çatı eki

¹⁷⁵ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.127

¹⁷⁶ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.127

¹⁷⁷ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.127

olarak değerlendirmiştir.¹⁷⁸ Ancak, **-mA-** eki, öteki çatı ekleri gibi fiilin özne ve nesne ile olan bağlantısında yalnız biçim ve durum değişikliği yapmayıp fiile yeni bir anlam yüklediği için doğrudan doğruya türetme eki niteliğindedir.¹⁷⁹

adım sektirmemek, *aman zaman* diñnememek, *başı bedireği* olmamak, *dingırına* takmamak, *eli ağzına* varmamak, *et et üstüne* koymamak, *gannı* almamak, *harmanına* yağmamak, *hık* dedirtmemek, *ıladı buludu* görünmemek, *mih* dememek, *özü bay* vermemek,

2.2.4.9. -mAIA - < - mA+IA

Fiilden ad türeten **-mA** ekiyle, addan fiil türeten **+IA-** ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir. Çok az sayıdaki örneklerde bu pekiştirme ya da yineleme işlevi görülmektedir.¹⁸⁰

zehni dırmalamak

2.2.4.10. -n- / -(I)n- / -(U)nı-

Ünlü ile biten fiil kök ve gövdelerinden sonra **-n-**, ünsüzle bitenlerden sonra araya birer bağlantı ünlüsü olarak gelen **-n-** eki, Türkçenin en eski dönemlerinden beri kapsamlı kullanım özelliği taşıyan, işlek bir çatı ekidir. Asıl görevi, genellikle geçişli fiillerden "olma" ve bazen de "yapma" bildiren dönüşlü fiiller türetmektir. **-n-** eki türetmelerde **+A-n-** > **-An-**, **+IA-n-** > **-IAN-** ve **-n-ç** > **-nç** biçiminde birer birleşik ek niteliği kazanmıştır.¹⁸¹

ağrınıp incinmek, *kardaşlık* tutunmak, *tengil tengil* yuvarlanmak, *sır sır* sızlanmak, *yer* ıgranmak, *zar* dutunmak

¹⁷⁸ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, s.353

¹⁷⁹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.128

¹⁸⁰ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.127

¹⁸¹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.129

2.2.4.11. -(I)r- I -(U)r- < ET -(U)r-

-(I)r- / -(U)r eki, Eski Türkçedeki -(U)r- ettirgenlik ekinin ünlü uyumuna göre biçimlenmiş türüdür. İşlev bakımından -Ar- ekiyle görevdeştir. Ancak, onun gibi körelmiş bir ek değil, işlek bir ektir. Ünsüz ile biten geçişli ve geçişsiz fiil köklerinden ettirgen anlamlı fiiller türetmiştir.¹⁸²

ahra yatırmak, *atıp* savırmak, *dadını* geçirmek, *çeteleyi* şaşırmaq, *evtiği* artırmak, *gedeli* yatırmak, *gelin* göçürmek, *sevi* düşürmek,

2.2.4.12. -(I)ş-/(U)ş-

-(I)ş- i -(U)ş- eki, fiil kök ve gövdeleriyle addan türemiş fiillere gelerek birbirinden farklı birkaç işlev yüklenmiş bir çatı ekidir. Çok işlek olan bu ekin asıl görevi, fiilin özneyle olan bağlantısı açısından, işteşlik temelinde ortaklaşa bir işi göstermesidir.¹⁸³

bacak çekiştirmek, *baş*a erişmek, *baş*a yetişmek, *cırmak* çekişmek, *gün* erişmek, *virip* veriştirmek, *yüz* vuruşturmak, *yañlış* gaydışdamah

2.2.4.13. -(I)ştIr-/(U)ştUr-< -(I)ş-1-(U)ş-+-Ur-/-tUr-

Bu ek, -(I)ş t (U)ş- işteşlik ekiyle -tIr- / tUr- ettirgenlik ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşiktir. Ekteki işteşlik ve ettirgenlik işlevi aşınıp yok olmuştur. Ek, geçişli ve geçişsiz fiil köklerinden fiilin gösterdiği işin sık sık ya da sürekli olarak yapıldığını bildiren ve fiile yeni bir sözlük anlamı kazandıran türetmeler yapar.¹⁸⁴

bacak çekiştirmek, *delip* takıştırmak, *ekmek* karıştırmak, *el* yetiştirmek, *içine* ılıştırmak, *pasa* atuşturmaḡ *virip* veriştirmek, *yüz* vuruşturmak

¹⁸² Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.131

¹⁸³ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.131

¹⁸⁴ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.134

2.2.4.14. -t,-(I)t/--(U)t-

-*t-* eki, ünlü ile ya da akıcı veya patlayıcı ünsüzlerden biriyle biten geçişli ve geçişsiz fiil kök ve gövdelerine gelerek ettirgenlik fiilleri kuran işlek bir çatı ekidir. Bir kısım fiillerde yerini *-(I)r- l-(U)r-*ettirgenlik ekiyle birleşerek oluşturduğu – *DIr/ -DUr-* ekine bırakmıştır.¹⁸⁵

başını örtmek, bez ağartmak, beli çökertmek, göz ağartmak

2.2.4.15. -(I)z/--(U)z-

Eski Türkçede de sayılı örnekler veren bir ettirgenlik ekidir. Türkiye Türkçesine uzanan birkaç kelimedede kaynaşmış ve kalıplaşmış durumdadır. Daha çok konuşma dilinde ve halk ağızlarında yer alan bu örneklerde ettirgenlik yanında geçişsiz, dönüşlü fiil işlevi de vardır.¹⁸⁶Derleme Sözlüğünde de nadir bulunan ek için üç örnek tespit edilmiştir.

dutuz etmek, emzüyh sürmek

2.3. Derleme Sözlüğündeki Birleşik Eylemlerin Söz Varlığı

Bir dilin temel kurallarını ve ayırt edici özelliklerini inceleyen anlam, ses bilgisi, yapı bilgisi, söz dizimi, köken bilgisi ve söz varlığı araştırmaları; o dilin tarihi gelişimini, kullanıldığı coğrafyayı, zenginliklerini ortaya koyar. Sıralanan bu çalışma alanlarında dilin söz varlığının sadece yazı dilinden değil konuşma dilinden de beslendiği görülür. Bir yazı dilinin fonetik varyantlarla farklı yörelerde kullanılması, ağız terimi ile örtüşmekle beraber o dilin yazılı olmayan gündelik kullanım alanlarından olduğunu göstermektedir. Diğer bir tanımla konuşma dili, *bir dilde ağızdan ağıza değişerek çeşitli söyleyiş özellikleri taşıyan ve yazı dilinden farklı olan dil, konuşma dilidir.*¹⁸⁷

¹⁸⁵ Kormaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.134

¹⁸⁶ Kormaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, s.136

¹⁸⁷ <http://tdkterim.gov.tr/bts/>(erişim tarihi 15.01.2010)

Ağızlar söz konusu olduğunda yazı dilinde olmayan ancak farklı yörelerde kullanılan günlük konuşma dillerindeki söz varlığı, öncelikli inceleme konularındadır. Anadolu ağızları denince de sadece Anadolu coğrafyası değil bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde olan Rumeli coğrafyası, ve Anadolu ağızlarının özelliklerini taşıyan Kıbrıs Türk ağızları, Irak Türkmen ağızları, Suriye Türk ağızları, Batı Rumeli ağızları da bugünkü Türkiye Türkçesi ağızları kapsamındadır. Bu durum Anadolu ağızlarının coğrafi bütünlüğünü ortaya koymaktadır. Anadolunun yerleşim tarihine bakıldığında tek bir dilin ve kültürün değil aksine bilinen tarihi boyunca birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği yapması, bu coğrafyanın dil ve kültür çeşitliliğinin de temel sebebidir. 11. ve 13. yüzyıllar arası gerçekleşen Türk göçleri ve yerleşiminden önce de yüzlerce yıllık kültür mirası, bu coğrafyanın dil hazinesinin temel kaynağıdır. Dünyanın hiçbir yerinde olmadığı gibi Anadoluda da saf bir veya birden fazla dilden söz edilemez. Dolayısıyla Anadoluda kullanılan ağızlar bu coğrafyadaki Türk varlığından önceki dönemden de beslenmişlerdir. Bu da ağızlardaki Türkçe olmayan söz varlığı ve dil unsurları üzerine dikkat çekmeye değer bir durumdur.

Sadece 11. Yüzyıl öncesi değil sonraki ve yakın yüzyıllardaki Balkan ve Kafkaslardan gelen göçler de bu coğrafyadaki dil malzemesine katkıda bulunmuştur. Anadolu ağızlarındaki Türkçe olmayan söz varlığı ile ilgili ilk çalışmalar, Gustave MEYER'in (1893) Rumca kelimeler üzerine olan çalışması sonra California Üniversitesinde Prof. Dr. Andreas TIETZE'nin Derleme Sözlüğünün yayınlanmasından önce Rumca sonra da Romanca, İtalyanca, Slavca, Arapça, Farsça, Slav dillerinden kelimeler üzerine çalışmasıdır. Bunların dışından Moğolca ve Kafkas dillerinden de alıntılar vardır. Hasan Eren, Anadoluya sonradan göçmenler tarafından getirilen Bulgarca, Sırpça, Rusça kelimelerin Anadolu ağızları söz varlığına ait olmadığını savunur ve TIETZE'nin incelemelerinde yalnız Azeri ağızlarının değerlendirmesini yeterli olmayacağı kanısıyla eleştirmektedir.¹⁸⁸

Anadolu ağızlarındaki yabancı kelimelerle ilgili bir diğer çalışma, Ahmet Caferoğlu'nun "*Azerbaycan ve Anadolu Ağızlarındaki Moğolca Unsurlar*" adlı

---

¹⁸⁸ Hasan Eren, Anadolu Ağızlarında Rumca,İslavca ve Arapça Kelimeler, **TDAY Belleten S.183**,1960,TDK Yay.,1963, s.295-297

makalesidir.¹⁸⁹Caferoğlu makalesinde bu sahadaki Moğolca unsurların İlhanlılar zamanında oluşmaya başladığını söyler. Azerbaycan ce Doğu Anadolu da özellikle Azeri ağızlarında görüldüğüne dair tespitlerde bulunur. Caferoğlunun tespit ettiği Moğolca unsurlardan Derleme Sözlüğündeki birleşik eylemlerde rastlanmamıştır. Bu durum, Derleme Sözlüğünde Moğolca unsur olmadığı anlamına gelmez.

Anadolu ağızlarındaki yabancı kelimelerle ilgili Birol İPEK, “*Anadolu Ağızlarında Yabancı Kelimeler (Fonetik İnceleme)*”¹⁹⁰ adlı yüksek lisans tezinde ağızlardaki yabancı kelimelerin kullanımındaki fonetik değişiklikleri incelemiştir. Bu çalışmada Arapça ve Farsça ağırlıklı olarak Fransızca, İtalyanca, Yunanca kelimeler tespit edilmiştir.

Yazı dilinde olduğu gibi ağızlardaki alıntı kelimeler kullanıldığında fonetik değişikliklere uğrar. Yapılan çalışmalarda ses değişikliği açısından incelenen kelimeler, genellikle yabancı kelimelerdir.

Derleme Sözlüğündeki birleşik eylemlerin söz varlığını incelediğimizde Türkiye Türkçesinde bulunan kelimelere ek olarak sayıları az da olsa Eski Türkçe, Arapça, Farsça, Yunanca, Rumca, Macarca, Fransızca, İtalyanca, Bulgarca kelimeler tespit edilmiştir. Bununla beraber yansıma ve ikilemeler de yardımcı eylem olarak birleşik eylem oluşturmuşlardır.

Arapça

hafakan : Ar. yürek çarpıntısı.¹⁹¹

afikan olmak: bunalmak, yüreği oynamak, sinirlenmek. (DS I s.72)

hacîl : Utangaç Ar.

hecil düşmek: Utanmak, sıkılmak. (DS VII s.2325)

---

¹⁸⁹ Ahmet Caferoğlu, Azerbaycan ve Anadolu Ağızlarındaki Moğolca Unsurlar, **TDAY Belleten**, TDK Yay.,1954, s.1-10

¹⁹⁰ Birol İpek, **Anadolu Ağızlarında Yabancı Kelimeler (Fonetik İnceleme)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi ,Elazığ, 1997

¹⁹¹ Mehmet Kanar, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Derin Yay. İstanbul,2005,s.278

Bulgarca

kuçka : Bul. köpek yavrusu (kuçe, köpek sözünün küçültmesidir.¹⁹²

küçen olmak : Köpek çiftleşme istemek. (DS VIII s.3024)

küçen olmak : Köpek çiftleşmek. (DS XII s.4575)

Farsça

âvâre : Far. aylak

avaralık vermek: Çalışan kimseyi işinden alıkoymak. (DS I s.377)

zâr : Far. 1.perişan, ağlayan, inleyen. 2.inilti.

zarıncı olmak : Sıkıntı ve yokluktan acınacak duruma düşmek. (DS XII s.4830)

zırıncıya düşmek: Ezilmek, üzülmek. (DS XI s.4377)

Rumca

evlek : *Prof. TIETZE 1. Dönümün dörtte biri (Yozgat), 2. 'tarlaya tohum atmak için sabanla dokuz on adım aralıklı olmak üzere çekilen çizgi (Samsun, Kayseri, Seyhan, Ankara, Çorum, Kars),3.Bahçelere sebze v.s. dikmek için ayrılan parçalardan beheri, masala (Kayseri, Ağrı),4.Suyun toprağı oyduğu yer (Trabzon) (Dergi) kelimesinin Rumcadan geldiğini belirtiyor.¹⁹³*

evlek almak : Sürülecek tarlayı eşit parçalara ayırmak.

evlek kırmak: Sürülecek tarlayı eşit parçalara ayırmak.

---

¹⁹² Hasan Eren, Anadolu Türkçesinde Yabancı Öğeler, **TDAY Belleten**, 2003 S.,s.162

¹⁹³ Hasan Eren, **Anadolu Ağzlarında Rumca,İslavca ve Arapça Kelimeler**, s.301

Yunanca

horon : Yun. horon¹⁹⁴

horan soğumak : Eğlence, toplantı dağılmak.

hoirat : Yun. horyatiş¹⁹⁵

hoirat etmek : Birini utanacak durumda, zor durumda bırakmak.

lompos : Yun. Lamba.¹⁹⁶

Derleme Sözlüğünde anlamını kaybederek farklı anlamda kullanılan tek birleşik eylem vardır.

lamba atmak : Duvarın sıvası bozulmak.

Macarca

paloska : Mac. Palászka. Askerlerin bellerine bağladıkları veya göğüslerine çaprazlama taktıkları, üzerinde fişek, kasatura vb. koymak için yerleri bulunan, genellikle köseleden yapılmış kayış.¹⁹⁷

palaska etmek : Azıcık para verip kandırarak almak.

Derleme Sözlüğündeki birleşik eylemlerde ağızlarda kullanılan eski Türkçe sözcükler de vardır.

---

¹⁹⁴ Birol İpek, *Anadolu Ağızlarında Yabancı Kelimeler (Fonetik İnceleme)*, s.113

¹⁹⁵ Birol İpek, *Anadolu Ağızlarında Yabancı Kelimeler (Fonetik İnceleme)*, s.113

¹⁹⁶ Birol İpek, *Anadolu Ağızlarında Yabancı Kelimeler (Fonetik İnceleme)*, s.121

¹⁹⁷ <http://tdkterim.gov.tr/bts/>

Eski Türkçe

açıĝ : 1.Öfke, kızma, şiddet. 2. Acı ızdırıp.,3. Ekşi, acımtrak.,4.Hediye armağan ¹⁹⁸

accık etmek : İnadetmek.

accık vermek : Nisbet yapmak, imrendirmek, kıskandırmak.

acıĝ etmek : Küsmek, darılmak.

acıĝ almak : Öc almak, hıncını almak.

acıĝcıacıĝ yapmak: Nisbet yapmak, imrendirmek, kıskandırmak.

acıĝ élemek : Küsmek, darılmak.

acıĝ vermek : Nisbet yapmak, imrendirmek, kıskandırmak.

acıĝıcı etmek : Nisbet yapmak, imrendirmek, kıskandırmak.

acuĝ vermek : Küserek fit vermek.

aĝmak

aĝ- : ET yükselmek, çıkmak¹⁹⁹

ādırık olmak : Birine yük olmak.

aĝdıĝ gelmek : Yüksek gelmek.

aĝdıĝ çöĝdür yürümeĝ: Topallıyarak yürümeĝ.

aĝdıĝık olmak : Bir kimse başkasına yük olmak.

al

al : al, hile, aldatma Alt, bir şeyin alt tarafı²⁰⁰

ala düşmeĝ : Tuzaĝa hileye düşmeĝ.

ala getirmeĝ : Hileye getirmeĝ, tuzaĝa düşürmeĝ.

anuk : ET hazır olan şey.²⁰¹

¹⁹⁸ Ahmet Caferoĝlu, **Eski Uygur Türkçesi Sözlüĝü**, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1993,s.2

¹⁹⁹ Talat Tekin, **Orhon Yazıtları**, TDK Yay.,Ankara 208, s.119

²⁰⁰ Ahmet Caferoĝlu, **Eski Uygur Türkçesi Sözlüĝü**, s.7

²⁰¹ Kaşgarlı Mahmūd, **Divānū Lugāti't-Türk**, Çev: Seçkin Erdi,Serap Tuĝba Yurteser, Kabalıcı Yay. İstanbul, 2005, s.144

anığ vermek : orbaya biber ve soğanla kavrulmuş kızgın yağ dökmeğ.

anılağ : akıllı, zeki, anlayıřlı²⁰²

annağa gelmek : Görünür bir yere gelmek, ortaya çıkmak, karşı tarafa gelmek.

annağa gelmek : Sözü işitecek, duyacak yere gelmek, yaklaşmak.

ayt- : Sormak²⁰³

aydivermek : Söylemek, haber vermek, açıklamak, anlatmak.

---

²⁰² A. Von Gabain, **Eski Türkçenin Grameri**, Çev: Mehmet Akalın, TDK Yay., Ankara,2007,s..261

²⁰³ A. Von Gabain, **Eski Türkçenin Grameri**, s.263

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

Derleme Sözlüğündeki birleşik eylemlerle ilgili yaptığımız taramada 6622 adet birleşik eylem tespit ettik. Birleşik eylemlerle ilgili inceleme bölümümüzün ardından tüm birleşik eylemleri araştırmacılara faydalı olması amacıyla sözlük olarak çalışmamızın sonuna ekledik.

Hazırlanan sözlükte transkripsiyon işareti taşıyan harfler, olduğu gibi verilmiştir. Sözlüğün ek cildindeki birleşik eylemler sözlüğün sonuna ek olarak değil, alfabetik olarak tüm sözlük içerisinde verilmiştir.

SÖZLÜK

**DERLEME SÖZLÜĞÜNE GÖRE
ANADOLU AĞIZLARINDA BİRLEŞİK EYLEMLER**

-A-

- aba atmak** : 1.Kendisini kurtarmak için suçu başkasına yüklemek.,
2.Birine yük olmak. (DS I s.5)
- aba gibi atmak** : 1.Büyük söz söylemek, mübalâğalı konuşmak.,
2.Yüksekten atmak, palavra savurmak,3.Öğünmek.,4.Kar
lapa lapa, iri parçalar halinde yağmak.(DS I s.6)
- abağına çalışmak** : Boşuna çalışmak.(DS I s.6)
- abak atmak** : Oyunda gol atmak, sayı kazanmak, kama basmak.
(DS I s.6)
- abalayıp gitmek** : Topallamak, paytak paytak yürümek, apal apal
yürümek. (DS I s.8)
- aban aban yürümek** : Geniş adımlarla hızlı hızlı yürümek.(DS I s.8)
- abarot satmak** : Çalım satmak, korku vermek.(DS I s.11)
- abartıyı basmak** : Karşısındakini korkutmak için bağırarak.(DS I s.12)
- aba yeninden atmak** : Yüksekten atmak, palavra savurmak.(DS I s.12)
- abaz abaz olmak** : Rengi solmak, benzi uçmak, kansız hale gelmek
(DSI.13)
- abaz abaz yemek** : Ağzını doldura doldura yemek, obur gibi yutmak.
(DS I s.13)
- abaz abaz yürümek** : Büyük adımlar atarak, sallapati yürümek.(DS I s.13)
- abazan (söylenişte abézan) kalmak I** : Uzun zaman cinsî münasebette
bulunmaktan mahrum kalmak.(DS I s.13)
- abazan (söylenişte abézan) kalmak II:** Parasız kalmak.(DS I s.13)
- abazan olmak I** : Acıkmak. (DS I s.13)
- abazan olmak II** : Kadına karşı istekli olmak.(DS I s.13)
- abazıya yilmek** : Boşuna çabalamak.(DS I s.13)
- abba gitmek** : Çocuk dilinde gezmeğe gitmek.(DS I s.14)
- abcal abcal yürümek** : İki yana çokça eğilerek yürümek, çocuk gibi, ördek gibi
yürümek.(DS I s.15)

abeşivermek	: Sarmaşmak, kucaklaşmak.(DS I s.18)
ābey olmak	: Denkleşmek (yalnız hububat bölüşmede kullanılır) (DS I s.18)
abezan olmak	: Sersemlemek, şaşalamak.(DS I s.18)
abiç kurmak	: Bağdaş kurup oturmak(DS I s.18)
abil abil yürüme	: İki yana çokça eğilerek yürüme, çocuk gibi, ördek gibi yürüme.(DS I s.20)
abircin olmak I	: Usanmak, bıkmak. (DS I s.22)
abircin olmak II	: Misafire fazla ikram etmeğe çalışmak, parçalanmak. (DS I s. 22)
abır élemek	: Haya etmek, utanmak. (DS I s.22)
abırsızlığ élemek	: Hayasızlık etmek.(DS I s.22)
abraş kurmak	: Bağdaş kurmak.(DS I s.29)
abraş oturmak	: Yan oturmak. (DS I s.29)
abraza gitmek, arbaza gitmek:	Zıddına, inadına, dikine gitmek.(DS I s.30)
abrukaya almak	: Sıkıştırmak.(DS I s.31)
abşal abşal yürüme	: İki yana çokça eğilerek yürüme, çocuk gibi, ördek gibi yürüme.(DS I s.31)
aburga altına alınmak:	Himaye altına alınmak. (DS I s.34)
acabada kalmak	: Kararsız olmak, şüphede kalmak.(DS I s.36)
acali kişnemek	: Sataşmak, şer aramak, ölüme susamak.(DS I s.36)
acar almak	: Hayvan zehirli ot yiyerek hastalanmak veya ölmek. (DS I s.40)
accık etmek	: İnadetmek. (DS I s.43)
accık vermek	: Nisbet yapmak, imrendirmek, kıskandırmak.(DS I s.43)
acebe kalmak	: Şaşakalmak, donakalmak. (DS I s.43)
acığ etmek	: Küsmek, darılmak.(DS I s.)
acığ almak	: Öc almak, hıncını almak.(DS I s.47)
acığcığ yapmak	: Nisbet yapmak, imrendirmek, kıskandırmak.(DS I s.47)
acığ élemek	: Küsmek, darılmak.(DS I s.47)
acığ vermek	: Nisbet yapmak, imrendirmek, kıskandırmak.(DS I s.47)

acıkcı etmek	: Nisbet yapmak, imrendirmek, kıskandırmak.(DS I s.49)
acısına yutmak	: İlenmek, beddua etmek.(DS I s.53)
acı tutmak	: Kötü kullanmak.(DS I s.54)
acolmak	: Acıkmak. (DS I s.55)
acığ vermek	: Küserek fit vermek. (DS I s.55)
aççi etmek	: Vurmak, düğmek, dayak atmak (çocuk dilinde). (DSI s.58)
açık düşmek	: Pehlivanlıkta göbek yarı görünmek.(DS I s.59)
açım vermek	: Kıvamında yoğrulduğu ve özlü olduğu için hamurun yufkası kolay açılmak. (DS I s.60)
açkı açmak	: Yufka açmak.(DS I s.60)
adak etmek	: 1.Adamak, vaad etmek, 2.Adağı yerine getirmek., 3.Hayır yaparak öksüz ve yoksulları doyurmak.(DS I s.62)
adarı yetmek	: Kemale ermek, olgunlaşmak.(DS I s.64)
ad çekmek	: Bir kişi veya bir aile için kötü şeyler söylemek.(DS I s.65)
ad goşmak	: Ad koymak. (DS I s.65)
adı belli olmak	: Bir şeyin miktar veya değeri belli olmak, bilinmek. (DS I s.66)
adı belli olmak	: 1.Ortaya çıkmak, bilinmek.,2.Değeri belli olmak. (DS XII s.4406)
adı çekilmek	: Bir kız veya kadının adı çıkmak, hakkında söz söylenmek, dedikodusu yapılmak.(DS I s.66)
adığıyın atmak	: Tıpış tıpış yürümek.(DS I s.66)
adıma vurmak	: Bir yeri adımlıyarak ölçmek.(DS I s.66)
adımını tek atmak	: Tedbirli davranmak. (DS I s.66)
adım sekitmek	: 1.Durduğu yerden sıçrayıp uzaklaşmaya kalkışmak., 2.Durduğu yerden sıçrayıp uzaklaşmasına meydan vermek. (DS I s.66)
adım sektirmemek	: Kaçtırmamak.(DS XII s.4406)
adını getirememek	: Adını hatırlayamamak. (DS I s.66)
adını gomak	: 1.Karar vermek.,2.Bir şeyin parasal değerini biçmek. (DS XII s.4406)

ādırık olmak	: Birine yük olmak. (DS I s.67)
afaangı artmak	: Ateşi artmak, harareti yükselmek. (DS I s.68)
afakan tutmak	: Kızmak, sinirlenmek, öfkelenmek. (DS I s.69)
afana etmek	: Çarçur etmek, ziyan etmek. (DS I s.70)
afana tufana çevirmek:	Allak bullak etmek, alt üst etmek.(DS I s.70)
afarayıp küfüremek	: Öfkeyle ağzına geleni söylemek, küfretmek, bağırıp çağırarak, paylamak.(DS I s.70)
afarozman kesilmek	: Tehditle karışık hiddet göstermek, zorbalık yapmak. (DS I s.71)
afi kafi yutmak	: Pisboğazlık etmek, silip süpürürcesine yemek. (DS I s.72)
afikan olmak	: Bunalmak, yüreği oynamak, sinirlenmek.(DS I s.72)
afi küfü yemek	: Pisboğazlık etmek, silip süpürürcesine yemek.(DS I s.72)
afiroz etmek	: Hırsızlık etmek, aşırarak, çalmak.(DS I s.72)
afkanı kalkmak	: Kızmak, sinirlenmek, öfkelenmek. (DS I s.73)
aflaka almak	: Etrafını çevirmek, kuşatmak. (DS I s.73)
aflaya gitmek	: Boşa gitmek. (DS XII s.4406)
afur küfür etmek	: Öfkeyle ağzına geleni söylemek, küfretmek, bağırıp çağırarak, paylamak. (DS I s.74)
aga çıkarmak	: Temize çıkarmak. (DS I s.75)
aga çıkmak	: Temize çıkmak. (DS I s.75)
agurt etmek	: Surat asmak. (DS I s.77)
ağ açmak	: Kadınlar adet gördükten sonra hamama gidip temizlenmek. (DS I s.81)
ağalık etmek	: Bahşış vermek, ikramda bulunmak.(DS I s.81)
ağalık etmek	: 1.Ağırlamak.,2.Bağıştta bulunmak, yardım etmek. (DS XII s.4406)
ağalık taslamak	: Böbürlenmek. (DS I s.81)
ağalık taslamak	: Böbürlenmek. (DS XII s.4406)
ağara yatırmak	: Daldırma yapmak, soğuktan müteessir olan veya kök salması istenen sürgünleri toprağa gömmek. (DS I s.82)
ağdıkdıkd konuşmak	: Yüksek sesle, bağırarak konuşmak.(DS I s.87)
ağdıkdıkd gelmek	: Yüksek gelmek.(DS I s.87)

- ağdır çoğdür yürüme** : Topallayarak yürümek. (DS I s.87)
- ağdırık olmak** : Bir kimse başkasına yük olmak. (DS I s.88)
- ağı çalmak** : 1.Zehirlenmek.,2.Zehirleşmek, acılaşmak.,3.Zehir sürmek.
(DS I s.89)
- ağı olmak** : Sağa sola saldırmak.(DS XII s.4407)
- ağı yutmak** : Zehirlenmek, zehirlenmeye razı olmak. (DS XII s.4408)
- ağıl dutmak** : 1.Tarlayı dikenli bitkiler v.s. ile çevirmek, sınırlamak.,
2.Hayvanlar için açık havada barınacak yer hazırlamak.
(DS I s.90)
- ağıl yapmak** : Biçilen mısırları üst üste koyup ay şeklinde yerleştirme
(DS I s. 90)
- ağıla avluya sığmamak** : Sağa sola saldırmak. (DS XII s.4407)
- ağır almak** : Kulağı az işitmek. (DS I s.91)
- ağıra almak** : Umursamamak, işi yavaşla almak. (DS XII s.4407)
- ağırını yeñnitmek** : Kendini küçük düşürmek. (DS XII s.4407)
- ağırlık bitirmek** : Düğünden önce kız ve oğlan tarafı bir araya gelerek,
yapılacak işler hakkında konuşmak, anlaşmaya varmak.
(DSIs.91)
- ağısını almak** : 1.Acısını gidermek, sızısını dindirmek.,2.At ve eşek yem
yemediği zaman üst dudağından kan almak. (DS I s.92)
- ağıt etmek** : Bir ölüm dolayısıyla sürekli şekilde ağlamak. (DS I s. 93)
- ağıt etmek** : Ölenin arkasından övgü ve acı belirten ezgi söyleyerek
ağlamak. (DS XII s. 4408)
- ağıt goparmak** : Ölenin arkasından övgü ve acı belirten ezgi söyleyerek
ağlamak. (DS XII s. 4408)
- ağıt koparmak** : Bir ölüm dolayısıyla sürekli şekilde ağlamak. (DS I s.93)
- ağıt tutmak** : Bir ölüm dolayısıyla sürekli şekilde ağlamak. (DS I s.94)
- ağıt yakmak** : Yeni bir ağıt düzme, söylemek. (DS I s.94)
- ağıt yitirmek** : Acıklı bir işi veya olayı ağıya ağıya anmak. (DS I s.94)
- ağız ağıza vemek** : 1.Karşılıklı konuşmak.2.Gizlice fısıldaşmak.3.Sözbirliğı
yapmak. (DS XII s.4408)
- ağız ağıza vermek** : Çene yarıştırmak.(DS I s. 94)

- ağıza düşmek** : Dedikodusu yapılmak. (DS XII s.4408)
- ağıza gomat** : Yemek, tatmak. (DS XII s.4408)
- ağıza ip ölçmek** : Ağız aramak, düşünce yoklamak, istimzaç etmek.
(DS I s.94)
- ağız almak** : Meme çocukları bir çeşit ağız hastalığına yakalanmak.
(DS I s.94)
- ağız aşmak I** : 1.Karşı gelmek, ağızını açmak.,2.Azarlamak, paylamak,
ağızını açmak. (DS XII s. 4408)
- ağız aşmak II** : Oruç bozmak.(DS XII s. 4408)
- ağız avlamak** : Ağız aramak, düşünce yoklamak, istimzaç etmek.
(DS I s.95)
- ağız ayırmak** : Aptal aptal bakmak. (DS I s.95)
- ağız bozmak** : Kötü söz söylemek. (DS XII s.4408)
- ağız dağıtmak** : Küfretmek, ağıza geleni söylemek, ağız bozmak.(DS I s.96)
- ağızdan ağıza düşmek:** Dile düşmek, herkes tarafından duyulmak. (DS I s.96)
- ağızdan gububuk akmak:** Çok çirkin, iğrenç lâflar söylemek. (DS I s.96)
- ağız eğmek** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.
(DS I s.96)
- ağız eğmek** : Alay etmek, eğlenmek. (DS XII s.4408)
- ağız ellemek** : Ağız aramak, düşünce yoklamak, istimzaç etmek.
(DS I s.96)
- ağız esgitmek** : Boşa konuşmak, çene yormak. (DS XII s.4408)
- ağız eskitmek** : Boşuna çene yormak. (DS I s.97)
- ağız etmek** : Gerçeği saklamak, samimi konuşmamak. (DS I s.97)
- ağız eymek** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak .
(DS I s. 97)
- ağız gevelemek** : Sözü cesaretle, tam olarak söyleyememek. (DS I s.97)
- ağızını yemek** : İyisini kendine ayırmak. (DS XII s.4408)
- ağızlık açmak** : Bir şeye başlangıç yapmak. (DS I s.99)
- ağızlık almak** : Tarlaya, tavalara su yolu açmak.(DS I s.99)
- ağız öğretmek** : Akıl vermek. (DS XII s.4408)
- ağız öğretmek** : Öğüt vermek.(DS I s. 100)

- ağız ökünmek** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.
(DS I s. 100)
- ağız sallamak** : Oyalanmak, boş vakit geçirmek (DS I s.100)
- ağız tadı ile satmak**: Uygun fiyatla satmak. (DS I s.100)
- ağız tadı vermek** : İyi bir şey vaad etmek.(DS I s. 100)
- ağız tutmak** : Sır saklamak.(DS I s. 100)
- ağız vermek I** : 1.Akıl vermek, öğütlemek, kışkırtmak.,2.Söz vermek, vaatte bulunmak.,3.Büyüğe karşı gelmek, karşılık vermek.,4.Sır vermek, açığa vurmak. (DS I s. 100)
- ağız vermek II** : Bitkilerin köküne toprak doldurmak (DS I s.100)
- ağız vermek III** : Kesici bir aletin ağzına yeniden çelik koydurtmak.
(DS I s. 100)
- ağız yañışlamak** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.
(DS I s. 100)
- ağız yañşalamak** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.
(DS I s.100)
- ağız yañşalamak** : Karşısındakinin sözünü alaylı olarak yinelemek, öykünmek.
(DS XII s.4408)
- ağız yapmak** : Köye, şehirden dönen bir kimse düzgün dille konuşmak.
(DS I s.100)
- ağız yaslamak, ağız yassılamak** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.(DS I s. 100)
- ağız yassılamak** : Karşısındakinin sözünü alaylı olarak yinelemek, öykünmek.
(DS XII s.4408)
- ağız yaşalamak** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.
(DS I s.100)
- ağız yoklamak** : Ağız aramak, düşünce yoklamak, istimzaç etmek.
(DS I s.100)
- ağız yormak** : Boşa konuşmak, çene yormak. (DS XII s.4408)
- ağlamsı olmak** : Ağlıyacak gibi olmak, ağlamaklı olmak. (DS I s.101)
- ağlayımsı olmak** : Ağlıyacak gibi olmak, ağlamaklı olmak. (DS I s.102)
- ağnak vermek** : Av hayvanı iz karıştırmak, iz kaybetmek.(DS I s.105)

- ağraltı olmak** : Engel olmak. (DS I s.108)
- ağrını yenlitmek** : Kendini küçük düşürmek, onurunu kırmak. (DS I s. 110)
- ağrınıp incinmek** : 1.İncinmek, gücenmek, kırılmak.,2. Bir şeyden incinerek sızlanmak, yakınmak. (DS I s.111)
- ağrınıp incinmek** : Kırılmak, gücenmek. (DS XII s.4408)
- ağrıntı olmak** : Birisine yük olmak.(DS I s. 111)
- ağrıntı olmak** : Birisine yük olmak.(DS XII s. 4409)
- ağrı tutmak** : Sara hastalığına yakalanmak. (DS I s.111)
- ağrıya yatmak I** : Çekiştirmek, yermek, aleyhte bulunmak. (DS I s.111)
- ağrıya yatmak II** : Tifo hastalığına tutulmak. (DS I s. 111)
- ağura yatırmak** : Daldırma yapmak, soğuktan müteessir olan veya kök salması istenen sürgünleri toprağa gömmek. (DS I s.115)
- ağurt etmek** : Bir kimsenin aleyhinde söz söylemek. (DS I s.115)
- ağ vurmak** : Karpuz yaprağı bir çeşit bitki hastalığı ile buruşup kurumak. (DS I s.116)
- ağza gomat** : Yemek. (DS I s. 117)
- ağza açmak** : İftar etmek.(DS I s.117)
- ağzı ayrılmak** : Bir şeyi hayran hayran dinlemek veya seyretmek. (DS I s.117)
- ağzı boşa seyirtmek:** Tazı avlanmak istememek (avcılıkta). (DS I s.117)
- ağzı göğde değmek** : Hayvan baharda ilk defa taze ot yemek. (DS I s.118)
- ağzı kara olmak** : Bozulmak, susturulmak, utandırılmak. (DS I s.118)
- ağzı kilitlenmek** : Söz söyliyememek, konuşamamak. (DS I s.119)
- ağzına deve tepmek** : Bir tartışmada gereken karşılığı verememek, susmak. (DS I s.119)
- ağzına düşmek** : Haddine düşmek, yapabilmek. (DS I s.119)
- ağzına düşmemek** : Yapacak güçte olmamak, becerememek. (DS XII s.4409)
- ağzına okunmak** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak. (DS I s.119)
- ağzına ökünme** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak. (DS I s.119)
- ağzını bağlatmak** : Büyülemek. (DS I s.119)
- ağzını bozmak I** : Her şeyi açığa vurmak.(DS I s.119)

- ağzını bozmak II** : At gemine aldırış etmeden istediği yere gitmek.
(DS I s.119)
- ağzını bozmak III** : Tatlının üzerine ekşi yemek. (DS I s.119)
- ağzını dutmak** : Az konuşmak, sır saklamak.(DS XII s. 4409)
- ağzını gegelemek** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak .
(DS I s.119)
- ağzını gegelemek** : Karşısındakinin sözünü yineleyerek alay etmek.
(DS XII s.4409)
- ağzını gevelemek** : 1.Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.,2.Lâf karıştırmak, sözü gevelemek.
(DS I s.120)
- ağzını geveletmek** : Lâf karıştırmak, sözü gevelemek. (DS I s.120)
- ağzını gezeletmek** : Lâf karıştırmak, sözü gevelemek. (DS I s.120)
- ağzını kesmek** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.
(DS I s.120)
- ağzını lolanmak** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.
(DS I s.120)
- ağzını öğelemek** : Lâf karıştırmak, sözü gevelemek. (DS I s.120)
- ağzını sallamak** : Oyalanmak, geç kalmak. (DS XII s.4409)
- ağzını sanıtmak** : Şaşkın şaşkın iki tarafa bakınmak. (DS I s.120)
- ağzını silmek, ağzını yıkamak** : Bir konu hakkında söz söylememeye, bir işe karışmamaya karar vermek. (DS I s.120)
- ağzını yansılama** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.
(DS I s.120)
- ağzını yanşalamak** : Bir kimsenin sözlerini alaylı bir şekilde tekrarlamak.
(DS I s.120)
- ağzını yavşalamak** : Ağız eğerek alay etmek. (DS XII s. 4409)
- ağzını yaymak** : Fazla ve gereksiz konuşmak. (DS I s.120)
- ahdar güdar etmek** : Altüst etmek, karıştırmak. (DS I s.128)
- ahdıman almak** : Öç almak. (DS XII s.4410)
- ahı gitmek** : Tazeliği, yeniliği, gençliği kaybolmak. (DS I s.129)
- ahıl teherrenmek** : Baş dönmek, zihin bulanmak. (DS I s.129)

- aħıra yatırmak** : Daldırma yapmak, bağ ĉubuđunu gövdeden ayırmadan toprağın içine batırıp, biraz ileriden çıkarmak. (DS I s.130)
- aħır olmak** : Sona ermek, bitmek.(DS I s.130)
- aħla anmak** : Akla gelmek.(DS I s. 132)
- ahlek gezmek** : Boş vakit geçirmek, aylak gezmek. (DS I s.132)
- ahpun çekmek** : Gbreyi tarlaya taşımak. (DS I s.133)
- ahra geçmek** : Daldırma yapmak, bağ ĉubuđunu gövdeden ayırmadan toprağın içine batırıp, biraz ileriden çıkarmak. (DS I s.133)
- ahra yatırmak** : Daldırma yapmak, bağ ĉubuđunu gövdeden ayırmadan toprağın içine batırıp, biraz ileriden çıkarmak. (DS I s.133)
- ahtetmek** : Nikh kıymak. (DS I s.134)
- aka çıkarmak** : Temize ıkarmak. (DS I s.136)
- ak basmak** : Gözlere beyaz leke inmek, boz inmek. (DS I s.142)
- akca badas yapmak:** İhtiyaç halinde oğtlmek üzere dvenin altından buğday alıp savurmak.(DS I s.144)
- akdar dnder etmek:** 1.Bir şeyi altüst etmek, karıştırmak, savurmak, boşaltmak, devretmek,hatmetmek, çevirmek.,2.Tarlayı sürerek toprağı kabartmak. (DS I s.146)
- akdrt etmek** : 1.Bir şeyi altüst etmek, karıştırmak, savurmak, boşaltmak, devretmek,hatmetmek, çevirmek., 2.Tarlayı sürerek toprağı kabartmak. (DS I s.148)
- ak düşmek** : zmler olmaya başlamak. (DS I s.148)
- ak düşmek** : Meyvelerde ilk olgunlaşma belirtisi başlamak . (DSXII s.4411)
- akganst gelmek** : Sırtı yere gelmek, güreşte yenilmek. (DS I s.149)
- akıla dammak** : 1.Anımsamak, akla gelmek.,2.Oranlamak, kestirmek. (DS XII s.4411)
- akılbliğ olmak** : Erinlik ağına gelmek.(DSI s.151)
- akını akını gitmek** : Srne sürüne, yüzüstü gitmek. (DS I s. 152)
- akırbale gelmek** : Erinlik, bulğ çağına gelmek (DS I s.152)
- akış akış gitmek** : Akın akın, küme küme, toplu olarak gitmek.(DS I s.152)
- akış etmek** : Akmak.(DS XII s.4412)

akla almak, akla dakmak, akla goymak : Bir şeyi sabit fikir haline getirmek,
karar vermek. (DS I s.157)

akla dammak, akla damlamak: Akla gelmek, sezmek, tahmin etmek.
(DS I s.157)

aklanıp paklanmak : Kötü işleri bırakmak. (DS XII s.4412)

akoz etmek : Haber vermek, ihbar etmek. (DS I s.159)

aksata yapmak : Alışveriş yapmak. (DS XII s.4412)

aksesine gülmek : Alay etmek. (DS I s.161)

aktar dönder etmek : 1.Bir şeyi altüst etmek, karıştırmak, savurmak, boşaltmak,
devretmek,hatmetmek, çevirmek.,2.Tarlayı sürerek toprağı
kabartmak. (DS I s.162)

aktar kutar etmek : Bir şeyi altüst etmek, karıştırmak, savurmak, boşaltmak,
devretmek, hatmetmek, çevirmek . (DS I s.163)

aktarılıp inmek : Bayılıp düşmek. (DS I s.162)

akukul çökmek : Dizler yere değmeden çölmek. (DS I s.164)

ala ala bakmak : 1.Aptal, alık alık, bön bön bakmak.,2.Çaresizlik içinde
yalvararak bakmak. (DS I s.171)

ala bastırmak : Tarlada kuru kalan yerleri yeniden sulamak.(DS I s.173)

alaca belece görmek : Az görmek, bulanık görmek.(DS I s.176)

alaca düşmek : 1.Üzümlere ben düşmek, üzüm ermeye başlamak.,
2.Meyvalar olgunlaşmaya başlamak, benlenmek., 3.Karlar
erimeye başlayınca, yer yer toprak görünmek. (DS I s.176)

alada etmek : Acele etmek. (DS I s.180)

alada gelmek : Aceleye gelmek. (DS I s.181)

aladı etmek : Acele etmek. (DS I s.182)

ala düşmek I : 1.Üzümlere ben düşmek, üzüm ermeye başlamak.,2.
Meyveler olgunlaşmaya başlamak, benlenmek.,3.Vücut veya
yüz leke olmak.,4.Saç ağarmak.(DS I s.182)

ala düşmek II : Tuzağa hileye düşmek.(DS I s.182)

ala düşmek : Meyveler olmaya başlamak.(DS XII s.4413)

alafa çıkmak : Ot biçmeye gitmek. (DS I s.184)

ala gaşmak	: 1.Alıp kaçmak.,2.Evlenmek için kız kaçırmak. (DS XII s.4413)
alaf getirmek	: Suyu çekilmek, yarı kurumak. (DS I s.185)
ala getirmek I	: Yaşlanan hayvanın kılları beyazlaşmak. (DS I s. 187)
ala getirmek II	: Hileye getirmek, tuzağa düşürmek. (DS I s. 187)
alagomak	: Alıkoymak.(DS XII s. 4413)
alağelmek, alıgelmek	: Alıp gelmek, getirmek.(DS I s. 188)
alağuş etmek, alavuş etmek	:Telâşlandırmak, heyecanlandırmak. (DS I s.188)
alağuz etmek	: Sobayı hafif yakmak. (DS I s.188)
alakimek	: Oyun bozanlık etmek. (DS I s.190)
alam taram olmak	: Darmadağınık, karmakarışık olmak, perişan olmak, dağılmak, ayrılmak. (DS I s.194)
alanda kalmak	: Açıkta kalmak. (DS I s.195)
alan talan etmek	: 1.Altüst etmek, dağıtmak, karmakarışık etmek.,2.Yağma etmek, kapışmak. (DS I s.196)
alan taran etmek	: Altüst etmek, dağıtmak, karmakarışık etmek. (DS I s.196)
alan taran olmak	: Darmadağınık, karmakarışık olmak, perişan olmak, dağılmak, ayrılmak. (DS I s.196)
alarga etmek	: Çekilmek, kenara durmak.(DS I s.197)
alası olmak	: Almak istemek, almaya istekli olmak. (DS I s.199)
ala tutmak	: Gözünü boyamak, hile yapmak, karışıklığa getirmek. (DS I s.202)
alavant etmek	: Surat asmak, terslemek, başa kakmak. (DS I s.202)
alavere yapmak	: Ticaret yapmak. (DS I s.202)
alavuz etmek	: Alevlendirmek, yalaza vermek. (DS I s.203)
alay bozmak	: Kararlaştırmış bir işi bozmak. (DS I s.203)
alay çekmek	: Halay çekmek. (DS I s.204)
alaz etmek	: Biraz ateş yakmak. (DS I s.206)
alazlama olmak	: Alazlama hastalığına tutulmak. (DS I s.206)

- al bağlamak** : Gelinin başına kırmızı bir örtü bağlamak.,2. Sevinmek, murada ermek. (DS I s.207)
- al bağlamak** : 1.Gelin olmak.,2. Sevinmek, mutlu olmak.(DS XII s.4414)
- al basmak** : 1.Loğusalık Sırasında, hasta kötü bir ruh tarafından boğucu ve öldürücü krizlere maruz kalmak., 2. Kâbus basmak. (DS I s.207)
- albez tartmak** : Kayın valide bez örtmek. (DS I s.208)
- alca düşmek** : Üzümlere ben düşmek, üzüm ermeye başlamak. (DS I s.208)
- aleyip asartmak** : Besleyip büyütme.(DS I s. 211)
- alen telen etmek** : 1.Altüst etmek, dağıtmak, karmakarışık etmek.,2.Yağma etmek, kapışmak. (DS I s.211)
- aletmek** : 1.Hile etmek, aldatmak.,2.İletmek, götürmek, alıp gitmek. (DS I s.211)
- al etmek** : Alt etmek, üstesinden gelmek. (DS XII s.4415)
- algetmek** : İletmek, götürmek, alıp gitmek. (DS I s.212)
- algıç etmek** : Yok etmek, saklamak. (DS I s.213)
- algın gözle bakmak:** Alıcı gözle bakmak. (DS I s.214)
- algın olmak** : Çok çalışmaktan, ağır işten halsiz düşmek, kötürüm hale gelmek. (DS I s.214)
- algitmek** : İletmek, götürmek, alıp gitmek. (DS I s.214)
- algın olmak** : Çok çalışmaktan, ağır işten halsiz düşmek, kötürüm hale gelmek. (DS I s.215)
- algün olmak** : Çok çalışmaktan, ağır işten halsiz düşmek, kötürüm hale gelmek. (DS I s.215)
- alıcısı tutmak** : Öldürücü hastalığa yakalanmak.(DS I s.216)
- aligelmek** : Getirmek. (DS I s.216)
- aligitmek** : İletmek, götürmek, alıp gitmek. (DS I s.216)
- aligomak** : Alakoymak, bırakmamak. (DS I s. 216)
- alığını almak** : Bir şeyin veya bir işin huyunu, kolayını almak, meleke kesbetmek, alışmak. (DS I s.216)
- alımcıl olmak** : Talip olmak, almak istemek. (DS I s.218)
- alımını almağ** : Fazlasiyle tatmin olmak, ağzına kadar dolmak. (DS I s.218)

- alımını almak** : 1.Hak ettiği cezayı görmek, paylanmak, hakarete uğramak.,2.Bir şeyin veya bir işin huyunu, kolayını almak, meleke kesbetmek, alışmak.,3.Hevesini almak.,4.Bir işte başarısızlığa uğramak, zarar etmek.,5.Dert, hastalık kazanmak., 6.Yükünü tutmak, alacağı kadar doldurmak,7.Hırslanmak, karar vermek. (DS I s.218)
- alını aldirmek** : Güzellik ve gençliğini kaybetmek. (DS I s.219)
- alıp veremediği olmak:** Karşılık veremediği bir kötülük görmek. (DSXII s.4416)
- alitmek** : İletmek, götürmek, alıp gitmek. (DS I s.222)
- alkış etmek** : Dua etmek, iyi dileklerde bulunmak. (DS I s.223)
- alkış vermek** : Dua etmek, iyi dileklerde bulunmak. (DS I s.223)
- allı yeşilli olmak** : Gelin olmak. (DS I s.225)
- allını aldirmek** : Kaş aldırıp, alma ve yanağa düşen saçları kestirip boyanmak, süslenmek (genç kızlar için). (DS XII s.4416)
- almaz almaz bakmak** :Kıskançlık ve kinle bakmak.(DS I s.228)
- altbaşı çekmek** : Çekinmek, hatır saymak. (DS I s.230)
- altı algın olmak** : İki kişi arasında kin ve düşmanlık olmak . (DS I s.230)
- altını çaldirmek** : Bir kimse bilmiyerek eksik ve hatalı taraflarını açığa vurmak. (DS I s.231)
- altını çalmak I** : 1.Süpürmek, temizlemek.,2. Toplamak, hesabı kapatmak, ilişkisi kesmek. (DS I s.232)
- altını çalmak II** : Yontmak, kesmek. (DS I s.232)
- altını çalmak III** : Ağzını aramak, niyetini yoklamak. (DS I s.232)
- altını çizmek** : İlişğini, dostluğunu kesmek. (DS I s.232)
- altını çalmak I** : Bir yeri temizlemek, süpürmek. (DS XII s.4416)
- altını çalmak II** : 1.Tava, tencere vb. dibi tutmak, yanmak.,2.Bakır kap, yemeği ağılamak. (DS XII s. 4416)
- altına etmek** : Çok korkmak.(DSXII s.4416)
- altından su çıkmak** : Rahatsız olmak, yerinde duramamak. (DS XII s.4416)
- altını yakmak** : Kötülüğü arttıracak şekilde davranmak. (DS I s.232)

- altını yakmak** : Üstünde yemek pişmekte olan ocağı yakmak, canlandırmak. (DS XII s.4417)
- altınla oynamak** : Varlıklı olmak.(DS XII s. 4417)
- alttan su çıkmak** : Tedirgin edecek bir hadise olmak. (DS I s.233)
- alt teknesine irmek (ermek):** Gizli tutulan bir işin aslını kurcalayıp öğrenmek. (DS I s.233)
- alup yürümek** : İlerlemek, yükselmek. (DS I s.234)
- al üstüne al giymek** : Gösteriş yapmak.(DS XII s. 4417)
- al üstüne mor giymek** : Çirkin, uyumsuz giyinmek. (DS XII s.4417)
- alver etmek** : Baştan savmak, dağıtmak (DS I s.235)
- al yeşil kuşanmak** : 1.Çok sevinçli olmak (için).,2.Süslü giyinmek. (DS XII s.4417)
- amalı azmak** : sebepsiz coşmak, kabına sığamamak. (DS I s.236)
- amalı domalmak** : Tamahkâr olmak, açgözlülük etmek. (DS I s.236)
- amalını aramak** : Kusurunu aramak, yerici gözle bakmak. (DS I s.236)
- aman zaman diñnememek** : Fırsat vermemek, acımamak. (DS XII s.4417)
- aman zaman vermemek** : Fırsat vermemek, birdenbire bastırmak. (DS I s.237)
- âmarat etmek** : Tarla, bağ ve bahçeleri ot, çalı gibi yabancı bitkilerden temizlemek.(DS I s. 237)
- ameli azmak** : Açgözlü olmak, hırslı olmak. (DS I s.238)
- anakados etmek** : Sıkamak, bunaltmak.(DS I s. 249)
- analıs etmek** : Gevşemek, yumuşamak. (DS I s.251)
- an biçmek** : Tarla biçmek. (DS I s.254)
- anasını ağlatmak** : Dövmek, çeşitli kötülük yapmak. (DS XII s.4418)
- anayana galmak** : Şaşmak, şaşırmak. (DS XII s.4418)
- anda bunda yapmak** : Özenmeden, baştan savma iş yapmak. (DS I s.256)
- añ damarı yırtılmak** : Namus ve iffetini kaybetmek. (DS I s.258)
- ander kalmak** : 1.Yok olmak, olmaz olmak.,2. Ellere kalmak, başkasının olmak.(DS I s.259)

- añ kaktırmak** : İki tarla arasında sınır olarak bırakılan toprağı kendi tarlasına almak, çekmek. (DS I s.273)
- andıra kalmak** : Miras kalmak, ölüden artakalmak (ilenç olarak kullanılır). (DS I s.260)
- andır galmağ** : Miras kalmak, ölüden artakalmak (ilenç olarak kullanılır). (DS I s.260)
- andır kalmak** : Miras kalmak, ölüden artakalmak (ilenç olarak kullanılır). (DS I s.260)
- angari çalışmak** : Boşuna, boş yere çalışmak. (DS I s.260)
- angış etmek** : Anmak, hatırlamak. (DS I s.267)
- angış olmak** : Dedikodusu yapılmak, dedikoduya konu olmak. (DS I s.267)
- anığ vermek** : Çorbaya biber ve soğanla kavrulmuş kızgın yağ dökmek. (DS I s.268)
- anım etmek** : Anmak, anımsamak.(DS XII s. 4419)
- anız biçmek, aңыз biçmek** :1.Ekin biçildikten sonra, tarlada kalan saplarla, aralarında kalan otları biçmek.,2. Tarla kenarındaki hendek, ark ve yol gibi yerlerdeki otları biçmek, yolmak.(DS I s.272)
- anız bozmak, aңыз bozmak** : Ekini kaldırılmış anızlı tarlayı sürmek. (DS I s.273)
- aңыз bozmak** : Anızlı tarlayı sürmek. (DS XII s.4419)
- aңыз kaldırmak** : Ekini kaldırılmış anızlı tarlayı sürmek. (DS I s.273)
- añ kaktırmak** : İki tarla arasında sınır olarak bırakılan toprağı kendi tarlasına almak, çekmek. (DS I s.273)
- anna almak** : Muhatap tutmak, karşısına alıp konuşmak. (DS I s.275)
- annağa gelmek** : Görünür bir yere gelmek, ortaya çıkmak, karşı tarafa gelmek. (DS I s.277)
- annağa gelmek** : Sözü işitecek, duyacak yere gelmek, yaklaşma. (DS XII s.4421)
- anna gelmek** : Görünür bir yere gelmek, ortaya çıkmak, karşı tarafa gelmek. (DS I s.277)

- annat alma** : Ekin demetlerini bir yere biriktirme veya arabaya götürme.
(DS I s. 278)
- añsızına uğramak** : Birdenbire ölmek. (DS I s.280)
- añsızlık etmek, ansızlık etmek** :Büyük sözü dinlememek. (DS I s.280)
- antbent olmak** :Şaşırmak. (DS I s.280)
- apırcın etmek** :Vurgun yapmak.(DS I s.287)
- apırcını çıkamak** :Yorucu bir iş yüzünden bitkin hale gelmek.
(DS I s.287)
- apış kapış etmek** : Kapışmak, yağma etmek. (DS I s.287)
- apış kurmak** : Bağdaş kurmak. (DS I s.287)
- apuç gurmak** : Bağdaş kurmak. (DS I s.291)
- apu etmek** : İşemek, kirletmek. (DS I s.291)
- apuş gurmak** : Bağdaş kurmak. (DS I s.291)
- ara bulmak** : Vakit bulmak, eli değmek.(DS I s.292)
- aradan çıkmak** : Bir topluluğun içinden, ortaklaşa tutulan bir işten ayrılmak.(DS I s. 293)
- aradan çıkmak** : 1.Zengin olmak.,2.Yoksul olmak.,3.Mücadele dışı olmak.,4. Aracılığı bırakmak.(DS I s.293)
- aradan çıkmak** : Çocuk yetişerek aileye yük olmaktan kurtulmak.
(DS XII s.4421)
- arada vaz geçmek** : Bozuşmak.(DS I s. 293)
- ara görmeğ** : Evlenme konusunda araya girerek isteklendirmek, yardım etmek. (DS I s.293)
- ara kesmek** : 1.Küsmek, darılmak, uzaklaşmak., 2. Gidiş gelişi azaltmak
DS XII s. 4421)
- ara kesmek I** : Nişandan önce söz kesmek, kız tarafı ile anlaşmak.
(DS I s.295)
- ara kesmek II** : Ara kesti oyunu oynamak. (DS I s.295)
- araköriye almak** : Birkaç kişi, bir kişiyi sözle sıkıştırmak, bunaltmak, kandırmak. (DS I s. 295)
- aralaş olmak** : Kovulmak.(DS I s. 296)
- arasatda kalmak** : Ne yapacağını bilememek, şaşırmak. (DS XII s.4422)

- arası açılmak** : Dostluk bozulmak. (DS XII s.4422)
- arasını açmak** : Aldığını unutturmaya çalışmak, geri vermemek.
(DS XII s.4422)
- araya vermek** : Boşa salmak, ziyana uğratmak. (DS I s.300)
- araziye uydurmak** : Kısa sürede, sezdirmeden çalmak. (DS XII s.4422)
- arda gelmek** : Zora gelmek, ters gelmek. (DS I s.302)
- ardal olmak** : Arsızlıkla birine musallat olmak. (DS I s.304)
- ardını kurulamak** : İşi bitirmek.(DS XII s.4423)
- aretmek** : Tabaklıkta derilerin iç yüzünün etlerini bıçakla kazımak.
(DS I s.308)
- arı götü olmak, arı kötü olmak** :Kabarmak, açılmak üzere bulunmak (tomurcuk hakkında). (DS I s.315)
- arılık etmek** : Temizlik yapmak. (DS I s.320)
- arkırı gelmek** : İtiraz etmek. (DS I s.327)
- arkış etmek** : Yükü geçici olarak bir yere bırakmak. (DS I s.327)
- arkıvermek** : Arka çıkmak, yardım etmek. (DS I s.327)
- armut gibi düşmek I** : İstemeyerek yardım etmek. (DS XII s.4424)
- armut gibi düşmek II** : Kolayca düşmek. (DS XII s.4424)
- arpa kestirmek** : Yolculukta, araba atlarını dinlendirip yem vermek.
(DS I s.330)
- arpa kesdirmek** : Yolda dinlenme vererek atlara arpa yedirmek.
(DS XII s.4424)
- ars gibi çekmek** : Sezdirmeden çalmak, aşırmaq. (DS XII s.4424)
- arsolmak** : Başına belâ kesilmek, musallat olmak. (DS I s. 332)
- arşınlayıp durmak** : Boş yere gidip gelmek. (DS XII s.4424)
- artık etmek** : Yemekte artık bırakmak. (DS I s.334)
- arzetmek** : Arzulamak, özlemek. (DS I s.338)
- arzetmek** : Özlemek.(DS XII s.4424)
- asaca yıkmak** : Yalnız başı yıkamak. (DS I s.339)
- asamakta kalmak** : Sürüncemede kalmak, geriye atılmak, ihmal edilmek.
(DS I s.340)

asancakta kalmak	: Sürüncemede kalmak, geriye atılmak, ihmal edilmek. (DS I s.340)
asangaşta kalmak	: Sürüncemede kalmak, geriye atılmak, ihmal edilmek. (DS I s.340)
asaratta kalmak	: Ortada kalmak. (DS I s.340)
asıdan gelmek	: Tez, erken dönmek, gelmek. (DS I s.342)
ası gelmek	: Karşı gelmek.(DS I s. 342)
ası gelmek	: Karşı gelmek, direnmek. (DS XII s.4425)
asıla kalmak	: Asılı kalmak, düşmeden durmak. (DS I s.342)
asıntı olmak	: Yapışkanlık etmek, balta olmak, birisinden geçinmek isteğiyle peşini bırakmamak. (DS I s.343)
askı olmak	: Engel olmak. (DS I s.344)
askıya ağmak	: İpek böceği koza sarmak üzere dallara çıkmak. (DS I s.344)
askıya almak	: Tamir edilecek binayı, makina ya da destekle bir miktar kaldırmak. (DS I s.345)
askıya çıkmak I	: 1.İpek böceği koza sarmak üzere dallara çıkmak.,2. Kendini göstermek için bir yerde üst başa çıkmak, kurulmak.,3. Evlenecek çiftin isimleri, medenî kanun uyarınca belediyece ilân edilmek. (DS I s.345)
askıya çıkmak II	: Gelin alaya çıkmak.(DS I s. 345)
as körmek	: Azımsamak. (DS I s.345)
askuda kalmak	: Sallantıda kalmak. (DS I s.345)
askuya çıkmak	: Arttırmaya, eksiltmeye konulmak. (DS I s.345)
aslannık etmek	: Şaka yapmak (DS XII s.4425)
aslım aslım asılmak	: Zorlamak. (DS I s.345)
aslım aslım olmak	: Asılmak, sarılmak. (DS I s.345)
aslına irmek	: Kökünü öğrenmek. (DS I s.345)
aslı olmak	: 1.Yeminli olmak.,2.Sözünün eri olmak. (DS I s.345)
aşağı almak	: Döğmek, tepelemek. (DS I s.349)
aşağı almak	: Horan oynarken kemençeye uyararak kollarını indirmek. (DS XII s.4426)

- aşağıdan gelmek** : Çalım satmayı bırakma. (DS I s.349)
- aşağıdan götürülmek** : Çocuk için kullanılacak ilâç fercin içine konulmak.
(DS I s.349)
- aşağıdan söylemek** : Tevazu ile konuşmak. (DS I s.349)
- aşan etmek** : Harman yerinde sap ve başakları devretmek, samanı altüst etmek. (DS I s. 350)
- aş çalmak** : Hamurdan kesilmiş makarnayı pişirmek. (DS I s.351)
- aş daşmak, aş taşmak:** İş, telâş ve aceleyi gerektiren bir duruma gelmek .
(DS I s.352)
- aş deliye galmak** : Akıllı geçinenler çabucak doyup sofradan çekildikten sonra, yemeğin gerisi ve iyisi, daha önce abdalca davranıp ağır ağır yiyen kişiye kalmak.(DS I s.352)
- aş doldurmak** : Dolma doldurmak, sarma sarmak. (DS I s.352)
- aş dökmek** : Yemek vermek. (DS XII s.4426)
- aşetmek** : Yiyecek, yemek. (DS I s.352)
- aş gatmak** : Herkesin kendisi için getirdiği yemeği bir araya topluyarak hep birlikte yemek. (DS I s.353)
- aşgatmak** : Bir çok kişinin getirdiği yiyeceği birleştirip topluca yemek. (DS XII s.4426)
- aşğı aşmak** : Yufka açmak.(DS XII s. 4426)
- aşı aşmak** : Yemek pişirmek.(DS I s. 353)
- aşıda takmak** : Uzaklaştırmak. (DS I s.353)
- aşığ atmak** : 1.Götürü alışveriş yapmak.,2.Yarışmak. (DS XII s.4426)
- aşığ alçı otumağ** : Talihi, şansını açık olmak. (DS I s.354)
- aşık aşık dorgamak** : Eti kuşbaşı doğramak. (DS I s.354)
- aşıra aşıra dikmek** : İri iri, aralıklı aralıklı dikmek. (DS I s.354)
- aşıra gitmek** : Kendinden geçip düşmek, dermanı kesilerek kendini bırakıvermek. (DS I s.355)
- âşırı gitmek** : Kendinden geçip düşmek, dermanı kesilerek kendini bırakıvermek. (DS I s.355)
- aşif etmek** : Temizlemek, ayıklamak. (DS I s.358)
- aşirmek** : Aşermek. (DS I s.358)

- aşiyirmek** : Aşermek. (DS I s.258)
- aşkar vermek** : Boyayı tutturmak. (DS I s. 359)
- aş kesmek** : Makarna kesmek. (DS I s. 359)
- aşkı domalmak** : Şevke gelmek.(DS I s. 359)
- aşkitmek** : Aşk etmek. (DS I s. 359)
- aşlanık etmek** : Şaka yapmak. (DS I s. 360)
- aşlayvimek** : Su katıvermek, tazelemek.(DS XII s.4427)
- aşna fişne olmak** : Dedikodusu çıkmak, adı kötüye çıkmak. (DS I s.362)
- aşnaları açılmak** : Önceleri durgunken sonradan harekete gelmek.(DS I s.362)
- aşnalık etmek** : Şaka yapmak. (DS I s.362)
- aşşādan küreşmek** : Aşağıdan almak. (DS I s.362)
- aşşa galmak** : Aşağı kalmak. (DS I s.362)
- aşşığı gurşunlamak** : İşi yoluna koymak. (DS I s.363)
- aşşik atmak** : Boy ölçüşmek. (DS I s.363)
- aştan galmak** : İştahı kesilmek. (DS I s.363)
- aşvermek** : Aşermek. (DS I s.364)
- aşyarmak** : Aşermek. (DS I s.364)
- aşyerimek** : Aşermek. (DS I s.364)
- aşyirmek** : Aşermek. (DS I s.364)
- atah getirmek** : Bunamak. (DS I s.364)
- ataş atmak** : Kızıştırmak, kışkırtmak. (DS XII s.4428)
- ataşına bırakmak** : Hasta, üşüyüp titredikten sonra ateşlenmek. (DS XII s.4428)
- ataş kaymak, ateş kaymak** : Ateş yakmak. (DS I s.366)
- at bağışlamak** : Büyük bir iyilik, ya da bağış yapmak. (DS I s.367)
- atbaşı çekmek** : Çekinerek konuşmak, hatır için söz söylemek.
(DS I s.367)
- ateş almaya gelmek** : Konuk, kısa süre oturmak.(DS XII s.4428)
- ateş atmak** : Yarışmak. (DS I s.367)
- ateşine burakmak** : Üşüyüp titreme nöbetinden sonra ateş basmak. (DS I s.367)
- ateşlerde yanmak** : İşin sıkıntı ve güçlüklerini çekmek.(DS XII s.4428)
- atıb eğirmék** : 1.Birinin arkasından konuşmak.,2.Öğünmek, böbürlenmek.
(DS XII s.4428)

atıġetmek	: İleri gitmek, yükselmek. (DS I s.367)
atılıp ġimék	: Birden düşmek, yere serilmek. (DS XII s.4428)
atılıp gitmek	: Birdenbire bayılmak, ölmek. (DS I s.369)
atılıp satılmak	: Elden çıkarılmak, ilgisi kesilmek. (DS I s.369)
atılıp satılmak	: Elden çıkarılmak, uzaklaştırılmak. (DS XII s.4428)
atımına düşürmek, atımına getirmek	: Sırasına getirmek, tavına getirmek. (DS I s.369)
atımına getirmek	: 1.Sırasına, yerine getirmek (işı, sözü).,2.Kurşun, erimini bulmak. (DS XII s.4428)
atını çözmek	: Kovmak.(DS XII s. 4428)
atıp eğirmek I	: Birinin kötülüklerini sayıp dökmek. (DS I s.369)
atıp eğirmek II	: Har vurup harman savurmak, israf etmek. (DS I s.369)
atıp savırmak	: Birinin kötülüklerini sayıp dökmek. (DS I s.369)
atıp üflemeğ	: Birinin kötülüklerini sayıp dökmek. (DS I s.369)
atkulaġı gitmek	: Berabere olmak. (DS I s.370)
atkuyruġu yağmak	: Yağmur şiddetle ve çok yağmak. (DS I s.370)
atmaca etmek	: Atlatmak. (DS XII s.4429)
atmadan atmak	: Kündeden atmak, atlatmak. (DS I s.372)
at otlatmak	: Sözü edilen yeri önceden gezip görmüş olmak. (DS XII s.4429)
at oynatmak	: Çok sevinmek.(DS XII s.4429)
avak olmak	: İşinden kalmak. (DS I s.374)
avara durmak	: Boş durmak, çalışmamak.(DS I s. 377)
avara galmağ	: Boş kalmak. (DS I s.377)
avaralık vermek	: Çalışan kimseyi işinden alıkoymak. (DS I s.377)
avar etmek	: Sebze dikmek.(DS I s. 377)
avaz etmek	: Yas tutmak, ağlamak. (DS I s.378)
avcar etmek	: Parçalamak, ezmek.(DS I s.379)
avcu kavun olmak	: Gaibe hükmetmek. (DS I s.379)
avgetmek	: Oyalamak, susturmak. (DS I s.381)
avguş etmek	: Ava gitmek. (DS I s.381)

avırdını yırtmak	: Çalım satarak küfreden kimseyi cezalandırmak. (DS I s.383)
avırdını yırtmak	: Ağzını yırtmak. (DS XII s.4430)
avırt çıkmak	: Sertleşmek, hiddet göstermek. (DS I s.384)
avırt itmek	: Surat asarak çalım satmak. (DS I s.384)
avır zavır etmek	: Tehditli söz söylemek, ileri geri, terbiyesizce konuşmak. (DS I s.384)
avır zıvır etmek	: 1.Kem küm etmek, anlamsız konuşmak.,2.İşi gelişi güzel, kötü yapmak. (DS XII s.4430)
avka düşmek	: Tuzağa düşmek. (DS I s.384)
avkanı kalkmak	: Heyecanlanmak, kızmak, hiddetlenmek. (DS I s.386)
avketmek	: 1. Engel olmak, geciktirmek., 2.Oyalamak, susturmak., 3. Kovmak.(DS I s.386)
avkolmak	: İşten kalmak. (DS I s.387)
avkuru doğkuru gitmek	:Zikzaklı gitmek. (DS I s. 387)
avlağı tutmak	: Kıyıyı çitle çevirmek. (DS XII s.4430)
avlaka almak	: Çevirmek. (DS I s.389)
avlanıp kuşlanmak	: Ava çıkmak, av yapmak. (DS I s.389)
avra çekmek	: Asma çubuklarını toprağa gömerek yeni kökler elde etmek (DS I s. 390)
avşara gelmemek	: Memeli hayvanın sağımı güç olmak. (DS I s.394)
avşar sağmak	: Koyunu Afşar usulü sağmak. (DS I s.394)
avuk olmak	: İşten olmak. (DS I s.395)
avura etmek	: Asma çubuklarını toprağa gömerek yeni kökler elde etmek. (DS I s.396)
avurt etmek	: 1.Dedikodu yapmak birini arkasından kötölemek., 2.Öfkelenip surat asmak., 3.Böbürlemek, gururlanmak. (DS I s.396)
avurt zavurt etmek	: Tehditli söz söylemek, ileri geri, terbiyesizce konuşmak. (DS I s.396)
avur zavur etmek	: Tehditli söz söylemek, ileri geri, terbiyesizce konuşmak. (DS I s.396)

- avur zuvur etmek** : Tehditli söz söylemek, ileri geri, terbiyesizce konuşmak. (DS I s.396)
- ayağa bahmak** : Kötü maksatla bakmak. (DS I s.397)
- ayağa çıkmak** : Orospu olmak. (DS I s.397)
- ayağa düşmek** : 1.Aciz olmak.,2.Orospu olmak. (DS I s.397)
- ayağa düşmek** : 1.Güçsüz, yetersiz kalmak.,2.Utanç verici duruma düşmek., 3.Birine gereksinim duymak. (DS XII s.4431)
- ayağa gelmek** : İnek çiftleşme arzusu duymak. (DS I s.397)
- ayağa ip dakmak** : Zemmetmek, ayıplamak. (DS I s.397)
- ayağa ip dakmak** : 1.İşe engel olmak.,2.Kötülüğe çalışmak. (DS XII s.4431)
- ayağa kalkmak** : 1.Orospu olmak.,2.Parasal sıkıntıdan kurtulmak, varlıklı olmak.(DS I s.397)
- ayağa kalkmak** : Parasal sıkıntıdan kurtulmak, varlıklı olmak. (DS XII s.4431)
- ayağ düşmek** : Orospu olmak.(DS I s. 398)
- ayağı ağmak** : İyi bir durumdan kötü duruma düşmek. (DS I s.398)
- ayağı almak** : Halayda ayağı tempoya uymak. (DS I s.398)
- ayağı çekilmek** : İftiraya konu olmak, ağızdan ağıza dolaşmak. (DS I s.398)
- ayağına bok bulaşmak:** Cezalanmayı gerektiren bir suçla lekelenmek, kötü, iğrenç bir olayın suçlusu olmak. (DS I s.398)
- ayağına gelmek** : Bir dilekte bulunmak. (DS XII s.4431)
- ayağın durmak** : Saygı göstermek.(DS I s. 398)
- ayağını almak I** : 1.Ayağını kaydırmak, kötülük yapmak.,2. Ortalıkta dolaşarak çalışana engel olmak, ayağa takılmak,3.Günahını almak.,4.Aleyhinde konuşmak. (DS I s.398)
- ayağını almak II** : Hasadı sona erdirmek. (DS I s.398)
- ayağını bağlamak** : Zararsız duruma getirmek.(DS XII s.4431)
- ayağını esirgemek** : Gitmekten çekinmek. (DS I s.398)
- ayağını kaldırmak** : Memurlar başka yere nakledilmesi.(DS I s.398)
- ayağı sınımak** : Doğum yapmak. (DS I s.398)

- ayağını mercimek kütüğüne dayamak** :Direnmek, inat etmek. (DS XII s. 4431)
- ayağını taştan esirgemek** : Boş yere uğraşmamasını sağlamak. (DS XIIs.4431)
- ayağının çorabı olmamak** : Yoksul olmak.(DS XII s. 4431)
- ayağının tozuna bakmamak:** Bilmediği konuda konuşmak, tartışmak.
(DSXIIs 4431)
- ayağ tutmak** : İlerde söylenecek bir söze zemin hazırlamak. (DSIs.399)
- ayak açmak** : Nişanlanan kız, ilk olarak güvey evi civarında gezi yapmak. (DS I s.400)
- ayak almak I** : Bir kişiye manen yüklenmek, kötülüğüne çalışmak.
(DS I s.400)
- ayak almak II** : Ayak, çalınan çalgıya uymak. (DS I s.400)
- ayak artmak** : Bir kişiye manen yüklenmek, kötülüğüne çalışmak.
(DS I s.400)
- ayak ayak üstüne atmak** : Kendine güvenir biçimde oturmak. (DS XII s.4432)
- ayak bağı kesmek** : Yürüme çağındaki yürüyemiyen çocukların ayaklarına ip bağlayıp kesmek. (DS I s.400)
- ayak bağlamak** : Bir yere sık sık gitmeye alışmak. (DS I s.400)
- ayak burçmak** : Ayak burkulmak.(DS XII s. 4432)
- ayakca işlemek** : Tırpanla bir çeşit ekin biçmek. (DS I s.400)
- ayak gezeletmek** : Vakit geçirmek, ayak sürümek. (DS I s. 403)
- ayak gitmek** : Çalınan havaya ayak uymak, ayak uydurmak.
(DS I s.403)
- ayak kaldırmak** : Çabuk yürümek, acele etmek. (DS I s.403)
- ayaktan düşmek** : Güçsüzlükten yürüyemez olmak. (DS XII s.4432)
- ayaklarını çatmak** : Çekinmeden rahat biçimde oturmak. (DS XII s.4432)
- ayaktan düşmek** : Takatsiz kalmak.(DS I s. 404)
- ayaktan olmak** : Harman dögülmesi sona ermek, savurması kalmak.
(DS I s.404)
- ayak tutmak** : Öncülük etmek, söz açmak. (DS I s.405)
- ayak yapmak** : 1.Kandırmak., 2.Öncülük etmek, söz açmak.,3.Bildiği halde bilmezmiş gibi yapmak. (DS I s.405)
- ayan bayan olmak** : Şaşırarak, şaşkına dönmek, tuhaflaşmak. (DS I s.407)

ayan beyan olmak	: Şaşırmaq, şaşkına dönmek, tuhaflaşmaq. (DS I s.407)
ayan büyümek	: Serbest büyümek, zorluk çekmeden gelişmek. (DSIs.407)
ayaña gimek	: Çalınan müziğe oynama isteği duymak. (DS XII s.4432)
ayangacılık etmek	: 1.Kaçak tütün satmak.,2.Hileli iş yapmak. (DS I s.407)
ayānı almak	: Ardından söylemek. (DS I s.407)
ayānı almak I	: Çelme takmak, tökezletmek. (DS XII s.4432)
ayānı almak II	: Kötülük yapmak, güç duruma düşürmek. (DSXII s.4432)
ayānı almak III	: İşi sona erdirmek, bitirmek. (DS XII s.4433)
ayānı bağlamak	: 1.Nişanlamak, evlendirmek.,2.Bir işe yerleştirmek. (DS XII s.4433)
ayānı esirgemek	: Üşenmek, tembellik etmek. (DS XII s.4433)
ayānı galdırmak	: Yürüyüşünü hızlandırmak. (DS XII s.4433)
ayānı kesmek	: 1.Göndermemek, bırakmamak.,2.Gitmek. (DS XII s.4433)
ayantalık yapmak	: Tembellik yapmak. (DS I s.407)
ay aymak	: Ay doğmak. (DS I s.409)
ayaza vermek	: Meydana vermek. (DS I s.409)
ayaz almak	: Ürün soğuk almak, bozulmak. (DS XII s.4433)
ayaz vurmak	: 1.Ürün soğuktan donmak.,2.Soğukta yatan kimse hastalanmak. (DS XII s.4433)
ayazını almak	: Ayazda kalıp üşümek, ayazlamak. (DS I s.409)
ayaz vurmağ	: Yaz gecesi üstü örtülmeven çocuk, ayazda kalarak bir çeşit hastalığa tutulmak. (DS I s.410)
aybaşısı dutmak	: Ayda bir kez devreden geçici delilik nöbeti tekrar belirlemek. (DS I s.410)
aydaş olmak	: Bebek çok zayıflamak. (DS I s.411)
aydetmek	: Türkü söylemek. (DS I s.411)
aydivermek	: Söylemek, haber vermek, açıklamak, anlatmak. (DSI s.412)
ay durulmak	: Ay tutulmak. (DS I s.413)

- ay garşlamak** : Ay tutulunca teneke çalarak, silah atarak ayın kurtulması dileğinde bulunmak. (DS XII s.4433)
- aygıra gelmek** : Sürekli kabaca sakız çiğnemek. (DS XII s.4433)
- ayı gibi olmak** : Çok şişmanlamak. (DS XII s.4434)
- ay gün dik durmak**: Çok güçlük çekmek. (DS I s.415)
- ayı günü gelmek** : 1.Önceden saptanan zaman sona ermek, zamanı gelmek., 2.Doğum zamanı gelmek. (DS XII s.4434)
- ayı günü yitmek** : Gebelik müddetini tamamlamak, doğurma zamanı gelmek (DS I s.416)
- ay harmanlanmak** : Ay halelenmek. (DS I s.415)
- ay harmannamak** : Ay halelenmek. (DS I s.415)
- ayın bayın olmak** : 1.Şaşırarak, şaşkına dönmek, tuhaflaşmak.,2.Acayip şekil almak, şeklini değiştirmek.(DS I s. 418)
- ayın beyin olmak I** : Ayan beyan olmak. (DS I s.418)
- ayın beyin olmak II**: Şaşırarak, şaşkına dönmek, tuhaflaşmak. (DS I s.418)
- ayın kuyun etmek** : Ayıplamak.(DS I s.419)
- ayın oyuncak etmek**: 1.Döküp saçmak, altüst etmek, işe yaramaz duruma getirmek, bozmak, karmakarışık etmek, çarçur etmek.,2.Dalavere yapmak, aldatmak.,3.Kaşla göz arasında yok edivermek., 4.Yalan söylemek. (DS I s.419)
- ayın oyun etmeğ** : 1.Döküp saçmak, altüst etmek, işe yaramaz duruma getirmek, bozmak, karmakarışık etmek, çarçur etmek.,2.Dalavere yapmak, aldatmak.,3.Kaşla göz arasında yok edivermek.,4.Yalan söylemek. (DS I s. 419)
- ayın oyun etmek** : 1.Döküp saçmak, altüst etmek, işe yaramaz duruma getirmek, bozmak, karmakarışık etmek, çarçur etmek.,2.Dalavere yapmak, aldatmak.,3.Kaşla göz arasında yok edivermek.,4.Yalan söylemek. (DS I s. 419)
- ayın oyun itmek** : 1.Döküp saçmak, altüst etmek, işe yaramaz duruma getirmek, bozmak, karmakarışık etmek, çarçur etmek.,2.Dalavere yapmak, aldatmak.,3.Kaşla göz arasında yok edivermek.,4.Yalan söylemek. (DS I s. 420)

- ayın oyun olmak** : 1.Oyuncak olmak, eğlence konusu olmak.,2.Çarçur olmak
(DS I s. 420)
- ayın oyun olmak** : 1.Kötü, bozuk olmak iş durumu.,2.Boşa harcanmak
(para, mal).(DS XII s.4434)
- ayıp itmek** : Ayıp etmek, kusur işlemek. (DS I s. 420)
- ayır bayır etmek** : Küçük parçalara ayırmak, parçalamak. (DS I s. 421)
- ayırseç etmek** : Ayırmak, seçmek. (DS XII s. 4434)
- ayıt beyit olmak** : Şaşırarak, şaşkına dönmek, tuhaflaşmak. (DS I s. 421)
- ayid olmak** : Tutulan bir işten belli bir zaman için kurtulup başka bir şey düşünür duruma gelmek. (DS I s. 421)
- aykırı doykuru lâf etmek** : Yersiz ve asılsız konuşmak. (DS I s. 423)
- aykırı gelmek** : Karşı gelmek, itiraz etmek. (DS I s. 423)
- aykırı gitmek** : Kestirmeden gitmek, düz yoldan ayrılmak. (DS I s. 423)
- aylağ durmak** : Aylak durmak, boş oturmak, boş durmak. (DS I s. 424)
- aylahtan almak** : Karşılığında bir şey yapmadan, bir şey vermeden almak.
(DS I s. 424)
- aylak durmak** : Karşılıksız, bedava hizmet etmek. (DS I s. 424)
- aylakta kalmak** : 1.Boş, işsiz kalmak.,2 . Boşlukta kalıyormuş gibi olmak.
(DS I s. 424)
- ayna dutmak** : Sevgi belirtmek için ayna yansıtmak. (DS XII s.4435)
- aynalı olmak** : Güzel, gösterişli olmak. (DS XII s.4435)
- aynası açılmak** : Tek tırnaklı hayvan, çoğuncası at, tökezleyip dizini yaralamak. (DS I s. 427)
- ayna tutmak** : Kalleşlik etmek. (DS I s. 428)
- ayneş oynes olmak** : Sevişmek. (DS I s. 428)
- aynéyif artmak** : 1.Çoğalmak, üremek.,2.İlerlemek, zenginleşmek. (DS I s.429)
- ayoç boşoç yatmak** : Bir yatakta iki kişi, birinin başı öbürünün ayak ucuna gelmek üzere yatmak. (DS I s. 429)
- ayranı kabarmak** : Haylazlık etmek, terbiyesizlik etmek. (DS I s. 430)
- ayranı olmamak** : Yoksul olmak. (DS XII s. 4435)
- ayranlığı kabarmak**: Ayranı kabarmak, öfkelenmek, kızmak. (DS I s. 430)
- ayranlığı şişmek** : Coşmak, kabarmak. (DS XII s. 4435)

- ayrannığı gabarmak** : Kızmak, öfkelenmek. (DS XII s.4435)
- ayrı baş çekmek** : Karşı koymak, muhalefet etmek, tersine gitmek, istediği gibi hareket etmek. (DS I s. 430)
- ayrı çekmek** : Karşı koymak, muhalefet etmek, tersine gitmek, istediği gibi hareket etmek. (DS I s. 430)
- ayrı çekmek** : 1.Birliği bozmak.,2.Karşı koymak. (DS XII s. 4435)
- ayrılıp çekilmek** : 1.Karı, koca boşanmak., 2. Ortaklık bozulmak.,3. Aile bireyleri ayrı çalışmak, ayrı yaşamak. (DS XII s.4435)
- ayrı seç olmak** : Başka muameleye tabi olmak, eşitlik gösterilmemek. (DSI s.431)
- aytıvermek** : Söylemek, haber vermek, açıklamak, anlatmak. (DSIs.432)
- ay uğrulanmak** : Ay tutulmak. (DS I s. 432)
- ayyermek** : Aşermek. (DS I s. 433)
- ayva gibi olmak** : Hastalıktan sararmak. (DS XII s. 4436)
- aza vermek** : Başsağlığı dilemek. (DS XII s. 4436)
- āzı göğe değmek** : Hayvan ilk kez yeşil ot yemek. (DS XII s. 4436)
- āzı gulāna vāmak** : 1.Çok sevinmek.,2.Böbürlenmek, kasılmak. (DSXII s.4437)
- āzı kitlenmek** : Korku, heyecan, hastalık gibi nedenlerle konuşamamak. (DS XII s.4437)
- azık olmak** : Biçilecek, yenilecek duruma gelmek. (DS XII s. 4437)
- āzına başına bakmak** : Aşırı gitmek. (DS XII s.4437)
- azıvermek** : Bağırıp çağırarak. (DS XII s.4437)
- azıya almak** : Çevresindekileri dinlememek. (DS XII s. 4437)
- azne etmek** : Yüzmek. (DS I s. 443)
- azokarı gitmek, ağzı yukarı gitmek** : Yokuş yukarı gitmek. (DS I s. 443)
- azzık karıştırmak** : Hep beraber yemek için azıkları bir araya getirmek. (DS I s. 444)

-B-

- bacağa yapışmak** : Engel olmak, işten alıkoymak.(DS XII s. 4438)
- bacağını çekmek** : Topallamak, aksayarak yürümek.(DS II s.456)
- bacak çekiştirmek** : 1.Dedikodu yapmak, birinin arkasından sözünü etmek., 2. Kıt kanaat geçinmek, zor durumda bulunmak. (DS II s.456)
- bacak çiftleme** : Evlenme.(DS II s.457)
- bacak çekiştirmek I** : Birisinin arkasından konuşmak. (DS XII s.4438)
- bacak çekiştirmek II** : Ölüm durumunda, komada olmak. (DS XII s. 4438)
- bacak gibi atmak** : Yüksekten konuşmak, palavra savurmak. (DS II s.457)
- bacak gibi atmak** : Öğünmek, abartmak, yüksekten atmak.(DSXII s. 4438)
- bacak sürümek** : Dedikodu yapmak, birinin arkasından sözünü etmek. (DS II s.457)
- bacaktan yapışmak, bacağa ip takmak** : Dedikodu yapmak, birinin arkasından sözünü etmek. (DS II s.457)
- bacarozluk vermek** : Engel olmak. (DS XII s. 4438)
- baç etmek** : Öpmek. (DS II s.458)
- badala basmak I** : Tuzağa düşmek, aldanmak. (DS II s.462)
- badala basmak II** : Çocuk yaşına girmek, yaşını doldurmak. (DS II s.462)
- badala kalmak** : Bağ kesilip tırmak edilmeden bırakılmak. (DS II s.462)
- badal olmak** : Engel olmak. (DS II s.463)
- badaraya basmak** : Tuzağa düşmek, aldanmak. (DS II s.463)
- badeş kurmak** : Bağdaş kurmak. (DS II s.465)
- bagarcak atmak** : Çoban uyurken, koyunların kaçmaması için, ipin bir ucunu kendine bir ucunu koyunlardan birine bağlamak. (DS II s.471)
- bağış çekmek** : İddiaya girmek, bahse tutuşmak (DS II s.474)
- bağcık atmak** : Biçilen ekini demet yapmak.(DS II s.476)
- bağ çırpak** : Bağ budamak (DS II s.476)
- bağda atmak** : 1.Engel olmak, güçlük çıkarmak.,2.Çelme takmak. (DS II s.476)
- bağdaç kurmak** : Bağdaş kurmak. (DS II s.477)

bağdaç oturmak	: Bağdaç kurmak. (DS II s.477)
bağdağ kurmak	: Bağdaş kurmak. (DS II s.477)
bağdaş durmak	: Rahat olmak. (DS II s.477)
bağdaş gurmak	: Bağdaş kurmak. (DS II s.477)
bağdaş kurmak	: Daha zor gelmek (DS II s.477)
bağdaş vurmak	: Güreşte ayağa çelme takarak düşürmek. (DS II s.477)
bağda vurmak	: Güreşte ayağa çelme takarak düşürmek. (DS II s.477)
bağ depmek	: Bağ bellemek. (DS II s.477)
bağ depmek	: Bağ bellemek. (DS XII s.4440)
bağdeş kurmak	: Bağdaş kurmak. (DS II s.477)
bağıl bağıl aktarmak	: Çok kusmak. (DS II s.478)
bağır geçmek	: Uyuklamak. (DS II s.479)
bağrı badaş olmağ	: Duyguları, düşünceleri bir olmak. (DS II s.484)
bağrı geçmek I	: Uyuklamak, içi geçmek. (DS II s.485)
bağrı geçmek II	: Zamanında evlenememek, evde kalmak. (DS II s.485)
bağrı geçmek	: Yeni uykuya dalmak. (DS XII s. 4440)
bağrı kalkmak	: 1.Göğsü kabarmak, kıvanmak., 2. Heyecanlanmak., 3.Kederlenmek, içlenmek., 4.Adam olmak, olgunlaşmak., 5.Zenginleşmek. (DS II s.485)
bağırına daş basmak	: Kendini zorlayarak büyük bir acıyı unutmaya çalışmak. (DS II s.485)
bağrını çekmek	: Ağladıktan sonra sessiz sessiz hıçkırmak, göğüs geçirmek.(genellikle çocuklar için) (DS XII s.4440)
bağrını yerden kaldırmak:	1.Göğsü kabarmak, kıvanmak., 2.Göğsü kabarmak, kıvanmak. (DS II s.485)
bağrı pişmek	: İstirap çekmek, içi yanmak. (DS II s.485)
bağarağ olmağ	: Bakmak, gözetmek, kollamak. (DS XII s. 4440)
baharını almak	: Taze ota konmak, çok yeşillik yemek. (DS II s.487)
bahça bahçalamak	: Fındık ağaçlarının küçük ve kuru dallarını temizlemek. (DS II s.488)
bahdına bakmak	: Falına bakmak. (DS XII s.4440)
bağıma bağmak	: Fala bakmak.(DS II s.488)

başıma baktırmak	: Fala baktırmak. (DS II s.488)
bahırını almak I	: Hayvan yeşil otlarla beslenmek.(DS XII s.4441)
bahırını almak II	: Güzellere bakmak. (DS XII s.4441)
bakalak olmak	: Beklemek, göz kulak olmak. (DS II s.490)
bakalak olmak	: Bakmak, gözetmek, kollamak. (DS XII s.4441)
bakarak olmak	: Beklemek, göz kulak olmak. (DS II s.491)
bakar olmak	: Beklemek, göz kulak olmak. (DS II s.491)
bakayazmak	: Bakadurmak. (DS II s.491)
bakıma baktırmak	: Fala baktırmak. (DS II s.492)
bakım bakmak	: Fal bakmak. (DS II s.492)
bakıp çekmek	: 1.İhtimam göstermek.,2. Beslemek. (DS II s.493)
bakıp çekilmék	: Bakımını sağlamak. (DS XII s. 4441)
bakıp görmek	: Bir işin, bir isteğin yerine getirilmesi için çare araştırmak. (DS II s.493)
bakıp görmék	: Yardım etmek, kollamak. (DS XII s.4441)
bakır tutmak	: Bakır çalmak. (DS II s.494)
bakıvesin	: Bakıversin(DS II s.494)
bakivēsiñ	: Bakıversin. (DS XII s.4441)
baldırbayrak açmak	: Dile düşmek. (DS II s.502)
baldırbayrak etmek	: Paramparça etmek. (DS II s.502)
baldır paça sıvamak	: Hücuma, kavgaya hazırlanmak. (DS II s.503)
baldırı paçayı sığamak:	İşe birden girmek, çaba göstermek.(DS XII s.4442)
baldız çakmak	: Şimşek çakmak. (DS II s.503)
baldız oynamak	: Şimşek çakmak. (DS II s.503)
balgam bırakmak	: Söz veya hareketle bir işe fesat karıştırmak, balgam atmak (DS II s.503)
balıkcın oynamak	: Şimşek çakmak.(DS II s. 504)
balık oynamak	: Şimşek çakmak.(DS II s. 505)
balık oynamak	: Balık akın etmek, kaynaşmak.(DS XII s. 4442)
balkız oynamak	: Şimşek çakmak. (DS II s.509)
balk oynamak	: Şimşek çakmak. (DS II s.509)

- balla kesmek** : Konuşanın sözünü müsaade isteyerek kesmek.
(DS II s. 509)
- ballım gülüm olmak** : Çok sevişmek, sıkı fıkı olmak, kaynaşmak, anlaşmak.
(DS II s. 510)
- bal sağmak** : Kovandan bal almak. (DS II s. 510)
- balta olmak** : Engel olmak. (DS II s. 512)
- bambına basmak** : Birinin en çok kızacağı bir şeyi yapmak veya söylemek.
(DS II s. 514)
- bana vermek** : Sağmal hayvanları otlatmak üzere otlakçıya vermek.
(DS II s. 516)
- banaz olma** : 1.Baş dönme, sendeleme.,2.Şaşma.,3.Deliye dönme.
(DS II s. 516)
- bañ bañ etmek** : Yüksek sesle ve iddialı bir şekilde konuşmak
(DS II s. 517)
- ban ban konuşmak** : Yüksek sesle ve iddialı bir şekilde konuşmak.
(DS II s. 517)
- bandik atmak** : Parmak atmak. (DS II s. 519)
- bangetmek** : Bağırarak, seslenmek, çağırarak. (DS II s. 519)
- bangır bangır bağırarak** : Avazı çıktığı kadar bağırarak. (DS II s. 520)
- bangır bangır konuşmak** : Yüksek sesle konuşmak. (DS II s. 520)
- bankır bankır bağırarak** : Avazı çıktığı kadar bağırarak. (DS II s. 521)
- bank olmak** : Sersem olmak. (DS II s. 521)
- ban olmak** : Yayılarak oturmak.(DS II s. 522)
- ban vermek** : Yankılamak. (DS II s. 522)
- bap olmamak** : Uygun olmamak.(DS II s.522)
- barad emék** : Temize çıkmak. (DS XII s.4444)
- baran etmek** : Zeytinlik ve incirlikleri iki defa sıkça sürmek.
(DS II s. 526)
- bar bağlamak** : Kir tutmak, kirlenmek, kireç tutmak. (DS II s. 526)
- bardaş kurmak** : Bağdaş kurmak. (DS II s. 529)
- bardeş kurmak** : Bağdaş kurmak. (DS II s. 530)

- bāri bişmék** : 1. Sıcaktan yanmak, terlemek.2. Çok susamak.
(DS XII s. 4444)
- bārına daş basmak** : Büyük acılara dayanabilmek, katlanmak.
(DS XII s.4444)
- bārını yerden galdırmak:** Kalkındırmak, yardım etmek.(DS XII s.4444)
- barış almak** : Bir işi kabala, götürü olarak yapmak üzere sahibinden almak. (DS II s.532)
- barışa vermek** : Bir işi kabala, götürü olarak isteklisine vermek.
(DS II s. 533)
- barış görüş olmak** : Barışıp yeniden dost olmak. (DS II s. 533)
- barkıt sarkıtmak** : Kış geceleri çocukların yaptığı bir şaka. (DS II s. 533)
- bar olmak** : Ağır yük yüklenmek. (DS XII s.4444)
- bar tutmak** : Kirlenmek, paslanmak, küflenmek. (DS II s. 535)
- bar vermek** : Bir kimsenin üzüntüyle ağlayıp sızlanmasına dayanamamak. (DS II s. 536)
- basamak gurmak** : Birinin yüksek bir yere çıkmasını sağlamak için sırt, omuz vermek. (DS XII s.4445)
- basaruğu olmamak** : Korkusu olmamak. (DS II s. 538)
- basbas bağırınmak** : Avazı çıktığı kadar bağırarak. (DS II s. 538)
- basbas bārınmak** : Sesi yettiğince bağırarak, azarlamak. (DS XII s.4445)
- basdığı goduğu yeri bilmemek :** Ne yaptığını ne ettiğini bilmemek.(DS II s. 538)
- basdırığa gomak** : Düzilmesi ya da suyunun süzülmesi için nesneyi ağırlık altına koymak.(DS XII s.4445)
- basğı görmemek** : İyi eğitilmemek.(DS XII s.4445)
- basgın gelmek** : Üstün gelmek.(DS XII s.4445)
- basıla gelmek, basıla kalmak** : Tıka basa dolmak. (DS II s. 540)
- basınca edinmek** : Bir kimse diğer bir kimseyi korkutarak onu tesiri altına almak, rezil etmek (DS II s. 540)
- basıncak etmek** : Eza, cefa etmek, haddinden fazla iş vermek.(DS II s.540)
- basıngıç etmek** : Mağlup etmek, baskısı altında tutmak, alt etmek, korkutmak.(DS II s. 540)

- basır enme** : Bahçeye ekilen soğanların köklerinin kurtlar tarafından yenilip sararması. (DS II s. 540)
- basıtmek** : Hızla sokup yerleştirmek. (DS II s. 541)
- baskıda kalmak** : Yağmur yağdıktan sonra toprağın üst kısmı sertleşerek tohumlar filizlenip toprak üstüne çıkamamak. (DS II s. 542)
- baskı görmemek** : İyi terbiye edilmemek. (DS II s. 543)
- baskına gelmek** : Çekişmek, kavga etmek için birinin evine gelmek. (DS II s. 543)
- baskın yürüme** : Sırtındaki ağır yük sebebiyle serbest yürüyememek. (DS II s. 543)
- baskısız yetişme** : Terbiye edilmeden yetişme. (DS II s. 543)
- basta gürmek** : Pazarlarda mal satmak için sergi yapmak. (DS II s. 546)
- bastık çalmak** : Pestil yapmak. (DS II s. 546)
- bastırığa koymak** : Birşeyin düzelmesini yada sıkışmasını sağlamak için üzerine ağır şeyler koyarak bastırmak. (DS II s. 547)
- başa çağırma** : Kaza, belâ sonucunu doğuracak bir davranışta bulunmak. (DS II s. 549)
- başa çıhma** : Başa çıkmak. (DS II s. 550)
- başadak sürmek** : Karı koca ölünceye kadar mutluluk içinde yaşamak. (DS II s. 550)
- başa dapmak** : Başa kakmak, yapılan iyiliği yüzüne vurarak birini incitmek. (DS II s. 550)
- başa düşmek** : Sezmek, farkına varmak, anlamak (DS II s. 550)
- başa düşmek** : İşe el koymak. (DS XII s. 4445)
- başa erişmek** : Kız, erkek evlenecek çağa gelmek, buluğa ermek. (DS II s. 550)
- baş ermek** : Aldırış etmemek., bir meselenin üzerinde durmamak, boş vermek (argo). (DS II s. 550)
- başa gahma** : Başa kakmak, yapılan iyiliği yüzüne vurarak birini incitmek. (DS II s. 550)
- başa gakiş emek** : Yapılan iyiliği yüze vurmak, başa kakmak. (DS XII s. 4446)

- başah etmek** : Tahıl ve meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan döküntüleri toplamak. (DS II s.550)
- baş kalkmak** : Başa kakmak, yapılan iyiliği yüzüne vurarak birini incitmek. (DS II s.551)
- başak çekmek** : Tohumluk için, harmana serilen demetler arasından iyi başaklar ayırmak. (DS II s.551)
- başak düzme** : Buğdayın başak haline gelmesi. (DS II s.551)
- başak etmek** : Tahıl ve meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan döküntüleri toplamak. (DS II s.551)
- başak toplamak** : Tahıl ve meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan döküntüleri toplamak. (DS II s.552)
- baş almak I** : Çamaşır yıkamak. (DS II s.552)
- baş almak II** : Kurtulmak, onmak, felah bulmak. (DS II s.552)
- başarat etmek** : Bir işe başlamak, teşebbüs etmek. (DS II s.553)
- baş sürmek** : Yapılan bir işi, bir iyiliği sonuna kadar sürdürmek. (DS II s.553)
- baş tapmak I** : Başa kakmak, yapılan iyiliği yüzüne vurarak birini incitmek. (DS II s.553)
- baş tapmak II** : Anlamak, akıl erdirmek. (DS II s.553)
- başa vérmek** : Değiş tokuşta (trampa) üste birşey vermek. (DS II s.553)
- baş vurmak** : 1.Başa kakmak, yapılan iyiliği yüzüne vurarak birini incitmek., 2. Başlanılan bir işi bitirmek. (DS II s.553)
- baş yetirmek** : Mutluluğun sonuna kadar sürmesi için temennide bulunmak. (DS II s.553)
- baş yetişmek** : Kız, erkek evlenecek çağa gelmek, buluğa ermek. (DS II s.553)
- başayak yitmek** : Hiç bir iz bırakmadan kaybolmak. (DS II s.554)
- baş bağlamak I** : 1. Perşembe veya Pazar günlerinde rastlatılan gelinbaşı gününde, geline duvak ve taç giydirmek.,2. Nişandan bir müddet sonra nişanlıları bir yere getirip eğlenmek. (DS II s.554)
- baş bağlamak II** : Çocuklar kırda yemek pişirip yemek. (DS II s.554)
- baş bağlamak** : Nişanlanmak. (DS XII s. 4446)

- baş başa gelmek** : Birbirinden üstün olmamak. (DS II s.554)
- başbaş yapmak** : Mandalar başlarını suya sokmak. (DS II s.555)
- başbir etmek** : Kadın zina yapmak. (DS II s.555)
- baş beşir etmek** : Becermek. (DS XII s.4446)
- baş çekişmek** : Bahis tutuşmak. (DS II s.555)
- baş çıhmağ** : Başa çıkmak. (DS II s.556)
- başdan çıkmak** : Baştan çıkmak, ahlâkı bozulmak. (DS II s.556)
- başı darda galmak** : Sıkıntıya düşmek, bunalmak. (DS II s.556)
- başı darda galmak** : Borçlanmak. (DS XII s.4447)
- baş dermek I** : 1. Evlendirmek.,2. Gelin getirmeye gitmeden önce sağdıçla güvey bir arada olarak halkla beraber tören yapmak.,3. Gelini getirmeye gitmeden önce güveyi giydirip kuşatmak.,4. Gelinin başını süslemek. (DS II s.556)
- baş dermek II** : Geçinip gitmek. (DS II s.556)
- baş döşürmek** : Bir takım renkli bez ve basmalarla gelinin başını sarıp düğümlemek. (DS II s.556)
- baş düzmek I** : Gelin başı süslemek.(DS XII s.4446)
- baş düzmek II** : 1. Ekin başak vermeye başlamak., 2.Meyve olgunlaşmak.3. Bitki olgunlaşmak. (DS XII s.4447)
- baş élemek** : 1.Bir işi bitirmek. 2. Başa çıkmak, gücü yetmek, hakkından gelmek, yenmek, üstün gelmek. (DS II s.557)
- baş etmek I** : 1.Bir işi bitirmek., 2. Başa çıkmak, gücü yetmek, hakkından gelmek, yenmek, üstün gelmek., 3. Mücadele etmek., 4. Geçinmek. (DS II s.557)
- baş etmek II** : 1. Baş sallayarak işaret etmek.2. El ile selam vermek. (DS II s.557)
- baş etmek III** : Elbiseyi ilk suda yıkamak (DS II s.557)
- baş etmek IV** : Söğüt ve karakavak gibi ağaçların dallarını budamak. (DS II s.557)
- baş etmek I** : Bir işi bitirmek. (DS XII s. 4447)
- baş etmek II** : Konuşmadan baş devinimi ile anlatmak. DS XII s.4447)
- baş gelememek** : Dayanamamak. (DS II s.557)

- başgelmek** : Başa çıkmak, gücü yetmek, hakkından gelmek, yenmek, üstün gelmek. (DS II s. 557)
- baş götürmek** : Gemi azıya almak (DS II s. 558)
- başgöz etmek, başda gözde etmek** : Herhangi bir tehlikeden sakınarak bir işi alelacele yapıp bitirmek (DS II s. 558)
- baş göz etmek** : Evlendirmek. (DS XII s. 447)
- başı bağlanmak** : Nişanlanmak. (DS II s. 558)
- başı bedireği olmamak:** Bir ailenin veya şahsın işlerini gören, çeken çeviren kimsesi olmamak. (DS II s. 558)
- başı bir olmak** : Gizli olarak sevişmek. (DS II s. 558)
- başı bozulmak** : Dul kalmak. (DS II s. 559)
- başı bozulmak** : Dul kalmak, boşanmak. (DS XII s. 4447)
- başı çekmek** : Baş çekmek, baş koşmak, önyak olmak. (DS II s. 559)
- başı çiğzenmek** : Başı dönmek. (DS II s. 559)
- başı fırlanmak** : Başı dönmek. (DS II s. 559)
- başı fulanmak** : Başı dönmek. (DS II s. 559)
- başı gülmek** : Mesut olmak, saadete ermek. (DS II s. 559)
- başı gülmek** : 1. Mutlu olmak, iyi koşullarda yaşamak., 2. İyi evlilik yapmak. (DS XII s. 4447)
- başı kurtulmak** : Çocuk doğurmak. (DS II s. 559)
- başına çevirmek, başına sallamak** : Geline getirilen hediyeleri gelinin başı üstünde davetlilere göstermek. (DS II s. 559)
- başına çökmek** : Birinin ırzına geçmek. (DS II s. 559)
- başına çökmek** : 1. Üşüşmek, toplanmak.,2. Güç kullanarak cinsel ilişkide bulunmak, saldırmak. (DS XII s. 4447)
- başına dönmek** : Yalvarmak, yakarmak. (DS II s. 559)
- başına dönmeyh** : Yalvarmak, yakarmak. (DS II s. 559)
- başına değmek** : Akli başına gelmek. (DS XII s. 4447)
- başına ekmek çağırma:** Geçim için gereken çalışmayı yapmamak, tembel olmak. (DS II s. 559)
- başına girmek** : Kendi emsali olmayan bir kimseyle münakaşa veya kavga etmek. (DS II s. 559)

- başında dönmek** : 1. Başından ayrılmamak, huzursuz etmek.,2. Sürekli bakmak, bakımını üstlenmek.(DS XII s. 4447)
- başında dönmek** : Başından ayrılmamak. (DS II s.559)
- başından baytambala galmak** : Veresesiz ölerək malı hazineye kalmak.
(DS II s.560)
- başından bezmek** : Kendi kendinden vazgeçmek. (DS II s.560)
- başından bezmek** : Kendi varlığından bıkmak. (DS XII s.4447)
- başından çevirmek** : 1. Düğünde geline elini öptüğü kimse gizlice para vermek.
(DS XII s.4447)
- başını bağlamak I** : Bir işi bitirmek. (DS II s.560)
- başını bağlamak II** : 1. Dalavere ile bir malın değerinden daha düşük bir fiyata satılmasına sebep olmak. 2. Kaparo vererek bir mala sahip olmak.,3. Pazarlık yapmak.4. Pazarlıkta uyuşmak.
(DSII s.560)
- başını bağlamak III** : Bir iş için kesin karar vermek. (DS II s.560)
- başını bağlamak IV** : Evlenme vaadi ile aldatıp uzun bir zaman bekletmek
(DS II s.560)
- başını bağlamak V** : Gelinin başını süslemek. (DS II s.560)
- başını bağlamak VI** : Başkasına yardım etmek (DS II s.560)
- başını bağlamak** : Nişanlamak, evlendirmek., (DS XII s. 4447)
- başını bağrını yimek** : Fiatlar çok yükselmek, pahalılaşmak (DS II s.560)
- başını bārını yimék** : 1. Eder yükselmek, pahalılaşmak., 2. Büyük acı karşısında çığlık atmak, saçını başını yolmak. (DS XII s.4447)
- başını bālamak** : Evlendirmek. (DS II s.560)
- başını bālamak** : 1. İşe koymak., 2. Sözde hastalık nedeniyle içten kaçmak.
(DS XII s.4447)
- başını çöndermeyh** : Eşleri birbirinden büyü ile ayırmak.(DS II s.560)
- başını dolamak** : Nişanlamak, evlendirmek. (DS XII s.4447)
- başını dönlemek** : (Birinin) başında beklemek. (DS II s.560)
- başını goşmak** : Kendini işe vermek, uğraşmak. (DS XII s.4447)

başını kel émek	: İşini yaptırmak için gide gele ya da sözle bıktırmak, tedirgin etmek. (DS XII s.4447)
başını kel etmek	: Usandırmak. (DS II s. 560)
başını örtmek	: Evlendirmek. (DS II s. 560)
başını süzemek	: Başak vermek. (DS II s. 560)
başını süzmek I	: Başak vermek. (DS II s. 560)
başını süzmek II	: Başını dik tutmak. (DS II s. 560)
başını üzmeK	: Başını koparmak. (DS II s. 560)
başını üzmeK	: İşini yaptırmak için gide gele ya da sözle bıktırmak, tedirgin etmek. (DS XII s. 4448)
başını yimék	: Kendi ya da birinin yıkımına neden olmak. (DSXII s.4448)
başın kayu etmek	: Baş aşağı etmek. (DS II s.560)
başı satma daşına değmek:	Acı bir tecrübe geçirmek. (DS II s.560)
başı tapmak	: Anlamak. (DS II s. 560)
başı tutmak	: Sara nöbeti gelmek. (DS II s. 560)
başı túbüné etmek	: Altüst etmek, karmakarışık etmek. (DS II s. 560)
başı zonguldamak	: Başı tutmak, başı ağrımak. (DS II s. 561)
başı zoñguldamak	: Başı çok ağrımak, zonklamak. (DS II s. 561)
başı zoñguldamak	: Başı çok ağrımak, zonklamak. (DS XII s.4448)
baş idmek	: Bir işi bitirmek. (DS II s. 561)
baş itmek	: Bir işi bitirmek. (DS II s. 561)
başka çıhmak	: Çıraklık dönemini bitirip ustalık yetkisini kazanmak (DS II s. 561)
baş kesmek	: Baş eğerek saygı göstermek (DS II s. 561)
baş koparmak	: Baş kesmek. (DS II s. 561)
baş koşmak I	: Önyak olmak. (DS II s. 561)
baş koşmak II	: Alâka göstermek, uğraşmak, münakaşa etmek iddia etmek, rekabet etmek. (DS II s. 562)
baş koşmak III	: Bir işin önemle üzerinde durmak. (DS II s. 562)
baş koşmak IV	: Arkadaş olmak, birlikte düşüp kalkmak. (DS II s. 562)
baş koşmak V	: Yapmak, düzenlemek, onarmak. (DS II s. 562)

- baş költürmek** : Baş kaldırmak, itiraz etmek, isyan etmek.(DS II s.562)
- başlı durmak** : Harman kalkıncaya kadar oradan ayrılmamak.
(DSIIs.562)
- başlığa gitmek** : 1.Güvey tarafından verilen ağırlıkla çeyiz almak.,2. Kız tarafının erkek tarafından istediği parayı öğrenmeye gitmek. (DS II s.562)
- başlık bozmak** : Çeyiz düzmek (DS II s.564)
- başlık vermek** : Kız tarafına ağırlık vermek için tören yapmak.
(DSIIs.564)
- baş olmamak** : Bir işi bir sonuca bağlayamamak. (DS II s.564)
- baş olmamak** : Bitirememek, bitmemek. (DS XII s.4448)
- baş öğretmek** : Hayvan terbiye etmek, alıştırmak. (DS II s.564)
- baş övmek, baş öğmek** : Geline, oğlan evinde çalgıcılar ve yenge tarafından öğütlü sözler söyleme töreni. (DS II s.564)
- başsağ etmek** : 1.Tahıl ve meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan döküntüleri toplamak. (DS II s.565)
- başsağ étme** : Başak toplama, biriktirme. (DS XII s.4448)
- başsak atlamak** : Tahıl ve meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan döküntüleri toplamak. (DS II s.565)
- başsak düzmek** : Ekin başak vermeye başlamak. (DS XII s.4448)
- başsak etmek** : Tahıl ve meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan döküntüleri toplamak (DS II s.565)
- başsak toplamak** : Tahıl ve meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan döküntüleri toplamak (DS II s.565)
- başsak yapmak** : Tahıl ve meyveleri devşirdikten sonra geriye kalan döküntüleri toplamak (DS II s.565)
- başta gavak yilleri esmek:** Toyca hülyalar beslemek, başında kavak yeli esmek.
(DS II s.565)
- baş tapmağ** : Başa kakmak, yapılan iyiliği yüzüne vurarak birini incitmek.(DS II s.566)
- baş tapmak** : Bir kimsenin aleyhinde konuşmak, dedikodusunu yapmak.(DS II s.566)

- baş toplamak** : Soğan gibi bitkilerin baş kısmı büyümek (DS II s. 566)
- baş tutmak** : Aracılık etmek (DS II s. 566)
- baş vēmek** : 1.Ekin başak vermeye başlamak.,2.Çıban, olgunlaşmak.
(DS XII s. 4448)
- baş vermek I** : Alım satımda veya değişimde üste bir şey vermek.
(DS II s. 567)
- baş vermek II** : 1. Çıban olgunlaşmak. 2. Tohum filizlenip toprak üstüne çıkmak. 3. Buğday başak tutmaya başlamak. 4. Baharda asma veya omçanın fazla dallarını keserek üzüm yapacak çubukları bırakmak. (DS II s. 567)
- baş vermek III** : Kayığın burnunu dalgalara çevirmek (DS II s. 567)
- baş virmek** : Artmak, üstüne koymak, çoğalmak (DS II s. 567)
- baş vurmağ** : Birinin halini, hatırını sormak, ziyaretine gitmek
(DS II s. 567)
- baş vurmak I** : Fazla gelmek (DS II s. 567)
- baş vurmak II** : Yüksek bir yerden balıklama denize atlamak.
(DS II s. 567)
- baş vurmak III** : Akıl danışmak. (DS II s. 567)
- baş yapmak I** : Çıban haline getirmek (mecazen) mübalağa etmek
(DS II s. 567)
- baş yapmak II** : Gelin başı süslemek.(DS II s. 567)
- baş yazmak** : Saç taramak. (DS II s. 567)
- baş yimek** : Ölümüne sebep olmak. (DS II s. 567)
- batık olmak** : Kirlenmek, pislenmek. (DS II s. 570)
- bayan etmek** : Anlatmak (DS II s. 578)
- bayım bayım bayılmak:** Sık sık bayılmak. (DS II s. 580)
- bayım bayım bayılmak:** 1. Çok gülmek, katılmak., 2. Yüreği çarpmak, bayılacak gibi olmak. (DS XII s.4450)
- bayıra sarmak** : 1. Bayıra çıkmaya başlamak, bayıra çıkmak.2. Zorluğa uğramak, sarpa sarmak (DS II s. 580)
- bayır bayır bayılmak** : 1.Susamak, ağzı kurumak.,2.Acı, üzüntü duymak, içi yanmak. (DS XII s. 4450)

- bayıra sarmak** : 1.Yokuş yukarı çıkmak.,2. Bir işte güçlük çıkmak
(DS XII s. 4450)
- bayıvermek** : Kabul etmek, razı olmak (DS II s. 580)
- bay olmak** : Zenginleşmek, zengin olmak.(DS II s. 583)
- bayrak açmak** : Yüz bulup şıarmak. (DS II s. 583)
- bayrak dikmek** : Bütün ekinleri biçip, geriye bir tutam ekin bırakmak.
(DS II s. 583)
- bayrambeyi olmak** : Midesi bozulmak, ishal olmak (DS II s. 584)
- bayramcık olmak** : Bayram ziyafetlerinde çok yemek yiyip şişmek.
(DS II s. 584)
- bay vermek** : Bir acıya tahammül etmek, katlanmak, dayanmak
(DS II s. 585)
- bay virmek** : Bir acıya tahammül etmek, katlanmak, dayanmak
(DS II s. 585)
- bâz açmak** : Bağ, kavun, karpuz gibi bitkilerin köklerini çukurlaştırmak
(DS II s. 585)
- bazarlığı bişirmek** : Alışverişte anlaşma yapmak (daha çok cinsî anlaşmalarda)
(DS II s. 586)
- bazarlığı bişirmek** : Pazarlıkta anlaşmak.(DS XII s. 4450)
- bazı dutmak** : Hamuru birer ekmeklik parçalara bölerek elde topaç
yapmak. (DS II s. 587)
- bedal dökmek** : Gelinlerin yüzüne süs yapmak. (DS II s. 594)
- begetmek** : Kapatmak, tıkamak, örtmek. (DS II s. 597)
- beğ olmak** : Midesi bozulmak, ishal olmak (DS II s. 598)
- beh etmek** : Korkutmak için beh kelimesini hızlı söylemek.
(DS II s. 599)
- behriman olmak** : Zengin olmak (alay olarak kullanılır). (DS II s. 599)
- beh sürmek** : Herhangi bir şeyin fiyatını biçmek, değerini söylemek.
(DS II s. 599)
- béh vermek** : Bir şeyi satın alırken önceden bir miktar para vermek.
(DS II s. 600)
- beketmek I** : Kapatmak, tıkamak, örtmek. (DS II s. 601)

beketmek II	: Sağlamlılaştırmak, pekiştirmek, sıkılaştırmak, sertleştirmek, katılaştırmak. (DS II s. 602)
beketmek III	: Hapsetmek. (DS II s. 602)
beketmek IV	: Kapatmak, tıkamak, örtmek. (DS II s. 602)
beketmek V	: Akar suyu kesmek. (DS II s. 602)
beketmek	: Kapatmak, örtmek. (DS XII s. 4451)
bek gomak I	: Özel im koymak. (DS XII s. 4451)
bek gomak II	: Çok üzölmek, gücenmek, içine atmak.(DS XII s.4451)
bekitmek I	: Kapatmak, tıkamak, örtmek. (DS II s. 603)
bekitmek II	: 1. Kapatmak, tıkamak, örtmek. 2. Kuşatmak çevirmek. (DS II s. 603)
bekitmek III	: Bir yere gözcü dikmek, nöbetçi koymak (DS II s. 603)
bekitmek IV	: Vurmak.(DS II s. 603)
bekitmek	: Sağlamlılaştırmak, pekitmek. (DS XII s.4451)
bek olmak	: Hasta ağırlaşmak (DS II s. 604)
bek olmak	: Çok sık olmak. (DS XII s.4452)
bel basmak	: İşaret koymak, işaretleme. (DS II s. 607)
bel bel etmek	: İşaret koymak, işaretleme. (DS II s. 607)
bel çıkmak	: Desteklemek, yardım etmek (DS II s. 607)
belden inmek	: Dölü olmak. (DS II s. 608)
bélden yénmek	: Dölü olmak. (DS II s. 608)
bél depmek	: Bel ile çalışmak, bel belleme. (DS II s. 608)
bel depmék	: Bel ile toprağı kazmak. (DS XII s.4452)
béle gitmek	: Bel işçiliğine, bel ile çalışmaya gitmek. (DS II s. 608)
belek bırakmak	: Gelin ya da güveye armağan vermek. (DS XII s.4452)
belen olmak	: 1.Havale hastalığına tutulmak, havale gelmek., 2. Uyurgezer olmak. (DS II s. 613)
beleñ olmak	: Şaşkınlık, korku nedeniyle anlamsız davranışlarda bulunmak. (DS XII s. 4452)
belere kalmak I	: Ansızın korkmak, korku ile bakakalmak, gözlerini açıp bakakalmak (DS II s. 614)
belere kalmak II	: Çocuk ağlarken nefes alamaz hale gelmek. (DS II s. 614)

- belere kalmak III** : Gözler hastalıktan, zayıflıktan iyice irileşmek. (DSII s.614)
- belergöz etmek** : Şaşkına döndürmek. (DS II s. 614)
- belergöz olmak** : Şaşkına dönmek, ne yapacağım bilmez hale gelmek.
(DS II s. 614)
- belerip kalmak** : Ansızın korkmak, korku ile bakakalmak, gözlerini açıp bakakalmak (DS II s. 614)
- bel etmek** : İşaret koymak, işaretlemek. (DS II s. 615)
- bel etmek** : 1. Belli etmek, im koymak, 2.Ortaya çıkarmak.
(DS XII s. 4452)
- belevurt etmek** : Ölçüp karşılaştırmak. (DS II s. 616)
- belevürt etmek** : Ölçüp karşılaştırmak. (DS II s. 616)
- bel getirmek** : Meniyi indirmek. (DS II s. 616)
- beli açılmak** : Sık sık aybaşı olup, çocuk tutamamak.(DS II s. 617)
- beli ayrılmak, beli bıkını ayrılmak** : Fazla iş yaparak, halsiz, bitkin düşmek
(DS II s. 617)
- beli ayrılmak** : Beli çok ağrımak. (DS XII s.4452)
- beli bek olmak** : Güveni olmak (DS II s. 617)
- beli bek olmak** : Birine inanmak, güvenmek. (DS XII s.4452)
- beli çökertmek** : Kamburlaştırmak (DS II s. 617)
- belini almak** : Belini doğrultup yerinden kalkabilmek ve sendelemeden yürüyebilmek (DS II s. 618)
- belini alamamak** : İş yapamamak, dolaşamamak (sağlıksızlık nedeniyle).
(DS XII s.4453)
- belini çekmek** : Sık sık aybaşı olan kadınların beline zift yakısı, veya günlükle rakı sürülen kalınca bir kâğıdı yapıştırıp sımsıkı bağlamak. (DS II s. 618)
- belini getirmek** : Meniyi indirmek (DS II s. 618)
- belini getirmek** : Meniyi akıtmak. (DS XII s.4453)
- beli perk olmak** : Güveni olmak (DS II s. 620)
- beli salınmak** : Beli çıkmak (DS II s. 620)
- beli savak olmak** : Beli tutmamak, incinmek (DS II s. 620)

- bel kesmek** : Dağ geçitlerinde yolcuların önüne geçip soygunculuk etmek.(DS II s.620)
- bel koymak** : İşaret koymak, işaretlemek. (DS II s. 620)
- bellâluk etmek** : Ukalâlık etmek, can sıkmak. (DS II s. 621)
- bellik gomak** : İz, im koymak. (DS XII s.4453)
- beli göşmek** : 1. Yoksullaşmak., 2. Acıdan ya da hastalıktan gücünü yitirmek. (DS XII s. 4452)
- bellek koymak** : İşaret koymak, işaretlemek. (DS II s. 621)
- belletmek I** : Belli etmek, açığa vurmak. (DS II s. 622)
- belletmek II** : Öğretmek. (DS II s. 622)
- belletmek III** : Ayakkabı pençeleltirmek. (DS II s. 622)
- belletmek IV** : Bel ile toprağı altüst ettirmek. (DS II s. 622)
- bellilik etmek** : İşaret koymak, işaretlemek (DS II s. 623)
- bel salmak I** : Hayvan, üstündeki yükün ağırlığını çekemeyerek belini aşağı sarkıtmak (DS II s. 624)
- bel salmak II** : Gevşemek, tavsamak (DS II s. 624)
- bel vëmek I** : Direk, kiriş, duvar vb. nesnelere ortadan esnemek, eğrilmek.(DS XII s.4453)
- bel vëmek II** : 1. Kendini işe vermek, sıkı sarılmak. 2. İşe yardım etmek, desteklemek. (DS XII s. 4453)
- bél vérmah** : Desteklemek, yardım etmek (DS II s. 624)
- bel vermek, bél vérmek I:** 1. Desteklemek, yardım etmek., 2. Yardım etmeye söz vermek., 3. Bir işde büyük bir gayretle çalışmak.,4. İş yolunda gitmemek. (DS II s. 624)
- bel vermek II** : Kadın erkeğe teslim olmak. (DS II s. 624)
- bel yapmak** : İşaret koymak, işaretlemek. (DS II s. 624)
- benbenlik taslamak** : Kendini beğenmek, gururlanmak. (DS II s. 626)
- bend bağlamak** : Su benti yapmak. (DS II s. 626)
- ben düşmek, beñ düşmek (I):** Meyve, en çok üzüm olgunlaşmaya başlamak. (DS II s. 627)
- beñ düşmek, ben düşmek (II):** Saçta, sakalda beyazlık, ak belirmek.(DS II s.627)

- benek düşmek** : Meyve, en çok üzüm olgunlaşmaya başlamak.
(DS II s. 627)
- benetmek** : Belli etmek, açığa vurmak. (DS II s. 627)
- beng düşmek** : Meyve, en çok üzüm olgunlaşmaya başlamak.
(DS II s. 628)
- bengi etmek** : Ürkütmek, korkutmak, şaşırtmak. (DS II s. 628)
- bendgildek olmak** : Şaşkınlıkla karışık korku duymak, irkilmek, ürkmek, uykudan sıçrayarak korku ile uyanmak, afallamak, şaşırmak.(DS II s.628)
- bengir bengir benilemek** : Acı ile bağırarak. (DS II s. 628)
- bennik çıkmak** : Başkasının malına sahip çıkmak, tapulamak., Meyve, en çok üzüm olgunlaşmaya başlamak.(DS XII s.4454)
- ben sen etmek** : Tartışmak. (DS II s. 630)
- ben vermek** : Kuş yavrusunu beslemek. (DS II s. 630)
- berbeyit yatmak** : Hastalık dolayısıyla baygın ve sessiz yatmak.
(DS II s. 631)
- berçin etmek** : Perçinlemek. (DS II s. 631)
- bere sürmek** : Koyunu sağdırmak için sağıcıya götürmek
(DS II s. 633)
- berhay etmek** : Feryat etmek, acı acı bağırarak. (DS II s. 634)
- beri almak** : Geri çevirmek (hayvanlar için kullanılır).(DS II s. 634)
- beri bekmez etmek** : Bir işi şöyle böyle, az çok düzene koymak.
(DS II s. 634)
- beri dönmek** : Hasta biraz iyileşmek. (DS II s. 634)
- beri etmek** : Geri çevirmek, bu tarafa döndürmek, yakına getirmek
(DS II s. 634)
- beri eylemek** : Geri çevirmek, bu tarafa döndürmek, yakına getirmek.
(DS II s. 635)
- beri vermek** : Yakına vermek (DS II s. 635)
- berkedek düşmek** : Şaşkınlıkla karışık korku duymak, irkilmek, ürkmek, uykudan sıçrayarak korku ile uyanmak, afallamak, şaşırmak. (DS II s. 635)

berketmek I	: Kapatmak, tıkmak, örtmek. (DS II s. 635)
berketmek II	: Sağlamlaştırmak, pekiştirmek, sıkılaştırmak, sertleştirmek, katılaştırmak. (DS II s. 635)
besde gitmek	: Bahse girişmek, iddiaya tutuşmak. (DS II s. 638)
bese girmek	: Bahse girişmek, iddiaya tutuşmak. (DS II s. 638)
beskitmek	: Vurmak.(DS II s. 640)
best atışmak	: Bahse girişmek, iddiaya tutuşmak (DS II s. 640)
best çekişmek	: Bahse girişmek, iddiaya tutuşmak (DS II s. 640)
beste girmek	: Bahse girişmek, iddiaya tutuşmak. (DS II s. 640)
beste gonusmak	: Bahse girişmek, iddiaya tutuşmak (DS II s. 641)
bestil etmek	: Çok dövmek, pestilini çıkarmak. (DS II s. 642)
bestiriği çıkmak	: İşe yaramaz hale gelmek (DS II s. 642)
bestiriğini çıkarmak	: Çok dövmek, pestilini çıkarmak. (DS II s. 642)
beşaret etmek	: Başarmak, becermek. (DS II s. 642)
beşik düşmek	: Güreşte iki pehlivan berabere kalmak. (DSII s.643)
beşik görmek	: Kızın babası doğan ilk torununa hediye almak. (DS II s. 643)
beşik kertmek	: Beşikte iken kız ve oğlan çocuklarını nişanlamak. (DS II s. 643)
beşir etmek	: Başarmak, becermek (DS II s. 644)
beşiş etmek	: Başarmak, becermek (DS II s. 644)
beşlik bozmak	: Dereden tepeden konuşmak. (DS II s. 645)
bete gitmek, beté gitmek	: Fenasına gitmek, beğenmemek. (DS II s. 645)
beterine karmak	: Daha fena olmak (ilenç) (DS II s. 646)
béterine garmak	: Daha kötü durumlara düşmek (ilenç). (DS XII s. 4455)
betetmek	: Utandırmak, küçük düşürmek. (DS II s. 646)
betine gitmek	: 1. Tasalanmak.2. Hoşuna gitmek. (DS II s. 646)
betnamıs etmek	: Namusuna leke getirmek. (DS II s. 646)
bet tutmak	: Bendin su akıtan yerlerini kapatmak, onarmak. (DS XII s. 4455)
betümbetmez konuşmak	:Abuk sabuk, saçma sapan konuşmak.(DS II s. 646)

beyabur etmek	: Rezil etmek. (DS II s. 646)
beyinden itmek	: Sersemleştirmek, şuurunu kaybettirmek.(DS II s. 647)
beyinden olmak	: Gürültü, patırtıdan sersemleşmek. (DS II s. 647)
bey koymak	: Bir şeyi satın alırken önceden bir miktar para vermek (DS II s. 648)
beyliğe çıkmak	: Hayvan, tarla, her hangi bir eşya sahipsiz kalarak devlet tarafından satılığa çıkmak (İlenç olarak kullanılır) (DS II s. 648)
béyni gıcullanmak	: 1. Anlamak, sezmek.2. Aklı karışmak, kuşkulanmak. (DS XII s. 4455)
beyni gijillenmek	: Akılsız, aptal Aldı karışmak (DS II s. 648)
beynine girmek	: Canını sıkmak. (DS II s. 648)
beynin gapağı atmak	: Hiddetini yenememek, öfkesini açığa vurmak, şiddetle öfkelenmek. (DS II s. 648)
béyninin gapağı atmak	: Tepesi atmak, çok kızmak. (DS XII s.4455)
beynin kapağı atmak	: Hiddetini yenememek, öfkesini açığa vurmak, şiddetle öfkelenmek. (DS II s. 648)
bey olmak	: Midesi bozulmak, ishal olmak (DS II s. 648)
béysélés yatmak	: Suçüstü yakalanınca lüzum üzerine soruşuz sualsiz hapisanede yatmak.(DS II s. 648)
beytambala, beytembala kalmak	:Hayırsız, uğursuz. Yok olmak, ölmek (İlenç). (DS II s. 648)
bez ağartmak	: El tezgâhında dokunan ipek bezi, rengini açmak üzere inek pisliğine yatırmak. (DS II s. 649)
bez çözmek	: İpliği kalemlerle eriş haline getirmek. (DSII s.649)
beze basmak	: Ekmeğin yağda kızartılması ile yapılan bir çeşit yemek (DS II s. 650)
beze çevirmek	: Hamuru beze halinde toparlamak. (DS II s. 650)
bezele almak	: Hamuru, beze denilen küçük parçalara ayırmak. (DS II s. 650)
bezemek çevirmek	: Yufka haurunu yavaş yavaş açmak.(DS II s. 651)

- bezeme yapmak** : Bir çeşit kocakarı ilâcı ile hastalığı tedavi etmek.
(DS II s. 651)
- bezeneğine basmak** : Ekmeğin yağda kızartılması ile yapılan bir çeşit yemek.
(DS II s. 651)
- bezetmek** : Bir çeşit deri hastalığını iyileştirdiğine inanılan, ocak denilen kimselere em, toprak vb. nesnelere sürdürmek.
(DS XII s. 4456)
- bezi almak** : Hamuru, beze denilen küçük parçalara ayırmak.
(DS II s. 652)
- bıh etmek** : Kesmek (çocuk dilinde). (DS XII s. 4457)
- bıcı bıcı bitmek** : Yediği yaramak, şişmanlamak. (DS II s. 654)
- bıcırlığı çıkmak** : Çok olmuş yemiş parçalanmak, içi dışına çıkmak.
(DS II s. 655)
- bıcık bıcık olmak** : Çatlamak, ayrılmak. (DS II s. 655)
- bıçak bıçak olmak** : Bir yeri sancımak. (DS II s. 655)
- bıçak çekme** : Derinin şamadan (köpek pisliği ile banyo) sonra yüz tarafından bıçaklanıp ince kıllarının alınması.
(DS II s. 655)
- bıdı bıdı etmek** : Kendi kendine konuşmak, mırıldanmak, homurdanmak, söylenmek fısıldamak. (DS II s. 659)
- bıdı bıdı konuşmak** : Kendi kendine konuşmak, mırıldanmak, homurdanmak, söylenmek fısıldamak. (DS II s. 659)
- bıdıl bıdıl konuşmak** : İki kişi hafif sesle konuşmak. (DS II s. 660)
- bıdır bıdır etmek** : 1. Kendi kendine konuşmak, mırıldanmak, homurdanmak, söylenmek fısıldamak, 2. Mırıldanmak, anlaşılmayacak biçimde konuşmak (DS II s. 660)
- bıdır bıdır etmek** : Mırıldanmak, anlaşılmayacak biçimde konuşmak.
(DS XII s. 4456)
- bıdırıvermek** : Ağız kavgası yapmak, atışmak. (DS II s. 661)
- bığır bığır bitmek** : 1. Çok şişmanlamak., 2. Bitki yerden çok fişkırmak.
(DS II s. 662)
- bıh etmek** : Kesmek (Çocuk dilinde). (DS II s. 663)

bıh itmek	: Kesmek (Çocuk dilinde). (DS II s. 663)
bık etmek	: Kesmek (Çocuk dilinde). (DS II s. 663)
bıldır bıldır etmek	: Şişman kadın ve erkeğin veya besili hayvanların vücudu yürüyüş sırasında titremek, et titremek. (DS II s. 664)
bılh bılh etmek	: İçi su dolup yumuşamak. (DS II s. 665)
bılk bılk etmek, oynamak:	İltihap su dolmak, yumuşamak, çürümek.(DS II s. 665)
bıllık bıllık etmek	: İltihap su dolmak, yumuşamak, çürümek.(DSII s.667)
bıllım bıllım etmek	: İltihap su dolmak, yumuşamak, çürümek (DSII s.667)
bıllık tutma	: Tutulan şeyin hangi elde olduğunu bulma oyunu. (DS II s. 667)
bırav etmek	: Önem vermek, yanaşmak. (DS II s. 667)
bıtır olmak	: Gamsızlaşmak, arsızlaşmak (DS II s. 672)
bızığı dızıkamak	: Sıkılmak, sıkışmak, bunalmak (DS II s. 675)
bızık basmak	: Parmak atmak. (DS II s. 675)
bızık bızık olmak	: Sinmek, kaçacak delik aramak, paniğe uğramak. (DS II s. 675)
bızık etmek	: İşemek. (DS II s. 676)
bibiş etmek	: İşemek. (DS II s. 678)
biceğinde doğurmak	: İnek iki yaşında veya daha önce doğurmak. (DS II s. 679)
bicin etmek	: Tırmalamak. (DS II s. 682)
biçim almak	: Uygun düşmek, yakışmak. (DS II s. 683)
biçim almak	: Uygun olmak, yakışmak. (DS XII s.4458)
biçimine gelmek	: Uygun düşmek, yakışmak (DS II s. 683)
biçimine getirmek	: 1.Dengine getirmek, uygun düşürmek., 2. Kıstırmak, yakalamak. (DS II s. 683)
biçimine getirmek	: Yerine, zamanına uygun getirmek. (DS XII s. 4458)
bijar etmek	: Budamak. (DS II s. 689)
bilek boşandırma	: Yürürken tökezleme (at hakkında). (DS II s. 691)
bilezik yapma	: Harmana gelen sapı döşek etrafında bilezik biçiminde yığma. (DS II s. 692)

bire bire yapmak	: 'Bire vur ha' diye gürültü yaparak mal kaçırmak (DS II s. 699)
bir hoş olmak	: Tuhaflaşmak, şaşırarak, üzüntüden eli ayağı kesilmek. (DS II s. 701)
bir şeysinmemek	: Önemsememek, aldırmamak. (DS XII s.4460)
bitevür olmak	: Tuhaflaşmak. (DS II s. 709)
bitini şişirmek	: Şımartmak, nazlandırmak. (DS II s. 711)
biti şişmek	: Nazlanmak, şımartmak. (DS II s. 711)
bizik etmek	: İşemek. (DS II s. 714)
bocik burmak	: Küsmek. (DS II s. 716)
boğa gitme	: Yiyecek bir şey olarak baş sağlığına gitme. (DS II s. 722)
boğayı savmak	: Boğaya gelmek, inekler (çiftleşmek için boğa istemek.) (DS II s. 726)
boğaza çalmak	: Değirmen taşının kasnağı un biriktirmek. (DS II s. 726)
boğaz açmak	: Bitki diplerindeki toprağı gevşetmek. (DS II s. 726)
boğaza durmak	: Kötü sözlerle karşısındakini kırmak, kızdırmak. (DS II s. 726)
boğaza girmek	: Değirmende buğdayı değirmen sepetine boşaltmak, sıra almak. (DS II s. 726)
boğaz çekmek I	: Hava akımı yapmak. (DS II s. 727)
boğaz çekmek II	: Boğaz bir insan tarafından sıvazlanmak. (DS II s. 727)
boğaz doldurma	: Mısır, kabak gibi bitkilerin diplerini çapalayarak toprakla doldurma. (DS II s. 727)
boğaz düşmek	: Bademcikler şişip boğaz ağrımak. (DS II s. 727)
boğaz geçmek I	: Söz vermek. (DS II s. 727)
boğaz geçmek II	: Değirmende taşı döndüren milin çevresi delinerek, tahıl çark evine akmak. (DS II s. 727)
boğazı geçmek	: Değirmende taşı döndüren milin çevresi delinerek, tahıl çark evine akmak. (DS II s. 727)
boğazını açmak	: Bitki diplerindeki toprağı gevşetmek. (DS II s. 727)

- boğazını kazımak** : Zorla tükürmek. (DS II s.727)
- boğaz inmek** : Bademcikler şişip boğaz ağrımak (DS II s.727)
- boğaz verme** : Sebzeleri çapalama. (DS II s.728)
- boğ çırpma** : Bağ budamak. (DS II s.728)
- boğra sarmak** : Sevgisi gönülde olmak, severek içten sarmak.
(DS II s.729)
- boğrını çekmek** : Üzülmek. (DS II s.730)
- boğuma kalkmak** : Boy vermek, topraktan kalkmak (ekin). (DS II s.730)
- boğum bağlamak, boğum vermek** : Ekin başak tutmak. (DS II s.730)
- boğ vurmak** : Suyun önüne bent yapıp toplanmasını sağlamak, göl haline getirmek. (DS II s.731)
- bohçasını atmak** : Kız tarafı nişandan vazgeçip, hediyeleri geri göndermek.
(DS II s.732)
- boka basmak** : Belâya çatmak, suç işlemek. (DS II s.732)
- bok bulaşmak** : Üstüne suç atılmak. (DS II s.732)
- bok hark etmek** : Bir eşyanın kıymetini bilmemek, bozmak, kırmak.
(DS II s.732)
- boksu düşmek** : Ayıbının meydana çıkmasından utanmak.(DS II s.733)
- boktan boka sokmak** : Aşağılamak, sözle küçük düşürmek. (DS II s.733)
- bokunu çıkarmak** : Kötü hareketlerde aşırı gitmek, sözle kötü bir sonuç meydana getirmek. (DS II s.733)
- bokunu çomaklamak** : Gereğinden çok alçak gönüllülük göstermek. (DS II s.733)
- bokunu yimek** : Birinin tarafını tutmak, birini korumak. (DS II s.734)
- boncilos étmek,boncillos etmek** : Baş eğmek. (DS II s.736)
- boncuk açmak** : Mahya kurarken iki kandilli iplerin arasına boş bir ip koymak.(DS II s.736)
- bor bağlamak** : Kir tutmak, kirlenmek, kireç tutmak.(DS II s.739)
- bor bırakma** : Tarlayı sürüp boş bırakma. (DS II s.739)
- borcunu harcını bilmek:** Hesaplı, dürüst olmak, ödeyemeyeceği borç altına girmemek. (DS II s.740)
- boş bulunmak** : 1.Uyanık olmamak, aymaz durumda avlanmak.,2.Ağızdan söz çıkmak, istemeden söylemiş bulunmak. (DSXII s.4463)

- boşa çalmak** : Boyca gelişmemiş ekinleri sadece kesmek amacıyla tırpanla biçmek. (DS II s. 743)
- boşuna almak, boşuna almak** : Alay etmek. (DS II s. 743)
- boşunu silmek** : Niyetini anlamak için söyletmek, konuşturmak. (DSII s.743)
- boycuş etmek** : Hayvan yemi olarak kullanmak için yaprak koparmak. (DS II s. 745)
- boylam boylam aramak**: Karış karış her yanı aramak. (DS XII s.4463)
- boynunu vurmak** : Budamak, yaşlı kütüğü tepesinden kesmek.(DSII s.746)
- boyu batmak** : Ölmek. (DS II s. 747)
- boyu boyarlı olmak** : Ölmek. (DS II s. 747)
- boyunda olmak** : Çocuk ana karnında olmak. (DS II s. 747)
- boyun gırmak** : Boyun bükmek, emir dinlemek. (DS II s. 748)
- boyun olmağ, boyun olmak I** : Kefil olmak. (DS II s. 748)
- boyun olmak II** : Kendini bir işe vermek.(DS II s. 748)
- boyun vérmek** : 1.Yardım yapmaya söz vermek.,2.Kefil olmak. (DSII s.748)
- boy vermek** : Felakete dayanmak. (DS II s. 748)
- boza etmek** : Utandırmak. (DS II s. 748)
- bozatmak** : Gözün renkli kısmında beyaz bir leke meydana gelmek. (DS II s. 750)
- boz düşmek** :1.Göz bebeğinde leke olmak.,2. Hayvanın gözüne perde inmek. (DS II s. 750)
- bozguna düşmek** : İshal olmak. (DS II s. 751)
- bozmalılık yapmak** : Arayı bozmak, pazarlığı bozmak, sözden caymak, caydırmak. (DS II s. 752)
- böceği sönmek** : Gücü tükenmek, umutsuz kalmak. (DS II s. 754)
- böcü tutmak** : İpek böceği beslemek. (DS II s. 757)
- bögelek tutmak** : Sığırlar sinekten rahatsız olarak koşmak. (DS II s. 758)
- bögeleğe tutulmak** : Sığır bögelek tarafından rahatsız edilmek, ısırılmak. (DS II s. 759)

- bögelek tutmak** : Sığır bögelek tarafından rahatsız edilmek, ısırılmak.
(DS II s. 761)
- böğrü böğrü geçmek** : Açlıktan zayıflamak. (DS II s. 765)
- bökelegi tutmak** : Babaları tutmak. (DS II s. 767)
- böktelek olmak** : Tavşanlar çiftleşeceği zaman bir araya gelmek.(DSII s.767)
- böngence ağlamak** : Birdenbire ağlamak. (DS II s. 769)
- börke basma** : Kaçma. (DS II s. 770)
- börk kapmak** : Kur'andan bir cüz bitirince, çocuğun başından başlığını kapıp babasına götürmek. (DS II s. 770)
- bört itmek** : Az haşlamak. (DS II s. 770)
- buğarsak olmak** : Boğaya gelmek, inekler (çiftleşmek için boğa istemek.)
(DS II s. 779)
- büğaya gelmek** : Boğaya gelmek, inekler (çiftleşmek için boğa istemek.)
(DS II s. 779)
- buğ verme** : Halk arasında, bazı hastalıkları iyileştirmede kullanılan yol.
(DS II s. 781)
- buğuz etmek** : Kırgınlığı sözle belirtmek, sitem etmek. (DS XII s.4465)
- bukeletmek** : Güreşte, dövüşte güç durumda bırakmak. (DS II s. 784)
- buldumcuk olmak I** : Ne olduğunu şaşırarak, görmemişlik yapmak.
(DS II s. 787)
- buldumcuk olmak II** : Yiten, unutulmuş şey birden akla gelmek. (DS II s. 788)
- bulk bulk etmek** : Oynamak, katı bir şey sıvı gibi oynamak. (DS II s. 789)
- bulup bucurmak** : Bulup buluşturmak (DS II s. 790)
- bulup bulşurmak** : Bulup buluşturmak (DS II s. 790)
- bulup buşurmak** : Bulup buluşturmak. (DS II s. 790)
- bulup da bursalamak** : Bulduğunu beğenmemek. (DS II s. 790)
- bulup da bulsurmak** : Bulduğunu beğenmemek. (DS II s. 790)
- bunelek dutmak** : Sığır bögelek tarafından rahatsız edilmek, ısırılmak
(DS II s. 792)
- buñk buñk bungümek:** Kaynak, yerden fıkır fıkır çıkmak. (DS II s. 793)
- bunnu yillenmek** : Cinsel isteklerle kendini bazı aşırı heveslere kaptırmak.
(DS II s. 793)

- bunnu böyüme** : Burnu büyüme. (DS II s. 794)
- buñuna burmak** : Fırsattan faydalanarak daraltmak. (DS II s. 794)
- buñuna busmak** : Olmayacak bir şeyi yaptırmak için ısrar etmek.
(DS II s. 794)
- buñuna gısmak** : Fırsattan faydalanarak daraltmak. (DS II s. 794)
- burbur bunalmak** : Çok bunalmak. (DS II s. 794)
- burcu bulanmak** : Dayanma gücünü yitirmek, ağlayacak duruma düşmek.
(DS II s. 795)
- burgaçlık etmek** : Yan çizmek, aykırı hareket etmek. (DS II s. 797)
- burğalaç yapmak** : Arabanın yükünü sıkıştırmak için sarılan urgana gergi vermek. (DS II s. 798)
- burma bükme** : Yonca, çayır gibi otları yaşken bükerek kurutup, kışa hazırlamak.(DS II s. 801)
- burnuna girmek** : Tehdit için söylenir. (DS II s. 801)
- burnunu eğme** : Darılmak, gücenmek (DS II s. 801)
- burun atmak** : Burun temizlemek. (DS II s. 803)
- burun çalma** : At ve eşeğin hızlı soluması. (DS II s. 803)
- burun etme** : Darılmak, gücenmek. (DS II s. 803)
- burun gırın etme** : Birbirine karşı küskünlüğünü belli etmek. (DS II s. 803)
- burun gırın itme** : 1. Güçlük çıkarıp işten kaçmak., 2. Beğenmediğini belli etmek. (DS II s. 803)
- burun gıvırmak** : Önem vermediğini, burnunu kıvrırarak açıkça belirtmek: Her şeye burun gıvırıp duruyor.(DS II s.803)
- burunu yel almağ** : At şahlanmak, delileşmek.(DS II s. 805)
- busak olmak** : Boğaya gelmek, inekler (çiftleşmek için boğa istemek.)
(DS II s. 806)
- bus bus bunaltmak** : Kızdırmak, canından bıktırmak. (DS XII s. 4466)
- buyuru gelme** : Buyurmak, emretmek. (DS II s. 809)
- buyuruñ itme** : İyi karşılamak, kapıdan karşılamak. (DS II s. 809)
- buz çalmak** : Patinaj yapmak. (DS II s. 810)
- buz düşmesi** : Buz çözülmesi, erimesi. (DS II s. 810)
- buz sırpmah, buz sırpmak** : Buz üstünde kaymak. (DS II s. 811)

- bügetmek** : Su akıntısı önünde çörçöp toplanmak, gölcükler yapmak.
(DS II s. 813)
- büğelek tutmak** : Sığır böğelek tarafından rahatsız edilmek, ısırılmak
(DS II s. 813)
- büğülek tutmak** : Sığır böğelek tarafından rahatsız edilmek, ısırılmak.
(DS II s. 814)
- bükek olmak** : Tavşanlar çiftleşeceği zaman bir araya gelmek. (DS II s. 817)
- bükelek tutmak** : Sığır böğelek tarafından rahatsız edilmek, ısırılmak
(DSII s. 817)
- bünelek tutma** : Sığırlar, sıcaktan sağa sola kaçışma. (DS XII s. 4467)
- bünelek tutmak** : Sığır böğelek tarafından rahatsız edilmek, ısırılmak
(DSII s. 822)
- büngül büngül çıkmak**: Su topraktan kaynamak. (DS II s. 823)
- bürcü bürcü kokmak** : Özlemek. (DS II s. 824)
- bürketmek** : Terledikten sonra soğuk alarak bel damarları sertleşmek.
(DS II s. 827)
- büvelek tutmak** : Sığır böğelek tarafından rahatsız edilmek, ısırılmak
(DS II s. 830)
- büzzük devirmek** : Yan yatmak. (DS II s. 835)

-C-

- cabul olmak** : Bolluğa kavuşmak. (DS III s.839)
- cacığını çıkarmak** : Berbat etmek, ezmek. (DS III s.839)
- caga satmak** : Caka satmak. (DS III s.840)
- caga satmak** : Gösteriş yapmak. (DS XII s.4469)
- cağ çekmek** : Karnını doyurmak. (DS III s.843)
- cağ etmek** : Kırıp dağıtmak. (DS III s.843)
- cağ olmak** : Parçalanmak. (DS III s.846)
- cahil etmek** : Ziyan etmek. (DS III s.846)
- cakır cakır etmek** : Para, zincir, çakıltaşı gibi cisimler birbirine çarparak ses çıkarmak, şakırdamak. (DS III s.849)
- cal cul etmek** : Gürültü etmek. (DS III s.850)
- calkasan olmak** : Fazla gevşeyip sulanmak. (DS III s.852)
- camağ bağlamağ** : Yosun tutmak. (DS III s.853)
- cambul cumbul yemek**: Beceriksizce yemek. (DS III s.853)
- cancan olmak** : Ortak olmak. (DS III s.855)
- cancikten düşme** : Dölden kesilme. (DS III s.855)
- can çekmek** : Can çekişmek. (DS III s.855)
- cangıldak aktarmak**: Suyu yahut sulu bir şeyi birden boşaltmak. (DS III s.856)
- cangıldak su etmek**: Fazla sulandırmak. (DS III s.857)
- cangırtıya gitmek** : Boşuboşuna ölmek. (DS III s.856)
- canı azalmak** : Sıkıntı basmak. (DS III s.856)
- canı çekilmek** : İçi sıkılmak. (DS III s.856)
- canı geçmek** : Uykuya dalmak. (DS III s.856)
- canı iliği gurulmak** : Aşırı sıkıntı vermek, sabır, tahammül bırakmamak. (DS III s.856)
- cañıl cañıl etmek** : Bir toplulukta, birinin dediğini öteki duymayacak şekilde gürültülü konuşmak. (DS III s.856)
- canı mırk mırk etmek** : Hırs ve korkuyla karışık heyecan duymak. (DS III s.857)
- canına koymak** : Haksızlıkla bir şeyi elde etmek. (DS III s.857)
- canını cebine koymak** : Ölürcesine uğraşmak. (DS III s.857)

- canıp bermek** : Işık vermek.(DS III s.857)
- canı çekişmek** : İmrenmek, istemek. (DS XII s. 4469)
- can öğüşlük vermek** : Canı rahat etmek.(DS III s.857)
- cap sıyırtmak I** : 1.Birinin arkasından konuşmak.,2. Öğünmek.
(DS III s.859)
- cap sıyırtmak II** : Çok gezmek. (DS III s.859)
- cara yetişmek** : İmdada, yardıma yetişmek. (DS III s.860)
- caraz yapmak** : Bir çift öküzle bir çift de yardımcı öküz koşmak.
(DS III s.860)
- carcar etmek** : Gevezelik etmek.(DS III s.860)
- car elemek** : Açıklamak, söylemek. (DS III s.861)
- car etmek** : Yardım istemek, yalvarmak. (DS III s.861)
- carıl carıl konuşmak** : Saygısızca gürültülü konuşmak. (DS III s.862)
- carına yetişmek** : İmdadına koşmak.(DS III s 862)
- carını atmak** : Himayesine sığınmak.(DS III s.862)
- carıs etmeğ** : 1.Usandırmak, rahatsız etmek.,2.Husyesini koparmak.
(DS III s.862)
- carıs etmek** : Utandırmak, gözönüne sermek. (DS III s.862)
- carıs olmağ** : 1.Rahatsız olmak.,2.Husyesi kopmak. (DS III s.863)
- carıs olmak** : Utanacak duruma düşmek.(DS III s.863)
- cartı kalmak** : Yanda kalmak.(DS III s.864)
- cartıl olmak** : Yorulmak, güçten düşmek, hamlaşmak.(DS III s.864)
- cartuğu çıkmak** : Ezilmek. (DS III s.864)
- car yetmek** : İşe yaramak. (DS III s.864)
- cav saymak** : Önem vermemek. (DS III s.867)
- cayetmek** : Kibir, gösteriş, caka, nispet yapmak, öğünmek.
(DS III s.868)
- cayırtı vermek** : Telâşla bağırıp çağırarak korkutmak. (DS III s.869)
- caysatmak** : Kibir, gösteriş, caka, nispet yapmak, öğünmek.
(DS III s.870)
- cebernuş olmak** : Kemik çatlamak. (DS III s.872)

- cec etmek** : 1.İri samandan buğdayı ayırmak.,2.Samanından ayrılmış taneleri kalburdan geçirerek yığmak.(DS III s.873)
- ceciği gevşemek** : 1.Ağzı sulanmak, aşırı ilgi göstermek.,2.Kuvvet ve dayanma gücü gevşemek, gönlü olmak.,3.Morali bozulmak.(DS III s.873)
- ceç görmek** : 1. Buğday yığınınını harmanda ölçmek.,2. Aşar zamanı, vergi memuru, harmanda kalan tahılı ölçtürüp kaldırılmasına izin vermek.(DS III s.874)
- cehendem olmak** : Def olup gitmek, çekilip gitmek.(DS III s.875)
- cehline çekmek** : Bir şeyin aksine gitmek. (DS III s.876)
- ceh satmak** : Caka satmak. (DS III s.876)
- celbecep olmak** : Bir kimse yüzüzlük ederek bir şey elde etmeye çalışmak. (DS III s.877)
- celbine gelmek** : Sulu yemek pişerek kıvamına gelmek. (DS III s.877)
- celbine getmek** : Aksine gitmek. (DS III s.877)
- cencen etmek** : Laf yetiştirmek. (DS III s.880)
- cene atmak** : Durum tehlikeye girmek (DS III s.881)
- cenger almak** : Oksitlenmek, paslanmak. (DS III s.882)
- cenger atmak** : Oksitlenmek, paslanmak. (DS III s.882)
- cenger çalmak** : Oksitlenmek, paslanmak. (DS III s.882)
- cengeri çıkmak** : Oksitlenmek, paslanmak. (DS III s.882)
- cenk almak** : Oksitlenmek, paslanmak. (DS III s.883)
- cenkeş olmak** : Uyku sersemi olmak. (DS III s.883)
- cepir cepir yemek** : Ağzı şapırdatarak yemek. (DS III s.883)
- cereye vermek** : Tarlayı, ekilen tohum kadar ücretle kiraya vermek. (DS III s.885)
- cer görmek** : Buğday yığınınını harmanda ölçmek. (DS III s.886)
- cerlik yapmak** : Hainlik yapmak. (DS III s.886)
- cerp çekmek** : 1.Zorlamak, mecbur tutmak.,2.Küfretmek. (DS III s.886)
- cerp etmek** : Zorlamak, mecbur tutmak.(DS III s.886)
- cevran kurmak** : Ortılığı alt üst etmek. (DS III s.887)
- cıbada kalmak I** : Ağaç, yaprağını dökerek çıplak kalmak. (DS III s.888)
- cıbada kalmak II** : Ova üzerinde yolu şaşırıp kalmak. (DS III s.888)
- cıbalığı çıkmak** : Sırılsıklam ıslanmak. (DS III s.888)

- cıbban çalmak** : El çırpmaq, alkışlamak.(DS III s.890)
- cıbdan çalmak** : El çırpmaq.(DS XII s.4470)
- cıbidı çıkmak** : Sırılıklam ıslanmak. (DS III s.890)
- cıbidığı çıkmak** : Sırılıklam ıslanmak. (DS III s.891)
- cıbil cıbil çimmek** : Yıkanmak. (DS III s.891)
- cıbil cıbil etmek** : Yıkanmak. (DS III s.891)
- cıbil cıbil olmak** : Sırılıklam ıslanmak.(DS III s.891)
- cıbıldak çıkmak** : 1. Kumarda kaybetmek., 2. Soyulmak.(DS III s.892)
- cıbıldız etmek** : Aldatmaq, göz boyamak. (DS III s.892)
- cıbıldız etmek** : Bir şeyi bilerek saklamak, aldatmaq (DS XII s.4470)
- cıbilığı çıkmak** : Sırılıklam ıslanmak. (DS III s.892)
- cıbilları goşmak** : İnat etmek, sözünden dönmemek. (DS III s.892)
- cıbir olmak** : Düş azmak, ergen olmak. (DS III s.894)
- cıbit olmak** : Sırılıklam ıslanmak. (DS III s.894)
- cıcığı çıkmak** : 1.Suyu çıkmak.,2.Ezilmek. (DS III s.894)
- cıcığını çıkartmak** : Berbat etmek, ezmek. (DS III s.894)
- cıdik etmek** : Didiklemek, parçalamak. (DS III s.897)
- cıdırık çıkarmak** : Oyun bozanlık etmek. (DS III s.898)
- cıdırına basmak** : 1.Öfkesini tahrik etmek.,2.Onuruna dokunmak.
(DS III s.898)
- cıdır oynamak** : 1.Cirit oynamak.,2.Hayvan neşeden oraya buraya sıçrayıp koşmak. (DS III s.898)
- cığ etmek** : Yüreğı acıma duygusuyla burkulmak. (DS III s.901)
- cığır açmak** : Karı ayakla tepeleyerek yol açmak.(DS III s.902)
- cığır etmek I** : Ailesine darılıp, evden kaçmak. (DS III s.902)
- cığır etmek II** : Gösteriş yapmak.(DS III s.902)
- cığ tutmak** : Kuşlar birikmek. (DS III s.905)
- cı çekmek** : Uzun naralar atmak. (DS III s.905)
- cıkcık etmek** : Sinirlenmek. (DS III s.906)
- cıkı takmak** : Düşünden önce güveyi tarafından geline hediye göndermek, duru getirmek.(DS III s.906)
- cılannarı çıkmak** : Aç gözlülükle ivedilik göstermek. (DS III s.907)

- cıldır kaymak** : Yassı taşları su üzerinde yüzdürmek. (DS III s.910)
- cılgar olmak** : Su, tarlayı kaplamak. (DS III s.911)
- cılk etmek** : İyice sulamak. (DS III s.913)
- cılkını çıkmak** : Bozmak. (DS III s.913)
- cılk olmak** : Çok ıslanmak. (DS III s.913)
- cıllığını yazmak** : Mızıkçı, duvara veya yere çizgi çizerek oyunu bozduğunu göstermek. (DS III s.914)
- cıllık etmek** : 1.Merak etmek.,2.Yürek, üzüntü ile burkulmak. (DS III s.914)
- cımbaryemek** : Dayak yemek. (DS III s.915)
- cımpır olmak** : Çok kızmak, öfkelenmek. (DS III s.918)
- cıncıvit olmak** : Çileden çıkmak.,aşırı öfkelenmek. (DS III s.919)
- cıncıvit olmak** : Aşırı öfkelenmek. (DS XII s.4471)
- cıngal çıkarmak** : Yerli yersiz kavga çıkarmak. (DS III s.920)
- cıngar çıkarmak** : Yerli yersiz kavga çıkarmak. (DS III s.920)
- cıngatmak** : Tepmek, çifte atmak. (DS III s.920)
- cıngibet goparmak** : Yerli yersiz kavga çıkarmak. (DS III s.920)
- cıngır cıngır etmek** : 1.Gevezelik etmek.,2.Terbiyesizce söz söylemek. (DS III s.923)
- cıngır çıkarmak** : Yerli yersiz kavga çıkarmak. (DS III s.924)
- cıngar çıkarmak** : Yerli yersiz kavga çıkarmak. (DS III s.924)
- cıpan etmek** : Yıkanmak. (DS III s.924)
- cıp etmek** : Yıkanmak. (DS III s.925)
- cıptı çıkmak** : Islanmak. (DS III s.925)
- cıppan çalmak** : El çırpamak, alkışlamak. (DS III s.925)
- cırbası tütme** : Dişi hayvanın çiftleşme isteği kabarmak. (DS III s.926)
- cırcıbit olmak** : Sırılsıklam ıslanmak. (DS III s.926)
- cırcıbiz olmak** : Sırılsıklam ıslanmak. (DS III s.926)
- cırcır akmak** : Su çok yavaş ve ince akmak. (DS III s.928)
- cırcır olmak** : İshal olmak. (DS III s.928)
- cırdık atmak** : Tepinmek. (DS III s.928)
- cırgana olmak** : Ezilmek. (DS III s.928)

cirgelmek	: Bıkmak. (DS III s.929)
cırdığını çıkarmak	: Ezip içini dışına çıkarmak.(DS III s.929)
cırım cırım elemeyh	: Parça parça etmek. (DS III s.930)
cırım cırım etmek	: Parça parça etmek. (DS III s.930)
cırım cırım etmek	: Lime lime etmek, parçalamak. (DS XII s.4471)
cırım çekmek	: Dikkatle aramak. (DS III s.931)
cırım çıkarmak	: Parça parça etmek. (DS III s.931)
cırit oynamak	: Cirit oynamak. (DS III s.931)
cırkatmak	: Tepmek.(DS III s.931)
cırkı çıkmak	: Bozum olmak, kullanılmaz hâle gelmek (DS III s.931)
cırkıdı çıkmak	: Ezilmek. (DS III s.931)
cırkıdını çıkarmak	: Ezip içini dışına çıkarmak. (DS III s.931)
cırk olmak	: 1. Ezilmek.,2. Bozulmak (DS III s.931)
cırmak atmak	: Tırnaklamak, tırnak atmak. (DS XII s. 4471)
cırmak çekişmek	: Lâdes tutuşmak. (DS III s.933)
cırmık atmak	: Tırmalamak. (DS III s.935)
cırnak çekmek	: Lâdes tutuşmak. (DS III s.936)
cıscıbil olmak	: Soyunmak. (DS III s.940)
cısdır yapmak	: Yufkanın bir tarafına yağ sürülerek saçta ısıtmak. (DS III s. 941)
cıs etmek	: Çocuk dilinde yakmak. (DS III s.941)
cıs olmak	: Yanmak. (DS III s.941)
cıstır yapmak	: Yufkanın bir tarafına yağ sürülerek saçta ısıtmak. (DS III s.941)
cıtmık atmak	: Tekme atmak. (DS III s.941)
cıv cıv cıvlamak	: Silâhın namlusundan çıkan kurşun havada ses çıkarmak. (DS III s.942)
cıvcıv olmak	: Kırılıp parça parça olmak. (DS III s.942)
cıvızlık yapmak	: Oyunbozanlık yapmak. (DS XII s.4472)
cızadan çıkmak	: Doğru yoldan çıkmak. (DS III s.946)
cız çekmek	: Sabanla tarlanın etrafını bir defa dolaşmak.(DS III s.946)
cızdan çıkmak	: Doğru yoldan çıkmak. (DS III s.947)

- cızdırıvermek I** : Baştan savmak. (DS III s.947)
- cızdırıvermek II** : Yenmek (oyunda) (DS III s.947)
- cız dutmak** : Sığır, böğelek sineğinin ısırmasıyla kuyruğunu kaldırıp kaçmak. (DS III s.947)
- cızgıdan çıkmak** : Doğru yoldan çıkmak. (DS III s.947)
- cızı bızıklamak** : Canı sıkılmak, canı yanmak. (DS III s.948)
- cızı çekmek** : Çizgi çizmek. (DS III s. 948)
- cızıdan çıkmak** : Doğru yoldan çıkmak. (DS III s.948)
- cızığı bızıklamak** : Canı sıkılmak, canı yanmak. (DS III s.948)
- cızıktan çıkmak** : Doğru yoldan çıkmak. (DS III s.949)
- cızık tutmak** : Tutunmak, bağlanmak. (DS III s.949)
- cızıldayıp durmak** : Hiç susmadan ağlamak. (DS III s.950)
- cızirtin attırmak** : Çok hızlı yürümek. (DS III s.950)
- cızıya gelmek** : Doğru yolu bulmak. (DS III s.950)
- cızlamı çekmek** : Bırakıp gitmek. (DS XII s.4472)
- cızlıyavermek** : Yağlanmış yufkayı saçta ısıtmak. (DS III s.951)
- cız tutmak** : Sığır, böğelek sineğinin ısırmasıyla kuyruğunu kaldırıp kaçmak. (DS III s. 952)
- cibban çalmak** : El çırpma, alkışlamak. (DS III s.953)
- cibbelek çalmak** : El çırpma, alkışlamak. (DS III s.953)
- cibcib akmak** : Az az, ince ince akmak. (DS III s.953)
- cibcük çalmak** : Az az, ince ince akmak. DS III s.953)
- cibicik çalmak** : Alkışlamak, el çırpma. DS III s.953)
- cibil cibil yunmak** : Bol su ile yıkanmak.(DS III s.955)
- cibil hırç etmek** : Emanet veya ödünç verilmiş şeyi alıp kendine mal etmek.
(DS III s.955)
- cibiltin olmak** : Yağmurdan sonra sulu çamur olmak.(DS III s.955)
- cibinden çıkarmak** : Bir şeyin küçük ve değersiz olduğunu belirtmek için söylenir.
(DS III s.956)
- cibresi çıkmak** : Sıkışmak.(DS III s.957)
- ciciği gevşemek** : Ağzı sulanmak, aşırı ilgi göstermek.(DS III s.958)

- ciğer ağızdan gelmek** : Öğürmek, kusmak. (DS III s.962)
- ciğir etmek** : Birisine kızarak kendisinden ümit edilmeyen işi yapmak.
(DS III s. 963)
- cilaz etmek** : Oyunda hile yapmak. (DS III s.964)
- cilbirti itmek** : Yumurtalı yemek pişirmek. (DS III s.965)
- cildir cildir bakmak** : Gözlerini açarak bakmak. (DS III s.965)
- cimcik yemek** : Öldürmek. (DS III s.971)
- cimcim cıltramak** : Pırıl pırıl parlamak. (DS III s.971)
- cimcim etmek I** : Yıkamak. (DS III s.972)
- cimcim etmek II** : Az yoğurttan yağ çıkarmak. (DS III s. 972)
- cimiş cimiş olmak** : Vücudun bir yeri ağrımak, sızlamak. (DS III s.973)
- cimper olmak** : Çok kızmak, öfkelenmek. (DS III s.974)
- cimpir etmek** : Kızdırmak. (DS III s.974)
- cinas çıkarmak** : Arabozuculuk yapmak. (DS III s.974)
- cinatına binmek** : Sinirlenmek, kızmak. (DS III s.974)
- cinbat ellemek** : Saklamak. (DS III s.975)
- cinbat ellemeyh** : Saklamak. (DS III s.975)
- cincombalak gitmek** : Takla atmak. (DS III s.976)
- cin çalmak** : Cin çarpmak, bir tarafına inme inmek.(DS III s.976)
- cingar çıkarmak** : Bir işi bozmaya çalışmak. (DS III s. 978)
- cingi cingi olmak** : Altalta üstüste döğüşmek. (DS III s.978)
- cingil baş yapmak** : Takla atmak. (DS III s.979)
- cingi vermek** : Takla atmak. (DS III s.980)
- cini coşitmek** : İçinden gelmek, hevese kapılmak. (DS III s.980)
- cini düşmek** : 1.İş güç edinmek.,2.Hiç durmaksızın uğraşmak.
(DS III s.980)
- cini gızmak** : Çok kızmak, sinirlenmek. (DS III s.980)
- cinini çıkarmak** : Çok kızdırmak. (DS III s.981)
- cinini dermek** : Öfkesini gidermek. (DS III s.981)
- cinini gızdırmak** : Çok kızdırmak. (DS III s.981)
- cinkalak çıkarmak** : Kavga çıkarmak. (DS III s.981)
- cinleri civirdeşmek** : Öfkelenmek, kızmak. (DS III s.982)

- cinneni kızmak** : Öfkelenmek, kızmak. (DS III s.982)
- cins çıkmak** : Çeyiz, düğünden önce damadın evine taşınmak.
(DS III s.982)
- cinyan etmek** : 1.Uyandırmak.,2.Rahatsız etmek. (DS III s.982)
- cirbesi çıkmak** : Ezilmek. (DS III s.984)
- cirbitik kesmek** : Ansızın, birden kesmek. (DS III s.984)
- cirim çevirmek I** : 1. Sınırlamak.,2. Sınırdan dolaşmak.(DS III s.985)
- cirim çevirmek II** : Koşarak oyun oynamak (çocuklar hk.). (DS III s.985)
- cirim çıkarmak I** : Bir işi çabuk bitirmek. (DS III s.985)
- cirim çıkarmak II** : Parça parça etmek. (DS III s.985)
- ciripin etmek** : Bağırarak, haykırmak. (DS III s.985)
- cişetmek** : İşemek. (DS III s.986)
- citmih atmak** : Fiske vurmak. (DS III s.987)
- ciyir ciyir etmek** : Gıcırdamak. (DS III s.991)
- ciyir etmek** : Kızmak, nefret etmek. (DS III s.991)
- ciyirdetmek** : Gıcırdamak. (DS III s.991)
- cizidan çıkmak** : Doğru yoldan çıkmak. (DS III s.992)
- ciziği bizikmek** : Canı sıkılmak, canı yanmak. (DS III s.992)
- cizi tutmak** : Hayvanlarla tarlayı sürerken bir kişi öne düşmek.
(DS III s.992)
- ciziye ayaklatmak** : Suyu arka getirmek. (DS III s.992)
- cob cob sancımak** : Çıban zonklamak. (DS III s.992)
- cobuduğu çıkmak** : Sırılsıklam ıslanmak.(DS III s.993)
- cobul düşmek** : Yemeği iştahla yemek. (DS III s.993)
- cobul olmak** : Çok bulmak, bıkmak. (DS III s.993)
- coldur coldur coldurdamak:** Oraya buraya çişini yapmak. (DS III s. 996)
- combadak atmak** : Takla atmak. (DS III s.997)
- combalak kılmak** : Takla atmak. (DS III s.997)
- combultuya düşmek** : Bir olayın birdenbire içine girmek. (DS III s.997)
- combur combur etmek** : Suda yıkanırken ses çıkarmak. (DS III s.997)
- com etmek** : Budamak. (DS III s. 997)
- comfur olmak** : Toplanmak. (DS III s.997)

com olmak	: Toplanmak. (DS III s.998)
comp kalmak	: Birdenbire bir olayın ortasında kalmak. (DS III s.998)
cop cop etmek	: Yıkanmak. (DS III s.999)
coravı gözemek	: Çorabın yırtık yerini örmek.(DS III s. 1000)
corcor etmek	: Gürültü yapmak. (DS III s.1001)
cor etmek I	: Ekin biçmek. (DS III s.1001)
cor etmek II	: Konuşmak. (DS III s.1001)
corgana çıkmak	: Ezilip içi dışına çıkmak. (DS III s.1001)
corp yutmak	: Aldığını vermemek. (DS III s.1002)
cors etmek	: Utandırmak. (DS III s.1002)
cort atmak	: Palavra, yalandan vaad etmek.(DS III s. 1002)
cort cort etmek	: Öğünmek. (DS III s.1002)
cort etmek I	: Öğünmek. (DS III s.1002)
cort etmek II	: 1. Palavra, yalandan vaad etmek., 2. Ansızın bir işi veya sözü bozmak. (DS III s.1002)
cort etmek III	: İşin sonunu getirememek, bozmak. (DS III s.1002)
coruk koşmak	: Haklı haksız herşeye itiraz etmek. (DS III s.1003)
corul corul akmak	: Çok yağlı yiyeceğin yerken yağı akmak. (DS III s.1003)
corul corul konuşmak	: Çok konuşmak, gürültü yapmak. (DS III s.1003)
coz demek	: Yanan kömür suda söndürülürken ses çıkarmak. (DS III s. 1004)
cönerlik etmek	: Arkadaşlık etmek. (DS III s.1007)
cöretmek	: Suda haşlamak. (DS III s.1007)
cöritmek	: Soyunmak. (DS III s.1007)
cört etmek	: Yanlış yapmak. (DS III s.1008)
cötel etmek	: Öksürmek. (DS III s.1008)
cukaya çıkmak	: Ütülme, oyunda hiç parasız kalmak. (DS III s.1011)
culk culk etmek	: Birisi yerken ağzı sulanıp yutkunmak. (DS III s.1013)
culluk etmek	: Çocuklar taş oyununda ceza vermek. (DS III s.1013)
culuz etmek	: Yutmak.(DS III s.1014)
cumbalak aşmak	: Takla atmak. (DS III s.1015)
cumculuk olmak	: Sırsıklam ıslanmak. (DS III s.1016)

- curcur olmak** : Sıcak yoğurt ekşiyerek cıvırmak. (DS III s. 1018)
- cur etmek I** : İşemek. (DS III s.1018)
- cur etmek II** : Oyunu bozmak. (DS III s.1018)
- curna yapmak** : Zaptetmek. (DS III s.1019)
- curruga çıkarmak** : Aldatmak. (DS III s.1019)
- curruk çıkmak** : Hisselerini, payını alamamak. (DS III s.1019)
- cücük çıkarmak** : Cıvcıv çıkarmak. (DS III s.1024)
- cücük yetirmek** : Kuluçkaya yatırmak. (DS III s.1024)
- cücüyü çıhmağ** : Tepeden tırnağa ıslanmak.(DS III s.1025)
- cümcük oynamak** : Çocuklar birbirinin ellerinin üstünden çimdik biçiminde tutarak bir çeşit oyun oynamak. (DS XII s.4474)
- cümfur kaynatmak:** Topluluğu karıştırmak, bozmak. (DS III s.1027)
- cünfür etmek** : Atılmak.(DS III s.1027)
- cüretmek** : Başa vermek, eritmek (para hk.).(DS III s.1028)

-Ç-

- çağgelmek** : Çabuk gelmek. (DS III s.1035)
- çağma dövmek** : Harman dövmek. (DS III s.1037)
- çahip coñmak** : Dövmek, her tarafına vurmak.(DS III s.1040)
- çakalöldüye vurmak**: 1.Uyumuş gibi yapmak.,2.Bayılmış, ölmüş gibi yapmak.
(DS III s.1041)
- çat etmek** : Dönmek.(DS III s.1042)
- çakıla galmak** : Meyve çok bol olmak. (DS III s.1043)
- çakırı çekmek** : Gönlü istemek. (DS III s.1044)
- çakıtı çıkmak** : Gevşemek, birbirinden ayrılmak, eskimek.(DS III s.1045)
- çalaca yapmak** : İşi çabuk ve gelişi güzel yapmak. (DS III s.1048)
- çala gullanmak** : Bir şeyi az kullanmak. (DS III s.1048)
- çala kullanmak** : Bir şeyi az kullanmak. (DS III s. 1049)
- çalapala yapmak** : İşi tez yapmak. (DS III s.1049)
- çalçap etmek** : Hırsızlamak. (DS III s.1050)
- çaldır çaldır etmek** : Madenî büyük parçalar, birbirine değerek ses çıkarmak.
(DS III s.1050)
- çaldırıvermek** : Süpürüvermek. (DS III s.1050)
- çaleñse itmek** : Ensесinden yakalamak.(DS III s.1051)
- çalgavur etmek** : Telaşla dolaşmak.(DS III s.1051)
- çalgın salmak** : Köy sandığına para yatırmak.(DS III s.1053)
- çalıkçalmak** : Aşermek. (DS III s.1055)
- çalım sıyırttırmak** : Çalım satmak. (DS III s.1055)
- çalıp atmak** : Kısa zamanda gelişi güzel yazmak. (DS III s.1056)
- çalı tutmak** : Çit yapmak için çalıları bağlayıp bir ucundan yere gömmek.
(DS III s.1056)
- çalıvermek** : Sürüvermek. (DS III s.1056)
- çalkap etmek** : Kapıp kaçmak, elinden almak. (DS III s.1058)
- çalkap görmek** : Bir ara görmek, dikkat etmeden bakmak. (DS III s.1058)
- çalpantıya binmek** : İşi aceleye getirmek. (DS III s.1061)
- çalparası çıkmak** : Çok fazla yorulmak. (DS III s.1061)

- çalvurmak** : Kinaye ile söz söylemek. (DS III s.1063)
- çalyaka itmek** : Yakasından tutmak. (DS III s.1063)
- çamdan gavuhtan konuşmak:** Ordan burdan, anlamsız konuşmak.(DS III s.1064)
- çampara çalmak** : Telâşlanmak. (DS III s.1065)
- çañ çañgara etmek** : Dedikodu yaymak. (DS III s.1067)
- çangal almak** : Çelme takmak. (DS III s.1070)
- çangal çalmak** : Kuyuya düşen bir şeyi çengelle çıkarmağa uğraşmak.
(DS III s. 1070)
- çanga manga olmak:** Bir toplulukta, birinin dediğini öteki duymayacak şekilde gürültülü konuşmak.(DS III s.1070)
- çañına ot basmak** : Susturmak, gururunu kırarak sesini kesmek. (DS III s.1071)
- çapan etmek** : Alkışlamak (küçük çocuklar hk.).(DS III s. 1073)
- çap gitmek** : Zıt gitmek. (DS III s.1075)
- çapğın çalmağ** : Alkışlamak.(DS III s.1075)
- çapını açmak** : Hızlandırmak. (DS III s.1075)
- çappan etmek** : Alkışlamak. (DS III s.1077)
- çapuğ çalmağ** : Alkışlamak. (DS III s.1078)
- çapuk çalmak** : Alkışlamak. (DS III s.1078)
- çapurculuk etmek** : Tarla açmak için ormanları yakmak. (DS III s.1079)
- çap vermek** : Testerenin dişlerini düzene koymak. (DS III s.1079)
- çap yapmak** : Söz verdiği işi yapmamak. (DS III s.1079)
- çarhıdını çıkarmak:** İşe yaramaz hale getirmek. (DS III s.1081)
- çarığı çekmek** : Gitmeye hazırlanmak. (DS III s.1081)
- çarmukta kalmak** : Sıkıntı içinde kalmak. (DS III s.1082)
- çarpan çalmak** : Çabalamak, uğraşmak. (DS III s.1083)
- çarpım çarpım çarpınmak** : Kendini çok yormak. (DS III s.1083)
- çatal ötmek** : Tüfek geç ateş almak. (DS III s.1088)
- çatapat gelmek** : Karşılaşmak. (DS III s.1088)
- çataynaş olmak** : Çatmak, kavga etmek. (DS III s.1089)
- çatı ayrılmak** : Bacakları ayrılmak. (DS III s.1089)
- çatıpuma olmak** : Tıka basa doymak. (DS III s.1090)
- çatma çekmek** : Sapı, harmanın etrafına yaymak. (DS III s.1092)

- çatma kovmak** : Harman dövmek. (DS III s.1092)
- çav çalmak** : Başvurmak, aranmak. (DS III s.1093)
- çavır etmek** : Yiten şeyi çevreye duyurmak. (DS III s.1094)
- çay gelmek** : Çabuk gelmek. (DS III s.1097)
- çaylak kapışmak** : Bir çeşit oyun. (DS III s.1097)
- çec etmek** : Samanından ayrılmış taneleri kalburdan geçirerek yığmak.
(DS III s. 1102)
- çeci durmak** : 1.Kaynatılarak yahut kurutulularak firesi çıkan bir şeyin geri kalan özü çokça olmak.,2.Bir meyveyi veya kuru sebze yi kabuğundan ayırmak.,3.Herhangi bir meyveyi bir araya toplamak.(DS III s. 1102)
- çeciği geçmek** : Makas ve bıçak gibi şeylerin çivisi gevşemek.(DS III s.1102)
- çeciği gevşemek I** : Makas ve bıçak gibi şeylerin çivisi gevşemek.(DS III s.1102)
- çeciği gevşemek II** : Kuvvet ve dayanma gücü gevşemek, gönlü olmak.
(DS III s.1102)
- Çecitmek** : Samanından ayrılmış taneleri kalburdan geçirerek yığmak.
(DS III s.1102)
- çeç etmek** : İri samandan buğdayı ayırmak. (DS III s.1105)
- çeçiği gevşemek** : Kuvvet ve dayanma gücü gevşemek, gönlü olmak .
(DS III s.1105)
- çeç olmak** : Parçalanmak. (DS III s.1105)
- çeftunu vermek** : Şiddetle azarlamak. (DS III s.1107)
- çej etmek** : İri samandan buğdayı ayırmak. (DS III s.1108)
- çeke dutmak I** : Gergin tutmak. (DS III s.1109)
- çeke dutmak II** : Birisine sık gidip gelmemek, sık görüşmemek.
(DS III s.1109)
- çekemeze düşmek** : Tehlikeye düşmek. (DS III s.1110)
- çeketmek I** : Çekimser durmak. (DS III s.1111)
- çeketmek II** : Hareket etmek, bir yerden bir yere gitmek için yola koyulmak.(DS III s.1111)
- çekincemede kalmak:** Karar verememek. (DS XII s.4477)
- çekinip çükünmek** : Bir şeye hızla vurmak için hız almak. (DS III s.1113)

çeleñ çevirmek	: Bağ karıkları kazılmadan önce, kıyıdaki bağ kütüklerinin dibini çepçevre kazmak. (DS III s.1120)
çelik çelmek	: Başını örtüyle sarmak. (DS III s.1123)
çelikleme atmak	: Bir ağacın parçasını veya değneği dikine atmak. (DS III s.1123)
çelki getirmek	: Çelik çomak oyununda çeliği uzaklara yollamamak için korumak. (DS III s.1124)
çellik yapmak	: Afacanlık, yaramazlık yapmak. (DS III s.1125)
çelmek çelmek	: Harman savrulurken, tanelerin üzerindeki çelmikleri yaba ile almak.(DS III s.1125)
çelüğe koymak	: Kırılan ayağı alçıya koymak. (DS III s.1127)
çem basmak	: Konuyu kapatmak. (DS III s.1127)
çemçem etmek	: Gevezelik etmek. (DS III s.1128)
çemçüm etmek	: Sözü ağızda gevelemek. (DS III s.1129)
çeñ çeñ etmek	: Çok konuşmak (DS III s.1134)
çeñ çeñ itmek I	: Köpekler sert ve acı sesle havlamak. (DS III s.1134)
çeñ çeñ itmek II	: Acı sözler söylemek. (DS III s.1134)
çendelek gitmek	: Havalarda değişik ve yağışlı gitmek. (DS III s.1134)
çeñe atmak	: Çok ateşliyken çene tutmaz olmak. (DS III s.1136)
çene etmek	: Pazarlık yapmak. (DS III s.1136)
çenek etmek	: Toplamak. (DS III s.1136)
çenetmek	: Parçalamak. (DS III s.1137)
çenge etmek	: Kolaylıkla, elle yenmek (küçümsemek için). (DS XII s. 4477)
çenitmek	: Çocuk ağlamak. (DS III s.1139)
çeper çekmek	: Çitden duvar çevirmek.(DS III s.1142)
çeper etmek	: Çitden duvar çevirmek.(DS III s.1142)
çeper germe	: Gelin geçerken önüne ip gererek bahşiş istemek. (DS III s.1142)
çeper kurmak	: Gelin geçerken önüne ip gererek bahşiş istemek. (DS III s.1142)

çepi çepilemek	: Soğan tarlalarında soğan aralarını küçük bir çapa ile karıştırmak.(DS III s.1143)
çepuk çalmak	: Alkışlamak.(DS III s.1144)
çer çalmak	: Ani hastalığa yakalanmak.(DS III s.1144)
çerçene etmek	: Karşı söylemek, karşı durmak. (DS III s.1144)
çereş kaynatma	: Şırayı pekmez haline koyma. (DS III s.1145)
çeş çıkarmak	: Harman savurmak. (DS III s.1148)
çeşetmek	: Kabuğundan ayırmak. (DS III s.1148)
çeteleyi şaşırmaq	: Ne yapacağını bilememek, pusulayı şaşırmaq.(DS III s.1149)
çıbar atmak	: Çıban çıkarmak. (DS III s.1157)
çıbık kızdırma	: Kesilen bağ çubuklarının köklendirilmesi. (DS III s.1157)
çığzlık etmek	: Oyunda mızıkçılık etmek. (DS III s.1162)
çığnağa gitmek	: Ayak altında ezilmek. (DS III s.1163)
çıkıp çıkışmak	: Ortaklıktan ayrılmak. (DS III s.1168)
çıkışık yapmak	: Değişmek. (DS III s.1168)
çıkış itmek	: Değişmek. (DS III s.1168)
çıkşā çalmak	: Yoyo oyuncağı ile oynamak. (DS III s.1170)
çiltak dolamak	: Sözünden dönmek. (DS III s.1175)
çınar olmak	: 1. İstememek.,2. Kızmak. (DS III s.1179)
çıraḥ etmek	: Memnun etmek. (DS III s. 1185)
çırak çıkarmak	: Kız gelin etmek. (DS III s.1185)
çırak çıkmak	: Açığa çıkmak, faydalanamamak. (DS III s.1185)
çırçır dönmek	: Çocuk ağaç üstünde dönmek.(DS III s.1186)
çırnak atmak	: Tırmalamak. (DS III s.1188)
çırpak çıkarmak	: Bitirmek. (DS III s.1188)
çırpıp çırpıp atmak:	Kestirip atmak. (DS III s.1189)
çıtıl çıkarmak	: Kavga çıkarmak. (DS III s.1193)
çıtmıḥ atmak	: Tekme atmak. (DS III s.1197)
çıvgın yağmak	: Yağmur kuvvetli yağmak. (DS III s.1200)
çıvlayıp gitmek	: Hızla atılan bir şey ses çıkararak gitmek. (DS III s.1200)
çız gelmek	: Oyunda düzene uymamak.(DS III s.1201)
çıbık çalmak	: Alkışlamak, el çırpmak.(DS III s.1202)

- çiçek sokunmak** : Başa çiçek takmak. (DS III s.1203)
- çiğ dökmek** : Makina kullanmadan sütün yağını almak ve geri kalan kısmını da lor denilen bir çeşit peynir yapmak. (DS III s.1206)
- çiğere batmak** : Vicdan azabı çekmek, pişman olmak. (DS III s.1207)
- çik durmak** : Aşık atıldığında çukur tarafı üste gelmek üzere düşmek. (DS III s.1212)
- çik yatmak I** : Sırtüstü yatmak. (DS III s.1212)
- çik yatmak II** : Aşık atıldığında çukur tarafı üste gelmek üzere düşmek. (DS III s.1212)
- çil çıkarmak** : Oyun bozanlık etmek. (DS III s.1214)
- çilegöz olmak** : Tavuk, kaz gibi hayvanlar tüy dökmek. (DS III s.1215)
- çil getirmek** : İhtiyarlamış atların, öküzlerin tüyleri arasında benekler hasıl olmak. (DS III s.1217)
- çilhar olmak** : Yok olmak.(DS III s.1217)
- çillenerak ağlamak** : İçten ağlamak.(DS III s.1219)
- çillik millik etmek** : Karma karışık etmek. (DS III s.1219)
- çilpi çekmek** : Boyaya batırılmış ipliği bir düzey üzerine bırakarak çizgi çekmek (DS III s.1220)
- çil yarmak** : Tohum yeşerip, filizlenmek. (DS III s.1221)
- çimçik çalmak** : Çimdiklemek. (DS III s.1221)
- çinçin ötmek** : Bir yer sessiz ve ıssız olmak. (DS III s.1227)
- çinke vurmak** : Fiske vurmak. (DS III s.1229)
- çinnek etmek** : Bitki, canlılar tarafından ezilmek. (DS III s.1229)
- çip çip etmek** : Çocuk dilinde yıkanmak. (DS III s.1231)
- çipicik çalmak** : Alkışlamak, el çırpmaq. (DS III s.1232)
- çiratmak** : Zerdali kurusu yapmak için zerdalileri yarıp yaymak. (DS III s.1234)
- çire dolanmak** : Bir kimseden veya pazarda satılan bir maldan fayda temin edeceğini sanarak onun etrafında dönüp dolaşmak. (DS III s.1234)
- çir etmek** : Omuzlarını ve vücudunu oynatarak yürümek. (DS III s.1235)

- çirişe kalmak** : Bütün çıplaklığı ile açığa çıkmak (iş hk.)(DS III s.1235)
- çirk atma** : İftira etme. (DS III s.1236)
- çirpitmek** : Sıçratmak. (DS III s.1238)
- çiritim çirtim etmek:** Omuzlarını ve vücudunu oynatarak yürümek.(DS III s.1238)
- çiritim oynamak** : İki kişi arasında, üzüm salkımından sıra ile birer birer kopararak bir çeşit oyun oynamak. (DS III s.1238)
- çirtik atmak** : Başparmakla ortaparmağı birbirine sürterek ses çıkarmak. (DS XII s.4479)
- çitil çıkarmak** : Kavga çıkarmak. (DS III s.1243)
- çitile tırmık çekmek:** Kavgacı bir adamın işine karışarak işini bozmak. (DS III s.1243)
- çitir çıkarmak** : Kavga çıkarmak. (DS III s.1245)
- çitivermek** : Karıştırıvermek. (DS III s.1246)
- çitmek yapmak** : İki ipi, ipliği bir araya getirip tek ip yapmak.(DS III s.1247)
- çitme salmak** : Çifte atmak. (DS III s.1247)
- çivi kıvratmak** : Oyun, dolap çevirmek, entrika yapmak. (DS III s.1248)
- çivisine düşmek** : Şakalaşmak. (DS III s.1248)
- çiyşitmek I** : Nemlendirmek. (DS III s.1252)
- çiyşitmek II** : Çiy, pişmemiş bırakmak. (DS III s. 1252)
- çiziye gelmek** : Doğruyu kabul etmek, inattan vaz geçmek. (DS III s.1253)
- çoçetmek** : 1.Çocuk emeklemek, sürünmek, yürümeğe çabalamak.,2. Çocuk çömelmek. (DS III s. 1256)
- çoğa oturmak** : Pahalıya mal olmak.(DS III s. 1256)
- çoğarı vermek** : Çoğalmak, çoğalıvermek. (DS III s. 1256)
- çokarak düşmek:** Ölümüne yakın hastanın gırtlığında hırıltı belirmek. (DS III s.1259)
- çokarıvermek** : Toplanmak, birikmek, üşüşmek, kalabalık etmek. (DS III s.1259)
- çokuvermek** : Toplanmak, birikmek, üşüşmek, kalabalık etmek. (DS III s.1262)

- çoraz bağlamak** : Sebze veya meyve dallarında herhangi bir sebeple ur olmak.
(DS III s.1271)
- çor getirmek** : Ağaçta, kurumasına sebep olan urlar olmak. (DS III s.1271)
- çor tutmak** : Nezle olmak. (DS III s.1273)
- çoru dutmak** : Deli olmak.(DS III s.1273)
- çoru tutmak** : Sarası tutmak. (DS III s.1273)
- çorup çakmak** : Toplanıp bir araya gelerek konuşmak. (DS III s.1273)
- çot gelme** : Çift gelme. Beş taş oyununda çok kullanılan bir söz.
(DS III s.1275)
- çöçö yapmak** : Tay durmak.(DS III s.1276)
- çöçün itmek** : Gelişmesine, ilerlemesine engel olmak. (DS III s.1276)
- çöçün olmak** : Her taraftan sıkıştırılmak, arada kalmak. (DS III s.1276)
- çöğge durmah** : Yeni yürümeye başlayan çocuk bir kaç saniye ayakta durmak,
tay durmak.(DS III s.1278)
- çöğge durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk bir kaç saniye ayakta durmak,
tay durmak.(DS III s.1278)
- çöketmek** : Çöktürüp oturtmak. (DS III s.1282)
- çöl etmek** : Uykuda yatağı ıslatmak, işemek.(DS III s.1283)
- çömçöm etmek** : Ayaklar üzerine oturmak, çömelmek. (DS III s.1285)
- çömelek olmak** : Dizleri kırılmak, ayağa kalkamamak (hayvan hk.).
(DS III s.1286)
- çemelen olmak** : Ayakları, kalçaya kadar tutmamak. (DS III s.1286)
- çöpü çekmeğ** : Ağır ağır bir çeşit raksetmek, oynamak. (DS III s.1290)
- çöpü süzmeğ** : Ağır ağır bir çeşit raksetmek, oynamak. (DS III s.1291)
- çörterip durmak** : Tarlada soğan ve sebze yeni yeşillenmek.(DS III s.1294)
- çötele atmak** : Eşit olarak bölünmüş olan mal, eşya gibi şeylerin hangi
parçasının kime ait olacağını anlamak için kura çekmek.
(DS III s.1296)
- çöve durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk bir kaç saniye ayakta
durmak, tay durmak (DS III s. 1298)
- çövkel olmak** : Yorgunluktan veya üzüntüden hasta olmak. (DS III s.1298)

-  y durmak** : Yeni yürümeye başlayan ocuk bir kaç saniye ayakta durmak, tay durmak. (DS III s. 1298)
-  zetmek** : Teker teker sıralamak. (DS III s.1300)
- unun etmek** : Kımıldamak.(DS III s.1300)
- uldur etmek** : Kapıp kaçmak. (DS III s. 1302)
- ullama olmak** : Toprak, altı don üstü gevşek bir halde bulunmak. (DS III s. 1303)
- ur ışmağ** :  t lmek, yenilmek. (DS XII s. 4481)
- ur etmek** : Oyunu bozmak. (DS III s. 1305)
- urkur etmek** : Kumar oynayanların önlerindeki kileri kapmak.(DS III s.1305)
- uve durmak** : Yeni yürümeye başlayan ocuk bir kaç saniye ayakta durmak, tay durmak. (DS III s. 1306)
-   etmek** : ocuk dilinde oturmak. (DS III s. 1306)
-  rar etmek** : Lüzumsuz yere kullanmak, israf etmek. (DS III s. 1308)
-  rar olmak** : Zıyan olmak. (DS III s. 1308)
-  r mp s itmek** : İşe yaramaz hale getirmek. (DS III s. 1309)
-  r mp s olmak** : Boş yere telef olmak. (DS III s. 1309)
-  t oturmak** : Aşık ukur tarafında durmak.(DS III s. 1310)
-  ve durmak** : Yeni yürümeye başlayan ocuk bir kaç saniye ayakta durmak, tay durmak. (DS III s. 1310)
-  yis etmek** : Ağrımak. (DS III s. 1310)

-D-

- dabak olmak** : Hayvan derilerini sepileyen kimse veya hayvanlar şap hastalığına tutulmak.(DS IV s.1312)
- dabal dabal yürümek** : Hastalıktan kalkan bir kimse ya da yeni yürümeye başlayan çocuk sallanarak ve sendeleyerek yürümek.
(DS IV s.1312)
- daban dabana olmak** : Aksi cevap vermek, ters konuşmak.(DS IV s.1314)
- daban dazıtmak** : Koşmak, seğirtmek. (DS IV s.1314)
- daban diremek** : Direnmek, inat etmek. (DS IV s.1314)
- daban döğmek** : Direnmek, inat etmek (DS IV s.1314)
- daban döşemek** : Yürüyerek gitmek, fazla yürümek. (DS IV s.1314)
- daban etmek I** : Acele etmek, çabuk yürümek.(DS IV s.1314)
- daban etmek II** : Cüret etmek, cesaret etmek.(DS IV s.1314)
- daban yıkmak** : Bir kimseyi sırt üstü yıkmak ve tabanlarına değnekle vurmak.
(DS IV s.1315)
- dabdır ayağa kalkmak:** Saygıyla sıçrayıp ayağa kalkmak, birdenbire kalkmak.
(DS IV s. 1315)
- dabdırıp kalkmak** : Saygıyla sıçrayıp ayağa kalkmak, birdenbire kalkmak.
(DS IV s. 1315)
- dabırdak çekmek** : Birdenbire hızla koşmak. (DS IV s.1316)
- dabdur olmak** : Tez hazırlanmak. (DS XII s.4482)
- dádak durmak** : Henüz yürümeye başlamamış olan çocuk ayakta durmak, tay durmak. (DS IV s.1318)
- dadı geçmek** : Hoş gelmemek, zevki kalmamak. (DS IV s.1319)
- dadı gelmek** : 1.Hoşa gider bir tat kazanmak, tatlanmak., 2.Beğenilir, zevk verir hale gelmek.(DS IV s.1319)
- dadını almak** : İyice olgunlaşıp tatlılaşıp. (DS IV s.1320)
- dadını çiharmak** : Zevkini tam duymak.(DS IV s.1320)
- dadını geçirmek** : Münasebetsizlik etmek. (DS IV s.1320)
- dağa kalmağ** : Şaşırmak, apışıp kalmak.(DS IV s.1321)
- dağana koymak** : Çeşitli çiçekleri kaynatıp suyu ile çocuğu olmayan kadınları tedavi etmek. (DS IV s.1322)

- dağar gibi olmak** : Karnı şişmek (hayvanlar için). (DS IV s.1323)
- dahbir etmek** : Çekinmeden, korkmadan, ürkmeden hareket etmek, ilerlemek.(DS IV s.1328)
- dahdetmek** : Gitmek, yapmak. (DS IV s.1328)
- dah dimek** : Talihi iyi olmak. (DS IV s.1328)
- dah düşmek** : 1.Dikkat etmek, farkına varmak, dikkatle bakmak.,
2. Dikkatle takip etmek. (DS IV s.1329)
- dah etmek I** : Sürmek. (DS IV s.1329)
- dah etmek II** : Dürtmek, saplamak. (DS IV s.1329)
- dah etmek III** : Savmak, kovmak. (DS IV s.1329)
- dah itmek** : Dürtmek, saplamak. (DS IV s.1329)
- dahletmek** : İnat etmek. (DS IV s.1329)
- dahret almak** : Taharet almak, temizlenmek. (DS IV s.1330)
- dahtetmek** : Gitmek, yapmak. (DS IV s.1330)
- dahtetmek** : Gitmek, yapmak. (DS IV s.1330)
- dakı dakıvermek** : Çekinmeden vurmak. (DS IV s.1331)
- dakıya tutmak** : Düğünde gelen hediyeleri gelin veya damadın yanında göstermek. (DS IV s.1331)
- dalaba gelmek** : Dişi hayvan çiftleşmek istemek, erkek istemek.(DSIVs.1133)
- dalab etmek I** : 1. İstemek.,2.Dişi hayvan çiftleşmek istemek, erkek istemek.
(DS IV s.1133)
- dalab etmek II** : Teşebbüs etmek, azim ve gayretle çalışmak. (DS IV s.1133)
- dalab olmak I** : Dişi hayvan çiftleşmek istemek, erkek istemek.
(DS IV s.1134)
- dalab olmak II** : 1. Birdenbire girmek. 2. Birdenbire birisine çatmak.
(DS IV s.1134)
- dalabur etmek** : Sobayı çalı çırpı ile tutuşturmak. (DS IV s.1335)
- dal açıkta kalmak** : Tamamen meydanda kalmak, görünmeyen hiç bir yeri bulunmamak. (DS IV s.1335)
- dalağı eğrilmek** : Mahcup olmak. (DS IV s.1335)
- dalağı kabarmak** : Heyecanlanmak, öfkelenmek.(DS IV s.1335)
- dalak dalak olmak** : Deri kırmızı lekeler halinde kabarmak.(DS IV s.1336)

- dalak kesmek** : Fazla büyümüş dalağı, Şamanlıktan kalma bir usulle tedavi etmek.(DS IV s.1336)
- dalak kestirmek** : Sıtmadan büyümüş dalağı Şamanlıktan kalma bir usulle tedavi ettirmek. (DS IV s.1336)
- dalambar olmak** : Almak, yemek, koparmak için insan ya da hayvan bir şeye hırsla saldırmak. (DS IV s.1337)
- dalap dalap oynamak** : Ateşli hasta şoursuzca hareketler yapmak.(DS IV s.1338)
- dalap etmek I** : İstemek. (DS IV s.1338)
- dalap etmek II** : Teşebbüs etmek, azim ve gayretle çalışmak. (DS IV s.1338)
- dalap olmak** : 1.Bir şeye çok düşkün olmak.,2. Yalvarmak. (DS IV s.1338)
- dalapta olmak** : Hayvan çiftleşecek durumda olmak. (DS IV s.1338)
- dalbudah salmah** : Dalbudak salmak, çok çabuk genişlemek.(DS IV s.1340)
- dalburdak olmak** : Dalmak. (DS IV s.1340)
- dalda etmek I** : Bir kimseyi, işten el çektirerek açığa çıkarmak. (DS IV s.1341)
- dalda etmek II** : Gölge etmek, ışığına engel olmak. (DS IV s.1341)
- daldala durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk tay durmak. (DS IV s.1341)
- dalina binmek** : 1.Damarına basmak, kızdırmak. 2.Ayak diremek, üstünde durmak. (DS IV s.1344)
- dalıp olmak** : Dişi hayvan çiftleşmek istemek, erkek istemek. (DS IV s.1345)
- dalıp yüzmek** : Bol kazanç sağlamak, bol bol faydalanmak. (DS IV s.1345)
- dallanıp budaklanmak**: Çocuk sahibi olmak.(DS IV s.1346)
- dallayıp kollamah** : Kayırmak, korumak. (DS IV s.1346)
- damağı şakıramak** : İstek duymak. (DS IV s.1348)
- damak çalmak** : Dille kaşık şıkırtısı gibi ses çıkarmak. (DS IV s.1349)
- damak değiştirmek** : Tat değiştirmek. (DS IV s. 1349)
- damak dolmak** : At, eşek gibi hayvanların damakları şişmek. (DS IV s.1349)
- damarı galkmak** : Aksiliği tutmak. (DS IV s.1350)

- dam diñgil kalmak** : Açıkta kalmak, yapayalnız müşkül bir durumda kalmak.
(DS IV s.1352)
- dam dokuz dimek** : Abuk sabuk konuşmak, ne dediğini bilmemek.
(DS IV s.1352)
- damı görmek** : Ahırdaki hayvanlara bakmak.(DS IV s.1352)
- damızlık çalmak** : Sütü yoğurt, peynir yapmak için mayalamak.
(DS IV s.1353)
- damızlık kesmek** : Bir şeyi tüketmek. (DS IV s.1353)
- damla inmek** : Felç olmak, inme inmek. (DS IV s.1353)
- damla öndürmek** : Korkudan hastalanmak, ölmek. (DS IV s.1354)
- damlaya gelmek** : Felç olmak, inme inmek. (DS IV s.1354)
- dana gitmek** : Hayrette bırakmak, şaşırtmak. (DS IV s.1356)
- dancuñup durmañ** : Mahzun, hareketsiz, düşünceli durmak, içi sıkılmak.
(DS IV s.1357)
- dan çarpmak** : Laf atmak, söz dokundurmak. (DS IV s.1357)
- dañ dañ atmak** : Pek yüksekte atıp tutmak. (DS IV s.1357)
- dan dan etmek** : Devamlı olarak söylemek. (DS IV s.1357)
- danetmek** : 1. Düşünmek., 2. Yaymak, dile düşürmek. (DS IV s.1358)
- dangadan atmak** : Düşünmeden, münasebetsiz söz söylemek. (DS IV s.1358)
- danıf danışmañ** : Sormak, fikir almak.(DS IV s.1361)
- danıp danışmak** : Sormak, fikir almak.(DS IV s.1361)
- danışık asmak** : Düğün yapacak olan, düğün hakkındaki düşüncelerini öğrenmek için memleketin ileri gelenlerini yemekli bir toplantıya çağırarak. (DS IV s.1361)
- danız çarpmak** : Laf atmak, söz dokundurmak.(DS IV s.1361)
- dank dank etmek** : Hızlı hızlı çarpmak. (DS IV s.1362)
- dankır dankır konuşmak:** Bağıra bağıra, yüksek sesle konuşmak.(DS IV s. 1362)
- danlayadüşmek** : Çıkagelmek. (DS IV s.1363)
- dapdiri olmak** : Birden doğrulup ayağa kalkmak.(DS IV s.1364)
- dapduru olmak** : Birden doğrulup ayağa kalkmak.(DS IV s.1364)
- dapdürü olmak** : Birden doğrulup ayağa kalkmak.(DS IV s.1364)
- dapındırık tutmak** : Uykusu gelmek. (DS IV s.1364)

- daptır olmak** : Birden doğrulup ayağa kalkmak.(DS IV s.1365)
- daptur olmak** : Birden doğrulup ayağa kalkmak .(DS IV s.1365)
- dara girmek** : Sıkılmak. (DS IV s.1366)
- daraz daraz olmak** : Eskimek, yırtılmak, pürüzlenmek. (DS IV s.1368)
- darbız etmek** : Tarlayı sulamak. (DS IV s.1368)
- dardağan olmak** : Dağılıp perişan olmak. (DS IV s.1369)
- dardar etmek** : Gevezelik etmek.(DS IV s.1369)
- dark olmak** : Bir araya toplanmak. (DS IV s.1371)
- darp içeri olmak** : Bir yere teklifsizce girmek, birdenbire girmek.
(DS IV s.1372)
- dartayumak** : Çamaşır yıkamak. (DS IV s.1373)
- dartma çekmek** : Dartma denilen kürekle, bostan ve tarlalarda su yolu açmak.
(DS IV s.1373)
- daşgalaya almak** : Alay etmek. (DS IV s.1376)
- daş olmak** : Sertleşmek, metin olmak. (DS IV s.1377)
- dat dökmek** : Tatlı, hoş bir etki yapmak.(DS IV s.1377)
- datlı gelmek** : 1. Hoşa gitmek.,2.Bir yere seyrek giderek kendini özlettirmek. (DS IV s.1378)
- davin etmek** : Belâ, dert etmek. (DS IV s.1379)
- davlak davlak çıkmak:** Kavlamak. (DS IV s.1380)
- davlumuna geçmek:** Arkasına geçmek.(DS IV s.1381)
- davun olmak** : Bela olmak (DS IV s.1383)
- davuş davuş olmak:** Hayvan kulağını dikmek, dikkat kesilmek. (DS IV s.1383)
- davuş katmak** : Çocuğa veya birine seslenmek, ismiyle çağırarak.
(DS IV s.1383)
- daya çıkmak** : Meydana çıkmak. (DS IV s.1383)
- dayak vermek I** : Destek yapmak. (DS IV s.1385)
- dayak vermek II** : Bedeni kuvvetlendirmek için oruca ara vermek .
(DS IV s.1385)
- dayak vurmak** : Destek yapmak. (DS IV s.1385)
- day day durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk iki ayak üzerinde durmak, tay durmak. (DS IV s.1387)

- day day etmek** : Yeni yürümeye başlayan çocuk iki ayak üzerinde durmak, tay durmak. (DS IV s.1387)
- day durmağ** : Yeni yürümeye başlayan çocuk iki ayak üzerinde durmak, tay durmak. (DS IV s.1387)
- day durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk iki ayak üzerinde durmak, tay durmak. (DS IV s.1387)
- dayı durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk iki ayak üzerinde durmak, tay durmak. (DS IV s.1388)
- daynetmek** : Alay etmek. (DS IV s.1390)
- dazırayı çekmek** : Kaçırarak. (DS IV s.1390)
- debdüş etmek** : Görmeden, rasgele yürümek. (DS IV s.1392)
- debel debel dönme**: Acıdan, sancıdan dönüp durmak, kıvrınmak.(DS IV s.1392)
- debeldeş olmak** : Musallat olmak, dadanmak. (DS IV s.1392)
- debez debez yürümek** : Karanlıkta körler gibi şaşkın hareketler yaparak, sendeleyerek yürümek. (DS IV s.1394)
- debiyet olmak** : Çocuklar korkarak üzerlerine fenalık gelmek, bayılmak. (DS IV s.1395)
- debiz etmek** : Mağlup etmek. (DS IV s.1395)
- debretmek** : Hareket ettirmek, kımıldatmak. (DS IV s.1396)
- dedirgen etmek** : Rahatsız etmek, huzurunu kaçırmak, üzme.(DS IV s.1398)
- dedirgen olmak** : Yerinden yurdundan ayrılmak. (DS IV s.1398)
- dedirgin ehmeg** : Rahatsız etmek, huzurunu kaçırmak, üzme.(DS IV s.1398)
- dedirgin etmek, dedirgin etmek** : Rahatsız etmek, huzurunu kaçırmak, üzme. (DS IV s. 1398)
- dedirgin olmag** : Rahatsız etmek, huzurunu kaçırmak, üzme. (DS IV s.1399)
- dedirgin olmak** : Rahatsız etmek, huzurunu kaçırmak, üzme. (DS IV s.1399)
- dedürgün etmek**: Rahatsız etmek, huzurunu kaçırmak, üzme. (DS IV s.1399)
- deg gelmek** : Rastgelmek, rastlamak. (DS IV s.1400)
- degirgin etmek** : Rahatsız etmek, huzurunu kaçırmak, üzme. (DS IV s. 1400)
- değişik etmek** : İki erkek bir diğerrinin kız kardeşiyle evlenmek.(DS IV s.1402)
- değiş olmak** : Naklolmak, yer değıştirmek. (DS IV s.1402)
- değiş oynamak** : Aynı cinsten biriyle cinsî münasebette bulunmak.(DS IV s.1402)

- değişe gitmek** : İmece çalışmak (DS XII s.4483)
- deh düşmek** : Dikkat etmek, farkına varmak, dikkatle bakmak.(DS IV s.1404)
- dehdüşmek** : Dikkat etmek. (DS XII s.4483)
- dehe almağ** : Çocuğu omuza ya da sırta alıp gezdirmek. (DS IV s.1404)
- dehe düşmek** : Birinin arkasına takılmak, takip etmek. (DS IV s.1404)
- dehetmek** : Sürmek, ilerlemek. (DS IV s.1404)
- dekdelaş olmak** : Dadanmak, musallat olmak. (DS IV s.1406)
- dek durmak** : Uslu, terbiyeli, rahat durmak. (DS IV s.1406)
- dek düşmek I** : Uygun gelmek, rasgelmek. (DS IV s.1406)
- dek düşmek II** : Dikkat etmek, farkına varmak, dikkatle bakmak.(DS IV s.1407)
- dekeye gelmek** : Dişi keçi erkek keçi ile çiftleşmek istemek. (DS IV s.1407)
- dek gelmek I** : Uygun gelmek, rasgelmek. (DS IV s.1407)
- dek gelmek II** : Rastgelmek, rastlamak (DS IV s.1407)
- dek gelmek III** : Dik kafalılık etmek. (DS IV s.1407)
- dekker olmak** : Bir işle meşgul olmak, bir şeye dikkat etmek. (DS IV s.1407)
- dek turmak** : Uslu, terbiyeli, rahat durmak.(DS IV s.1408)
- dek tüşmek** : 1.Dikkat etmek, farkına varmak, dikkatle bakmak., 2. Seçmek.
(DS IV s.1408)
- deli debilden konuşmak** : Delice konuşmak. (DS IV s.1411)
- deligurk itmek** : Birini sersem, kararsız bir hale getirmek. (DS IV s.1412)
- deliğe dıkmak** : Deliğe dıkmak. (DS IV s.1412)
- delik taşlık olmak:** Hastalık ya da başka nedenle çok zayıflamak, sağlığı bozulmak.
(DS IV s.1412)
- delip dakmak** : İdare etmek, şöyle böyle olmak. (DS IV s.1413)
- delip takmak I** : Harcamak, bozmak. (DS IV s.1413)
- delip takmak II** : Süslenmek, yeni elbiseler giymek. (DS IV s.1413)
- delip takıştırmak:** Süslenmek, yeni elbiseler giymek. (DS IV s.1413)
- deman etmek** : Bir yeri geçici olarak yönetmek, oradan faydalanmak.
(DS IV s.1415)
- demir eğmek** : Çift sürerken sapan demirini hayvanın ayağına batırmak.
(DS IV s.1417)
- demonu yerinde olmak** : İşleri yolunda olmak.(DS IV s.1419)

den den etmek	: Tane tane etmek. (DS IV s.1420)
dene çekmek	: İlerisi için hazırlık yapmak. (DS IV s.1421)
dene dökmek	: Taneleri çok olmak, çok tane vermek. (DS IV s.1421)
dene tutmak	: Sığır, at, koyun vb. hayvanlar fazla arpa, buğday yiyerek karınları şişmek, kabız olmak. (DS IV s.1422)
dene vermek I	: Hızlı gitmek. (DS IV s.1422)
dene vermek II	: Ürün vermek. (DS IV s.1422)
deñezirip kalmak	: Çok yorulmak. (DS IV s.1422)
dengeser olmak	: Donakalmak. (DS IV s.1423)
dengi dayanmak	: Parasını en son haddine kadar harcamak, elinde avucunda bir şey kalmamak. (DS IV s. 1423)
deñgiñe almak	: Değer ve yaşça kendisiyle bir tutmak. (DS IV s.1424)
dengine düşürmek	: Sırasına getirmek. (DS IV s.1424)
denk durmak	: Uslu, terbiyeli, rahat durmak.(DS IV s.1425)
denk durmak	: Uslu olmak. (DS XII s.4484)
denk gelmek	: Rastgelmek, rastlamak. (DS IV s.1425)
depdemek	: Laf olsun diye konuşmak. (DS IV s.1426)
depdüp deyip durmak I:	Söyleyeceği şeyi kekeleyerek söylemek. (DS IV s.1425)
depdüp deyip durmak II:	Sendeleyerek, düşe kalka yürümek.(DS IV s. 1425)
depdüş etmek	: Sendeleyerek, düşe kalka yürümek.(DS IV s.1426)
depeye çıharmak	: Çok şımartmak. (DS IV s.1428)
depik atmak	: Tepmek, çifte atmak. (DS IV s.1429)
depik depmek	: Tepmek, çifte atmak. (DS IV s.1429)
deramet etmek	: Hazırlamak, sağlamak, toplamak. (DS IV s.1431)
derdedirgin olmak	: Şaşırmak, şaşalamak, telâşa düşmek. (DS IV s.1431)
deremet etmek I	: Hazırlamak, sağlamak, toplamak. (DS IV s.1433)
deremet etmek II	: Yağ, peynir, lor yapmak. (DS IV s.1433)
derisini doldurmak	: Bir mal değerinden fazla paraya alıcı bulmak, değerinden fazla etmek. (DS IV s.1434)
derme deşirme	: Şurdan burdan toplayıp biriktirme. (DS IV s.1435)
dermi çevirmek	: Düşünde nişan yapmak. (DS IV s.1435)

- deşretmek** : Bir yeri altını üstüne getirerek aramak, iyice aramak.
(DS IV s. 1439)
- deştetmek** : Kaybolmuş olan bir şeyi aramak.(DS IV s.1439)
- detirgin etmek** : Rahatsız etmek, huzurunu kaçırmak, üzme (DS IV s.1439)
- deveci kurmak** : Çocuklar el arabalarını uç uca ekleyerek iniş aşağı binmek.
(DS IV s.1440)
- deve gevişi getirmek:** Karnı tok olanın lokma ağzında büyüme. (DS IV s. 1441)
- devek atmak** : Fasulye, kabak, sarmaşık gibi bitkiler filiz vermek, kol atmak. (DS IV s.1442)
- develer dama çıkmak:**Çok güçlük çekmek, olmayacak şey olmak. (DS IV s.1442)
- dévermek** : Söylemek. (DS IV s. 1142)
- dezürgün etmek** : Ürkütme, ilgisini kesme. (DS IV s.1448)
- dıdıbıllık çıkarmak:** Oyunda bir kimse karşısındakini yenerek bütün parasını almak. (DS IV s. 1449)
- dığıl dığıl dönmek** : İstiraptan, acıdan kıvrınmak. (DS IV s.1453)
- dığıl dığıl etmek** : Dığıl dığıl etmek.(DS IV s.1453)
- dığıl dığıl kanamak:** Eller yarılıp çatlayarak kanamak. (DS IV s.1453)
- dıkberim olmak** : Gök gürültüsü, top, bomba sesinden korkup sıçramak, titremek. (DS IV s.1454)
- dık dememek** : Ses çıkarmamak. (DS IV s.1454)
- dıkıp doldurmak** : Tıka basa doldurmak. (DS IV s.1456)
- dıkız gelmek** : 1.Eksik gelmek,2.Tamam gelmek. (DS IV s.1457)
- dıkka durmak** : Aşık kemiği dik durmak. (DS IV s.1457)
- dımırı çekmek** : Canı çekmek, arzu etmek. (DS IV s.1460)
- dımnısı batmak** : Su ılınmaya yüz tutmak. (DS IV s.1461)
- dınaza almak** : Alay etmek. (DS IV s.1462)
- dınaz etmek** : Alay etmek. (DS IV s.1462)
- dındılına değmek** : Gururuna dokunmak. (DS IV s.1462)
- dıñdıñ gelmek** : Önemsiz, değersiz görünmek (DS IV s.1463)
- dıngalak kılmak** : Takla atmak, tepesi üstü yuvarlanmak.(DS IV s.1463)
- dıngilleç gelmek** : Dövüşen iki horoz berabere kalmak.(DS IV s.1464)
- dıngılnamaz kılmak:** Takla atmak, tepesi üstü yuvarlanmak.(DS IV s.1464)

- dıngırına takmamak** : Önem vermemek. (DS IV s.1465)
- dınnak sürtmek** : Kavgayı kızıştırmak. (DS IV s.1466)
- dıraca gelmek** : Karşı koymak, karşı gelmek. (DS IV s.1466)
- dıraf etmek** : Döven sürerken öküzlerin yönünü değiştirerek içteki öküzü dışa, dıştaki öküzü içe getirmek. (DS IV s.1466)
- dırca gelmek** : Karşı koymak, karşı gelmek. (DS IV s.1467)
- dırca komak** : Karşı koymak, karşı gelmek. (DS IV s.1468)
- dırcam gelmek** : Karşı koymak, karşı gelmek. (DS IV s.1468)
- dırdası çıkmak** : Beli eğilmek, kamburu çıkmak. (DS IV s.1468)
- dırdıbık çıkarmak** : Geçimsizlik etmek, kavga çıkarmak. (DS IV s.1468)
- dırbık tutturmak** : Her birini bir tarafa dağıtmak.(DS IV s.146)
- dırık dutturamamak** : Bir işin ya da meselenin sonucunu almadan bırakıp gitmek. (DS IV s.1469)
- dırık tutmak** : Bir işte sebat etmek, sonuna kadar beklemek, tutunmak. (DS IV s.1470)
- dırıngaya gelmek** : Çok gerilmek. (DS IV s.1470)
- dısa gitmek** : Aptes bozmak. (DS IV s.1472)
- dışa gitmek I** : Aptes bozmak. (DS IV s.1472)
- dışa gitmek II** : Köyün dışına çıkmak. (DS IV s.1473)
- dışa gitmek III** : Evli erkek başka kadınlarla ilgi kurmak. (DS IV s.1473)
- dışarı çıkmak** : Aptes bozmak. (DS IV s.1473)
- dışarı gitmek** : Aptes bozmak. (DS IV s.1473)
- dışarlık olmak** : Akıl ve ruh hastalıklarından birine yakalanmak. (DS IV s. 1473)
- dışlığı azmak** : Canı sıkılmak.(DS IV s.1473)
- dışlığı gelmek** : İçi açılıp ferahlık duymak.(DS IV s.1473)
- dışlığı gelmemek** : Huzuru olmamak, canı sıkılmak, keyifsiz olmak. (DS IV s.1473)
- dışlık vermemek** : Rabat bırakmamak, tedirgin etmek. (DS IV s.1474)
- dızır dızır getmek** : Kızıp arkasına bakmadan hızlı gitmek. (DS IV s.1477)
- dızır dızır yürümek** : Kızıp arkasına bakmadan hızlı gitmek.(DS IV s.1477)
- dızıvermek** : Çabuk getirmek. (DS IV s.1477)

- dız vermek** : Gözünü korkutmak. (DS IV s.1478)
- dızzık etmek** : Hayvanlar arka ayaklarıyla çifte atmak. (DS IV s.1478)
- dibecesine ermek** : Sonunu almak, esasını öğrenmek. (DS IV s.1478)
- dibe irmek** : Sonunu almak, esasını öğrenmek. (DS IV s.1479)
- dibger olmak** : Çamaşırın kiri pişerek temizlenmez duruma gelmek.
(DS IV s.1479)
- dibi geçmek** : Tencere, tava gibi kapların dibi çıkıp ayrılmak.
(DS IV s.1479)
- dibine sarmak** : Pişen ya da ısınan yemeğin dibi tutmak, yanmak.
(DS IV s.1480)
- didergin etmek** : Yerini yurdunu bozmak. (DS IV s.1481)
- diftiklenip durmak** : Bir şey yaparken oyalanmak, zaman öldürmek.
(DS IV s.1482)
- dige durmak** : Küçük çocuk ayakta durmak, tay durmak.
(DS IV s.1482)
- diğ durmak** : Küçük çocuk ayakta durmak, tay durmak.
(DS IV s.1483)
- diğe durmak** : Küçük çocuk ayakta durmak, tay durmak.(DS IVs.1483)
- dik basmak** : 1. Kimseye aldırış etmeyerek kendi bildiğini yapmak,2.
Yan çizmek, işin olmasına çaba göstermemek.
(DSIV s.1484)
- dikdik atmak** : Ateşi yükselen hasta irkilip sıçramak. (DS IV s.1484)
- dikdik etmek** : Baş ağrıtmak. (DS IV s.1484)
- dik duraş oturmak** : İnadını yaptırmak için çevresindekileri zorlamak, üzme.
(DS XII s.4485)
- dikduruluk yapmak** : İnatçılık, serkeşlik yapmak. (DS IV s.1484)
- dike bakmak** : Gözünü açarak sert sert bakmak. (DS IV s.1485)
- dikeden atılmak** : Korku ve heyecanla birdenbire irkilip sıçramak.
(DS IV s.1485)
- dikeden atmak** : 1. Korku ve heyecanla birdenbire irkilip sıçramak.,2.
Uykusuzluktan gevşeklik, uyuşukluk gelmek.(DS IV s.148)
- dikelivermek** : 1. Karşı koymak.,2. Birden ortaya çıkmak.(DS XII s.4485)

- dikenden atmak** : Birden patlamak. (Şişenin mantarı, benzin)(DSIV s.1486)
- dik gelmek** : Karşı gelmek, kafa tutmak, dayatmak, dikleşmek.
(DS IV s.1486)
- dikgelmek** : Karşı koymak (DS XII s.4486)
- dik gitmek** : Karşı gelmek, kafa tutmak, dayatmak, dikleşmek.
(DS IV s.1486)
- dikidek atmak** : Korku ve heyecanla birdenbire irkilip sıçramak.
(DS IV s.1487)
- dikilme durmak** : Vücudun belirli bir yerine sancı girmek, saplanmak.
(DS IV s.1487)
- dikin dikmek** : Giyecek eşya dikmek. (DS IV s.1487)
- dikin tutmak** : Dikilen dikiş, çakılan çivi sağlam olmak. (DS IV s.1487)
- dilçeği düşmek** : Bademcikleri şişmek, anjin olmak. (DS IV s.1492)
- dil değmek** : Nazar değmek. (DS IV s.1492)
- dildiliye tutmak** : Kavga sırasında birinin kusurlarını sayıp dökmek.
(DS IV s.1492)
- dile gitmek** : Nazar değmek. (DS IV s.1492)
- dilenip dolanmak**: Şuna buna minnet ederek geçinmek. (DS IV s.1493)
- dilenip döşünmek**: Şuna buna minnet ederek geçinmek. (DS IV s.1493)
- dile seğırtmek** : Hemen söz bulup konuşmaya başlamak. (DS IV s.1493)
- dil gezdirmek** : Söz taşımak, gizli bir şeyi söylemek. (DS IV s. 1493)
- dili boğazına akmak** : Korkudan konuşamayacak duruma gelmek.
(DS IV s.1493)
- dili burnuna değmek** : Ergenlik çağına gelmek, bulûğa ermek. (DS IV s.1493)
- dili burnuna yetmek** : Ergenlik çağına gelmek, bulûğa ermek. (DS IV s.1493)
- diliceği düşmek** : Bademcikleri şişmek, anjin olmak. (DS IV s.1493)
- diliceğini kaldırmak** : Anjin olan bir kimsenin boğazını yukarıya kaldırarak tedavi etmek. (DS IV s.1493)
- dili çalmak** : Dili bir yerin şivesini ya da birisinin konuşmasını andırmak.(DS IV s.1494)
- dili çekmek** : Söylemekten vaz geçmek. (DS IV s.1494)
- dili damağına yetmemek**: Hakkını savunmaktan aciz olmak. (DS IV s.1494)

- dili gurumak** : Konuşamayacak hale gelmek. (İlenç olarak kullanılır.)
(DS IV s. 1494)
- dili ıskarç olmak** : Çok konuşmaktan dili kımıldamaz duruma gelmek.
(DS IV s.1494)
- dilinden gelmek** : Söz söylemede becerikli olmak. (DS IV s.1494)
- diline dil yitmemek**: Her söze, gelişigüzel de olsa karşılık vererek konuşanları kızdırmak. (DS IV s. 1494)
- diline düğüm düşmek** : Dilsiz kalmak anlamında ilenç. (DS IV s.1494)
- dilini çiğnemek** : Bir şeyi söylemeğe başlamışken söylemekten vaz geçmek.
(DS IV s.1495)
- dil kapmak** : Bir yerin yabancısı olan kimse o yerin şivesini benimsemek.
(DS IV s.1495)
- dilkırmak** : Kendi şivesini bırakıp İstanbul şivesiyle konuşmak.
(DS IV s.1495)
- dilli düdük etmek** : Bir şeyi çok söyleyip etrafa yaymak.
(DS IV s.1496)
- dilsürme** : Küçüğün büyüğü azarlaması. (DS IV s.1498)
- dil vermek** : Rahat vermek. (DS IV s.1498)
- dil yeniği olmak** : Yalama olmak. (DS IV s.1498)
- dimdik durmak** : 1. Hiç bir iş yapmadan boşuboşuna ayakta durmak.,2. Boyun eğmemek, yaltaklanmamak. (DS IV s.1498)
- dim durmak** : 1. Hiç bir iş yapmadan boşuboşuna ayakta durmak.,2. Boyun eğmemek, yaltaklanmamak. (DS IV s.1499)
- dimedliğini gomamak** : Aklına gelen herşeyi söylemek, küfretmek.
(DS IV s.1499)
- dinara kalmak** : Ayakta tek başına kalakalmak. (DS XII s.4486)
- dinaz etmek** : Alay etmek. (DS IV s.1500)
- dincetmek** : Tarlayı nadasa bırakmak. (DS IV s.1500)
- dindireç durutmak** : Ayakta bırakmak (DS IV s.1501)
- dinetmek** : Ayağa kaldırmak, ayakta tutmak. (DS IV s.1502)
- dingil ayak bırakmak** : Ayakta tutmak, rahatsızlık vermek. (DS IV s.1504)

dingilbaş kurmak	: Takla atmak. (DS IV s.1504)
diñgil diñgil itmek	: 1.Sıçramak, zıplamak, yerinde duramamak.,2. Hayvan koşmaya başlamak, tırıs gitmek.(DS IV s.1505)
dingilek düşmek	: Korkuyla uykudan uyanmak. (DS IV s.1505)
dingil gibi yemek	: Tıka basa yemek. (DS IV s.1505)
dingilim atmak	: Fink atmak. (DS IV s.1505)
diniş vermek	: Kulak kabartmak, dinlemek. (DS IV s.1507)
dink vermek	: Kulak kabartmak, dinlemek. (DS IV s.1508)
din vermek	: Kulak kabartmak, dinlemek (DS IV s.1509)
direk direk olmak	: Direk gibi sıra sıra dizilmek (DS IV s.1512)
direk dikilmek	: Yağmur mevziî yağmak. (DS IV s.1512)
diren durmak	: Yeni yürümeye başlayan çocuk tay durmak. (DS IV s.1513)
direzi tuğmag I	: Bir işe başlamak. (DS IV s.1515)
direzi tuğmag II	: Aksilik, huysuzluk, yaramazlık yapmak. (DS IV s.1515)
dirip dişirmek	: Derleyip toplamak. (DS IV s.1517)
dirk atılı gelmek	: Birdenbire korkuyla sıçramak. (DS IV s.1517)
dirsek gıñırmak	: Önce vermek istediği halde sonradan vermemek. (DS IV s.1519)
diş ağartmak	: Sırtıtmak. (DS IV s.1520)
diş atmak	: 1. Isırmak., 2. Yemek.,3. İştahla yemek. (DS IV s.1520)
diş çakmak	: Köpek kendisini korumak ve savunmak için dişlerini göstermek. (DS IV s.1520)
diş çalmak	: Hırsıyla yemek. (DS IV s.1520)
diş dişemek	: Çocuk diş değiştirmek. (DS IV s.1520)
diş durmak	: Rahat durmak.(DS IV s.1520)
diş dutmak	: Bitkiler tane tutmak.(DS IV s.1520)
dişe daş dokanmak	: Birini ezmek için çalışırken ya da biri hakkında atıp tutarken çekinmeyi gerektiren bir engelle karşılaşmak. (DS IV s.1520)
dişe dokanmak	: 1. Sert gelmek, dişle çiğneyip ezmek güç olmak. 2.Ezilmemek baskıya karşı koymak. (DS IV s.1520)

- dişi dökülmek** : Ağrı veya soğuktan dişler sızlamak. (DS IV s.1524)
- dişi kesmek** : Gücü yetmek, haktan gelmek. (DS IV s.1524)
- dişikivermek** : Koşuvermek. (DS IV s.1524)
- dişini saydırmak**: Zaaf göstermek, birine karşı gevşek davranmak.
(DS IV s.1524)
- diş kaçmak** : Örgü örerken ilmek kaçmak. (DS IV s.1524)
- diş yerimek** : Bebek ve hayvan yavrusu diş çıkarmak, diş çıkarmaya başlamak. (DS IV s.1525)
- ditdirivermek** : Tarlayı gelişigüzel sürmek. (DS IV s.1525)
- dıvermek** : Söylemek, haber vermek. (DS IV s.1527)
- diyegörmek** : Söylediğinde direnmek, tekrar tekrar söylemek.(DS IV s.1529)
- diyip gomat** : Bir kaç kişi bir konuyu aralarında karara varmak üzere konuşmak, danışmak. (DS IV s.1529)
- diyşat itmek** : Ağız kavgası yapmak, çekişmek. (DS IV s.1529)
- diynek atlamak** : Kötü alışkanlıklardan vaz geçmek için büyük yemin yapmak.
(DS IV s.1529)
- dizgelmek** : Çömelmek.(DS IV s.1531)
- dizginleyivermek**: 1.Koşuvermek.,2.Fazla yük yüklenen hayvan dizlerini bükerek yürümek. (DS IV s.1531)
- diziye gelmek** : İnattan vazgeçip doğruyu kabul etmek, yola gelmek.
(DS IV s. 1531)
- diz kösmek** : Diz çökmek. (DS IV s.1532)
- doğacı olmak** : Üşümek, soğuktan etkilenmek. (DS IV s.1536)
- doğduya gitmek** : Yeni doğum yapan kadına gözaydına gitmek. (DS IV s.1536)
- doğuca olmak**: Hayvan soğuk algnlığı hastalığına yakalanmak. (DS IV s.1539)
- doğuc olmak** : Hayvan soğuk algnlığı hastalığına yakalanmak. (DS IV s.1539)
- doğucu olmak**: Hayvan soğuk algnlığı hastalığına yakalanmak. (DS IV s.1539)
- doğuç olmak** : Hayvan soğuk algnlığı hastalığına yakalanmak. (DS IV s.1539)
- doğuya gitmek** : Yeni doğum yapan kadına gözaydına gitmek. (DS IV s.1539)
- dokğü dökme** : Yem serpmek, yem saçmak. (DS IV s.1540)
- dokurcünü düzgün olmak** : Hali vakti yerinde olmak. (DS IV s.1541)
- dolcu olmak** : Hali vakti yerinde olmak. (DS IV s.1546)

- dolu gözle bakmak** : Alıcı gözüyle bakmak, iyice tanımak. (DS IV s.1547)
- doluntu olmak** : Gözleri dolmak, yaşarmak. (DS IV s.1548)
- dombalah kılmak** : Takla atmak. (DS IV s.1550)
- dombal atmak** : Takla atmak. (DS IV s.1551)
- dombalaçoçik atmak** : Takla atmak. (DS IV s.1551)
- dombalak aşmak** : Takla atmak. (DS IV s.1551)
- dombalak atmak** : Takla atmak. (DS IV s.1551)
- dombalak kılmak** : Takla atmak. (DS IV s.1551)
- dombal atmak** : Takla atmak. (DS IV s.1551)
- dombayına dökmek**: Tutumsuzluk etmek, boşuna harcamak. (DS IV s.1552)
- dom durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk ayakta durmak, tay durmak (DS IV s.1553)
- domusu düşmek** : Korkmak, heyecanlanmak, ürpermek. (DS IV s.1554)
- domuşup kalmak** : Ölmek. (DS IV s.1555)
- domuztopu bağlamak**: Eli ayağı birbirine karışırçasına hızlı yürümek ve koşmak hakkında kullanılır. (DS IV s.1557)
- domuztopu yapmak** : Bir kimseyi, ellerini ayaklarının arasından geçirip tostoparlak bağlamak. (DS IV s.1557)
- don almak** : Bitkiler soğuktan bozulmak, donmak. (DS IV s.1558)
- don atmak** : 1.Donmuş toprağın buzu çözülmek.,2.Ekilen tohum dondan bozulup çıkmamak. (DS IV s.1559)
- donbalak dönmek** : Takla atmak. (DS IV s.1559)
- doncağ kalmak** : Yalnız iç donuyla kalmak. (DS IV s.1559)
- don değişmek** : Ölmek. (DS IV s.1559)
- don düşmek** : Don başlamak. (DS IV s.1560)
- don kesmek I** : Bitkiler soğuktan bozulmak, donmak. (DS IV s.1561)
- don kesmek II** : Tarlada çalışan birkaç kişiden biri diğerlerini geriye bırakmak için önlerine geçerek kazmak. (DS IV s.1561)
- donu bozuk olmak** : Rengi çirkin olmak (DS IV s.1561)
- doñuç olmak** : Hayvan soğuk algınlığı hastalığına yakalanmak. (DS IV s.1562)
- donu dönmek** : Şekli değişmek. (DS IV s.1562)

- donuşup durmak** : 1.Ortada biçimsiz bir şekilde kalmak., 2.Sırtmak, sırtta kalmak. (DS IV s.1562)
- donuzdamı olmak** : Gıyabındaki söylentiyi işitince kızmak, sinirlenmek. (DS IV s.1562)
- don vurmak** : Yeni filizlenmiş bitkileri soğuk çalmak. (DS IV s.1562)
- doran atmak** : Mısır bitkisi çiçek vermek. (DS IV s.1563)
- doruk üste gitmek** : Dağda düze gitmek. (DS XII s.4487)
- dorum dorum atmak:** Abartmak. (DS IV s.1566)
- dorum sahibi olmak:** Yapmadığı halde suç üstünde kalmak. (DS IV s.1566)
- dovucu olmak** : Hayvan soğuk algınlığı hastalığına yakalanmak. (DS IV s.1568)
- doyla vurmak** : Bir şey başarmak, ün kazanmak.(DS IV s.1568)
- doz etmek** : Sezmek, anlamak. (DS IV s.1569)
- döğüşüp battıkmak** : Döğüşüp durmak. (DS IV s.1572)
- döhtös etmek** : Kabak, meyve gibi yiyecekleri vurarak ezmek. (DS IV s.1572)
- dökülegomak** : Dökülekalmak (ilenç). (DS XII s.4487)
- döl almak** : Hayvan gebe kalmak. (DS IV s.1576)
- döl atmak** : Gebe hayvan yavrusunu düşürmek.(DS IV s.1576)
- döl çıkmak** : Doğacak yavruların hepsi doğmak. (DS IV s.1576)
- döl dökmek** : 1. İlbaharda hayvanlar yavrulamak.,2. Kavun, karpuz, hıyar ve sebzeler ürün vermeye başlamak. (DS IV s.1576)
- döl düşmek** : Koyun, inek vb. hayvanlar yavrulamaya başlamak. (DS IV s.1576)
- dölek basmak** : Tökezlememek, düşmemek için dikkatle basmak. (DS IV s.1578)
- dölek durmak** : Uslu durmak, terbiyesizlik etmemek. (DS IV s.1578)
- dölek turmak** : Uslu durmak, terbiyesizlik etmemek. (DS IV s.1578)
- dölenip döşenmek** : 1. Olgunlaşarak uslanmak.,2. Rahat ve huzura kavuşmak. (DS IV s.1578)
- döle yatmak** : Alay etmek. (DS IV s.1579)

- döl girmek** : Koyun, keçi vb. hayvanlar doğurmaya başlamak.
(DSIV s.1579)
- dömbelek atmak** : Takla atmak. (DS IV s.1580)
- döneleği dönmek** : Felâkete uğramak, ağzının tadı bozulmak.(DS IV s.1583)
- dönelik yapmak** : Değiştirmek. (DS IV s.1584)
- döngüle etmek** : Geri çevirmek. (DS IV s.1585)
- dönüvüme** : Dönüvermek (DS IV s.1587)
- dört dolanmak** : Telâşla çare aramak, dört dönmek. (DS IV s.1588)
- döşin vermek** : Mola vermek. (DS IV s.1591)
- dövletini depmek** : Çok faydalı bir fırsatı reddetmek. (DS IV s.1592)
- duluğunu düşürmek** : Surat etmek, yüzünü asmak. (DS IV s.1598)
- dulup atmak** : Yün ya da pamuğu hallaç yayıyla kabartmak.
(DS IV s.1600)
- duman atmak** : 1. Korkmak.,2. Öfkelenmek.,3. Atışta hedefi vuramamak, karavana atmak.,4. Birine oyun etmek, aldatmak., 5. Bir şeyi çabuk sonuçlandırmak., 6. Üstün gelmek.,7. Kasıp kavurmak.,8. Ağır basmak. (DS IV s.1602)
- duman çiçek olmak** : Ağaçların çiçekleri tamamen açılmak. (DS IV s.1602)
- duman kurmak** : Evlenmek. (DS IV s.1602)
- dumduma havası esmek**: Bir yerde duyulur derecede sessizlik olmak.
(DS IV s.1603)
- duragomak I** : Sabretmek, bir olay karşısında soğukkanlı davranmak.
(DS IV s.1604)
- duragomak II** : Olduğu yerde durmak. (DS IV s.1604)
- duravarmak** : 1. İnat etmek, direnmek.,2. Sık sık ve sürekli olarak vurmak.,3. Yorulmak.,4. Oluverdi anlamında kullanılır. (DS IV s.1605)
- dur cuş bilmemek** : Çocuk söz dinlememek.(DS IV s.1605)
- durgun olmak** : Midesi bozulmak.(DS IV s.1605)
- durgut olmak** : Aptallaşmak.(DS IV s.1605)
- durguz gelmek** : Uyanmak. (DS IV s.1605)

- durucuk durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk ayakta durmak, tay durmak.
(DS IV s.1607)
- durucuk yapmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk ayakta durmak, tay durmak.
(DS IV s.1607)
- dussağ kesme** : Yeni yürümeye başlayan çocukların düşmesine engel olacağı inancıyla yapılan, çocuğun ayakları arasına bağlanan kurdeleyi kesme töreni.(DS IV s.1608)
- duşak kesme** : Yeni yürümeye başlayan çocukların düşmesine engel olacağı inancıyla yapılan, çocuğun ayakları arasına bağlanan kurdeleyi kesme töreni. (DS IV s.1609)
- duşgelmek** : Tahmin etmek. (DS IV s.1610)
- duş olmak** : Bir yere bağlanmak. (DS XII s.4488)
- duta almak** : Meyveyi, örselenmemesi için elle kopararak toplamak.
(DS IV s.1610)
- dutalağı tutmak** : 1.Sarası tutmak.,2.Hiddetlenmek. (DS IV s.1611)
- dutarağı dutmak** : 1.Sarası tutmak.,2.Hiddetlenmek. (DS IV s.1612)
- dutargası dutmak** : 1.Sarası tutmak.,2.Hiddetlenmek. (DS IV s.1612)
- duta toplamak** : Meyveyi, örselenmemesi için elle kopararak toplamak.
(DS IV s.1612)
- dutup duravarmak** : Hiç unutmamak, fikri sabit haline getirmek. (DS IV s.1613)
- dutup durmak** : 1. Devam etmek, sürekli olmak.,2. Sürekli olarak bir kimseyi korumak. (DS IV s.1613)
- duturuk etmek** : Bir kabı az bir yiyeceklerle boşu boşuna kullanılmaz hale getirmek. (DS IV s.1614)
- dutuz etmek** : 1.Oyalamak, meşgul etmek.,2. Emanet alınan bir şeyi fazla alıkoymak. (DS IV s.1614)
- duyulak olmak** : Kulak dolgunluğu olmak. (DS IV s.1615)
- duzluya mal olmak** : Herhangi bir şey pahalıya mal olmak. (DS IV s.1615)
- düber olmak** : Örselenmek, buruşmak, (kumaş). (DS IV s.1616)
- dübez dübez yürüme**:1.Karanlıkta körler gibi şaşkın hareketler yaparak, sendeleyerek yürüme.,2. Ayakları dolanarak yürüme.
(DS IV s.1616)

- dübüz olmak** : Birdenbire kaymak. (DS IV s.1616)
- düdeni deşilmek** : Oburluğu tutmak, iştahı çok açılmak. (DS IV s.1617)
- düdüğe goyup üfürmek** : Herkese yaymak, her tarafa duyurmak.(DS IV s.1617)
- dügür gitmek** : Kız görmeye ve istemeye gitmek. (DS IV s.1618)
- düğmük yapmak** : Bağlamak, düğülemek. (DS IV s.1622)
- düğünlük basmak** : Kız istemek. (DS IV s.1625)
- dügürücü gitmek** : Kız görmeye ve istemeye gitmek. (DS IV s.1625)
- dügür düğür olmak:** 1. Boğum boğum, yumak yumak olmak.,2.Hamur yoğrulurken çorba, muhallebi vb. yiyecekler pişerken, un iyice karışmayarak topak topak olmak. (DS IV s.1626)
- düğüre gitmek** : Kız görmeye ve istemeye gitmek. (DS IV s.1626)
- dügür getmek** : Kız görmeye ve istemeye gitmek. (DS IV s.1626)
- dügür gitmek** : Kız görmeye ve istemeye gitmek. (DS IV s.1626)
- dük atmak** : 1. Aşık, gülle ve zıp zıp oyunlarında atılan cismi hedefe değıdirmek.,2. Başarmak.,3. Bir kimseyi hile ile kandırmak, kazık atmak. (DS IV s. 1627)
- dülek tutmak** : Böğelek sineğinin ısırığı sığır koşmak. (DS IV s.1627)
- dümbelege gitmek** : Ramazan geceleri davulla gezip bahşış toplamak.
(DS IV s.1628)
- dümbüdüdük olmak:** Bir kimseye ait sır herkes tarafından duyularak dedikodusu yapılmak. (DS IV s.1628)
- dümbüldüdük olmak:**Bir kimseye ait sır herkes tarafından duyularak dedikodusu yapılmak. (DS IV s.1629)
- dümbürdüdük etmek:** Bir sırrı herkese duyurmak, yaymak. (DS IV s.1629)
- dümbürdüdük olmak** : Bir kimseye ait sır herkes tarafından duyularak dedikodusu yapılmak. (DS IV s.1629)
- dümen çevirmek** : Ev idare etmek. (DS IV s.1629)
- dümetmek** : Üstüne düşmek, bir işi takip etmek.(DS IV s.1629)
- düm olmak** : Eli bir işe yatkın olmak. (DS IV s.1629)
- dümük etmek** : Oyalamak. (DS IV s.1630)
- dünüp düşünmek** : Etraflıca düşünmek (DS IV s.1632)
- dürekamak** : Derleyip toparlamak. (DS IV s.1633)

- dürtüştüre gomak** : Elbirliği ederek hemen itivermek. (DS IV s.1635)
- dürü düşürmek** : Ekin biçen bir adam bir gidişte biçtiği sapları düzgün bir şekilde sıralamak. (DS IV s.1636)
- dürüm topaç etmek**: Çamaşır vb. şeyleri düzensiz bir şekilde toplamak.
(DS IV s.1637)
- düş azmak** : İhtilâm olmak.(DS IV s.1638)
- düş durmak** : Rahat durmak.(DS IV s.1638)
- düş konak olmak** : Oturup misafir olmak. (DS IV s.1639)
- düşün etmek** : Yolculukta geceyi geçirmek için mola vermek.
(DS IV s.1640)
- düşünüp dünmek** : Düşünüp taşınmak. (DS IV s.1640)
- düşüt bırakmak** : Çocuk düşürmek.(DS IV s.1640)
- düven kayarlamak** : Dövenin bozulan ve düşen taşlarını yeniden koymak.
(DS IV s.1641)
- düvermek II** : 1. Söylemek.,2. Göstermek. (DS IV s.1642)
- düvür gitmek** : 1.Kız görmeye ve istemeye gitmek.,2. Gelini getirmeye gitmek. (DS IV s.1642)
- düyülcüg olmak** : Un vb. maddeler suda erimeyip taneler haline gelmek.
(DS IV s.1643)
- düyür düşmek** : Kız istemek. (DS IV s.1643)
- düzde kalmak** : Kimsesiz ve açıkta kalmak (DS IV s.1644)
- düzen dutmak I** : Geçinmek, uyuşmak.(DS IV s.1645)
- düzen dutmak II** : Müzik aletleri arasında ahengi sağlamak.(DS IV s.1645)
- düzen dutmak III** : Düzene girmek. (DS IV s.1645)
- düzen dutmak IV** : Bir sanatla ilgili aygıtları tamamlayarak bir yere kurup işlemeye başlamak. (DS IV s.1645)
- düzeni yerinde olmak** : İşi yolunda olmak. (DS IV s.1645)
- düzen tutma** : Çamaşır yıkamadan bir gün önce çamaşır yıkama malzemesini hazırlama. (DS IV s.1646)
- düzen vermek** : Her çeşit aygıtı işler hale koymak. (DS IV s.1646)
- düzetmek** : Düzeltmek.(DS IV s.1646)
- düz silmek** : Torna ile tesviye etmek. (DS IV s.1647)

düzünüp koşunmak : Süslenip püslenmek.(DS IV s.1648)

-E-

- ebe gé** : Zaaf göstermek, birine karşı gevşek davranmak.(DS XII s.4490)
- ebe gél** : Al da gel. (DS XII s.4490)
- ebelek göbelek etmek** : Saçma sapan konuşmak. (DS V s.1653)
- eberdivermek** : Alıvermek, verivermek. (DS V s.1655)
- eberivermek I** : Getirivermek. (DS V s.1655)
- eberivermek II** : Çağırivermek. (DS V s.1655)
- eberivermek** : Getirivermek. (DS XII s.4490)
- ebilgubul etmek** : Bozmak. (DS V s.1657)
- ebilkabil olmak** : İçtiği su ayrı gitmemecesine samimi olmak. (DS V s.1657)
- ebilkubul olmak** : İçtiği su ayrı gitmemecesine samimi olmak. (DS V s.1657)
- ebişivemek** : Çocuğu sırtına almak, sırtlamak. (DS V s.1657)
- ebrige basılmak** : Başkası için hazırlanan yemek ya da ziyafete, tesadüfen orada bulunan bir başkası da katılmak.(DS V s.1658)
- ecim çekişmek** : 1.Dediğinde direnmek, bahse girmek.,2.Lâdes tutuşmak. (DS V s.1661)
- ecirini çıkarmak** : 1.Yerini doldurmak, karşılamak, eksigini tamamlamak.,2. Kötü bir davranışın öcünü çıkarmak, ödeşmek.(DS V s.1662)
- ecirini vermek** : Yardım etmek. (DS V s.1662)
- efintefin etmek** : Darmadağınık etmek, altüst etmek, döküp saçmak, karmakarışık etmek. (DS V s.1669)
- efin tefin olmak** : Harap olmak, bozulmak. (DS V s.1669)
- efir küfür etmek** : Kızgınlıkla ağzına geleni söylemek, küfretmek.(DS V s.1669)
- efir nefir etmek** : Kızgınlıkla ağzına geleni söylemek, küfretmek.(DS V s.1670)
- ef kaf iş yapmak** : Üstünkörü, baştan savma iş yapmak. (DS V s.1670)
- efşef etmek** : Har vurup harman savurmak, gereksiz yere harcamak. (DS V s.1670)
- eftiği artmak** : Telâş, çabası artmak. (DS V s.1671)
- eftiği daralmak** : Canı sıkılmak.(DS V s.1671)
- eftik etmek I** : Zaman geçirmek, oyalanmak, eğlenmek. (DS V s.1671)
- eftik etmek II** : Uğraşmak, çabalamak. (DS V s.1671)

- efün yefün olmak** : Şaşırp kalmak, neye uğradığını bilmemek. (DS V s.1672)
- efür efür esmek** : Hafif hafif ve tatlı tatlı rüzgâr esmek. (DS V s.1672)
- eğens etme** : Alay etme, sitem etme. (DS V s.1676)
- eğer etmek** : Ayar etmek, ayarlamak. (DS V s.1676)
- eğinti olmak** : Başkasının sırtına yük olmak. (DS V s.1678)
- eğip büğmek** : Özür bulmak, kaçamak yapmak.(DS V s.1678)
- eğirip sarmak** : Boş durmamak, az çok kazanç sağlayan bir işle uğraşmak.
(DS V s.1679)
- eğiş büğüş olmak** : Eğri büğrü olmak.(DS V s.1680)
- eğit meğit olmak** : Şaşırmak, hayrete düşmek. (DS V s.1680)
- eğneline dönmek** : Birisine, dileğince hizmet etmek.(DS V s.1681)
- eğnine almak** : Herhangi bir giyeceği giymeyip, sırta almak.(DS V s.1682)
- eğredi vermek** : Peşin vermek. (DS V s.1682)
- eh etmek** : Çocuk dilinde dövmek.(DS V s.1689)
- eh olmak I** : Hayran olmak. (DS V s.1690)
- eh olmak II** : Yok olmak.(DS V s.1690)
- ehyasına irmek** : Hayrını görmek, emek vererek yetiştirdiği bir şeyden faydalanmak. (DS V s.1691)
- éjeyif galmak** : Şaşmak, şaşırmak. (DS V s.1691)
- ekini gevremek** : Çok ihtiyarlamak, ölüm hali gelip çatmak. (DS V s.1695)
- ekinivermek** : Getirivermek. (DS V s.1695)
- ekmek karıştırmak**: Düğünden bir hafta sonra kız evinden el öpmek için oğlan evine gitmek. (DS V s.1696)
- ekmek yamamak** : Sacda ya da tavada ekmek pişirmek.(DS XII s.4492)
- eksepekse söylemek**: İleri geri can sıkacak şekilde konuşmak. (DS V s.1697)
- eksikli eksikli durmak**: Suçlu suçlu durmak.(DS V s.1698)
- ekşi sıkamak** : 1.Can sıkmak.,2.Kırıcı sözler söylemek.,3.Fazla konuşup yanındakilerin başını ağrıtmak. (DS V s.1700)
- ékti ékti konuşmak**: Küçük çocuklar büyükler gibi her şeye akıl erdirerek konuşmak. (DS V s.1701)
- el ağız vermemek** : Çok perişan bir halde olmak. (DS V s.1702)
- el ağzına bakmak** : Başkasının sözüne kapılarak hareket etmek. (DS V s.1702)

- el almak I** : İzin almak. (DS V s.1702)
- el almak II** : Daralan bir kimseye yardım etmek. (DS V s.1702)
- el atmak** : Daralan bir kimseye yardım etmek. (DS V s.1702)
- el ayağa düşmek** : İhtiyarlar, maddî manevî başkalarının yardımına muhtaç duruma düşmek. (DS V s.1703)
- el ayağa kavuşmak** : Doğurmak, (insan için). (DS V s.1703)
- elbermek** : Alıvermek, alıp getirivermek.(DS V s.1703)
- elberesini almak** : Kıvamına gelmek. (DS V s.1703)
- elbir etmek** : Birleşmek, işbirliği etmek., Elbirliği, işbirliği yapmak. (DS V s.1704)
- elbir etmek** : Elbirliği, işbirliği yapmak.(DS XII s.4492)
- elbirlik etmek** : İki tarafı anlaştırmak, uzlaştırmak. (DS V s.1704)
- elbir olmak** : Birleşmek, işbirliği etmek., Elbirliği, işbirliği yapmak. (DS V s.1704)
- el çalmak** : Alkışlamak.,El ile iş yapmaya başlamak. (DS V s.1706)
- elçekmek** : Vazgeçmek. (DS V s.1706)
- elçim kaldırmak** : İmece ile iş görenlere, patron bahşiş vermek(DS V s.1707)
- elde galmak I** : Mal satılmamak. (DS V s.1707)
- elde galmak II** : Kopup kopup gelmek, neye el uatılsa boşa çıkmak. (DS V s.1707)
- el değiştirmek** : Süt çocuklarının kollarını ve bacaklarını, çaprazlayarak vücutlarına idman yaptırmak.(DS V s.1707)
- elde kalmak** : Kopup kopup gelmek, neye el uatılsa boşa çıkmak. (DS V s.1707)
- elden ağıza düşmek:** Çalışamayacak hale gelmek, sıkıntı çekmek.(DS V s.1708)
- elden ağıza kalmak:** Başkasının eline bakar olmak, kimsesiz, malsız, mülksüz kalmak. (DS V s.1708)
- elden almak** : Kurtarmak. (DS V s.1708)
- elden avıca galmak:** Varlıklı iken darlığa düşüp, yardımla geçinmek. (DS V s.1708)
- elden avıçtan çıkmak I** : Hasta, nöbetin şiddetinden dalmak. (DS V s.1708)
- elden avıçtan çıkmak II** : Avareleşmek, zaptedilmez hale gelmek(DS V s.1708)

- elden dutmak** : Para yardımı yaparak kalkındırmak(DS V s.1708)
- el döymek** : 1.El, sığağa ya da soğuga dayanmak.,2. Sıcaklık ve soğukluk derecesi el dayanacak kadar olmak.(DS V s.1708)
- ele dolamak** : Sıkıca sarılmak. (DS V s.1709)
- ele düşmek** : Ortaya düşmek (kadın için). (DS V s.1709)
- elem etmek** : Utanmak. (DS V s.1710)
- elem telem etmek** : Boş yere dağıtmak, harcamak. (DS V s.1711)
- elem terem olmak** : Darmadağın olmak. (DS V s.1711)
- elenek olmak** : Ayakbağı olmak. (DS V s.1711)
- elepceği dolaşmak** : Şaşıp kalmak. (DS V s.1711)
- ele sarılmak** : Para yardımı yaparak kalkındırmak. (DS V s.1711)
- eletmek olmak** : Aşırı derecede çalışmak. (DS V s.1712)
- eletivermek** : İletmek, götürmek. (DS V s.1712)
- ele tutmak** : Düzenbazlık yapmak, hile yapmak.(DS V s.1712)
- ele varmak** : El öpmek. (DS V s.1712)
- el eylemek** : El ile çağırarak. (DS V s.1713)
- el gatmak** : Araya girmek, işe karışmak. (DS V s.1713)
- el götürmek** : Yalvarmak, yakarmak. (DS V s.1714)
- eli ağzına değmek** : Halini düzeltmek. (DS V s.1714)
- eli ağzına gitmek** : Para kazanacak hale gelmek. (DS V s.1714)
- eli ağzına varmak** : Halini düzeltmek. (DS V s.1714)
- eli ağzına varmamak I** : 1. Bir işi çok çabuk yapıp bitirmek.2. Üzüntü nedeniyle hiç bir iş yapamamak. (DS V s.1714)
- eli ağzına varmamak II** : İş tutamamak, fakir düşmek. (DS V s.1714)
- eli ağzına yetmek** : Para kazanacak hale gelmek. (DS V s.1714)
- eli ardına varmak** : Geride kalanla ilgilenmek (DS V s.1714)
- eli ayağı şaşırmak** : Telâşa düşmek, ne yapacağını bilmemek.
(DS V s. 1714)
- eli başına değmek I** : Buluğ çağına girmek. (DS V s.1714)
- eli başına değmek II** : İş sahibi olmak. (DS V s.1714)
- eli başına ermek I** : Kimseye ihtiyacı kalmamak, kendini idare edecek, kendi kendine geçinebilecek hale gelmek.(DS V s.1715)

- eli başına ermek II** : Yaptığı işi bitirmiş olmak. (DS V s.1715)
- eli başına ermek III**: Bulûğ çağına girmek. (DS V s.1715)
- eli başına yetmek** : Bulûğa erip, kendi kendini idare edecek hale gelmek.
(DS V s.1715)
- eli ermek** : Bir iş yapmaya zaman ve fırsat bulmak İş için elverişli zaman, koşul bulmak. (DS V s.1716)
- eli ermek** : İş için elverişli zaman, koşul bulmak. (DS XII s.4493)
- elik etmek** : Babasız, annesiz çocuğu alıp, evlât edinmek, büyötmek.
(DS V s.1717)
- elimini almak** : İşin bilgisini edinerek kolaylığını öğrenmek.
(DS XII s.4494)
- eline yıkamak** : Umudunu kesmek (DS XII s.4493)
- elini altına salmak** : Bunamak. (DS V s.1718)
- elini yıkamak** : Umudunu kesmek (DS XII s.4493)
- eli şapşak vurmak** : Alkışlamak. (DS V s.1718)
- elitmek** : El sallamak, çağırarak, işaret etmek. (DS V s.1718)
- elkit etmek** : 1.Bekletmek, savsaklamak.,2.İşten alıkoymak.
(DS V s.1719)
- elkol olmak** : Gayrete düşmek. (DS V s.1719)
- ellem gellem etmek**: Şöyle ya da böyle etmek, ne yapıp yapmak, altüst etmek.
(DS V s.1721)
- ellik süllük etmek** : Boş yere harcamak, ziyan etmek. (DS V s.1725)
- elli olmak** : 1.Anlaşmalı olmak.,2. Başkasının olmak.(DS V s.1725)
- elmini almak** : İşin bilgisini edinerek kolaylığını öğrenmek. (DS V s.1726)
- el oğalamak** : Minnet etmek, başkasından bir şey istemek, dilenmeye benzer tavır takınmak. (DS V s.1726)
- el öğcelemek** : Minnet etmek, başkasından bir şey istemek, dilenmeye benzer tavır takınmak. (DS V s.1726)
- elpence durmak** : Herhangi bir kimsenin karşısında elleri göğüs üzerinde bağlayarak saygı ile durmak. (DS V s.1727)
- elpençe durmak** : Herhangi bir kimsenin karşısında elleri göğüs üzerinde bağlayarak saygı ile durmak. (DS V s.1727)

- elpençe düvan durmak** : Herhangi bir kimsenin karşısında elleri göğüs üzerinde bağlayarak saygı ile durmak. (DS V s.1727)
- el sallamak** : Vaz geçmek, el çekmek.(DS V s.1728)
- el tutmak I** : Bir şeyhten zikir, teşbih çekmek için izin almak.(DS V s.1728)
- el tutmak II** : 1. Daralan bir kimseye yardım etmek.,2. Kefil olmak. (DS V s.1728)
- el tutmak III** : Herhangi bir şeyin satışında el tutup pazarlığı bitirmek, fiyatı üzerinde anlaşmak. (DS V s.1728)
- el üzme** : Ümitsiz olmak. (DS V s.1729)
- el vermek** : 1.Yardım etmek (bir iş için),2. Kafi gelmek. (DS V s.1729)
- el vermemek** : Herhangi bir oyunda rakibine fırsat vermemek. (DS V s.1729)
- el virmek** : İzin vermek. (DS V s.1729)
- el vurmak** : Güç doğumlara el ile yardım etmek. (DS V s.1729)
- el yetiştirmek** : İmkân olmak. (DS V s.1729)
- el yumak** : 1. Bitirmek, sona erdirmek.,2. Vazgeçmek. (DS V s.1729)
- emden atmak** : Yemekten önce, ufak tefek şeyler atıştırmak, otlanmak. (DS V s.1731)
- em düzmek** : Mehlem yapmak. (DS V s.1731)
- eme geçmek** : İşe yaramak, makbule geçmek. (DS V s.1732)
- eme göme yaramamak:** Hiç bir işe yaramamak. (DS V s.1732)
- emesen etmek** : Herhangi bir kimseye, beğenilmeyen hareketi dolayısıyla gözdağı vermek. (DS V s.1734)
- eme yaramak** : İşe yaramak, faydalı olmak. (DS V s.1734)
- emir olmak** : Sirke bozulmaya yüz tutmak (DS V s.1736)
- emleme emlemek I** : 1.Çanak çömlek gibi kapların çatlaklarını çimento vb. ile onarmak.,2. Kalpteki acıyı dindirmek için uygun sözlerle karşısındakini avundurmak. (DS V s.1738)
- emleme emlemek II** : Çanak çömlek gibi kapların çatlaklarını çimento vb. ile onarmak. (DS V s.1738)
- emmeye yaramak** : Faydalanılabilir, yararlanılabilir olmak. (DS V s.1740)
- emzüh sürmek** : Çocuğunu emziren anne, yeniden hamile kalmamak, süt korumak.(DS V s.1742)

- enayan olmak** : Şaşırmaq. (DS V s.1743)
- enben olmak** : Şaşırmaq. (DS V s.1744)
- enciği çıkmak** : İyice ezilmek, iler tutar yeri kalmamak. (DS V s.1744)
- endanlı durmak** : Terbiyeli durmak. (DS V s.1744)
- endezeden aldırmaq:** Ağırdan almak, aldırış etmemek. (DS V s.1746)
- endur etmemek** : Tenezzül etmemek. (DS V s.1747)
- eneben olmak** : Şaşırmaq (DS V s.1747)
- énel duşmaq** : Bir sıraya girip iş yapmak.(DS V s.1749)
- eneskünes etmek** : Alt üst etmek, dağıtmak. (DS V s.1751)
- eñe yaña olmak** : Şaşırmaq, şaşıp kalmak. (DS XII s. 4496)
- enge benge olmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1752)
- engi bengi olmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1754)
- engibenk olmak** : 1.Şaşmaq, şaşakalmak.,2.Boş bulunup ani bir şeyle irkilmek, korkmak. (DS V s.1754)
- engin enmek** : Nezleye tutulmaq. (DS V s.1755)
- engine vermek** : Sürekli ağlamanın sonunda kendini tutamayarak uzun uzun iç çekmek. (DS V s.1755)
- engin olmaq** : Nezleye tutulmaq. (DS V s.1755)
- éngine vermek I** : Kuş, yüksek bir yerden aşağı doğru uçmaq. (DS V s.1755)
- éñgine vermek II** : Ucuza vermek. (DS V s.1755)
- engi olmak** : Nezleye tutulmaq. (DS V s.1755)
- engiş durmak** : Namazda elleri dizlere dayayıp eğilmek. (DS V s.1756)
- engiteng olmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1756)
- enibeni olmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1757)
- enit yanıt olmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1758)
- enk beng olmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1758)
- enşer menşer olmak:** Dağıtmak, altüst etmek. (DS V s.1761)
- ent bent olmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1761)
- eñuyañu olmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1761)
- enü yenü olmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1762)
- enyan kalmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1762)
- enyan olmak** : Şaşmaq, şaşakalmak. (DS V s.1762)

- epçit kapmak** : Araba tekerleğine çember geçirmek. (DS V s.1762)
- en vurmak** : Hayvanlara işaret koymak amacıyla kulaklarını kesmek ya da boynuzunu kertmek.(DS V s.1762)
- epivermek** : Kıvırmak, yuvarlamak. (DS V s.1763)
- epleyip seplemek** : Kırık dökük ve dağınık iş ya da şeyleri derli toplu hale getirmek, düzene koymak.(DS V s.1763)
- epmek yimek** : Yemek yemek. (DS V s.1763)
- eptil teptil olmak** : Çok değişmek, bambaşka bir kılığa girmek. (DS V s.1764)
- ere kalkmak** : Sahura kalkmak. (DS V s.1765)
- eren peren etmek** : Darmadağınık, karmakarışık etmek. (DS V s.1766)
- eren peren olmak I** : Darmadağınık hale gelmek, perişan olmak. (DS V s.1766)
- eren peren olmak II** : Çil yavrusu gibi dağılmak. (DS V s.1766)
- eren teren olmak** : Darmadağınık hale gelmek, perişan olmak. (DS V s.1766)
- erer olmak** : Engel olmak. (DS V s.1766)
- eresen yapmak** : Yatak ve şiltelerin yün ve pamuklarını döverek kabartmak. (DS V s.1767)
- ereziden tutma vermek** : Mal ve yerin hepsini vermek.(DS V s.1767)
- erez tutmak** : Hasta olmak. (DS V s.1767)
- erine düşmek** : İyi bir erkekle evlenmek. (DS V s.1770)
- eriyip akmak** : Çok zayıflamak. (DS V s.1773)
- eriyip epzimek** : Çok zayıflamak. (DS V s.1773)
- erketmek I** : 1. Herhangi bir iş için birisine rica etmek.,2. Nazlanmak.,3. Yabancılık duymamak. (DS V s.1774)
- erketmek II** : Herhangi birisinin malını kendi malı gibi kullanmak. (DS V s. 1774)
- erkim olmak** : Sahip olmak, göz önünde bulundurmak. (DS V s.1774)
- erkin koymak** : Serbest bırakmak. (DS V s.1774)
- erkit olmak** : İşinden kalmak, işinden alıkonmak, boşuna yerinden ayrılmak. (DS V s.1774)
- erkül kalmak** : Herhangi bir işten geri kalmak. (DS V s.1775)
- erliği kesilmek** : Şiddetli ve birdenbire olan korku etkisiyle erkeklik yeteneğini kaybetmek. (DS V s.1775)

- erte beklemek** : Dince kutsal sayılan gecelerde ibadet etmek.(DS V s.1777)
- esik basmak** : Tökezlenmek, sendelemek, ayağı kaymak, ayağı sürçmek.
(DS V s.1781)
- esine durmak** : Biraz beklemek. (DS V s.1782)
- esine tüşürmek** : Anmak, hatırlamak. (DS V s.1782)
- esip savurmak** : Düşüncesizce bağırıp çağırarak, sövmek. (DS V s.1782)
- esip yortmak** : Sürtüklük, serserilik, haylazlık etmek. (DS V s.1782)
- esiy esmek** : Rüzgâr çok şiddetle esmek. (DS V s.1784)
- eskiye toplamak** : Eskiye anmak, eskisi gibi olmak istemek. (DS V s.1785)
- eşek kanıyla aşılınmak** : 1.Aşırı derecede vurdum duymaz olmak.,2.Çok soğukkanlı olmak. (DS V s.1789)
- eşek nalıyla damgalamak:** İddia sonunda kaybedeni cezalandırmak.
(DS V s.1789)
- eşer beşer çıkarmak:** Unutulmuş bir söz ya da olayı yeniden ortaya çıkarmak, alevlendirmek. (DS V s.1791)
- eşiği gaytarmak** : Kapıyı kapatmak. (DS V s.1792)
- eşiyreliğe kaçmak** : 1.Suçunu örtmeğe çalışmak. 2. Çocuk, kabahatini söyleyince huysuzluk etmek, ağlamak. (DS V s.1793)
- eşşegi dâh dimek** : İş iyi gitmek, kazancı hızla artmak. (DS V s.1795)
- et ben olmak** : Rengi atmak, son derece utanmak, bozulmak(DS V s.1796)
- et beniz olmak** : Rengi atmak, son derece utanmak, bozulmak.(DS Vs.1796)
- et bent olmak** : Rengi atmak, son derece utanmak, bozulmak.(DS V s.1796)
- eteği ağırlaşmak** : Utanmak. (DS V s.1796)
- eteğini çekmek** : Günah sayılan işlerden vazgeçmek.(DS V s.1796)
- eteş almaya gelmek:** Gittiği yerden çabucak dönmek. (DS V s.1798)
- et et üstüne koymamak:** Kilo almamak, şişmanlamamak. (DS V s.1798)
- et gibi olmak** : Yağmurdan çok fazla ıslanmak. (DS V s.1798)
- eti kopmak** : Ödünü kopmak, çok korkup ürpermek. (DS V s.1798)
- etinden kesmek** : Pek az vermek, cimrilik etmek. (DS V s.1798)
- etine gitmek** : Kilo almak, şişmanlamak. (DS V s.1798)
- et itmek** : Baygın, hareketsiz hale getirmek (DS V s.1798)
- et kesmek** : Hamlamak, yorulmak. (DS XII s. 4499)

- et kırılmak** : Çok yorulup terledikten sonra kol ve bacaklar sızlamak, tutulmak. (DS V s.1799)
- et kırmak** : Çok yorulup terledikten sonra kol ve bacaklar sızlamak, tutulmak. (DS V s.1799)
- et olmak** : İnme inmek, eli ayağı tutmamak. (DS V s.1799)
- ev baş olmak** : Yapılmakta olan ev tünden bitmek.(DS V s.1801)
- ev bucak olmak** : Aile yuvası kurmak. (DS V s.1801)
- evede binme** : Acele yapma, aceleye getirme. (DS V s.1803)
- eved etmek** : Acele etmek, acele ettirmek. (DS V s.1803)
- evedi etmek** : Acele etmek, acele ettirmek. (DS V s.1804)
- evelem develem konuşmak** : İleri geri konuşmak. (DS V s.1805)
- eveti etmek** : Acele etmek, acele ettirmek. (DS V s.1806)
- evi çalmak** : Evi badana yapmak. (DS V s.1806)
- evin bağlamak** : Ürün tanelenmek, tane bağlamak, olgunlaşmak. (DS V s. 1807)
- evip ağmağ** : Tez davranmak, ivmek.(DS XII s. 4500)
- evir devir etmek**: Alt üst etmek. (DS V s.1808)
- evlek almak** : Sürülecek tarlayı eşit parçalara ayırmak. (DS V s.1810)
- evlek kırmak** : Sürülecek tarlayı eşit parçalara ayırmak. (DS V s.1811)
- evlek yazmak** : Sabanla evleği ayıran çizgileri çizmek. (DS V s.1811)
- evlensek olmak** : Canı evlenmek istemek. (DS V s.1811)
- ev olmak** : Geçinmek, bağdaşmak,uyuşmak. (DS V s.1813)
- evsivermek** : Tahılın içindeki yabancı cisimleri evsecek denilen kap içinde savurarak temizlemek. (DS V s.1816)
- evşan etmek** : İşemek. (DS V s.1816)
- evşen etmek** : İşemek. (DS V s.1816)
- evtiği artırmak** : 1.Aşırı bunaltı ve acı ile kıvranıp durmak.,2. Saklamak istediği sıkıntı ve üzüntüsünü herhangi bir hareketiyle belli etmek. (DS V s.1817)
- evtik itmek** : Boş durmamak için herhangi bir şeyle uğraşmak, ufak tefek iş yapmak, oyalanmak. (DS V s.1817)
- eyek çalmak** : Hasta en son dakikalarını yaşamak.(DS V s.1820)

- eyerleyip beyerlemek:**Herhangi bir konuğu en iyi şekilde ağırlamak, her çeşit gerekseme ve rahatını sağlamak. (DS V s.1820)
- eyevirmek** : Islatılmış palamut meyvesini mazı, am kabuğu ya da sumadıın içine koymak. (DS XII s. 4501)
- eyha etmek** : Çok iyi bir duruma getirmek, mutluluğa kavuşturmak. (DS V s.1821)
- eyha yapmak** : Tarlayı gübrelemek, verimli hale getirmek. (DS V s.1821)
- eyin beyin olmak** : şaşırmak. (DS V s.1822)
- eyinlikli durmak** : Rahat durmak, yaramazlık yapmamak. (DS V s.1822)
- eyit beyil olmak** : şaşırmak. (DS V s.1823)
- eyler çalmak** : Ninni söylemek. (DS V s.1823)
- eyneline dönmek** : Birisine, dileğince hizmet etmek. (DS V s.1825)
- eynik durmak** : Rahat durmak.(DS V s.1825)
- eyreti almak** : Emanet almak. (DS V s.1826)
- eyyi etmek** : İyi etmek. (DS V s.1828)
- ezim ezim etmek** : Tamamen ezmek. (DS V s.1830)

-F-

- fağ fağ gülmek** : Yüksek sesle, kahkaha ile gülmek. (DS V s.1831)
- fak çekmek** : Kahkaha atmak. (DS V s.1831)
- fak fak gülmek** : Yüksek sesle, kahkaha ile gülmek. (DS V s.1831)
- fakır fakır gülmek** : Yüksek sesle, kahkaha ile gülmek. (DS V s.1831)
- fakolmak** : Bozulmak. (DS V s.1832)
- falfallık yapmak** : Herhangi bir konuyu karıştırmak, şaşalamak.(DS V s.1832)
- fangıl fangıl gülmek** : Yüksek sesle, kahkaha ile gülmek. (DS V s.1833)
- fansetmek** : Aklanmak, arınmak, beraat etmek. (DS V s.1834)
- faradak yanmak** : Birdenbire yanıp geçmek, parlamayı sönmek. (DS V s.1834)
- farızlık etmek** : Bir çok sözde nedenlerle herhangi bir şeyden kaçınmak, yedi dereden su getirmek. (DS V s.1836)
- farş olmak** : Rezil olmak. (DS V s.1837)
- fasdemek** : Kaçmak, bırakıp gitmek. (DS V s.1837)
- fasetmek** : Kaçmak, bırakıp gitmek. (DS V s.1837)
- fas galdırmak I** : 1.Barutu ateşlemek.,2.Ateş ya da sıcak küle su dökerek külleri havaya kaldırmak. (DS V s.1838)
- fas galdırmak II** : Araya fitne sokup kavgaya sebep olmak. (DS V s.1838)
- fas kaldırmak** : Birisine takılıp, alay etmek, gülüşmek. (DS V s.1838)
- faşfaş atmak** : Su basınçla akmak. (DS V s.1839)
- fel fel bakmak** : Şaşkın şaşkın bakmak. (DS V s.1842)
- fel fel esmek** : Kalb şiddetle çarpmak. (DS V s.1842)
- felgetirmek** : İhtiraslı olmak. (DS V s.1842)
- felle vermek** : Görünmek, meydana çıkmak, haber vermek.(DS V s.1843)
- ferketmek** : Tarlayı bir yıl boş bırakmak. (DS V s.1847)
- ferkine garmak** : Kötü hastalığa tutulmak, inme inmek. (DS V s.1847)
- fert ettirmek** : Parmağını birinin gözüne sokmak. (DS V s.1847)
- fes olmak** : Çok içki içip kendini kaybedecek şekilde sarhoş olmak. (DS V s.1848)
- fetetmek** : Bozup işe yaramaz hale getirmek, boşa gitmesine sebep olmak, mahvetmek. (DS V s.1848)

- feyli bozulmak** : Huyu bozulmak. (DS V s.1849)
- feylini toplamak** : Bütün arzu ve hırsıyla dünya malına sarılmak (DS V s.1849)
- fıdıdık etmek** : Üşüme. (DS V s.1850)
- fıdık atmak** : Başparmakla ortaparmağı birbirine sürterek ses çıkarmak, şıkırdatmak. (DS XII s.4502)
- fiğla kopmak** : Acı acı çığlık atmak.(DS V s.1850)
- fında etmek** : Fırlatmak, atmak.(DS V s.1853)
- fıra getmek** : Kpanın elinde kalmak, kapışılmak. (DS V s.1853)
- fırçığını bozmak** : Karmakarışık etmek, bozmak. (DS V s.1854)
- fırığı çıhmağ** : Derisi tamamen soyulmak. (DS V s.1855)
- fırık dönmek** : Bir şeyi acele ile aramak, her tarafı aramak. (DS V s.1855)
- firkıslak olmak** : Herhangi bir şey çok ıslanmak, sırlıklam olmak. (DS V s.1856)
- fırılığ dönmek** : Çocuklar elele tutuşup halka yaparak dönmek(DS V s.1856)
- fır olmak** : Zar atarken her iki tarafın zarları aynı sayıda gelmek. (DS V s.1856)
- fırtatmak** : Damar damar üstüne binmek ve ağrı yapmak.(DS V s.1857)
- fırtık vermek** : Aldatmak. (DS V s.1857)
- fıs çıkmak** : İçi boş çıkmak, kof çıkmak. (DS V s.1858)
- fit fit etmek** : Fısıltı halinde ve başkalarını kışkırtarak konuşmak. (DS V s.1861)
- fitik atmak** : Oynamak, dans etmek. (DS V s.1861)
- fitir etmek** : Meraklanmak.(DS V s.1862)
- fıyık çalmak** : Islık çalmak. (DS V s.1862)
- ficek atmak** : Kura çekmek. (DS V s.1863)
- ficik atmak** : Kura çekmek. (DS V s.1863)
- fidetmek** : Ödeşmek. (DS V s.1863)
- fiğ kopmak** : Sezmek, sezinlemek. (DS V s.1864)
- fiğ vermek** : Birine kötü öğüt vermek, fit vermek. (DS V s.1864)
- fike çekmek** : Islık çalmak. (DS V s.1864)
- fik fik yapmak** : Cinsî ilişkide bulunmak. (DS V s.1864)
- fiko çekmek** : Islık çalmak (DS V s.1864)

- filini toplamak** : Gereğinden fazla yemek, bitirene kadar yemek.(DS V s.1866)
- filize yatmak** : Karpuz teveği bir iki karış uzunluğunda boy vermek.
(DS V s.1866)
- findos etmek** : Sineklerin saldırısından kaçmak (DS XII s. 4504)
- fineyer etmek** : Meraklanmak, üzüntüden kendi kendini yiyip bitirmek.
(DS V s.1866)
- finoyur olmak** : Delirmek, çıldırmak. (DS V s.1868)
- fira düşmek** : Zayıflamak. (DS V s.1868)
- firavun olmak** : Öfkelenmek. (DS XII s. 4504)
- fire düşmek** : Zayıflamak. (DS V s.1868)
- firezine ekmek** : Ekin biçildikten sonra tarlayı sürdürüp tekrar ekmek.
(DS V s.1869)
- firidin olmak** : Korkup telaş etmek, korkup kaçmak. (DS V s.1869)
- firitmek** : Yaş, nemli olan şeyleri biraz kurutmak. (DS V s.1870)
- firos etmek** : Kaçmak. (DS V s.1870)
- fişek atmak** : Kura çekmek. (DS V s.1872)
- fişek vermek** : Kışkırtmak. (DS V s.1873)
- fişek virmek** : Kışkırtmak. (DS V s.1873)
- fit etmek** : Ödeşmek. (DS XII s. 4505)
- fitetmek** : 1.Ödemek.,2. Elinde avucunda olanı başkasına vermek.
(DS V s.1874)
- foka vermek** : Gizli olan bir şey açığa vurulmak. (DS V s.1875)
- fol etmek** : Ceviz, fındık vb. yemişleri kabuklarından ayıklamak.
(DS V s.1875)
- forta atmak** : Yalan söylemek, palavra atmak. (DS V s.1876)
- fosa bırakmak** : Tarlanın sürülmesini, en nemsiz olduğu zamana bırakmak.
(DS V s.1877)
- fule yapmak** : Herhangi bir şeyi ağzına kadar doldurmak. (DS V s.1879)
- funt gaynatmağ** : Karışıklık çıkarmak.(DS V s.1879)
- fut olmak** : Kızmak. (DS V s.1880)

-G-

- gabadüşmek** : Hayvan, bağlı olduğu ipe dolanarak boğulmak. (DS VI s.1882)
- gabala almak** : Bir işi götürü almak.(DS VI s.1882)
- gabala vermek** : Götürü vermek. (DS VI s.1883)
- gabala vermek** : Ürünün gelirini paylaşmak koşuluyla tarlasını, bağını, toprağını işletmek için biriyle anlaşmak. (DS XII s.4506)
- gabalıh etmek** : Kabalık etmek. (DS VI s.1884)
- gabar gabar olmak** : Vücutta yer yer kabarcıklar olmak. (DS VI s.1184)
- gabarık sıdırmak**: İçinde birikmiş bir hınçla birisine sataşmak. (DS VI s.1884)
- gabır olmak** : Yediği yemeği hazmedememek. (DS VI s.1885)
- gabil olmak** : Kabul olmak. (DS VI s.1885)
- gaçamıya gaçmağ**: Bir işi çözümlemek için gerekeni yapmaktan kaçınmak.
(DS VI s.1887)
- gada almak** : Dert ve üzüntüyü paylaşmak. (DS VI s.1888)
- gaddak kalmak** : Çaresiz kalmak. (DS VI s.1890)
- gadır gudur etmek** : Anlaşılmayan sözler söylemek (DS VI s.1890)
- gadid kalmak** : Elinde bir şey kalmamak. (DS VI s.1890)
- gadi gomak** : Çaresiz bırakmak. (DS VI s.1891)
- gadi kalmak** : Çaresiz kalmak. (DS VI s.1891)
- gaga döşemek** : Aç gözlü olmak, gözü doymamak. (DS VI s.1892)
- gagıl gagıl olmak**: Öğütülen şey, istenilen incelikte olmamak. (DS VI s.1892)
- gaguç olmak** : Soğuktan kıvrılıp büzülme. (DS VI s.1892)
- gağırıvermek** : Ağaç dalını ek yerinden ayırmak. (DS VI s.1893)
- galagalmak** : Duruvermek. (DS VI s.1897)
- galam dikmek** : Kederle düşünceye dalmak. (DS VI s.1898)
- galay etmek** : Karşısındaki kimseyi kötü sözlerle incitmek.(DS VI s.1899)
- galdur guldur etmek**: Hafif ve devamlı ses çıkarmak. (DS VI s.1899)
- galkan çevirmek**: Bayır aşağı koşulan hayvanlarda boyunduruk ters dönme,
enseye gelen kısmı boğaza, boğaza gelen kısmı enseye gelmek.
(DS VI s.1902)
- galkan olmak** : Şaha kalkmak.(DS VI s.1902)

- galle çekmek** : Kasa boşaltmak. (DS XII s. 4506)
- gallet kuyusuna gitmek** : Düşüp kaybolmak (eşya için).(DS VI s.1903)
- gamalak olmak** : Kar yağınca keklik kanadı ıslanıp uçamamak. (DS VI s.1905)
- gamanıp galmak:** Çok doymak. (DS VI s.1906)
- gamaşuğ olmak** : Kamaşmak, uyuşmak (diş için). (DS VI s.1906)
- gamitmek** : Soğuktan üşüyüp hareketsiz kalmak. (DS VI s.1908)
- gancetmek** : Şüphelenmek. (DS VI s.1909)
- gandiş atma** : Aşırı hoppalık. (DS VI s.1910)
- ganetmek** : Cinayet işlemek. (DS VI s.1911)
- gangeçmek** : Korkmak, şüphelenmek. (DS VI s.1912)
- gannı almamak** : Kıskanmak. (DS VI s.1914)
- gannına atmak** : İçine atmak (söz için). (DS VI s.1914)
- gannına girmek** : Şüpheli olarak birinin üstüne suç atmak. (DS VI s.1914)
- gapsetmek** : Tutuklamak. (DS VI s.1917)
- garaltıya söylemek:** Hakkında kötü konuşmak. (DS VI s.1919)
- garan komak** : Zarar vermek, hasar yapmak. (DS VI s.1920)
- garan koymak** : Zarar vermek, hasar yapmak. (DS VI s.1920)
- gargış etmek** : İlenmek.(DS VI s.1924)
- gargış vermek** : Saygısızca cevap vermek. (DS VI s.1924)
- garık çekmek** : Tarlada çapa ile ark açmak. (DS VI s.1926)
- garıncalı olmak** : Yük taşıyan hayvanların tırnaklarının içi oyulmak.
(DS VI s.1927)
- garış vermek** : İlenmek.(DS VI s.1927)
- garim olmak** : Zehir, zıkkım olmak.(DS VI s.1927)
- gar kovmak** : Koşmak (DS VI s.1927)
- garöllü çekmek:** Bekçilik etmek. (DS VI s.1929)
- gartambeç olmak:** Börek ya da ekmek kabukları fazla ateşte çabuk pişmek.
(DS VI s.1931)
- gasarını bozmağ** : Üstünü, biçimini bozmak. (DS VI s.1932)
- gasbannağ yapmak:** Bir işi inadına yapmak. (DS VI s.1932)
- gaşak olmak** : Bölünmek, parçalanmak (tezek için). (DS VI s.1933)
- gaş gararmag** : Akşam karanlığı basmak. (DS VI s.1934)

- gaşşah durmak** : Gelen birini karşılamak için yol boyunca dizilmek.
(DS VI s.1934)
- gatıdak kalmak** : Güçsüz kalmak. (DS VI s.1935)
- gatıf garişmağ** : Ortalığı karıştırmak, karman çorman etmek. (DS VI s.1935)
- gavara çekmek** : Yellenmek. (DS VI s.1938)
- gavar çalmak** : Arka su gelmeden önce bentleri hazırlamak. (DS VI s.1938)
- gavel olmak** : Kabakgiller ve baklagillerin bitki ve meyvesi kurumak.
(DS VI s.1938)
- gavıl kurmak** : İki kişi bir karara varmak. (DS VI s.1938)
- gavır etmek** : Bir şeyi boş yere harcamak. (DS VI s.1938)
- gavragucağ olmak** : Kucaklaşmak. (DS VI s.1939)
- gavruh olmak** : Tırpan, çapa ve kazma gibi araçların uçları içeri doğru eğik
olmak. (DS VI s.1940)
- gavsalası daralmak** : İçi sıkılmak. (DS VI s.1940)
- gavselesi daralmak** : İçi sıkılmak. (DS VI s.1941)
- gavul kurmak** : İki kişi bir karara varmak. (DS VI s.1941)
- gavuma gitmek** : Ziyarete gitmek. (DS VI s.1941)
- gav vermek** : Birisine şikâyette bulunmak. (DS VI s.1942)
- gayar etmek** : Hayvanın tırnağını yontarak eski nah yeniden çakmak.
(DS VI s.1943)
- gayarı yemek** : Sövülmek (DS XII s.4507)
- gayasa tutmak** : Yağmur ve selden sonra kuruyan toprağın üstü sertleşmek,
kabuk bağlamak. (DS VI s.1943)
- gaydalı olmak** : Delilik belirtileri göstermek. (DS VI s.1944)
- gaydayı bozmak** : Durum değiştirmek. (DS VI s.1944)
- gaydına bahmak** : Başının çaresine bakmak. (DS VI s.1944)
- gayıl gelmek** : Razı olmak, yetinmek, kabul etmek. (DS VI s.1946)
- gayıl olmak** : Razı olmak, yetinmek, kabul etmek. (DS VI s.1946)
- gayım olmak** : Eşit olmak. (DS VI s.1946)
- gayın tutmak** : Emniyete almak, sıkı tutmak. (DS VI s.1946)
- gayıl atmak** : Kabul etmek, benimsemek. (DS XII s.4507)
- gayıl olmak** : Razı olmak, yetinmek, kabul etmek. (DS VI s.1947)

- gaynadannıh etmek:** Kavgayı kızıştırmak. (DS VI s.1948)
- gaysa basmak** : Yağmur ve selden sonra kuruyan toprağın üstü sertleşmek, kabuk bağlamak. (DS VI s.1950)
- gaysı bağlamak** : Yağmur ve selden sonra kuruyan toprağın üstü sertleşmek, kabuk bağlamak. (DS VI s.1951)
- gaytazlık yapmak** : İşte oyalanmak, hile yapmak, tembellik yapmak. (DS VI s.1952)
- gazı goz anlamak** : Söylenen sözü yanlış anlamak. (DS VI s.1954)
- gazın etmek** : Şikâyet etmek. (DS VI s.1954)
- gebert olmak** : Üzüm, incir vb. meyveler kurumaya yüz tutmak (DS VI s.1956)
- gecerüyh galmak** : Biraz geç kalmak. (DS VI s.1959)
- gécgér olmak** : Sersemlemek, uyuşmak. (DS VI s.1959)
- gedeli yatırmak** : Bağ çubuklarını daldırma yoluyla çoğaltmak. (DS VI s.1965)
- gedik getmek** : Deşmek, yarmak. (DS VI s.1967)
- gedip gidermek** : Gitmek, yürümek. (DS VI s.1967)
- gediri yatırmak** : Bağ çubuklarını daldırma yoluyla çoğaltmak. (DS VI s.1967)
- gediyoramak** : Gide durmak. (DS VI s.1967)
- gegeği çıkmak** : Çok zayıflamak. (DS VI s.1969)
- gehana koymak** : Ertelemek, geri bırakmak. (DS VI s.1971)
- gehet olmak** : Bir şey kıt olmak, bulunmamak. (DS VI s.1971)
- gejkalmah** : Geç kalmak. (DS VI s.1971)
- gekik azmak** : Çok yiyerek mide şişmek. (DS VI s.1971)
- gekrik azmak** : Çok yiyerek mide şişmek. (DS VI s.1971)
- geleci etmek** : Konuşmak, dedikodu yapmak. (DS VI s.1973)
- geleğen olmak** : Bir kimse bir eve sık sık gelip gitmek. (DS VI s.1974)
- gelem gusmak** : Mürekkep kalemi mürekkep akıtmak. (DS VI s.1975)
- gelibatırmak** : Gelmek. (DS VI s.1977)
- gelikgelmek** : Geledurmak. (DS VI s.1978)
- gelin göçürmek** : Gelini güvey evine götürmek. (DS XII s.4507)

- gelin tepmek** : Çocukların topuğunun arkasında çıban çıkmak.
(DS VI s.1980)
- gelingöre gitmek** : Hediye alarak gelin görmeye gitmek. (DS VI s.1980)
- gelinlik etmek** : Gelin bir zaman kocasının akrabalarının yanında başını örtmek, konuşmamak. (DS VI s.1981)
- gelinlik tutmak** : Gelin bir zaman kocasının akrabalarının yanında başını örtmek, konuşmamak. (DS VI s.1981)
- gelin pırlaklanmak** : Gelin süslenmek. (DS VI s.1982)
- gelip batırmak** : Gelip durmak (DS VI s.1983)
- gelip batırmak** : Gitmek. (DS XII s.4507)
- geliştirme getirmek**: Söz arasında örnek vermek. (DS VI s.1984)
- geliverinmek** : Çabuk gelmek. (DS VI s.1984)
- geliviyemek** : Çabuk gelmek. (DS VI s.1984)
- geliyamamak** : Gelmemek. (DS VI s.1984)
- geliyorumak** : Gelip durmak (DS VI s.1984)
- gelmezine gitmek** : Ölmek (ilenç olarak kullanılır). (DS VI s.1984)
- geme gelmek I** : Tay, gem vurulacak çağa gelmek. (DS VI s.1986)
- geme gelmek II** : Yumuşak başlı, yumuşak yaradılışlı olmak. (DS VI s.1986)
- gemini gevirmek** : Hincını, öcünü alamayan kimse kendini yemek.
(DS VI s.1987)
- gencerek olmak** : Daha genç olmak. (DS VI s.1989)
- gendini bilmek** : Buluş çağına ermek. (DS VI s.1990)
- genime gerrah etmek** : Bolluk getirmek. (DS VI s.1992)
- gen olmak I** : İç açıcı, ferah olmak. (DS VI s.1993)
- gen olmak II** : Ağzın iki tarafı yara olmak. (DS VI s.1993)
- gerdan gırmak** : At, boynunu yukarı kaldırıp başını aşağı bükmek.
(DS VI s.1995)
- gerem açmak** : Sürü, birbirinden düzenli aralıklarla ayrılarak yayılmak.
(DS VI s.1997)
- gergeç olmak** : Derttop olmak. (DS VI s.2000)
- gergek bulmak** : Ölmek. (DS VI s.2000)

- gerim tutmak** : Erişi düzene koyup dokunabilecek bir hale koymak.
(DS VI s. 2002)
- geriye çekmek** : Bir işi zora çekmek. (DS VI s.2003)
- germeceye vermek** : Sıkıştırmak. (DS VI s.2004)
- germeç tutmak** : Yokuş yerlerde sürü yayılarak ilerlemek. (DS VI s.2004)
- geron vermek** : Değirmenin alt taşının her tarafına kertme yapmak.
(DS VI s.2006)
- gesgeri etme** : Geri verme, geri çevirme (DS VI s.2007)
- ges yıkamak** : Çamaşır yıkamak. (DS VI s.2007)
- geş olmak** : Ölmek. (DS VI s.2007)
- getgüt etmek** : Yerli yersiz durmadan konuşmak. (DS VI s.2008)
- gevel vermek** : Söz vermek. (DS VI s.2009)
- gevel yaval etmek** : Korku ya da utanma nedeniyle konuşamamak.
(DS VI s.2009)
- gever çalmak** : Tarla ve bostanları sulamakta kullanılan suyun akış yolunu değiştirmek. (DS VI s.2010)
- gever vermek** : Sır almak için karşıdakini konuşmaya isteklendirmek.
(DS VI s.2010)
- geve vermek** : Ümit vermek. (DS VI s.2010)
- gevermek** : Bahçeyi sularken kürekle suya yol açmak.(DS VI s.2010)
- gevgeş getirmek** : Bir işi noksan, hileli yapmak, işte dürüst olmamak.
(DS VI s.2010)
- gevilcenli olmak** : Yara iyileşememek, kötüye doğru gitmek.(DS VI s.2012)
- gevil gelleme** : Bahse girme (DS VI s.2012)
- gevil güvül etmek** : Gereksiz yere, can sıkacak şekilde konuşmak.
(DS VI s.2012)
- geviş atmak** : Kızan deve tükrük atmak. (DS VI s.2012)
- gevişe gitmek** : Orakla ekin biçerken yarış yapmak.(DS VI s.2012)
- gevreği batmak** : Bebeklerde omurilik kemiği sancılanmak.(DS VI s.2013)
- gevsı yuvmak** : Çamaşır yıkamak. (DS VI s.2014)
- gevülcen olmak** : Ateş karşısında kalan vücut benek benek kırmızı olmak.
(DS VI s.2014)

- geycek yumak** : amaşır yıkamak. (DS VI s. 2015)
- geyib olmak** : Kayıp olmak. (DS VI s.2015)
- geyik buzağılemek** : Güneşli havada yağmur yağmak. (DS VI s.2015)
- gezelekiye gitmek** : 1.Baştan savmak.,2.Yüznumaraya gitmek.(DS VI s.2021)
- gıcıg girmeg** : 1.Endişe etmek.2.şüphelenmek (DS VI s.2025)
- gıcıg olmag** : Endişe etmek. (DS VI s.2026)
- gıcığa karmak** : Nesli bozulmak. (DS VI s.2026)
- gıcığ almak** : Bir şey ya da bir kimse sinirine dokunmak. (DS VI s.2026)
- gıcığına gitmek** : Bir şey ya da bir kimse sinirine dokunmak. (DS VI s.2026)
- gıcığ olmak** : Bir şey ya da bir kimse sinirine dokunmak. (DS VI s.2026)
- gıcık almak** : Bir şey ya da bir kimse sinirine dokunmak. (DS VI s.2026)
- gıcık çıkarmak** : Sorun, mesele çıkarmak. (DS VI s.2026)
- gıcık etmek** : Nispet vermek(DS VI s.2026)
- gıcık kapmak** : Sayı, puan almak. (DS VI s.2027)
- gıcıklık yapmak** : Sinire dokunacak hareket yapmak ve söz söylemek.
(DS VI s. 2027)
- gıcık vermek** : 1. Kışkırtmak, tahrik etmek.,2. Kışkıandırmak, nispet vermek.
(DS VI s. 2027)
- gıcılı bükmek** : Bir işi yapmaktan vazgeçmek. (DS VI s.2027)
- gıcımık dutmak** : Sıkıntılı bir şekilde kıpırdamak, sabırsızlanmak.
(DS VI s.2028)
- gıcı olmak** : İyi olmak, rahat olmak.(DS VI s.2028)
- gıcır bükme** : 1. Bir şeyi çabucak yok etme, ortadan kaldırma.2. Bir işi uğraşarak zorla yapma. (DS VI s. 2028)
- gıcırdaklı olmak** : Lafı, sözü dinlenir olmak. (DS VI s.2028)
- gıcırı büküm olmak:** Sakat olmak. (DS VI s.2029)
- gıcırı bükme I** : Zor, kuvvet kullanma, zora getirme. (DS VI s.2029)
- gıcırı bükme II** : 1. Bir şeyi çabucak yok etme, ortadan kaldırma., 2. Bir işi baştan savma ve çabucak yapma. (DS VI s.2029)
- gıcırı bükmek** : Ansızın, kışkıvrak bağlamak (DS VI s.2029)
- gıcırı kırılmak** : Rahatı, keyfi bozulmak(DS VI s.2029)
- gıcırım bükme** : Bir şeyi çabucak yok etme, ortadan kaldırma(DS VI s.2029)

- gıcırım etmek** : Hücüm etmek, saldırmak. (DS VI s.2029)
- gıcıt etmek** : Kışkırtmak, nispet vermek (DS VI s.2029)
- gıcıt vermek** : 1.Kışkırtmak, nispet vermek.2. Övünmek, gururlanmak.
(DS VI s.2030)
- gıç atmak** : Hayvan tekme atmak. (DS VI s.2030)
- gıçır bükme** : Bir şeyi çabucak yok etme, ortadan kaldırma.
(DS VI s.2030)
- gıdığı gızmak** : İçki içtikçe iştahı artmak. (DS VI s.2032)
- gıdık etmek** : Gıdıklamak. (DS VI s.2033)
- gıfa gelmek** : Birdenbire coşmak (DS VI s.2035)
- gıfır gıfır etmek** : Kıvrınmak. (DS VI s.2035)
- gıfı tutmak** : Çabuk ve etrafı rahatsız edencesine telaşlı bir şekilde iş yapmak (DS VI s.2035)
- gıf olmak** : İstemek. (DS VI s.2036)
- gığh etmek** : Hayvan kesmek (çocuk dilinde).(DS VI s.2036)
- gık demek** : Birşeyden usanmak, bıkmak. (DS VI s.2037)
- gıldır gıldır gitmek** : Caka satarak, kırılarak gitmek. (DS VI s.2040)
- gıldır gıldır ötmek** : Gevezelik etmek. (DS VI s.2040)
- gılıgılı yapmak** : Yüze gülmek. (DS VI s.2042)
- gılımnınan anlamak**: Durumundan anlamak. (DS VI s.2042)
- gılla gitmek** : Alabildiğine gitmek.(DS VI s.2043)
- gıllan yallan itmek** : Birine hoş görünmek için hafif hareketler yapmak, yaltaklanmak. (DS VI s.2043)
- gıllı gıllı atmak** : Lâfla yiğitlik taslamak. (DS VI s.2044)
- gımgım etmek (I)** : Canı çekmek, istemek (DS VI s.2045)
- gımgım etmek (II)** : Yalnız kendi işitecek şekilde şarkı söylemek(DS VI s.2045)
- gımıl gımıl yürüme**: Kısa adımlarla, ağır ağır yürüme. (DS VI s.2046)
- gımitmek** : Aşırmak. (DS VI s.2046)
- gımrık bırakmak** : Kapı ve pencereyi az açmak, aralamak. (DS VI s.2046)
- gına gıvırtlamak** : Kına yakmak. (DS VI s.2046)
- gına yakmak** : Birinin başını derde sokmak. (DS VI s.2047)
- gıncıfır olmak** : Derli toplu, düzenli olmak. (DS VI s.2047)

- güŋgü çalmak** : Kendi kendine şarkı mırıldanmak. (DS VI s.2050)
- gıpcıtmak** : Bir sözü yaymak, duyurmak, dile vermek. (DS VI s.2051)
- gır etmek** : Toplanmak. (DS XII s.4509)
- gıran girmek** : Yok olmak, ölmek. (DS VI s.2053)
- gırçın gırçın etmek** : Hayvan ağır ve isteksiz yemek. (DS VI s.2055)
- gırfacan olmak** : Kavga, gürültü etmek, etrafındakileri kırıp geçirmek. (DS VI s.2055)
- gırficır etmek** : Kavga, gürültü etmek, etrafındakileri kırıp geçirmek. (DS VI s.2055)
- gırf olmak** : Ürün işe yaramaz hale gelmek, yok olmak, mahvolmak. (DS VI s.2055)
- gırgır etmek** : Çok konuşmak, gevezelik etmek (DS VI s.2056)
- gırha depmek** : El tezgahlarında dokunan gırha denilen kumaşa, özel araçlarla kaynar su dökerek, yedi sekiz kişi tarafından sıkıştırmak. (DS VI s.2056)
- gırıf etmek** : Kavga, gürültü etmek, etrafındakileri kırıp geçirmek. (DS VI s.2057)
- gırık tutmak** : Sevgili bulmak. (DS VI s.2058)
- gırım gırım gırılmak**: Öldüresiye döğüşmek. (DS VI s.2058)
- gırmacını almak** : 1.Dövmek.,2.ldürmek. (DS VI s.2060)
- gırnava gelmek** : Kedi, köpek vb. dişi hayvan, erkek istemek. (DS VI s.2061)
- gırnav olmak** : Kedi, köpek vb. dişi hayvan, erkek istemek. (DS VI s.2061)
- gırnova gelmek** : Kedi, köpek vb. dişi hayvan, erkek istemek. (DS VI s.2061)
- gıtmet ermek** : Bir işe akıl erdirememek. (DS VI s.2063)
- gıvı geçmek** : Maneviyatı bozulmak. (DS VI s.2063)
- gıvış gıvış etmek** : Rahatsızca o yana bu yana bükülmek. (DS VI s.2064)
- gıvrak yürüme** : Çabuk yürüme. (DS VI s.2064)
- gıydal gıydal yürüme**: Sallana sallana gitme. (DS VI s.2065)
- gıygaç aramak** : Birine fenalık etmek için neden aramak. (DS VI s.2065)
- gıygıy yürüme** : Tek ayakla atlaya atlaya yürüme. (DS VI s.2066)
- gıyık çıkarmak** : Belâ çıkarmak. (DS VI s.2067)
- gıyliye almak** : Önemsemek. (DS VI s.2067)

- gıynışık kalmak** : Kapı, pencere aralık kalmak. (DS VI s.2068)
- gıyrata çekmek** : Nazlanmak. (DS VI s.2068)
- gıyvat gırmak** : Dedikodu yapmak. (DS VI s.2069)
- gızafliħ etmek** : Hile yapmak. (DS VI s.2069)
- gızana gelmek** : Kedi, köpek vb. dişi hayvan, erkek istemek. (DS VI s.2069)
- gızanda olma** : Köpek, kurt, ve kedilerin çiftleşme durumunda olması.
(DS VI s.2069)
- gızan olmak** : Kedi, köpek vb. dişi hayvan, erkek istemek. (DS VI s.2070)
- gicimik dutmak** : Sıkıntılı bir şekilde kıpırdamak, sabırsızlanmak.(DS VI s.2072)
- giç etmek** : Hafifçe ısırarak (çocuk dilinde). (DS VI s.2073)
- gidekoymak** : Gidivermek. (DS VI s.2074)
- gidibatmak** : Gidip durmak (DS VI s.2074)
- gididoğrumak** : Gitmek (DS VI s.2074)
- girava vermek** : Malını ipotek ederek para almak. (DS VI s.2080)
- girav vermek** : Teselli etmek. (DS VI s.2080)
- gircivik girmek** : Kalbine korku, telaş giirmek (DS VI s.2080)
- giremice gitmek** : Gezmeye gitmek, sokağa çıkmak. (DS VI s.2081)
- girt vurmak** : Hedefe tam isabet ettirmek. (DS VI s.2085)
- gişiye gitmek** : Evlenmek (kadınlar için). (DS VI s.2085)
- givermek** : Bir işi yapıvermek. (DS VI s.2085)
- giye basmak** : Birinin üzerine sözle ya da bir şeyle saldırmak. (DS VI s.2086)
- giz etmek** : Dişlemek, ısırarak. (DS VI s.2087)
- goc oğmak** : Islatılarak ufalanmış yufka ekmeği ile doğranmış soğan ve peyniri karıştırarak avuçta sıkarak bir çeşit dürüm yapmak.
(DS VI s.2089)
- goelmek** : Koyuvermek, serbest bırakmak. (DS VI s.2093)
- gofa çekmek** : Birisinin bir işi yapabilmesi için ona kuvvet ve destek olmak, cesaret vermek, oğmek. (DS VI s.2093)
- goğe koyvermek** : İlkbaharda hayvanları taze ota salmak. (DS VI s.2095)
- goğu etmek** : Dedikodu etmek, söz götürüp getirmek. (DS VI s.2095)
- goğ yetirmek** : Hakkındaki kötü söylentileri bir başkası tarafından işitmek.
(DS VI s.2095)

- golatmak** : Uzamak.(DS VI s.2097)
- golay olmak** : Mide bulanmak. (DS VI s.2097)
- golçekmek** : Yemin etmek, ant içmek. (DS VI s.2097)
- goley olmak** : Ölümü yaklaşmış olmak. (DS VI s.2097)
- gom argalamak** : Bir yere toplanmak, kalabalık yapmak, üşüşmek.(DS VI s.2099)
- gonenini almak** : Toprak su ile yumuşayarak kabarmak. (DS VI s.2101)
- gongoyu dikmek:** Ölmek. (DS VI s.2101)
- gork olmak** : Kümes hayvanları kuluçka olmak. (DS VI s.2105)
- gort yoldurmak** : Birisine eziyet etmek, rahatsız etmek. (DS VI s.2106)
- govermek I** : 1. Vurma ya da çarpma sonunda vücudun herhangi bir yeri morarmak, çürümek. 2. Salıvermek, bırakmak, koyvermek. (DS VI s.2110)
- govermek II** : Salıvermek, bırakmak, koyvermek.,koymak,terk etmek, koyuvermek. (DS VI s.2110)
- govof etmek** : Cevizin yeşil kabuğunu soymak. (DS VI s.2110)
- govof olmak** : Cevizin kabuğu kendiliğinden soyulmak.(DS VI s.2110)
- govvermek** : Bırakmak. (DS VI s.2110)
- goyma gotarma** : Herhangi bir şey üzerinde düşüncüyü değiştirme. (DS VI s.2111)
- goynü istemek** : 1.Arzu etmek.,2.İştahlanmak.(DS VI s.2111)
- goytan vermek** : Toprağı eşerek oyuk açmak. (DS VI s.2111)
- goyvermek** : Salıvermek, bırakmak, koyvermek.(DS VI s.2111)
- goz etmek I** : Gözü ile işaret etmek, göz kırpmak. (DS VI s.2113)
- goz etmek II** : Nazar değmek, gözü değmek. (DS VI s.2113)
- göbeği kudurmak:** Soyu bozulmak. (DS VI s.2114)
- göbekten atmak** : Herhangi bir işi yapmaya heves etmek. (DS VI s.2114)
- göçümetmek** : Göçmek. (DS XII s.4510)
- göçünü yükletmek:**Son nefesinde olmak (DS VI s.2122)
- göğ başa inmek** : Dayanılmaz bir sarsıntı ve üzüntü duymak (DS VI s.2126)
- göğe bırakmak** : Atı çayıra çıkarmak. (DS VI s.2127)
- göğe çekilmek** : Yok olmak, kaybolmak. (DS VI s.2127)
- göğe gelmek** : Dişi hayvan çiftleşmek istemek. (DS VI s.2127)

- göge salmak** : İlkbaharda hayvanları taze ota salmak. (DS VI s.2131)
- gögleme yemek** : Yiyeceği yetmeyen bir çiftçi yeni üründen vermek üzere başkasından ödünç yiyecek almak. (DS VI s.2131)
- göğnü geçmek** : Uyumak, uykuya dalmak. (DS VI s.2131)
- göğnü istemek** : İstekli olmak, dilemek (DS VI s.2132)
- göğnüne küsmek**: İsteklerini engellemek, isteksiz olmak (DS VI s.2133)
- göğnü olmak** : İstekli olmak, dilemek. (DS VI s.2133)
- göğünü almak** : Hayvanlar bol bol yeşillik ve ot yemek. (DS VI s.2133)
- göğüs gürllemek** : İstemek. (DS VI s.2133)
- göhövermek** : Başkasına bir şey vermek. (DS VI s.2134)
- gökgebe olmak** : Hastalık yüzünden gelişmemek. (DS VI s.2137)
- gökgüvenç olmak**: Sevinmek. (DS VI s.2137)
- gölemen olmak** : Başkasının malına konarak zengin olmak. (DS VI s.2143)
- gölen etmek** : Tarlayı kuvvetlendirmek için bol su salıvererek göllendirmek. (DS VI s.2143)
- gölen itmek** : Tarlayı kuvvetlendirmek için bol su salıvererek göllendirmek. (DS VI s.2143)
- gömeci kırılmak**: Güveni kaybolmak. (DS VI s.2148)
- gömgök olmak I** : 1.Vurma ya da çarpma sonunda vücudun herhangi bir yeri morarmak, çürümek.,2.Vücudun herhangi bir yeri soğuk etkisiyle morarmak, kızarmak (DS VI s.2149)
- gömlekten çıkmak I** : Meyve ağaçlarının çiçekleri dökülüp çağla haline gelmek. (DS VI s.2149)
- gömlekten çıkmak II** : Fazla kızmak. (DS VI s.2149)
- gönderi gitmek** : Uğurlamak, yolcu etmek. (DS VI s.2153)
- göndürü gitmek** : Uğurlamak, yolcu etmek. (DS VI s.2153)
- gönen almak** : Bol yağmur nedeniyle toprak doyarak bir yıl verimli olacak duruma gelmek. (DS VI s.2154)
- gönen etmek** : Tarlayı sulamak. (DS VI s.2154)
- gönen tutmak** : Yağan yağmurlarla toprak nemini korumak. (DS VI s.2155)
- gönlü cıdamak** : Bir şeyi çok arzu etmek, istemek. (DS VI s.2155)
- gönül atmak** : Küsmek, darılmak, kırılmak. (DS VI s.2155)

- gönül bırakmak** : K üsmek, darılmak, kırılmak. (DS VI s.2155)
- gönül gezdirmek** : Beğenip seçme işinde kararsız davranmak.(DS VI s. 2155)
- gönül komak** : K üsmek, darılmak, kırılmak. (DS VI s.2155)
- gönül koymak** : K üsmek, darılmak, kırılmak. (DS VI s.2155)
- gön yürütmek** : Büyücülük etmek. (DS VI s.2156)
- göpe oturmak** : İnatlaşmak, direnmek. (DS VI s.2157)
- görcü başmak** : Büyümek. (DS VI s.2157)
- gördeğe gelmek** : Dişi kedi erkek kedi istemek. (DS VI s.2158)
- görekap almak** : Misafiri iyi karşılamak.(DS VI s.2158)
- göreneğe uymak** : Yeniliğe uymak, moda ya uymak. (DS VI s.2159)
- göresi gelmek** : Göreceği gelmek, özlemek. (DS VI s.2159)
- görlük yapmak** : Eylenmek, alay etmek. (DS VI s.2162)
- görmezlikten gelmek** : 1. Göz yummak 2. Aldırış etmemek (DS VI s.2162)
- görpeden düşme** : Ansızın, ses çıkarak düşmek. (DS VI s.2162)
- görüm görmek** : Kadın belirli zamanlarda ay hali olmak. (DS VI s.2163)
- görüş yapma** : Nişandan sonra, oğlan tarafının kızı görmeğe gitmesi.
(DS VI s.2164)
- görüye gitmek** : Birisinin kızını istemek için görmeye gitmek. (DS VI s.2164)
- göt atmak I** : Bir iş karşısında beceriksiz olmak (DS VI s.2164)
- göt atmak II** : 1. Çifte atmak.,2.Hoplamak, zıplamak. (DS VI s.2164)
- götü patlamak** : Bütün kuvvetini harcamak. (DS VI s.2166)
- götüm götüm gétmeyh** : Geri yürümek, kış üzerinde yürümek. (DS VI s.2165)
- götün götün gitmek** : Geri yürümek, kış üzerinde yürümek. (DS VI s.2166)
- götüne gitmek** : Yenilen şeyler vücudu beslememek. (DS VI s.2165)
- götüm götüm gitmeyh** : Geri yürümek, kış üzerinde yürümek. (DS VI s.2166)
- götünü çıkarmak** : Bütün kuvvetini harcamak. (DS VI s.2166)
- götünün harcı olmamak** : Bir işi yapamama durumunda olmak. (DS VI s.2166)
- göve gelmek** : Dişi hayvan çiftleşmek istemek. (DS VI s.2167)
- göye gelmek** : Dişi hayvan çiftleşmek istemek. (DS VI s.2171)
- göynü bulanmak** : Midesi bulanmak. (DS VI s.2172)
- göynü dönmek** : Midesi bulanmak. (DS VI s.2172)
- göyvermek** : Bırakmak, koyvermek. (DS VI s.2173)

- göz açmak** : İlkbaharda üzüm kütüklerinin dibini açmak. (DS VI s.2175)
- göz ağartmak** : Hiddetle ya da korkutmak için gözlerinin akını göstererek bakmak. (DS VI s.2175)
- göz akartmak** : Hiddetle ya da korkutmak için gözlerinin akını göstererek bakmak. (DS VI s.2175)
- göz almak** : Nazar değmek. (DS VI s.2175)
- göz bağlama** : İşine gelir şekilde istediği gibi gösterme. (DS VI s.2175)
- gözbağlamak** : 1.İpnotizma yapmak.,2.Hokkabazlık numarası yapmak. (DS VI s.2175)
- göz basmak** : Nazar değmek. (DS VI s.2175)
- göz belertmek I** : Hiddetle ya da korkutmak için gözlerinin akını göstererek bakmak. (DS VI s.2176)
- göz belertmek II**: Başkasını korkutarak elinden malını mülkünü almak. (DS VI s.2176)
- göz belertmek III**: Bir isteği olumsuz karşılamak. (DS VI s.2176)
- göz bölertmek** : Hiddetle ya da korkutmak için gözlerinin akını göstererek bakmak. (DS VI s.2176)
- gözçeyh olmağ** : Nazar değmek. (DS VI s.2177)
- göz dutmak** : Beğenmek. (DS VI s.2177)
- göze geçmek** : Büyükleri tarafından beğenilmek, değer verilmek (DS VI s.2178)
- göze gelmek** : Haddinden fazla büyümek, güzelleşmek, olgunlaşmak. (DS VI s.2178)
- gözegirmek** : Dikkatli olmak. (DS VI s.2178)
- gözeğēt almak** : Nişan almak. (DS VI s.2178)
- göz gulağ olmağ**: Gözle takip etmek. (DS VI s.2181)
- gözgül olmak** : Gözkulak olmak, sahip olmak. (DS VI s.2181)
- göz ırmamak** : Göz ayırmamak. (DS XII s.4511)
- göz ilmek** : Göz görebilmek. (DS VI s.2181)
- göz kaçmak** : Örgülerde ilmek kaçmak. (DS VI s.2182)
- gözlekine getirmek** : Büyükbaş hayvanlarda yem beklerken gözlerinde gışa sertlemesi olmak (DS VI s.2182)

gözleri almak	: Az uyumak. (DS VI s.2183)
gözlerine getirmek	: Büyükbaş hayvanlarda yem beklerken gözlerinde gışa sertlemesi olmak (DS VI s.2183)
göz parlama	: Korkutmak için gözü, beyazı daha çok görünecek şekilde açma. (DS VI s.2183)
göz sarmak	: Beğenmek. (DS VI s.2183)
gözü bar götürmemek:	Kıskanmak, çekememek. (DS VI s.2184)
gözü belermek	: Öfkeli ve korkutucu bir şekilde gözlerini açarak bakmak. (DS VI s.2184)
gözü dek olmak	: Büyükbaş hayvanlarda yem beklerken gözlerinde gışa sertlemesi olmak (DS VI s.2184)
gözü kızarmak	: İradesine hakim olamayacak kadar öfkelenmek. (DS VI s.2184)
gözündeki olmak	: Canı istediği şeyi elde edememekten meydana gelen bir çeşit sinir hastalığı. (DS VI s.2184)
gözün pereltmeyh	: Öfkeli ve korkutucu bir şekilde gözlerini açarak bakmak. (DS VI s.2184)
göz yıpldatmak	: Göz kapağını çabuk çabuk açıp kapatmak.(DS VI s.2184)
gub dememek	: Cevap verememek. (DS VI s.2186)
gubuz atmak	: Yalan söylemek, abartmak. (DS VI s.2186)
gubuz sıyırmak	: Yalan söylemek, abartmak. (DS VI s.2186)
gudgud gudullamah	: Kendi kendine konuşmak, homurdanmak(DS VI s.2188)
guguba oturmak	: Çömelmek.(DS VI s.2189)
guk yatmak	: Kuluçkaya yatmak. (DS VI s.2190)
gulpunu bulmak	: Bir işin yolunu, tutulacak yerini bulmak. (DS VI s.2193)
gulunca çökmek	: Alacaklı sıkıştırmak, daraltmak. (DS VI s.2193)
gumat etmek	: Kışkırtmak, zorlamak. (DS VI s.2194)
gumsuk olmak	: Bir şeyi canı istediği halde yiyememek. (DS VI s.2195)
gun çığırnak	: Gün doğmak, ortalık aydınlanmak. (DS VI s.2195)
gundak bağlamak	: Mısır bitkisi koçan tutmak. (DS VI s.2195)
gun gedikten inmek	: Tutuklamak. (DS VI s.2196)
gupsetmek	: Tutuklamak. (DS VI s.2197)

- gurban etmek** : Vermemek, vermek istememek. (DS VI s.2198)
- gurg olmag** : Kuluçka olmak. (DS VI s.2198)
- gurka gelmek** : Kümes hayvanları kuluçka olmak. (DS VI s.2199)
- gurk basmak** : Kümes hayvanları kuluçka olmak. (DS VI s.2199)
- gurk olmak** : Kümes hayvanları kuluçka olmak. (DS VI s.2199)
- guşak açmak** : Çiş yapmak. (DS VI s.2202)
- güccük üleştirmek** : Arife günü çocuklara yağlı katmer dağıtmak.(DS VI s.2207)
- güce düşmek** : Kovalamak, takip etmek. (DS VI s.2207)
- güce getmek** : Onura dokunmak, kırılmak. (DS VI s.2207)
- güce gitmek** : Onura dokunmak, kırılmak. (DS VI s.2207)
- güce görmek** : Saldırmak, üzerine atılmak, vurmak. (DS VI s.2207)
- gücek olmak** : Saldırmak, üzerine atılmak, vurmak. (DS VI s.2208)
- güce vermek** : Saldırmak, üzerine atılmak, vurmak. (DS VI s.2208)
- gücetmek** : Gücendirmek, üzüntü vermek. (DS VI s.2208)
- gücü görmek** : Saldırmak, üzerine atılmak, vurmak. (DS VI s.2208)
- gücünü üzme** : 1.Canını sıkmak.,2. Boş yere yorulmak. (DS VI s.2210)
- gücü üzme** : Can sıkıkmak, yaramazlık yaparak üzme. (DS VI s.2210)
- gücü üzümeg** : Canı sıkılmak, üzümek. (DS VI s.2210)
- gücü üzümek** : Canı sıkılmak, üzümek. (DS VI s.2210)
- güç kurutmak** : Can sıkıkmak, yaramazlık yaparak üzme. (DS VI s.2211)
- güç üzme** : 1.Can sıkıkmak, yaramazlık yaparak üzme.,2. İstiraba, acıya salmak. (DS VI s.2211)
- güç üzümek** : Gönül üzümek, can sıkılmak. (DS VI s.2211)
- güdüde olmak** : Güvenlikte olmak, korunmak. (DS VI s.2213)
- güdüp gözetmek:** Göz kulak olmak, korumak. (DS VI s.2215)
- güdüye vermek** : Hayvanı otlatmak için sürüye katmak. (DS VI s.2215)
- gügürdeğe gelmek:** Erkek kedi eş aramak. (DS VI s.2216)
- güleyazmak** : Kendini tutamamak, gülecek gibi olmak. (DS VI s.2219)
- gülüdeğini çalmak:** Birini övmek. (DS XII s.4513)
- güman etmek** : Ümit etmek. (DS VI s.2221)
- gümanlı olmak** : Gebe olmak. (DS VI s.2221)
- güme gitmek** : Boşa gitmek, kaybolmak. (DS VI s.2222)

- gümen etmek** : Tahmin etmek. (DS VI s.2222)
- gümü güümü etmek** : Kendi kendine konuşmak. (DS VI s.2223)
- gümül yapmak** : Biçilmiş ekinleri yığmak. (DS VI s.2223)
- gümür gümür söyleşmek:** Biriyle samimi ve güzel konuşmak.(DS VI s.2224)
- gün anasına kavuşmak** : Güneş batmak. (DS VI s.2224)
- gün anaya inmek** : Güneş batmak. (DS VI s.2224)
- gün anaya kavuşmak** : Güneş batmak. (DS VI s.2224)
- gün cavmak** : Güneş dağlara yayılmak, doğmak. (DS VI s.2225)
- gün çalmak** : 1. Güneş almak.,2.Güneş dağlara yayılmak, doğmak.
(DS VI s.2225)
- gün çıtlamak** : Güneş dağlara yayılmak, doğmak. (DS VI s.2225)
- gün devrilmek** : Öğleden sonra olmak. (DS VI s.2225)
- gün dikilmek** : 1. Öğleye yaklaşmak. 2. Öğle vakti olmak. (DS VI s.2225)
- gün dinenmesi** : Güneş tutulması. (DS VI s.2225)
- gün dinlenmek** : Güneş batmak. (DS VI s.2226)
- gün dinnenmek** : Güneş batmak. (DS VI s.2226)
- gün dönme** : Yılda iki kez günler uzayıp kısalma. (DS VI s.2227)
- gün dulunmak** : Güneş batmaya başlamak. (DS VI s.2227)
- gün eğilmesi** : İkindiden sonraki zaman. (DS VI s.2227)
- gün eğişi** : İkindiden sonraki zaman. (DS VI s.2227)
- gün eğilmek** : Günler kısalma. (DS VI s.2227)
- günemiğine durmak:** Güneşe karşı durmak. (DS VI s.2228)
- güne olmak** : Kısrak, dişi eşek çiftleşmek istemek. (DS VI s.2228)
- gün erişmek** : Güneş ışınları her tarafa yayılmak. (DS VI s.2228)
- güneş çalmak** : Güneş dağlara yayılmak, doğmak. (DS VI s.2228)
- güneş çavmak** : Güneş dağlara yayılmak, doğmak. (DS VI s.2228)
- gün galmak** : Güneş renkleri soldurmak.(DS VI s.2229)
- gün gavişmak** : Gün batmak. (DS VI s.2229)
- gün görmek** : Meyve olgunlaşmak. (DS VI s.2229)
- gün ışımak** : Sabah olmak. (DS VI s.2229)
- gün kavuşması** : Güneş batımı zamanı. (DS VI s.2229)
- gün kaynamak** : Güneş sıcaklığını vermek. (DS VI s.2229)

- günsü çalmak** : Güneşte kalan meyve, sebzeler, güneş yanığı gibi kokmak.
(DS VI s.2231)
- gün uçmak** : Akşam olmak.(DS VI s.2231)
- gün vermemek** : Rahat vermemek.(DS VI s.2232)
- güpürdeyip durmak:** Yerli yersiz herkese çıkışmak.(DS VI s.2233)
- gürdeğe gelmek** : Kediler çiftleşmek istemek, kızışmak. (DS VI s.2234)
- gürdüğe gelmek** : Kediler çiftleşmek istemek, kızışmak. (DS VI s.2234)
- güre olmak I** : Toprak ekilecek duruma gelmek. (DS VI s.2236)
- güre olmak II** : At ve eşek çiftleşmek istemek. (DS VI s.2236)
- gür gitmek** : Anlayamamak. (DS VI s.2236)
- gürt atmak** : Söz atmak (DS VI s.2237)
- güşüm etmek** : Düşünmek, merak etmek. (DS VI s.2239)
- güvem olmak** : Fazla gübre yüzünden sebze dal budak salmak, birdenbire büyümek. (DS VI s.2240)
- güvende olmak** : Sevinmek. (DS VI s.2240)
- güve tutmak** : İçine dert olmak. (DS VI s.2241)
- güvey değişmek** : Güvey, tıraştan sonra gelin tarafından gönderilen elbiseyi giymek. (DS VI s.2241)
- güvey eğlenmesi** : Güvey hamamında yapılan eğlence.(DS VI s.2241)
- güvey gezdirmek:** Sağdıç güveyi hamamdan sonra kırdı gezdirmek.
(DS VI s.2241)
- güveyi donatmak:** Damadı giydirme töreni. (DS VI s.2241)
- güveyi düzmek** : Damadı giydirme töreni. (DS VI s.2241)

-H-

- habba gitmek** : Gezmeye gitmek (çocuk dilinde). (DS VII s.2246)
- hab etmek I** : Süt, su vb. şeyleri yetişmeyen köylüler, sırayla ve karşılıklı ödünç alıp vererek yardımlaşmak. (DS VII s.2246)
- hab etmek II** : Bir sıvıyı kaptan kaba boşaltmak. (DS VII s.2246)
- hab etmek III** : Çocuk dilinde yemek, yutmak. (DS VII s.2246)
- habetmeyh** : Sütü bir kapta biriktirip yayıkta dövmek. (DS VII s.2247)
- habiç etmek** : Çocuğu sırta almak. (DS VII s.2247)
- habık etmek** : Çocuk dilinde yemek, yutmak. (DS VII s.2247)
- habiç etmek** : Çocuk dilinde yemek, yutmak. (DS VII s.2247)
- hadar almak** : Olaylardan ders almak. (DS VII s.2249)
- hadar etmek** : Sıkılmak, utanmak. (DS VII s.2249)
- hadarlı olmak** : Hazır olmak. (DS VII s.2250)
- hafetmek** : Kuşkulanmak. (DS VII s.2250)
- hahalis olmak** : Karışmak, dolaşmak. (DS VII s.2252)
- hah olmak** : Yitmek, yok olmak. (DS VII s.2252)
- hahut olmak** : Yıpranmak, bitkinleşmek. (DS VII s.2252)
- hakırdım çekmek:** Gülüp oynamak, gürültü yapmak. (DS VII s.2254)
- hakitmek** : Yapmak, becermek. (DS VII s.2254)
- halaza olmak** : Mide ve karın gazdan şişmek. (DS VII s.2258)
- halhaver olmak** : Çok harap, yıkılacak halde olmak. (DS VII s.2260)
- halt halt gelmek** : Nereye bastığını bilmeden kuvvetli adımlarla koşmak. (DS VII s.2262)
- hamalmak** : Amerikan bezini boyaya batırmadan önce kirecini almak. (DS VII s.2263)
- hamama dayanmak:** Gelin hamama gitmek. (DS VII s.2263)
- hamamcı olmak** : Düş azmak. (DS VII s.2263)
- hambak açmak** : Badem, ceviz vb. kabuklu meyveler ağaçtayken yeşil kabukları açılmak. (DS VII s.2265)

- ham çalmak I** : 1.Terli iken ahıra bağlanan hayvan hastalanmak.,2.Uzun zaman çalışmayan hayvan zorla çalıştırılınca hastalanmak. (DS VII s.2265)
- ham çalmak II** : Meyve tam olmamak. (DS VII s.2265)
- ham etmek** : Çocuk dilinde mama yemek. (DS VII s.2266)
- ham gaymak** : Toprağı sabanla iyi sürememek. (DS VII s.2267)
- hamını almak** : Toprak katılan üzüm şırası tatlandıktan sonra köpüğünü almak. (DS VII s.2267)
- hamını tutmak** : Köpeği başkasının üzerine salmak. (DS VII s.2267)
- ham itmek** : Çocuk dilinde mama yemek. (DS VII s.2267)
- hamlık tutmak** : Uzun zaman çalıştırılmamış hayvan hamlamak. (DS VII s.2268)
- hampa çıkmak** : İki kişi kavga ederken üçüncü kişi taraf tutmak. (DS VII s.2268)
- hampa olmak** : Vurgundan zengin olmak. (DS VII s.2268)
- hana geçmek** : Hoşa gitmek, işe yaramak.(DS VII s.2270)
- hanar etmek** : Bağırarak yardım istemek. (DS VII s.2270)
- hancabir olmak** : Kankardeşi olmak. (DS VII s.2271)
- hanek etmek** : Konuşmak, şakalaşmak. (DS VII s.2272)
- hangem çıkarmak**: Kavga etmek. (DS VII s.2273)
- hang etmek** : Şaka etmek. (DS VII s.2273)
- hanğid olmak** : Yaşlanıp çirkinleşmek. (DS VII s.2274)
- hant etmek** : Ah çekmek. (DS VII s.2276)
- hant hant ötmek**: Bağıra bağıra, kavga edercesine konuşmak. (DS VII s.2276)
- hantıl hantıl etmek** : Yiyecek aramak (hayvanlar için). (DS VII s.2276)
- hapahap gelmek**: Karşı karşıya, yüz yüze gelmek, karşılaşmak.(DS VII s.2277)
- hapapa gelmek** : Karşı karşıya, yüz yüze gelmek, karşılaşmak. (DS VII s.2278)
- hapbahap gelmek**: Karşı karşıya, yüz yüze gelmek, karşılaşmak(DS VII s.2279)
- hap demek** : Çocuk dilinde yemek (DS VII s.2279)
- hap etmek I** : Çocuk dilinde yemek. (DS VII s.2279)
- hap etmek II** : Çocuk dilinde sırta almak.(DS VII s.2279)
- haphap etmek** : Çocuk dilinde yemek. (DS VII s.2280)

- haphap olmak** : Karşı karşıya, yüz yüze gelmek, karşılaşmak.(DS VII s. 2281)
- hapitmek** : Çocuk dilinde yemek, yutmak. (DS VII s.2280)
- happa gitmek** : Gezmeye gitmek (çocuk dilinde). (DS VII s.2280)
- hapşip olmak** : İçli dışlı, senli benli olmak. (DS VII s.2281)
- haptetmek** : Mat etmek, susturmak. (DS VII s.2281)
- hapuş etmek I** : Çocuk dilinde yemek, yutmak. (DS VII s.2281)
- hapuş etmek II** : Çocuğu kucağa alarak gezdirmek. (DS VII s.2281)
- hara galdırmak** : Atı dört nala kaldırmak. (DS VII s.2282)
- hara geçmek** : Hoşa gitmek, işe yaramak (DS VII s.2282)
- haray çalmağ** : Yüksek sesle herkesin duyacağı biçimde bağırarak.
(DS VII s.2285)
- haraza çıkarmak** : Kavga çıkarmak, gürültü yapmak. (DS VII s.2286)
- haraza etmek** : Usanç vermek. (DS VII s.2286)
- harhaş etmek** : Savurmak, boşuna harcamak.(DS VII s. 2288)
- harhur etmek** : 1.Gözdağı vermek.,2. Ağız kavgası yapmak.(DS VII s.2288)
- harıl harıl gülmek** : Yanmak.(DS VII s. 2289)
- harım olmak** : 1.Tarlayı çalı kaplamak.,2.Budanmayan asma dalbudak salmak. (DS VII s.2289)
- harın olmak** : Hayvan hastalanarak iştahdan kesilmek. (DS VII s.2289)
- har olmağ** : Kurumlu olmak. (DS VII s.2293)
- harman çarşlamak** : Harman döğmek için buğday saplarını harman yerine yaymak. (DS VII s.2292)
- harmanına yağmamak**: İşi yolunda gitmek. (DS VII s.2293)
- har olmağ** : Kurumlu olmak. (DS VII s.2293)
- har olmak I** : İyi beslenme sonucu azgın olmak. (DS VII s.2294)
- har olmak II** : Nezle olmak. (DS VII s.2294)
- harpaharp gelmek** : Beklenmedik bir yerde ve zamanda karşılaşmak.
(DS VII s.2294)
- hart çalmak I** : Köpek ürümek. (DS VII s.2295)
- hart çalmak II** : Birinin arkasından düşmanca konuşmak. (DS VII s.2295)
- hart hurt etmek** : Kabadayılık satmak. (DS VII s.2295)
- hartı bozuk olmak** : Yaşlanan hayvanlar geviş getirememek. (DS VII s.2296)

- hartı geçmek** : İş yapamamak. (DS VII s.2296)
- hart olmak** : Birden kızmak. (DS VII s.2296)
- hartus partus etmek:** Darmadağın etmek. (DS VII s.2296)
- hasbi geçmek** : Susmak. (DS VII s.2298)
- hashaş etmek** : Yaprak ve dal hışırdamak. (DS VII s.2298)
- hasıl etmek** : Toprağı iyi işlemek. (DS VII s.2299)
- hasir yesir olmak** : Kırılıp dökülmek, yerlere serilip darmadağın olmak.
(DS VII s.2300)
- haşat olmak** : Kırılmak, ezilmek, darmadağın olmak. (DS VII s.2301)
- haşat olmak** : Ezilmek. (DS XII s.4515)
- haşet olmak** : Kırılmak, ezilmek, darmadağın olmak. (DS VII s.2302)
- haşhaş etmek** : Çalı çırpı, yaprak ses çıkarmak. (DS VII s.2302)
- haşıl gibi olmak** : Çok yorulmak. (DS VII s.2303)
- haşıl olmak** : Zayıflamak. (DS VII s.2303)
- hatatan çalmak** : Soğuktan titremek. (DS VII s.2305)
- hatıl atmak** : Kerpiç yapılarda duvarları keresteyle berkitmek.
(DS VII s.2306)
- hava baskın olmak** : Yazın hava nemli, sisli olmak. (DS VII s.2307)
- hava bungunluğu olmak** : Yazın hava nemli, sisli olmak. (DS VII s.2307)
- hava burhanlık olmak** : Hava güzel olmak. (DS VII s.2307)
- hava çalmak I** : Fırtınalı havada arka arkaya şimşek çakmak.
(DS VII s.2307)
- hava çalmak II** : Güneşte çok kalarak hastalanmak. (DS VII s.2307)
- hava çarpmak** : Güneşte çok kalarak hastalanmak. (DS VII s.2307)
- hava çekmek** : Şarkı söylemek. (DS VII s.2307)
- hava çımıklamak** : Hava ılımak, yumuşamak. (DS VII s.2307)
- haval haval bakmak:** Salak salak bakmak. (DS VII s.2308)
- havar etmeğ** : İmdat istemek. (DS VII s.2309)
- hava vurmak** : Yalan söylemek. (DS VII s.2309)
- hava yakmak** : Türkü düzmek. (DS VII s.2309)
- havaza olmak** : Kuş soğuktan uçamamak. (DS VII s.2310)

- havcar olmak** : 1.Eskimek, dağılmak, çürümek: Elbisem havcar oldu.,2. Yük altında ezilmek. (DS VII s.2310)
- havını almak** : Bazı yeni giyecek eşyalar, kullanılmadan evvel yıkanmak. (DS VII s.2310)
- havlatma olmak** : At soluğan olmak. (DS VII s.2312)
- havsetmek** : Ezmek. (DS VII s.2312)
- havşolmak** : 1. Meyve sepette ezilmek., 2. Düşen bir şey kırılmak, sakatlanmak. (DS VII s.2312)
- havul havul konuşmak:** Ağır hasta olan kimse sayıklamak. (DS VII s.2313)
- havuttan yimek** : 1.Deve yiyecek bulamayınca semerin içindeki otu yemek., 2.Hazırdan yemek. (DS VII s. 2314)
- havuz etmek** : Fare buğdayı yiyerek toz haline getirmek. (DS VII s.2314)
- haya bakmak** : Sese ya da işarete bakarak hareket etmek. (DS VII s.2314)
- haya getirmek** : Meram anlatmak, yola, yöneme koymak.(DS VII s.2314)
- haydamak I** : Çifte koşulan hayvanı sürmek, dehlemek.(DS VII s.2316)
- haydamak II** : Yan gelmek, vaktini boşa geçirmek. (DS VII s.2316)
- haydemak** : Kovmak. (DS VII s.2316)
- hayhur söylemek** : Gereksiz konuşmak (DS VII s.2317)
- hayına düşmek** : Bir şeyi yapma telaşına kapılmak. (DS VII s.2317)
- hayizér olmak** : Kendinden geçmek. (DS VII s.2318)
- hayka yapmak** : Sürek avı yapmak. (DS VII s.2318)
- haylamaz olmak** : Bir kimsenin iyi olduğunu bildiren cevap. (DS VII s.2319)
- haylecene olmak** : Görüldüğü gibi, öylece olmak. (DS VII s.2319)
- hay vermek** : 1. Coşarak bağırma.,2. Coşturmak, kıskırtmak. (DS VII s.2322)
- hebep olmak** : Boşa gitmek, boşuna geçmek. (DS VII s.2324)
- hecil düşmek** : Utanmak, sıkılmak. (DS VII s.2325)
- hēcil düşmek** : Aşağılanmak, utanmak. (DS XII s.4516)
- hecil olmak** : Utanmak, sıkılmak. (DS VII s.2325)
- hecin vurmak** : Evde bükülen yün ipliklerinin şişle fazla kıllarını almak. (DS VII s.2325)
- heç olmak** : Ziyan olmak, boşa gitmek. (DS VII s.2326)

- hedede biçmek** : Korkutmak. (DS XII s.4516)
- heder almak** : Örnek almak, ibret almak. (DS VII s.2326)
- hedik kurmak** : Kaynamış buğdayla ceviz içini karıştırmak. (DS VII s.2327)
- heftik etmek** : Oyalanmak, vakit geçirmek. (DS VII s.2328)
- heket vermek** : Öykü anlatmak. (DS VII s.2330)
- heldir hoyuk etmek:** Çukur kazmak. (DS VII s.2331)
- heleşe etmek** : 1.Konuşmak.,2.Eğlenmek.(DS VII s.2332)
- heleşek çekmek** : Hora tepmek. (DS VII s.2332)
- heleşem yapmak** : Gürültü yaparak eğlenmek, şenlik yapmak. (DS VII s.2332)
- helevun etmek** : Heyecanlanmak, telâşlanmak. (DS VII s.2332)
- heleyhden düşmek** : Güçsüz kalmak, kuvvetten düşmek. (DS VII s.2332)
- helhele çağırma** : Dügünlerde şarkı söylemek. (DS VII s.2333)
- hélalalya almak** : İki kişi bir kimseyi başından ve ayağından tutarak yatay durumda kaldırmak. (DS VII s.2335)
- helle basmağ** : Yuha çekmek. (DS VII s.2336)
- hellek mellek olmak:** Dağılmış, ezilmiş, karmakarışık durumda olmak.
(DS VII s. 2336)
- hel olmak I** : Toprak yumuşak olmak. (DS VII s.2337)
- hel olmak II** : İki madde birbirine iyice karışmak. (DS VII s.2337)
- hellolmak** : Yemek fazla pişmek. (DS VII s. 2337)
- helme dökmek** : Karpuz vb. yiyecek şeyler tanelenmek. (DS VII s.2337)
- helmekin etmek** : Davranmak, atılmak, saldırmak. (DS VII s.2337)
- hel olmak I** : Toprak yumuşak olmak. (DS VII s.2337)
- hel olmak II** : İki madde birbirine iyice karışmak. (DS VII s.2337)
- hêlpetere konuşmak:** 1.Yalan yanlış konuşmak.,2.Başkasına söz dokundurarak konuşmak. (DS VII s.2337)
- heltek gelmek** : Bol, geniş gelmek. (DS VII s.2337)
- hemek etmek** : 1.Alay etmek.,2.Konuşmak,şakalaşmak. (DS VII s.2337)
- henek etmek** : Şaka yapmak, alay etmek. (DS VII s.2339)
- henek etmek** : Şaka yapmak. (DS XII s.4517)
- heng etmek** : Oyun yapmak.(DS VII s.2339)

- heng etmek** : 1.Düğünlerde eğlence düzenlemek, eğlenmek.,2.Çalgı çalıp, türkü söylemek. (DS XII s.4517)
- hengini dağıtmak:** Yok etmek, onmaz hale getirmek, bozmak: Allahakgı ele bir yumruh vurramki hengin dağılar. (DS VII s.2340)
- hen gitmek** : Gizli gitmek. (DS VII s.2340)
- hent hent etmek** : Çocuklar annelerine karşı sevgi ve düşkünlük göstermek. (DS VII s.2341)
- hepepluğuna vermek** : Bir şeyi geri almamak koşuluyla vermek.(DS VII s.2341)
- heplek demek** : Aşık oyununda karşısındakini yenip ortaya konulan bütün aşıkları kazanmak. (DS VII s.2342)
- herekeş etmek** : Birleşerek, elbirliğiyle iş görmek. (DS VII s.2343)
- herək gelmek** : İnce gelmek. (DS VII s.2343)
- herenge almak** : Bir şeyi altına destek koyarak yükseltmek. (DS VII s.2343)
- hergetmek** : Bir sene dinlenmiş tarlayı tekrar sürmek. (DS VII s.2344)
- herge yihmak** : Sözünden, düşüncesinden dönmek. (DS VII s.2344)
- herk aktarmak** : Tarlayı sürmek, toprağı altüst etmek. (DS VII s.2346)
- herk etmek** : 1. Tarlayı sürüp dinlenmeye bırakmak.,2. Tarlayı ilk kez sürmek. 3. Çift sürmek.(DS VII s.2346)
- herk etmek** : Tarlayı sürüp toprağı altüst etmek. (DS XII s.4517)
- hernik etmek** : Yağmur toprağın derinliğine kadar işlemek. (DS VII s.2347)
- herpitmek** : Sallamak. (DS VII s.2347)
- hersini yemek** : Ölecek kimse ölmeden önce çok yiyecek yemek.(DS VII s.2348)
- hesse gapmak** : Ders almak. (DS VII s.2349)
- hevrinçeç etmek:** Katlamak. (DS VII s.2352)
- heybe atmak** : Yük olmak, angarya yapmak.(DS VII s.2352)
- heye beş etmek** : Her emrini yapmak. (DS VII s. 2353)
- heyesine durmak** : Her isteğini yerine getirmek. (DS VII s.2353)
- heyha etmek** : Deveyi kovalamak, döndürmek. (DS VII s.2353)
- heyket etmek** : Konuşmak. (DS VII s.2353)
- heyket vermek** : Haber vermek. (DS VII s.2353)
- heylecene olmak:** Görüldüğü gibi, öylece olmak. (DS VII s.2354)
- heyрати olmak** : İğreti, baştan savma, yıkılmak üzere olmak. (DS VII s.2354)

- hez olmak** : Toprak kaymak. (DS VII s.2355)
- hıcılını almak** : Evlilikte kadını tatmin etmek. (DS VII s.2357)
- hıcıl olmak** : Utanmak, sıkılmak. (DS VII s.2357)
- hık dedirtmemek:** Bir uğraşta karşı tarafa fırsat vermemek, zaman bırakmamak.
(DS VII s.2357)
- hılım hılım olmak:** Parça parça olmak. (DS VII s.2359)
- hıllı durmak** : Rahat durmak.(DS VII s.2359)
- hıltar olmak** : Eskiyen bir şey onarılmaktan, yamanmaktan ağırlaşmak.
(DS VII s.2360)
- hılt olmak I** : Yorgunluktan bitkin olmak. (DS VII s.2361)
- hılt olmak II** : Kışın el ve ayak parmakları soğuktan kızarıp şişmek ve kaşınmak. (DS VII s.2361)
- hılt olmak III** : Sırılsıklam olmak. (DS VII s.2361)
- hılt olmak IV** : 1. Çok kıskanmak., 2. Mahecup olmak., 3. Üzülme.
(DS VII s.2361)
- hılt olmak V** : Yemek iyice pişmek. (DS VII s.2361)
- hımhış olmak I** : Parça parça olmak, ufalmak. (DS VII s.2361)
- hımhış olmak II** : Çok yorulmak, yorgun olmak. (DS VII s.2361)
- hıncetmek** : Bir şeyi döve döve ezmek.(DS VII s.2363)
- hınçetmek I** : Bir şeyi döve döve ezmek.(DS VII s.2363)
- hınçetmek II** : Burun silmek. (DS VII s.2364)
- hındırhıt olmak** : Orta halli olmak. (DS VII s.2364)
- hıngı zıngına gelmek** : Son noktaya gelmek. (DS XII s.4517)
- hını etmek** : Azarlamak.(DS VII s.2365)
- hıntıl hıntıl ağlamak** : Çırpınarak ağlamak.(DS VII s.2366)
- hıntırık olmak** : Koyun ya da keçi tozdan nezle olarak soluyamamak.
(DS VII s.2366)
- hıprıhışı çıkmak** : Çok yorulmak. (DS VII s.2367)
- hıpış hıpış etmek** : Bir şey yemek (çocuk dilinde). (DS VII s.2367)
- hırama gitmek** : Su yatağını yıkarak taşmak, boşa akmak. (DS VII s.2368)
- hırboğmak** : Lafa boğmak. (DS VII s.2368)
- hırha etmek** : Yerle bir etmek, yıkmak. (DS VII s.2369)

- hrhışır olmak** : Kırık dökük, param parça olmak. (DS VII s.2369)
- hırı piri olmamak** : Nasıl davranılacağı kestirilemez olmak. (DS VII s.2370)
- hırkat basmak** : Bir olayın ya da sözün sonradan etkisiyle sıkıntı basmak, ağlamak istemek. (DS XII s.4518)
- hır itmek** : İyi sonuç almaya çalışmak, başa çıkmak. (DS VII s. 2370)
- hırt itmek** : Ürünleri çimlendirmek.(DS VII s.2373)
- hırtış hırtış olmak** : Testere ağzı gibi dişli, pürüzlü olmak. (DS VII s.2374)
- hırt olmak** : Yemek tam pişmemek. (DS VII s.2375)
- hısrık atmak** : Islık çalmak. (DS VII s.2375)
- hışhamur olmak** : Çok yorulmak, yorgun olmak. (DS VII s. 2376)
- hışı çıkmak** : Paramparça olmak. (DS VII s.2376)
- hışır etmek** : 1. Parçalamak.,2. Birini kendinden geçecek kadar dövmek.,3.Yok etmek, bozmak. (DS VII s.2378)
- hışır hışır olmak** : Kırılmak, çıkmak (kol, bacak vb. kemik için). (DS XII s.4518)
- hıřırđı çıkmak** : Çok yorulmak, yorgun olmak. (DS VII s.2378)
- hışır olmak I** : 1. Parça parça olmak, ufalmak.,2. Eskimek, yıpranmak. (DS VII s. 2378)
- hışır olmak II** : 1. Çok yorulmak, yorgun olmak.,2. Hastalıktan ya da yorgunluktan bitkin düşmek. (DS VII s.2378)
- hışt etmek** : Kesip atmak. (DS VII s.2379)
- hışvası çıkmak** : Parçalanmak, eskimek. (DS VII s.2380)
- hıtırım gibi olmak** : Çok yüklü olmak. (DS VII s.2380)
- hızana gelmek** : Dişi köpek vb. hayvanlar çiftleşmek istemek.(DS VII s.2382)
- hızan etmek I** : Yoksul düşmek. (DS VII s.2382)
- hızan etmek II** : Ürünün tozunu savurmak. (DS VII s.2382)
- hildirik etmek** : Kullanılamayacak kadar eskitmek, işe yaramaz duruma getirmek. (DS VII s.2384)
- hilli mangır etmek** : Gülünç etmek, rezil etmek. (DS VII s.2385)
- hilmet almak** : Hız almak. (DS VII s.2385)
- hingilim atmak** : Keyfine göre gezip eğlenmek, fink atmak. (DS VII s.2387)
- hiyam etmek** : Sanmak.(DS VII s.2389)

- hizana gelmek** : Dişi köpek vb. hayvanlar çiftleşmek istemek. (DS VII s.2390)
- hizvermek** : Sinirlenen birini yatıştırılmaya çalışmak yerine üstüne üstüne gitmek. (DS VII s.2390)
- hobba gitmek** : Gezmeye gitmek (çocuk dilinde). (DS VII s.2390)
- hobuç etmek** : Çocuğu sırta almak. (DS VII s.2390)
- hobuş etmek** : Çocuğu sırta almak. (DS VII s.2390)
- holta etmek** : 1.Acele acele, kol kola gezinmek.,2.Dolaşmak. (DS VII s.2398)
- holta vurmak** : Yürüyerek gezinti yapmak. (DS VII s.2398)
- holtayı çekmek** : Kaçmak, gitmek. (DS VII s.2398)
- homa durmak** : Baş yerde, ayaklar havada durmak. (DS VII s.2399)
- homba durmak** : Baş yerde, ayaklar havada durmak. (DS VII s.2499)
- hombul hobul yemek** : Kabaca ve ses çıkararak yemek. (DS VII s.2400)
- homur olmak** : Çok ya da zararlı şeyler yiyerek karnı şişmek, hastalanmak. (DS XII s.4519)
- honba durmak** : Aşık, tepe üstü durmak.(DS VII s.2401)
- honcüy atmak** : Sevinçten oynamak. (DS VII s.2402)
- hondermek** : Ekin biçmek. (DS VII s.2402)
- honğud olmak** : Yaşlanıp çirkinleşmek. (DS VII s.2403)
- hon hon honmak:** Boş ve ıssız kalmak.(DS VII s.2403)
- hon olmak** : 1.Birbirinden bıkmak, usanmak.,2.Karşı cinsten birini çok sevmek, ona karşı çok istek duymak. (DS VII s.2403)
- hont etmek** : Bayağı bir şeye tenezzül etmek. (DS VII s.2403)
- hopala biçmek** : Orakla çabuk çabuk ekin biçmek. (DS VII s.2404)
- hoparıvermek** : Alıvermek. (DS VII s.2405)
- hop etmek** : 1. Arkaya, sırta almak., 2.Atlamak, düşmek (çocuk dilinde),. 3.Ağıza bir şey almak (çocuk dilinde),4. Birinin yardımıyla bir yükü sırta almak., 5.Çocuk anasının sırtına binmek. (DS VII s.2405)
- hopına binmek** : Birini izlemek, izini bulmak. (DS VII s.2406)
- hopucuk etmek** : Çocuk severken havaya atıp tutmak, kucaklamak. (DS VII s.2406)

- hopucuk kalkmak** : Ayağa kalkıp oturarak sevincini göstermek. (DS VII s.2406)
- hopucuk olmak** : Hemen ayağa kalkmak.(DS VII s.2406)
- hopuna almak** : Arkaya, sırta almak. Sirtına, omzuna bindirmek.
(DS VII s.2406)
- hopur etmek** : 1.Toprağı bel ya da kazmayla derin kazmak.,2. Ormandan tarla elde etmek. (DS VII s.2407)
- hopur hopur etmek:** 1.Ele avuca sığmamak.,2. Acele acele yemek.
(DSVII s.2407)
- hopur hopur hoplamak** : Yerinde duramamak, hoplamak. (DS VII s.2407)
- hopur hopur oynamak** : Yerinde duramamak, hoplamak. (DS VII s.2407)
- hopuş etmek** : Gezdirmek. (DS VII s.2407)
- hora depmek** : Halay oynamak. (DS VII s.2407)
- hora geçmek** : Hoşa gitmek, işe yaramak.(DS VII s.2407)
- horan soğumak** : Eğlence, toplantı dağılmak. (DS VII s.2408)
- horan tepmek** : El ele tutarak horan oynamak.(DS VII s.2409)
- horata etmek** : 1.Konuşmak.,2.Alay etmek.,3. Şaka etmek. (DS VII s.2410)
- hora tepmek** : Halka biçiminde tutuşarak oyun oynamak. (DS VII s.2410)
- horhali etmek** : Ceviz, fındık, fasulye gibi şeylerin kabuğunu soymak.
(DS VII s.2411)
- horhut olmak** : İhtiyar ve düşkün olmak. (DS VII s.2411)
- horsa okumak** : İnkâr etmek. (DS VII s.2413)
- horsası inmek** : Öfkesi geçmek. (DS VII s.2413)
- horsasını almak** : Öfkesini çıkarmak. (DS VII s.2413)
- horsa uyumak** : Bir şeyi duymayacak kadar derin uyumak. (DS VII s.2413)
- horta atmak** : 1.Konuşmak, abartarak konuşmak., 2.Şakalaşmak.
(DS VII s.2413)
- hort atmak** : Öğünmek. (DS VII s.2413)
- hort etmek** : Konuşmak. (DS VII s.2413)
- horu geçmek** : Hoşa gitmek, işe yaramak.(DS VII s.2414)
- hoskisi geçinmek:** Yaranmak, iyi görünmeye uğraşmak. (DS VII s.2415)
- hoslak olmak** : Pişerken çok kabarmak. (DS VII s.2415)
- hoşaf soğutmak** : Dalkavukluk etmek. (DS VII s.2416)

- hoşamadiya tutmak** : 1.Tatlı tatlı konuşup aldatmaya çalışmak, kandırmak.,
2.Okşamak. (DS VII s.2416)
- hoşkincilik etmek** : Birisiyle iyi ilişkiler kurmak. (DS VII s.2416)
- hoş kişi geçinmek** : İyi görünmeye çalışmak, yaranmak. (DS VII s.2416)
- hoşur olmak** : Yorulmak. (DS VII s.2417)
- hotaz etmek** : Kırıp yıkmak, darmadağınık etmek. (DS VII s.2419)
- hot hot etmek** : Günlü yatmak, razı olmak. (DS VII s.2419)
- hovcar olmak** : Darmadağın olmak. (DS VII s.2421)
- hovu geçmek** : Kuvvetten düşmek. (DS VII s.2421)
- hovunu almak I** : 1. Kızgınlığını gidermek, hırsını almak. 2. Soluk almak, rahatlamak.(DS VII s.2421)
- hovunu almak II** : 1.Cinsel isteğini gidermek.,2. Hayvan döl almak.
(DS VII s.2421)
- hoyhoy çekmek** : Alay etmek. (DS VII s. 2422)
- hoyrat etmek** : Birini utanacak durumda, zor durumda bırakmak.
(DS VII s.2423)
- hoza biçmek** : Tırpanla değişik bir biçimde ekin biçmek.(DS VII s.2424)
- hozana atlamak** : Fazla üstüne varılan kimse büyüğüne karşı gelmek,
saygısızlık yapmak. (DS VII s.2425)
- hozan bağlamak** : Tarlayı bakımsızlıktan yabanî ot kaplamak. (DS VII s.2425)
- höbül etmek** : Ortaklaşa iş yapmak. (DS VII s.2426)
- hödüğüne gitmek** : Bir söz ya da olay utanmaya sebep olmak.(DS VII s. 2427)
- höğüne gelmek** : İnek çiftleşmek istemek. (DS VII s.2428)
- hömbül hömbül yürüme:** İri kimseler deve gibi yürüme. (DS VII s.2432)
- höngül höngül yürüme** : İri kimseler deve gibi yürüme. (DS VII s.2433)
- hörpetmek** : Ses çıkararak içmek. (DS VII s.2435)
- hörp olmak** : Islanmak, sırsıklam olmak. (DS VII s.2435)
- hörsetmek** : Masuradaki ya da yumak halindeki ipliği dolaştırmak.
(DS VII s.2435)
- hört etmek** : Sözüni geri almak, dönmek. (DS VII s.2435)
- hörül hörül içmek** : Ses çıkararak içmek. (DS VII s.2436)
- hörül olmak** : Çok sarhoş olmak. (DS VII s.2436)

- höşül olmak** : Yemek çok pişerek ezilip birbirine karışmak.(DS VII s.2438)
- höt hötlemek** : Azarlamak. (DS VII s.2439)
- hötürük olmak** : Sürgün, isal olmak. (DS VII s.2439)
- hucusıma ketmek:** Serseriliğe yönelmek. (DS VII s.2441)
- hulus etmek** : Bir işe kendini vermek, bağlanmak. (DS VII s.2442)
- humzetmek.** : Saldırmak. (DS VII s.2443)
- hupuş etmek** : Bir kimseyi iyice dövmek.(DS VII s.2444)
- hurhut etmek I** : Birini çok dövmek. (DS VII s.2444)
- hurhut etmek II** : Parçalamak, ufalamak. (DS VII s.2444)
- hurthaş olmak** : Çok yorulmak, güçsüz kalmak. (DS VII s.2445)
- huruşdu huruşdu konuşmak** : İğneli konuşmak. (DS VII s.2445)
- husa çekmek** : Kaygılanmak, tasalanmak.(DS VII s.2445)
- husa etmek** : Kaygılanmak, tasalanmak.(DS VII s.2445)
- hus olmak** : Susmak. (DS VII s.2445)
- hülülüm çekmek:** Neşeyle bağırmak. (DS VII s.2449)
- hümetmek** : Atılmak, saldırmak. (DS VII s.2450)
- hüroç etmek** : Saldırmak. (DS VII s.2451)
- hüşgü etmek** : Bir şeyi karıştırmak, altını üstüne getirmek. (DS VII s.2452)
- hüyük kesilmek** : Taş kesilmek, donakalmak. (DS VII s.2453)

-I-

- ıbı bık demek** : Usanç getirmek. (DS VII s.2454)
- ı bılık olmak** : Çok ıslanmak. (DS VII s.2454)
- ı bığı kızarmak** : Benzine kan gelmek, sağlığı düzelmek. (DS VII s.2454)
- ı bılık gibi olmak** : Yemek çok güzel pişmek. (DS VII s.2454)
- ı cığı cı cığı çıkmak** : 1.Çok eskimek.,2.Saklı bir eşya darmadağın ortaya çıkmak. (DS VII s.2454)
- ı dı dık kılmak** : Soğuktan titremek. (DS VII s.2455)
- ı ğıl ı ğıl etmek** : Çok yüklü, ağır bir şey yavaş yavaş sallanmak. (DSVII s.2456)
- ı ğıl ı ğıl olmak I** : Çok şişman olmak. (DS VII s.2456)
- ı ğıl ı ğıl olmak II** : Korku ve heyecan nedeniyle insanın içinden birşey akar gibi olmak. (DS VII s.2456)
- ı ğıl ı ğıl pişmek** : Et çok pişmek. (DS VII s.2456)
- ı ğır ı ğır ı ğranmak** : Kalabalık kaynaşmak. (DS VII s.2457)
- ı ğna etmek** : İnandırmak. (DS VII s.2457)
- ı ğrı pını bulmak** : Yapılacak bir işin tam zamanını, sırasını bilmek, kolayını bulmak. (DS VII s.2458)
- ı ğıl cu ğ olmak** : Ayakta geçirecek kadar hafif hasta olmak. (DS VII s.2460)
- ı ğır cu h olmak** : Ayakta geçirecek kadar hafif hasta olmak. (DS VII s.2460)
- ı kırı cıkır etmek** : Bir iş için kesin karar veremeyip sallantıda bırakmak. (DS VII s.2462)
- ı kırı cık olmak** : Çekingen olmak. (DS VII s.2463)
- ı kış olmak** : Çok yemekten mide hazımsızlığı olmak. (DS VII s.2463)
- ı l dır ı l dır ı l dı ramak:** Parıl parıl parlamak. (DS VII s.2465)
- ı l dır ı l dır ı l dı rdamak:** Parıl parıl parlamak. (DS VII s.2465)
- ı l dızı dik olmak** : Kimse tarafından sevilmemek. (DS VII s.2466)
- ı l ğa gitmek** : Çabuk gitmek, koşarak gitmek. (DS VII s.2466)
- ı l ğar çekilmek** : Erimeye başlayan karlar sıcaklığın etkisiyle buharlaşıp sis olmak. (DS VII s.2467)
- ı l ğat görünme** : Belli belirsiz görünme. (DS VII s.2467)

- ılga vermek** : Kavgayı kışkırtmak. (DS VII s.2467)
- ılgıdır kesilmek** : Zayıflamak. (DS VII s.2468)
- ılgıdır olmak** : Zayıflamak. (DS XII s.4521)
- ıladı buludu görünmemek:** Hiç bir şey belli olmamak, görünmemek.
(DS VII s.2470)
- ılığivermek** : Oturmak, ilişmek.(DS VII s.2470)
- ılkatmak** : Saldırmak. (DS VII s.2472)
- ılkı bozuk olmak:** Soysuz, sütü bozuk olmak. (DS VII s.2473)
- ılkı tutma II** : Emeksiz meydana gelme (mecazi anlamda). (DS VII s.2473)
- ılkı kesilmek** : Bir şey tükenmek, bitmek.(DS VII s.2473)
- ııırsık olmak** : Umutsuzlanmak. (DS VII s.2476)
- ıııır yamur etmek:** Sözlere ağızda geveleyerek konuşmak.(DS VII s.2475)
- ıımsık olmak** : Yemek ekşimek, bozulmak, kokmak. (DS VII s.2476)
- ıımakada kalmak** : Darda kalmak.(DS VII s.2477)
- ııncık mıncık etmek:** Karıştırıp ezme, yenmez ya da kullanılmaz duruma getirmek. (DS VII s.2477)
- ııngıraz düşmek** : Zayıflamak. (DS VII s.2478)
- ııtır yañır etmek:** Bir teklifi kabul etmemek için gereksiz nedenler ileri sürmek.
(DS VII s.2479)
- ıınkır mınkır etmek:** Söylediğinden tam bir şey anlaşılmamak, konuşması anlaşılır şekilde olmamak.(DS VII s.2479)
- ıırakanı taşmak** : Ödü kopmak, korkmak. (DS VII s.2481)
- ıırgı gırılmak** : Morali bozulmak. (DS VII s.248)
- ıırgın etmek** : Gözünü korkutmak. (DS VII s.2485)
- ıırg vermek** : Testerenin dişlerini düzeltmek. (DS VII s.2485)
- ıırhar vermek** : Söz vermek. (DS VII s.2485)
- ıırıbburmak** : İstenmeyen bir şeyi yerine getirmemek için nedenler bulmak
(DS VII s.2485)
- ıırım cırım etmek:** Yırtmak, paramparça etmek. (DS VII s.2486)
- ıırıs dolmak** : Olgunlaşmak. (DS VII s.2487)
- ıırışgan etmek** : Nispet yapmak, imrendirmek. (DS VII s.2487)
- ıırışgat sallamak** : Nispet yapmak, imrendirmek. (DS VII s.2487)

- ırışkan vermek** : Nispet yapmak, imrendirmek. (DS VII s.2487)
- ırıt olmak** : Uzak olmak, savuşup gitmek. (DS VII s.2487)
- ırıvermek** : Birine bir işin yapılmasını bırakmak. (DS VII s.2487)
- ırpıt olmak** : Eskimek. (DS VII s.2488)
- ıscak doğmak** : Güneş doğmak. (DS VII s.2489)
- ısdıfıl olmak** : Bildiği gibi yapmak, kendi haline bırakmak. (DS VII s.2489)
- ısrığı tutmak** : Perhiz yapmak. (DS VII s.2491)
- ıslı bırakmak** : Bir işi sonuçsuz bırakmak. (DS VII s.2492)
- ıssırğı olmak** : Yeni doğan çocukların vücudunda sıcaktan küçük sivilceler çıkmak. (DS VII s.2493)
- ıssız kaçmak** : Koyun, başıboş kalarak kaçmak. (DS VII s.2494)
- ıstıfıl olmak** : Bildiği gibi yapmak, kendi haline bırakmak. (DS VII s.2494)
- ıstıraç olmak** : İki kişinin arası açık ya da iyi olmak. (DS VII s.2494)
- ışmar etmek** : İşaret etmek. (DS VII s.2497)
- ıvıl yıvıl görüşmek** : İçli dışlı olmak, samimi olmak. (DS VII s.2498)
- ıvırıp kıvırmak** : Nazlanıp aldatmaya çalışmak. (DS VII s.2498)
- ıza vermek** : Avutmak. (DS VII s.2499)
- ızığı bızıklamak** : Canı sıkılmak. (DS VII s.2499)
- ızına kayıtmak** : Geri dönmek, çıktığı yere gelmek. (DS VII s.2499)
- ızlama gelmek** : Yola gelmek. (DS VII s.2499)

- ibdin etmek** : Zorlamak, ayak diremek. (DS VII s.2500)
- ibicek atmak** : Kura çekmek. (DS VII s.2501)
- ibicik atmak** : Kura çekmek. (DS VII s.2501)
- ibiği kalkmak** : Bir konuda yenilmek. (DS VII s.2501)
- ibiği kızarmak I** : 1.Benzine kan gelmek, sağlığı düzelmek.,2. Tavuk ve horoz kuvvetlenmek, semirmek.,3. Cesaretlenmek.,4. Çocuk buluğa ermek.,5. Tavuğun ibiği kızararak yumurtlayacak durumda olduğu belli olmak. (DS VII s.2501)
- ibiği kızarmak II** : Zenginleşmek.(DS VII s.2501)
- ibiği kızarmak III** : Kızmak, sinirlenmek. (DS VII s.2501)
- ibiği kızarmak** : Sağlık kazanmak, iyileşmek, yüzüne kan gelmek. (DS XII s.4523)
- iç almamak** : Sevmemek, kıskanmak. (DS VII s.2503)
- içe batmak** : İçi sızlamak, yüreği acımak. (DS VII s.2504)
- içe ılımamak** : İçi rahat olmamak. (DS VII s.2504)
- içe ilimek** : 1. Sindirmek, yararlı olmak (yemekiçin).1. Sindirmek, yararlı solmak (yemekiçin).(DS VII s.2504)
- içeri olmak** : Gerdeğe girmek. (DS VII s.2504)
- içerisi gitmek** : Bağırsakları bozulmak. (DS VII s.2504)
- içeri tutmak** : Bir işte başkasını aldatıp, zarar ettirmek. (DS VII s.2504)
- iç etmek** : Ceviz, fındık vb. şeylerin kabuğunu soyup içini çıkarmak. (DS VII s.2504)
- içe yidirmek** : Hoşa gitmeyen bir davranışı ya da sözü karşılıksız bırakmak, içe atmak. (DS VII s.2504)
- içeri evsimek** : Acıkmak. (DS XII s.4523)
- içi geçmek** : Bağırsakları bozulmak. (DS VII s.2505)
- içiğen olmak** : Sabırsız olmak. (DS VII s.2505)
- içi gitmek** : Bağırsakları bozulmak. (DS VII s.2505)
- içine almak** : Ağlamaktan tıkanıp hıçkırmak. (DS VII s.2505)

- içine ılmak** : İçine sinmek, o işten ya da sözden memnunluk duymak.
(DS VII s.2505)
- içine ılıştırmak** : Hoşa gitmeyen bir söz ya da davranışı karşılıksız bırakmak, içine atmak. (DS VII s.2505)
- içine ılıtmamak** : İçine sindirmemek, pişman etmek. (DS VII s.2505)
- içine ilmek** : İçine sinmek, o işten ya da sözden memnunluk duymak.
(DS VII s.2505)
- içine oynatmak** : Ortadan yok etmek, çalmak. (DS VII s.2505)
- içine vurmak** : Bir şeyin değerini haksız olarak az bulmak, beğenmemek.
(DS VII s.2506)
- içirik olmak** : Altüst olmak, karışmak. (DS VII s.2506)
- içkitmek** : Kaybetmek. (DS VII s.2506)
- idekakmak** : İtmek, hırpalamak. (DS VII s.2507)
- iğil zarıl etmek** : Ahlamak, oflamak. (DS VII s.2510)
- iğim iğim iğlemek** : Çok zayıflamak. (DS VII s.2510)
- iğne atmak I** : Tütün yapraklarının koparılması işine son vermek.
(DS VII s.2512)
- iğne atmak II** : Ekmeğin içine iğne koyup köpeklere yedirerek öldürmek.
(DS VII s.2512)
- iğne değiştirmek** : İki lohusa karşılaşıncı boş inanca göre tedbir almak.
(DS VII s.2512)
- ih etmek** : Sığır, manda ve benzeri hayvanları zorlamadan yatırmak.
(DS VII s.2513)
- ikicilik çıkarmak** : Taraflar arasında ayrılık yaratmak. (DS VII s.2514)
- ikicilik taşımak** : Ayrılık gözetmek, ayırım yapmak. (DS VII s.2514)
- iki iki yapmak** : Bir kezde yapılması, söylenmesi mümkün olan şeyi, dalgınlık, tembellik vb. nedenlerle iki kez de yapmak.
(DS VII s.2514)
- ikincilik etmek** : Taraflardan birine ayrı davranmak. (DS VII s.2515)
- iki şarh etme** : İkiye ayırma. (DS VII s.2516)
- iki yar olmak** : Bir konuda ikiye ayrılmak. (DS VII s.2516)
- ikiye dalmak** : Kara güreşte çift paçaya dalmak. (DS VII s.2516)

- ilfitin etmek** : Çok kızdırmak, öfkelendirmek. (DS VII s.2521)
- ilik kesmek** : Çok kızdırmak, öfkelendirmek. (DS VII s.2524)
- ilik kıymak** : Tatlı yiyecekten midesi ezilmek, kıyılmak. (DS VII s.2524)
- ilikli büyümek** : Normal, sağlıklı büyümek. (DS VII s.2524)
- ilim ilim ilindirmek**: Sert ve fena koku yaymak. (DS VII s.2525)
- ilim ilim olmak** : Sert ve fena koku yaymak. (DS VII s.2525)
- ilim ilim yitmek** : İzini kaybederek uzaklaşmak. (DS VII s.2525)
- ilim vurmak** : İlmek atmak. (DS VII s.2525)
- ilişik bırakmak** : Nişanlanan kıza ilk hediyesini götürmek. (DS VII s.2527)
- ilkitmek** : Biriktirmek, toplamak. (DS VII s.2530)
- illimi tillimi çıkmak** : Parça parça olmak, çok eskimek. (DS VII s.2531)
- ilmece yapmak** : Elbirliğiyle bir işi yapmak, imece yapmak. (DS VII s.2532)
- ilmi bile olmak** : Aynı düşüncede, aynı kanıda olmak. (DS VII s.2533)
- ima durmak** : Ayakları havada, tepesi üstü durmak. (DS VII s.2533)
- imeci okumak** : İş için halkı imeceye çağırarak. (DS VII s.2535)
- imetmek** : İşaret etmek. (DS VII s.2535)
- im etmek** : Belirtmek. (DS XII s.4524)
- imi bir olmak** : Aynı düşüncede, aynı kanıda olmak. (DS VII s.2535)
- imi dimi bilmek** : Bir şeyin en ince noktasına kadar bilmek (DS VII s.2536)
- imik garıncalanmak**: Boğaz ağrıması. (DS VII s.2536)
- imir uyanık olmak** : İçi geçmek, yarı uyur yarı uyanık olmak. (DS VII s.2536)
- inam etmek** : İnanmak. (DS VII s.2537)
- inçe pinçe olmak** : Paramparça olmak. (DS VII s.2539)
- indir etmek** : Alçak gönüllülük etmek. (DS VII s.2540)
- indirme inmek** : Ağır yük çekmekten hayvanların ayağı şişmek.
(DS VII s. 2540)
- inek çekmek** : Erkek isteyen ineği çiftleştirmek. (DS VII s.2541)
- ingastan yapmak** : Bilerek, yalandan yapmak. (DS XII s.4524)
- inini almak** : Yeni yapılan peynir vb. şeyler bir süre bekledikten sonra istenilen tadı kazanmak. (DS VII s.2543)
- innağ olmak** : Çocukların boğazı ağrıması. (DS VII s.2544)
- insalkıya vurmak** : Oyalamak, geciktirmek. (DS VII s.2544)

in vurmak	: Hayvanları belirtmek için işaretlemek.(DS VII s.2544)
ipcin olmak	: Hazır olmak. (DS VII s.2545)
ipi çürük olmak	: Sözüne sohbetine güvenilmemek. (DS VII s.2545)
ipliği özülmek	: Güçten düşmek, halsiz kalmak. (DS VII s.2546)
ipras gelmek	: Tam gelmek, uygun gelmek. (DS VII s.2546)
ire görmek	: Erişmek, nail olmak. (DS VII s.2547)
irek etmek	: Eziyet etmek. (DS VII s.2547)
iremil atmak	: Fala bakmak (DS VII s.2548)
irem kırım etmek	: Bir teklifi kabul etmemek için küçük nedenler ileri sürmek. (DS VII s.2548)
ireng etmek	: 1.Eziyet etmek.,2.Sözünde durmamak. (DS VII s.2548)
irenk açmak	: İş açmak,birinin başını belâya sokmak. (DS VII s.2548)
irenk etmek I	: 1. Eziyet etmek.,2. Aldatmak, hile yapmak. (DS VII s.2549)
irenk etmek II	: Anıştırmak, dolayısıyla anlatmak. (DS VII s.2549)
irezillik çekmek	: Sıkıntı, eziyet çekmek. (DS VII s.2549)
irezil olmak	: Sıkıntı, eziyet çekmek. (DS VII s.2549)
ir görmek	: Uygun görmek. (DS VII s.2549)
irinti seçmek	: Yemek beğenmeyip ayırmak.(DS VII s.2551)
isi gitmek	: Uçurum gibi yüksek yerlerde başı dönme. (DS VII s.2555)
iskif etmek	: Yığmak, toplamak. (DS VII s.2557)
istifil olmak	: Anlaşmak, hesaplaşmak, yüzleşmek. (DS VII s.2560)
istipis olmak	: Yemek ekşimek, bozulmak. (DS VII s.2560)
iş etmek	: Fenalık etmek. (DS VII s.2562)
işgan olmak	: Herkese yayılmak, herkes duymak (DS VII s.2562)
iş geçmek	: Şaka yapmak. (DS VII s.2562)
iş işletmek	: İş yaptırmak. (DS XII s.4525)
işkil etmek	: Haber vermek. (DS VII s.2563)
işler akkın gitmek	: İşler yolunda gitmek. (DS XII s.4525)
işlerden mat olmak	: İşlerle ilişkisini kesmek. (DS XII s.4525)
işmarat etmek	: İşaret etmek. (DS VII s.2565)
işmar etmek	: İşaret etmek. (DS VII s.2565)

- işmar etmek** : 1.Baş, göz, elle davranışta bulunmak.,2. Esenlemek, selamlamak.(DS XII s.4525)
- iteleyip sümelemek** : Başa kakmak. (DS VII s.2567)
- itizi oynatmak** : Hile yapmak, birine oyun oynamak. (DS VII s.2569)
- itizleyip petizlemek**: Aşağılamak için birini itip kakmak. (DS VII s.2569)
- ivedi etmek** : Acele etmek. (DS VII s.2571)
- ivek civek etmek** : İnceden inceye araştırmak, soruşturmak,incelemek. (DS VII s.2571)
- ivermek I** : Telaşla aramak. (DS VII s.2571)
- ivermek II** : Evlendirmek. (DS VII s.2571)
- ivetmek** : Acele etmek. (DS VII s.2571)
- ivirdine sokmak** : Canına sokarcasına sevmek. (DS VII s.2572)
- ivirt ivirt etmek** : İnceden inceye araştırmak. (DS VII s.2572)
- ivriz etmek** : Karıştırmak. (DS XII s.4526)
- iyim iyimek** : Çul, çuval gibi ipten yapılan şeyleri dokumak için ipleri gererek hazırlamak. (DS VII s.2574)
- iyitmek** : Düzeltmek, onarmak. (DS VII s.2574)
- iyrah etmek** : İğrenmek, tiksirmek. (DS VII s.2575)
- izağna yapmak** : Karşısındakini kızdırmak için gerekenin ve istenilenin inadına aksini yapmak. (DS VII s.2575)
- izlik olmak** : Döşeme tahtaları üzerinde ayak izi olmak. (DS VII s.2576)

-K-

- kaameti artırmak** : Aşırı davranmağa başlamak, azıtmak. (DS VIII s.2577)
- kaba düşmek** : Boğazına yular dolanarak boğulmak. (DS VIII s.2577)
- kabak doğramak** : Yalan söylemek, abartmak. (DS VIII s. 2578)
- kabak patlatmak** : Yalan söylemek, abartmak. (DS VIII s.2578)
- kabala almak** : Pazarlık ederek, toptan, götürü almak. (DS VIII s.2579)
- kabal almak** : Götürü almak, tümüne pazarlık edip almak.
(DS VIII s.2580)
- kabala vermek** : Bir işi toptan yaptırmaya vermek. (DS VIII s.2580)
- kabal vermek** : Bir işi toptan yaptırmaya vermek. (DS VIII s.2580)
- kabara atmak** : Yellenmek, gaz çıkarmak. (DS VIII s.2581)
- kabarığını sıdırmak**: Öfkesini almak. (DS VIII s.2581)
- kabaşuk olmak** : Hayvanlara yarı yarıya ortak olmak. (DS VIII s.2582)
- kābetmek** : Konuşmak, söylemek. (DS VIII s.2583)
- kabuğunu almak** : Derisini yüzmek. (DS VIII s.2584)
- kaburgalarına girmek**:İşi için bir kimseye çok sokulmak, ısrarda bulunmak.
(DS VIII s. 2584)
- kada almak** : Beddua, ilenç almak. (DS VIII s.2588)
- kada almak** : Birine gelecek kötülükleri, belaları almak (sevgi belirtmek için) (DS XII s.4528)
- kadak vurmak** : Ağaç eşyalara ve yapı araçlarına parça eklemek.
(DS VIII s.2588)
- kadıllara bulunmak**: Bir şeyi konuklar için ya da gerekince bulunsun diye saklamak. (DS VIII s.2590)
- kafa kazımak** : Gevezelik ederek usanç vermek.(DS VIII s.2592)
- kaf çakmak** : Dalga geçmek. (DS VIII s.2592)
- kaf çekmek** : Kura çekmek. (DS VIII s.2592)
- kafiri dövme** : Eleği ya da kalburu içindeki tahılı temizlemek için omuzla birlikte ileri, geri, sağa, sola bir ucunu savurarak çevirmek.
(DS VIII s.2592)
- kağış kakmak** : Kusurunu yüzüne vurmak.(DS VIII s.259)

- kağış kağış akmak** : Sular bol bol şarıl şarıl akmak, çağlamak.
(DS VIII s. 2594)
- kağış kağış etmek** : Sular bol bol şarıl şarıl akmak, çağlamak.
(DS VIII s. 2594)
- kağışyarak yürümek** : İki yana sallanarak yürümek. (DS VIII s.2595)
- kağşaktan çıkmak** : Yavrulamak (koyun, keçi için). (DS VIII s.2596)
- káhan etmek** : Tarlanın zararlı otlarını temizlemek. (DS VIII s.2597)
- kàh çevirmek** : Kenar, sınır çevirmek. (DS VIII s.2597)
- kahiç kakmak** : Kusurunu yüzüne vurmak.(DS VIII s.2597)
- kahiş kalkmak** : Kusurunu yüzüne vurmak.(DS VIII s.2597)
- kakaç kesilmek** : Soğuktan donup kaskatı olmak. (DS VIII s.2600)
- kakalanca olmak** : İtelenmek, hor görülmek. (DS VIII s.2601)
- kakan etmek** : Tavuk bağırmak. (DS VIII s.2601)
- kakiç kakmak** : Kusurunu, ayıbını yüzüne vurmak. (DS XII s. 4530)
- kakı kakmak** : Kusurunu yüzüne vurmak.(DS VIII s. 2602)
- kakıla galmak** : Yığılmak, dolmak. (DS VIII s. 2602)
- kakır kakır gülmek** : Ses çıkararak ve sürekli gülmek. (DS VIII s.2603)
- kak yimek** : Ayıp etmek. (DS VIII s.2606)
- kalafat etmek** : İki şeyi tutturmak, perçinlemek. (DS VIII s.2607)
- kalagelmek** : Dişi inek ve manda boğaya gelmek.(DS VIII s.2607)
- kalağu dikmek** : Düşünceye dalmak, kaygılanmak.(DS VIII s.2608)
- kalakalmak** : Bir şeyin üzerine aşırı düşmek, üstünde durmak.
(DS VIII s.2608)
- kaldır etmek** : Kışkırtmak.(DS VIII s.2609)
- kalın götürmek** : Evlenecek erkek tarafından kız tarafına pazar günü armağan götürmek. (DS VIII s.2609)
- kalkuturum çalmak** : Dağınık, düzensiz olmak için. (DS XII s.4531)
- kalle çekmek** : Gelirini, bütçesini yoklamak. (DS VIII s.2610)
- kal olmak** : Ham olmak. (DS VIII s.2610)
- kalvermek** : Salmak, koyvermek.(DS VIII s.2611)
- kamalak etmek** : Karlı havada keklikleri yorarak canlı avlamak.
(DS VIII s.2612)

- kamalak olmak** : 1.Sulu kar yağışlı havalarda, keklilik uçamaz duruma gelmek.,2. Yorulmak. (DS VIII s.2612)
- kamaşıp kalmak** : Şaşırıp kalmak.(DS VIII s.2613)
- kamatlaz olmak** : Uyuşmak. (DS VIII s.2614)
- kambekir etmek** : Üzmek, yormak. (DS VIII s.2614)
- kamçak atmak** : Avuçla sıkmak, avuçlamak. (DS XII s.4531)
- kamış koymak** : Kapalı söz söylemek, dokundurmak. (DS VIII s.2615)
- kamitmak** : Üzüntüden büzülüp durmak, somurtmak. (DS VIII s.2616)
- kana düşmek** : İstemededen birini yaralamak ya da öldürmek. (DS XII s.4532)
- kana getirmek** : Kocabaş hayvanları zor karşısında uğradıkları bir hastalıktan kan alarak iyileştirmek. (DS VIII s.2617)
- kana girmek** : Kara sürmek. (DS VIII s.2617)
- kanakıtmak** : İşemek. (DS VIII s.2617)
- kanalmak** : İşemek. (DS VIII s.2617)
- kanat biçmek** : Gösteriş yapmak, kibirlenmek. (DS VIII s.2618)
- kandağına basmak** : Damarına basmak, kızdırmak. (DS VIII s.2619)
- kanderetmek** : Bağ, bostan bozmak. (DS VIII s.2620)
- kandiş atmak** : Gösteriş yapmak, kırılmak. (DS VIII s.2620)
- kandiş atmak** : Gösteriş yapmak, kırılmak. (DS VIII s.2621)
- kanetmek** : Bilerek isteyerek, yaralamak, öldürmek. (DS XII s.4532)
- kanıbulanmak** : Çocuklar buluşa ermek. (DS VIII s.2623)
- kanı ılmak** : Sevmek, yakınlık duymak, beğenmek.(DS VIII s.2623)
- kanı ılmak** : Sevmek, beğenmek. (DS XII s.4532)
- kan ılmak** : Sevmek, yakınlık duymak, beğenmek.(DS VIII s.2623)
- kanı ılmak** : Sevmek, beğenmek. (DS XII s. 4532)
- kan ılmak** : Sevmek, yakınlık duymak, beğenmek.(DS VIII s.2623)
- kan kaşandırmak** : Çevresine sıkıntı vermek. (DS VIII s.2625)
- kankırana çevirmek**: Yara su alıp şişmek. (DS VIII s.2625)
- kankıran olmak** : Yara su alıp şişmek. (DS VIII s.2625)
- kankoğmağ** : Issız ve tehlikeli yerler korku verici olmak. (DS VIII s.2625)
- kantel atmak** : Abartmak. (DS VIII s.2628)
- kantin atmak** : 1.Yalan söylemek, aldatmak.,2.Abartmak. (DS VIII s.2628)

- kantin etmek** : Yalan söylemek, aldatmak. (DS VIII s.2628)
- kan tutma** : Öldüren kimse şaşkınlığa uğrama. (DS XII s.4532)
- kan tutmağ** : Katil şaşkınlığa uğramak. (DS VIII s.2628)
- kan tutmak** : 1.Koyunlar zehirli ot yiyerek bir çeşit hastalığa tutulmak.,2.Kalp tutmak, birdenbire ölmek.,3.Ansızın bayılmak.(DS VIII s.2628)
- kan uydurmak** : Uyuşturmak, kan oturmasına neden olmak. (DS XII s.4532)
- kan uyumak** : 1. Kan, vurulan ve çarpılan deri altında koyulaşmak.,2.Ansızın bayılmak. (DS VIII s.2628)
- kan uyutmak** : Gösteriş yapmak. (DS VIII s.2628)
- kan üyütmek** : 1.Yormak.,2. Beklemek, dayanmak.(DS VIII s.2628)
- kapağını sökmek:** İki üç yaşında at, eşek ve sığırlar diş çıkarmak.
(DS VIII s.2329)
- kapak atmak I** : İki üç yaşında at, eşek ve sığırlar diş çıkarmak. (DSVIII s.2329)
- kapak atmak II** : Genç inek çiftleşecek duruma gelmek.(DS VIII s.2329)
- kapak vurmak** : At yürürken çifte atmak. (DS VIII s.2329)
- kapat almak** : Kâğıt oyununda taraflardan biri, bir elde hiç kâğıt alamamak.
(DS VIII s.2630)
- kapat etmek** : Kâğıt oyununda taraflardan birine bir elde hiç kâğıt aldirmamak.
(DS VIII s.2631)
- kap çalmak** : Kalaysız kapta yemek bozulmak.(DS VIII s.2631)
- kapısalıvermek** : Elindeki şeyi gücü yettiği kadar uzağa atmak.(DS VIII s.2633)
- kapışan gitmek** : Yağmaya uğramak, çok isteklisi olmak. (DS VIII s.2633)
- kapsalıvermek** : Başboş bırakmak.(DS VIII s.2636)
- karababaya tutulmak** : Çaresiz hastalığa tutulmak, ölmek (ilenç olarak kullanılır).
(DS VIII s.2637)
- karacılık yapmak** : Oyun bozanlık, mızıkçılık yapmak.(DS VIII s.2639)
- karaçalmak** : İftira etmek, kara sürmek. (DS VIII s.2640)
- karagölen olmak** : Toprak yağmura kanmak. (DS VIII s.2643)
- kara kara bakmak** : Sert sert bakmak. (DS VIII s.2646)
- karakura basmak** : Kâbus basmak. (DS VIII s.2648)
- karakura çökmek** : Kâbus basmak. (DS VIII s.2648)
- karakütük kesilmek:** Bedeni zayıflayıp yüzü kararmak. (DS XII s.4534)

- karataban olmak** : Hayvanların nalı düşerek ayağının altı yara olmak.
(DS VIII s.2653)
- kara yapmak** : 1.Düzen, hile yapmak.,2. Suçunu başkasına atmak.
(DS XII s.4534)
- kara yülek yaptırmak**: Balta, kazma gibi araçların ağızlarını inceltmek,
keskinleştirmek için ateşte kızdırıp dövmek, bilemek.
(DS VIII s.2655)
- kar badullamak** : Kar lapa lapa yağmak. (DS VIII s.2655)
- karç etmek** : Kapı açılırken ses çıkarmak (DS XII s.4535)
- kardaşlık tutunmak**: İki kadın ya da kız mevlit okutarak ahret kardeşi olmak.
(DS VIII s.2656)
- karemet etmek** : Kara çalmak. (DS VIII s.2657)
- kargasaya girmek** : Kuş ya da tavuklar tüy değiştirmek.(DS VIII s.2659)
- kargıç etmek** : İlenmek.(DS VIII s.2659)
- kargış dökmek** : İlenmek.(DS VIII s.2660)
- kargış etmek** : İlenmek.(DS VIII s.2660)
- kargış vermek** : Karşılık vermek. (DS VIII s.2660)
- karğışı cétmek** : Birinin ahı tutmak. (DS VIII s.2661)
- karıh olmak** : Güneşli havada kara bakmaktan göz ağrımak.
(DS VIII s.2661)
- karık değmek** : Güneşli havada kara bakmaktan göz ağrımak(DS VIII s.2661)
- karık gelmek** : İki parça şey bir birine eşit olmak, uç uca gelmek, tam
gelmek (özellikle kumaş için). (DS VIII s.2661)
- karın almamak** : Kıskanmak, çekememek. (DS VIII s.2663)
- karın katlamak** : İşkembeyi kaynar suya sokarak, üzerindeki pisliği kazımak.
(DS VIII s.2663)
- karış etmek** : İlenmek. (DS VIII s.2663)
- karış vermek** : İlenmek.(DS VIII s.2663)
- karış vermek** : İlenmek.(DS XII s.4535)
- karkış tökmek** : İlenmek.(DS VIII s.2664)
- karnı almamak** : Kıskanmak, çekememek. (DS VIII s.2666)
- karnı almamak** : Kıskanmak, çekememek. (DS XII s.4536)

karnı ağrımak	: Kıskanmak, çekememek. (DS VIII s.2666)
karnı burmak I	: Mide, bağırsak sancılanmak. (DS VIII s.2666)
karnı burmak II	: Kıskanmak, çekememek. (DS VIII s.2666)
karnı burmak	: Mide, bağırsak sancılanmak. (DS XII s.4536)
karnı gétmek	: Barsak sürgünü olmak. (DS VIII s.2666)
karnı götürmek	: Naz, eda çekmek. (DS VIII s.2666)
karnı kalkmak	: Kıskanmak, çekememek. (DS VIII s.2666)
karnıkatılmak	: Bayılmak. (DS VIII s.2667)
karnı katılmak	: Yüreği sıkışmak. (DS XII s.4536)
karnı kavramak	: Mide, bağırsak sancılanmak. (DS VIII s.2667)
karnına yazmak	: Mimlemek. (DS VIII s.2667)
karnından buzalamak:	Aşırı yorgunluktan güçsüz kalmak. (DS VIII s.2667)
karnı olmak	: Gebe olmak. (DS VIII s.2667)
karnı sırtına gelmek	: Altüst olmak, tersine dönmek. (DS VIII s.2667)
karnı sürmek	: Barsak sürgünü olmak. (DS VIII s.2667)
karsamba yapmak	: Evlendirmek. (DS XII s.4536)
karşı karşı söylemek	: Karşısındakini kızdıracak söz söylemek. (DS VIII s.2669)
kart gelmek	: Uymamak, girmemek. (DS VIII s.2670)
kartmak bağlamak	: Kir tutmak. (DS VIII s.2671)
karvuş etmek	: İlenmek. (DS VIII s.2672)
kasara yatırmak	: Bezi beyazlatmak, ağartmak. (DS VIII s.2673)
kasar etmek	: Kilim, çul, çuvalı akarsuda sabunsuz, bolca yıkamak. (DS VIII s.2673)
kasarı kırılmak	: Kalbi kırılmak, darılmak. (DS VIII s.2673)
kasar olmak	: 1.Üşütmek, soğuk almak.,2. Donmak (DS VIII s.2674)
kasavan atmak	: Abartarak, yüksekte atarak konuşmak. (DS VIII s.2674)
kasbannak almak	: Zorla almak. (DS VIII s.2674)
kaşanvermek	: At, eşek işemek. (DS VIII s.2678)
kaşetmek	: Tandır ve ocakta yakacakları kümelemek (DS VIII s.2679)
kaşı eğilmek	: Darıldığını, gücendiğini belli etmek. (DS VIII s.2679)
kaş kararmak	: Akşam karanlığı basmak. (DS VIII s.2680)
kaşkarartmak	: Kaş çatmak. (DS VIII s.2680)

- kaş karelemeğ** : Akşam karanlığı basmak. (DS VIII s.2680)
- kaş kaş olmak** : Dizilmek, yığılmak. (DS VIII s.2680)
- kaşmak çalmak** : El çırpma, alkışlamak. (DS VIII s.2680)
- katbük olmak** : Beli bükülmek. (DS VIII s.2682)
- katelden kalmak** : Elindeki bütün varlığını yitirmek, dara düşmek.
(DS VIII s.2682)
- katık etmek** : Az az yemek. (DS VIII s.2682)
- katı pek söylemek** : Kuvvetle uyarmak, tenbih etmek. (DS VIII s.2683)
- katmer kaldırmak** : Arabozuculuk yapmak, karışıklık çıkarmak. (DS VIII s.2685)
- katon etmek** : Öne katıp kovalamak. (DS VIII s.2685)
- katon itmek** : Öne katıp kovalamak. (DS VIII s.2685)
- katuğet olmak** : Katık olmak. (DS VIII s.2685)
- katuğur etmek** : Öne katıp kovalamak. (DS VIII s.2685)
- katur etmek** : Öne katıp kovalamak. (DS VIII s.2685)
- kavak atmak** : Güreşte tepe üstü yuvarlamak ya da yuvarlanmak.
(DS VIII s.2686)
- kavak attırmak** : Takla attırmak.(DS VIII s.2686)
- kavak durmak** : Amuda kalkmak. (DS VIII s.2686)
- kaval olmak** : Cevizin yeşil kabuğu çıkmak.(DS VIII s.2686)
- kavara atmak** : Yellenmek.(DS VIII s.2687)
- kavara çekmek** : Yellenmek.(DS VIII s.2687)
- kav çakmak** : Bilmediği bir konuyu inatla savunmak.(DS VIII s.2688)
- kavga kütleme** : Birdenbire kavga patlamak. (DS VIII s.2688)
- kavral gitmek** : Gidivermek, çabuk gitmek. (DS VIII s.2690)
- kavsaraya getirmek:** Sıkıştırmak, ivdirmek. (DS XII s.4538)
- kavurga etmek** : Kavurmak. (DS VIII s.2694)
- kavuz çekmek** : Oyunda yenmek, kazanmak. (DS VIII s.2695)
- kavuz olmak** : Kabuk kabuk olmak. (DS VIII s.2695)
- kayar etmeğ** : Dövmek, cezalandırmak. (DS VIII s.2697)
- kayar etmek** : 1.Hayvanın eski nallarını onarmak, eski nalın çivilerini yenilemek.(DS VIII s.2697)
- kaybana kalmak** : Yitmek, kimsesiz kalmak. (DS VIII s.2698)

- kaydak etmek** : Geri dönmek. (DS VIII s.2698)
- kayer etmek** : Hayvanın eski nallarını onarmak, eski nalın çivilerini yenilemek.
(DS VIII s.2699)
- kayık kıymak** : Oturarak kaymak.(DS VIII s.2700)
- kayıntı yapmak** : Atıştırmak, açlığını bastırmak.(DS VIII s.2700)
- kayışa getirmek** : Atıştırmak, açlığını bastırmak.(DS VIII s.2701)
- kayış etmek** : Kandırmak, aldatmak.(DS VIII s.2701)
- kayıt görmek** : Hazırlanmak.(DS VIII s.2702)
- kayıvermek** : 1.Ölmek., 2.Düşmek. (DS VIII s.2702)
- kaykıla kalmak** : Dikilip durmak. (DS VIII s.2702)
- kaymak almak** : Su yüzünde taş kaydırmak.(DS VIII s.2703)
- kaymak tutmak** : Yağmurdan sonra toprak üstü sert tabaka tutmak.
(DS VIII s.2704)
- kaymetmek** : İhtiyacı karşılamak. (DS VIII s.2704)
- kaysa kırmak** : Yağmurdan ve sulandıktan sonra kuruyarak sertleşmiş toprağı ufalamak, kırmak. (DS VIII s.2707)
- kaysı basmak** : Yağmurdan sonra toprak kabuk kabuk olmak. (DS VIII s.2708)
- kaytak getirmek**: Gebe deve, erkek deve gördüğünde kuyruk kaldırarak işemek.
(DS VIII s.2708)
- kaytarıvermek** : Takıvermek.(DS VIII s.2708)
- kazan koymak** : Çamaşır yıkamak.(DS VIII s.2710)
- kazıl kıvratmak** : İyi, kazançlı iş yapmak, becermek. (DS VIII s.2712)
- kazınıp kalmak** : Hayal kırıklığına uğramak. (DS VIII s.2713)
- keān yapmak** : Toprağı çapalamak. (DS VIII s.2713)
- kehan etmek** : Tarla, bahçe bostandaki yabancı otları ayıklamak.
(DS XII s.4542)
- kebin kesmek** : Evlendirmek, nikahlamak.(DS VIII s.2714)
- kebin kesmeğ** : Evlendirmek. (DS XII s.4541)
- kecine gitmek** : Aksilik yapmak. (DS VIII s.2715)
- keççik yapmak** : Başörtüsünü ensede, saçın altından geçirerek tepede bağlamak.
(DS VIII s.2715)
- keçeresi dolaşmak**: Kötü insanın başı derde girmek. (DS VIII s.2716)

- keçeyi sudan çıkarmak:** Sıkıntıyı atmak. (DS VIII s.2716)
- keçik kurmak** : Başörtüsünü ensede, saçın altından geçirerek tepede bağlamak.(DS VIII s.2716)
- kedek düşmek** : İstihareye yatmak.(DS VIII s.2717)
- kedvermek** : Engel olmak. (DS VIII s.2718)
- kefeze etmek** : Çok konuşmak, baş şişirmek.(DS VIII s.2719)
- kef geçmek** : Tükenmek, bitmek, güçsüz kalmak, kudretten düşmek. (DSVIII s.2719)
- kefidek geçmek** : Tükenmek, bitmek, güçsüz kalmak, kudretten düşmek. (DS VIII s.2719)
- kef kef geçmek** : Tükenmek, bitmek, güçsüz kalmak, kudretten düşmek. (DS VIII s.2719)
- kefil kefil solumak** : Derin derin, tez tez solumak. (DS XII s.4542)
- kefleme yapmak** : Pekmez yapılırken kaynatılan üzüm suyunun içine pekmez toprağı koyarak şıranın tortusunun dibe çökmesini sağlamak. (DS VIII s.2720)
- kehan etmek** : Sebze ve ekinin içindeki yabancı otları temizlemek. (DS VIII s.2720)
- kehan yapmak** : Sebze ve ekinin içindeki yabancı otları temizlemek. (DS VIII s.2721)
- kehenetten kesilmek:** Tükenmek, bitmek, güçsüz kalmak, kudretten düşmek. (DS VIII s.2721)
- keh keh geçmek** : 1.Çok acıkmak.,2.Kuvvetten düşmek. (DS VIII s.2721)
- kehil kehil solumak:** Çok yorulularak güç soluk almak. (DS XII s.4542)
- kehlesi kanlanmak** : Canlanmak.(DS VIII s.2721)
- kehliyi azmak** : Mide bulanmak.(DS VIII s.2721)
- kej etmek** : Sitem etmek. (DS VIII s.2722)
- kek kük etmek** : Lafı ağzında gevelemek. (DS VIII s.2723)
- kek vermek** : Çelme takmak.(DS XII s.4543)
- kelebi dolaşmak** : İşi bozulmak. (DS VIII s.2726)
- keleboç etmek** : Başa tülbent sarmak.(DS VIII s.2726)
- kele dokunmak** : Hoşa gitmeyen şey söylemek.(DS VIII s.2726)

- kelemeye bırakmak:** Tarlayı birkaç yıl , dinlenmeye bırakmak.(DSVIII s.2728)
- kelep olmak :** Yılan kıvrılmak, çöreklenmek. (DS VIII s.2729)
- kelete çaldırmak :** Kaçamak yapmak. (DS VIII s.2731)
- keleğe gelmek :** Boğaya gelmek, boğasamak. (DS VIII s.2731)
- keliği çıkmak :** Çok yıpranmak, bitkinleşmek. (DS VIII s.2732)
- keliği çöplüğe atılmak:** Sevgisi azalmak. (DS XII s.4544)
- kelis gezmek :** Çağırıcı kadın kapı kapı gezmek, düğüne çağırarak.
(DS VIII s.2733)
- kelle çekmek :** Biçilmiş buğday destelerinden tohum için iyi başakları seçmek. (DS VIII s.2734)
- kelleğe davranmak :** Başakları olgunlaşmak.(DS VIII s.2734)
- kemiş olmak :** Yanmak (ekmek vb.). (DS VIII s.2739)
- kempeşe etmek :** Alay etmek. (DS VIII s.2739)
- kenaz etmek :** Sanmak, ummak.(DS VIII s.2741)
- kendini bulmak :** Buluğa ermek, yetişmek. (DS VIII s.2741)
- ken etmek :** Sanmak, ummak.(DS VIII s.2743)
- kene yıkmak :** Kenelenmek. (DS VIII s.2743)
- kepeği kesilmek :** Ölmek. (DS VIII s.2745)
- kepeği tükenmek :** Ölmek. (DS VIII s.2745)
- keperem etmek :** Sersem etmek.(DS VIII s.2746)
- kepetmek :** kapatmak. (DS VIII s.2747)
- kepi kesmek :** Üşümek, titremek. (DS VIII s.2748)
- kepi kesmek :** Çok üşümek.(DS XII s.4545)
- kepsap etmek :** Tembellik etmek.(DS VIII s.2750)
- kepselini çıkarmak:** Hırpalamak, ezmek, dövmek.(DS VIII s.2750)
- kepür küpür konuşmak :** Ne konuştuğunu bilmemek, saçmalamak.
(DS VIII s.2750)
- kerh olmak :** 1. Sertleşmek.,2. Kısılmak (ses için). (DS XII s.4546)
- keramet etmek :** Yetinmek. (DS VIII s.2751)
- kercetmek :** Alay etmek, çalım satmak. (DS VIII s.2751)
- kerçitmek :** Alay etmek. (DS VIII s.2751)
- kerçetmek :** 1. Alay etmek.(DS VIII s.2751)

- kerç etmek** : 1.Övünmek, nispet yapmak.,2.Tersini yapmak, zıddına gitmek. (DS XII s.4546)
- kerez olmak** : Engel olmak.(DS VIII s.2754)
- kerimeti kısmak** : Nazlanmak.(DS VIII s.2754)
- kerkeneği çıkmak** : Yorularak zayıflamak. (DS VIII s.2755)
- kerkitmek** : 1.Bir şeyi yerinden gevşetmek., 2. Bir şeyi sıkılamak, oturtmak. (DS VIII s.2755)
- kert zort etmek** : 1.İşi isteksiz yapmak.,2.Başladığı işi becerememek, sonunu getirememek. (DS VIII s.2759)
- kesatmak** : Ayağı çelmelemek. (DS VIII s.2760)
- kesdüşmek** : Bozulmak, utanmak.(DS VIII s.2760)
- kes düşmek** : Utanılacak duruma düşmek. (DS XII s.4547)
- kese gelmek** : Biçimine, yerine gelmek. (DS VIII s.2760)
- kese getirmek** : Biçimine getirmek, yerine getirmek.(DS VIII s.2761)
- kesene kesmek** : Mal sahiplerinin vereceği bekçi ücretini kararlaştırmak. (DS VIII s.2762)
- keseneye vermek** : Götürü vermek.(DS VIII s.2762)
- kesicilik yapmak** : Çekiştirmek, yermek. (DS VIII s.2763)
- kesik kesmek** : Hendek açmak. (DS VIII s.2764)
- kesim etmek** : Taklidini yapmak. (DS VIII s.2765)
- kesime vermek** : Götürü pazarlığa vermek. (DS VIII s.2765)
- kesim kesmek** : Düğün tarihini belirtmek, söz kesmek : Babam gelini getirmek için kesim kesmeğe gitti. (DS VIII s. 2765)
- kesim kesmek** : 1.Düğün, nişan için erkek ve kız aileleri anlaşmak., 2.Pazarlıkta anlaşmak. (DS XII s.4548)
- kesintiye almak** : Alaya almak, taklit etmek.(DS VIII s.2765)
- kesirinden gelmek** : İnadına, zıddına yapmak. (DS VIII s.2765)
- kesitmek** : 1.Birisini yermek, kötölemek. (DS VIII s.2765)
- kesiye vermek** : Götürü, toptan vermek. (DS VIII s.2765)
- kestiğe biçtik yapmak** : Pazarlıkta anlaşmak.(DS VIII s.2769)
- keşeneş olmak** : Yaradaki irin koyulaşmak.(DS VIII s.2770)
- keşenişe karmak I** : Kangren olmak. (DS VIII s.2770)

- keşenişe karmak II** : İş uzayıp olamaz duruma gelmek. (DS VIII s.2770)
- keşik olmak** : Sıra ile yardımlaşmak. (DS VIII s.2771)
- keşik tutmak** : Sıra beklemek. (DS VIII s.2771)
- keşine bakmak** : Birinin durumuna eğlenerek bakmak. (DS VIII s.2771)
- keşine güldürmek** : Durumuna güldürmek. (DS VIII s.2771)
- keşine gülmek** : Durumuna gülmek. (DS VIII s.2771)
- keş kesilmek** : Göz kör olmak. (DS VIII s.2771)
- keş kesilmek** : Göz kör olmak. (DS VIII s.2772)
- keşnişe karmak** : Kangren olmak. (DS VIII s.2773)
- keş yatırmak** : Asma dallarını yere gömerek köklendirmek.(DS VIII s.2773)
- ket çalmak** : Engel olmak. (DS VIII s.2773)
- ketim yetirmek** : Dedikodunun eksliğini tamamlamak (DS VIII s.2774)
- ketim yitirmek** : Dedikodunun eksliğini tamamlamak (DS VIII s.2774)
- ket küt etmek** : Korkutucu söz söylemek, çok konuşmak.(DS VIII s.2774)
- ket vermek** : Engellemek. (DS XII s.4549)
- ket vermek** : Engel olmak. (DS VIII s.2774)
- ket vurmağ** : Engel olmak. (DS VIII s.2774)
- ket vurmak** : Engel olmak. (DS VIII s.2775)
- kevpişe kalmak** : Uyuşmak, gerilmek. (DS VIII s.2777)
- kevşetmek** : Oranlamak, kestirmek. (DS VIII s.2777)
- keyerétmek** : Hayvanın tırnağını düzeltmek.(DS VIII s.2778)
- keysî yıkamak** : Keysî yıkamak.(DS VIII s.2779)
- keysî yumak** : Giysi, çamaşır yıkamak. (DS VIII s.2779)
- kez yarmak** : Hayvan çiftleştiği halde döl tutmamak.(DS VIII s.2780)
- kıcih vermek** : Dedikodu yapıp iki kişiyi birbirine düşürmek, kışkırtmak.
(DS VIII s.2782)
- kıcih vermek** : 1.Dedikodu yapıp iki kişiyi birbirine düşürmek, kışkırtmak.,2.
Kızdırmak, sinirlendirmek, öfkelenmek.,3. Oyunbozanlık etmek.
(DS VIII s.2782)
- kıci olmak** : Küçük çocuklar toprakla oynayıp kirlenmek.(DS VIII s.2783)
- kıci bükme** : Çabuk, zorla.(DS VIII s.2784)
- kıci bükme** : Zorla yapmak.(DS VIII s.2784)

- kıdırı bükme I** : Zorla yapmak.(DS VIII s.2784)
- kıdırı bükme II** : İşten vaz geçmek.(DS VIII s.2784)
- kıdırı kıdırı kesmek**: Kıtır kıtır kesmek.(DS VIII s.2784)
- kıdırım boğmak** : Zorla yapmak.(DS VIII s.2784)
- kıdırım bükme** : Zorla yapmak. (DS VIII s.2784)
- kıdırım etmek** : 1.Üstelemek, sırnaşmak. (DS VIII s.2784)
- kıdır vermek** : Dedikodu yapıp iki kişiyi birbirine düşürmek, kışkırtmak.
(DS VIII s.2784)
- kıdırı vermek** : Dedikodu yapıp iki kişiyi birbirine düşürmek, kışkırtmak.
(DS VIII s.2784)
- kıdırı etmek** : Kışkırtmak.(DS XII s.4550)
- kıdırı vermek** : Kışkırtmak, sinirlendirmek, öfkelenmek. (DS VIII s.2785)
- kıdırı gelmek**: Biçimine, yerine gelmek. (DS VIII s.2786)
- kıdırım olmak** : Sıkıntıdan bunalmak, sıkılmak. (DS VIII s.2788)
- kıdırı dönmek**: Olduğu yerde çabucak geri dönmek. (DS VIII s.2788)
- kıdırı tutmak** : İsteklenmek, heveslenmek. (DS VIII s.2789)
- kıdırı tutmak** : İsteklenmek, canlanmak. (DS XII s.4551)
- kıdırı eğilmek** : Meyvenin çokluğundan dallar sarmak, eğilmek.
(DS XII s.4551)
- kıdırı kıdırı etmek** : Yaltaklık etmek, el oğuşturmak. (DS XII s.4551)
- kıdırı kıdırı etmek** : Çabalamak, tepinmek. (DS VIII s.2789)
- kıdırı dayıp durmak**: Ağzının içinden söylenmek. (DS VIII s.2790)
- kıdırı** : Birinin arkasından söylenen kötü söz. (DS VIII s.2793)
- kıdırı getirmek** : Sırasına getirmek.(DS VIII s.2793)
- kıdırı vermek** : Keskinletmek, bilemek.(DS VIII s.2794)
- kıdırı dönmek** : Duygulu, alıngan, duyar olmak. (DS VIII s.2795)
- kıdırı olmak** : Kadının memesi süt birikmesi nedeniyle ağrımak(DS VIII s.2796)
- kıdırı koymak** : Dikdörtgen biçimindeki ağaç, demir, tuğla vb. şeyleri dar olan yüzleri üzerine koymak. (DS VIII s.2797)
- kıdırı kaldırmak** : Baş kaldırmak, dikine gitmek. (DS VIII s.2798)
- kıdırı kılına çekmek** : Tam tamına tartmak. (DS VIII s.2798)
- kıdırı etmek** : Yaltaklanmak, boyun eğmek.(DS VIII s.2800)

- kımkım almak** : Kaygılanmak, üzölmek. (DS VIII s.2803)
- kımıl kımıl kımıldamak** : İşı ağır, yavaş yapmak. (DS XII s.4552)
- kımkım etmek I** : İşı ağır ağır yapmak, oyalanmak.(DS VIII s.2803)
- kımkım etmek II** : Yapmaktan çekinmek, bir işi ağır almak. (DS VIII s.2803)
- kım kım etmek** : Sözü anlaşılmıyacak biçimde söylemek. (DS XII s.4552)
- kınaç etmek** : Bir iyilikle sevindirmek, mutlu etmek.(DS VIII s.2805)
- kınaya çıkmak** : Kına gecesi gelin giyinme ve süslenme odasından düğün salonuna gitmek. (DS VIII s.2806)
- kıncetmek** : Kırkım zamanı gelmeden koyun sırtından el ile yün koparmak. (DS VIII s.2806)
- kınık çekmek** : Karşısındakinin ağzını sulandırmak, imrendirmek. (DS VIII s.2810)
- kınış yanış etmek** : Yaltaklanmak, boyun eğmek.(DS VIII s.2811)
- kıpa bakmak** : Gözünü kısarak bakmak. (DS VIII s.2812)
- kıra çıkarmak** : Kızını gelin etmek. (DS VIII s.2814)
- kıra çıkmak** : Kızını gelin etmek. (DS VIII s.2814)
- kıpır sapır etmek** : Kııldanıp durmak. (DS XII s.4553)
- kırç etmek** : Kapı açılırken ses çıkarmak. (DS XII s.4554)
- kırçıl düşmek** : Dolu yağmak. (DS VIII s.2819)
- kırçıl yağmak** : Küçük dolu yağmak.(DS VIII s.2819)
- kırçım atmak** : Sulu kar yağmak.(DS VIII s.2819)
- kırfacan etmek** : Ezmek, kırmak. (DS VIII s.2821)
- kırfacan kesilmek** : Tedirgin etmek, bozup dağıtmak.(DS VIII s.2821)
- kırfacın etmek I** : Utandırmak.(DS XII s.4554)
- kırfacın etmek II** : Koparmak, ezmek, dağıtmak.(DS XII s.4554)
- kırfacını almak** : Paramparça etmek, altüst etmek.(DS VIII s.2821)
- kırf etmek** : Paramparça etmek, altüst etmek.(DS VIII s.2821)
- kırf etmek** : 1.Koparmak, ezmek, dağıtmak.,2. Hastalık, yatağa düşürmek. (DS XII s.4554)
- kırık aramak** : Birini kötölemek amacıyla kusur ve eksik aramak. (DS VIII s.2824)

- kırık bulmak** : Birini kötölemek amacıyla kusur ve eksik aramak.
(DS VIII s.2824)
- kırık tutmak** : Kadın, erkekle töre ve yasa dışı cinsel ilişki kurmak.
(DS XII s.4555)
- kırımı vermek** : Azarlamak.(DS VIII s.2826)
- kırıs çekmek** : Kuvvet kullanmak. (DS VIII s.2826)
- kırış etmek I** : Öküzler süsüşmek, toslaşmak.(DS VIII s.2827)
- kırış etmek II** : Saldırmak. (DS VIII s.2827)
- kırış tutmak** : Kafa tutmak, karşı gelmek.(DS VIII s.2827)
- kırışivermek** : Uyuyuvermek. (DS VIII s.2827)
- kırmacını almak:** 1.Öldürmek, kökünü kazımak, sonunu almak.,2.Yenmek.
(DS VIII s.2833)
- kırnava gelmek** : Dişi kedi erkek istemek.(DS VIII s.2835)
- kırnava gelmek** : Dişi kedi çiftleşmek istemek. (DS XII s.4556)
- kırnav olmak** : Dişi kedi erkek istemek. (DS VIII s.2835)
- kırpa bakmak** : Gözünü kısarak bakmak. (DS VIII s.2835)
- kırpetmek** : Ekin biçilirken dökülen başakları toplamak. (DS VIII s.2835)
- kırs olmak** : 1.Uzun süre hasta yatan kimse sinirli olmak, bağırıp çağırarak.,2.Uzun süre kapalı kalan hayvan dışarı çıkmak için tos vurmak. (DS XII s.4556)
- kırt etmek** : Patates vb. yiyecekleri bıçakla soymak. (DS VIII s.2837)
- kısık kalmak** : Büyüyememek. (DS VIII s.2841)
- kısır almak** : Asmaların üzüm vermeyecek filizlerini yolmak.(DSVIII s.2841)
- kısmete gelmek** : İnek çiftleşmek istemek.(DS VIII s.2843)
- kıstetmek** : Kışkırtmak.(DS VIII s.2844)
- kış etmek** : İleri sürmek, öne atmak. (DS VIII s. 2845)
- kış kış etmek** : Köpeği ısırma ve havlamaya kışkırtmak. (DS VIII s.2846)
- kışt etmek I** : İlkbaharda ağaçların kuru dallarını ayıklamak. (DS VIII s.2846)
- kışt etmek II** : Kuş, köpek ve kedileri ürkütme, kovmak. (DS VIII s.2846)
- kıta gitmek** : Ölü çıkan eve, komşular yemekle gitmek. (DS VIII s.2846)
- kıtıra almak** : Alay etmek. (DS VIII s.2847)
- kıtır atmak** : Yalan söylemek. (DS VIII s.2847)

- kıtır atmak** : Yalan söylemek. (DS XII s.4557)
- kıtırdan düşmek:** Yaşın ilerlemesi nedeniyle çocuk yapamayacak duruma gelmek.
(DS VIII s.2847)
- kıtırı kesilmek** : Gücü, kuvveti kesilmek. (DS VIII s.2848)
- kıvış kıvış etmek** : Yerinde duramamak, kıvıldamak. (DS VIII s.2851)
- kıvış yavuş etmek** : Ağzı sulanmak. (DS VIII s.2851)
- kıvrak olmak** : Çabuk olmak. (DS VIII s.2852)
- kıvrıza karmak** : Tarlaya ekilen tohum derine düşerek ya da gübre parçaları altında kalarak yükselip çıkamadığından sararmak.
(DS VIII s.2853)
- kıyıcığandan geçmek:** Görüp geçirmek. (DS VIII s.2855)
- kıyığa gitmek** : Dağdan çalı çırpı toplamaya gitmek. (DS VIII s.2855)
- kıyık etmek** : Kapı ve pencere gibi şeyleri aralık bırakmak(DS VIII s.2856)
- kıyı vurmak** : Tahta kenarını düzeltmek. (DS VIII s.2857)
- kıyık etmek** : Az açmak, aralık bırakmak. (DS XII s.4558)
- kıykıla kalmak** : 1.Ağrı ya da başka nedenlerle kambur olmak.,2.
Kamburluğunu gizlemeye çalışarak yürümek.
(DS XII s.4540)
- kıypa bakmak** : Gözü kısarak bakmak. (DS VIII s.2859)
- kızak kaymak** : Çiftleşmek isteyen köpek yere sürtünerek yürümek.
(DS VIII s.2860)
- kızak kılmak** : Kızak kaymak.(DS VIII s. 2860)
- kızak yılmak** : Kızak kaymak.(DS VIII s.2860)
- kızana gelmek** : Dişi kedi, köpek çiftleşmek istemek. (DS VIII s.2861)
- kızan olmak** : Dişi kedi, köpek çiftleşmek istemek. (DS VIII s.2861)
- kızan olmak** : Dişi kedi, köpek çiftleşmek istemek. (DS XII s.4559)
- kızansaya gelmek** : Dişi kedi, köpek çiftleşmek istemek. (DS VIII s.2862)
- kız bitirmek** : Bir erkeğe kız istemek, söz kesmek. (DS VIII s.2862)
- kızıl atmak** : Keçi ya da koyun yavru düşürmek. (DS VIII s.2863)
- kızıl bozul olmak** : Kızarıp bozarmak, renkten renge girmek.(DS VIII s.2863)
- kızılık süzmek** : Güçlük çekmek. (DS VIII s.2864)
- kızılıktan düşmek** : Erginleşmek. (DS VIII s.2864)

- kızılcah çıkarmak** : Kızamık çıkarmak. (DS VIII s.2864)
- kızılık etmek** : Öfkelenmek, hırslanmak. (DS VIII s.2866)
- kıfléyebilmek** : Bir işin altından kalkmak, başarmak (DS VIII s.2870)
- kift düşmek** : Yorgun düşmek, güçsüz kalmak. (DS VIII s.2870)
- kin davşirmek** : Kin tutmak, kin beslemek, kin gütmek. (DS VIII s.2873)
- kiniya almak** : Alaya almak. (DS VIII s.2873)
- kipgelmek** : Tıpatıp, uygun gelmek. (DS VIII s.2874)
- kiriş kaldirmek** : Yemek yemeğe gitmek. (DS VIII s.2878)
- kirizme yapmak** : Tarlayı ağaç dikmek için kazmak, temizleyerek hazırlamak. (DS XII s.4560)
- kirkiri kaçmak** : İştahı kaçmak. (DS VIII s.2879)
- kis bağlamak** : Toprak üstünde sert tabaka bağlamak. (DS VIII s.2884)
- kitret gütmek** : Kin beslemek. (DS VIII s.2887)
- kitret kovmak** : Kin beslemek. (DS VIII s.2887)
- kiyim kesim olmak** : Tutumlu olmak. (DS VIII s.2888)
- kiysi yumak** : Giysi yıkamak. (DS VIII s.2888)
- kocalık tutmak** : İşeme gereksinimi duymak. (DS XII s.4562)
- koça gelmek** : Dişi koyun çiftleşmek istemek. (DS VIII s.2893)
- koç etmek** : Bağlam yapmak. (DS VIII s.2894)
- koç kaçmak** : Evliyken başka erkekten çocuğu olmak. (DS VIII s.2894)
- koç önüne gelmek** : Koyun gebe kalmak. (DS VIII s.2895)
- koç savmak** : Erkek koyunu dişi koyunla çiftleşmesinden sonra ayırmak. (DS VIII s.2895)
- koçsarak olmak** : Dişi koyun erkek koyun istemek. (DS VIII s.2895)
- koçuhocu yapmak** : Kuru üzümü iki avuç arasında ovalıyarak çöplerini toptan ayıklamak. (DS VIII s.2895)
- kodak atmak** : Oyunda yenmek. (DS VIII s.2897)
- kodazlanıp durmak** : Kendini beğenmek. (DS VIII s.2898)
- kodoş vurmak** : Şişe ya da boynuzla kan almak. (DS VIII s.2898)
- kof atmak** : Yalan söylemek, abartmak. (DS XII s.4563)
- koğ çekmek** : Arkadan çekiştirmek, dedikodu etmek. (DS VIII s.2902)
- koğuculuk yapmak** : Arkadan çekiştirmek, dedikodu etmek. (DS VIII s.2902)

- koğ virmek** : Arkadan çekiştirmek, dedikodu etmek. (DS VIII s.2904)
- kola almak** : Yardım etmek. (DS VIII s.2907)
- kol almak I** : Kuvvet almak.(DS VIII s.2907)
- kol almak II** : Bir kişi mısır tarlasında bir sıra yer çapalamak.
(DS VIII s.2907)
- kol atmak** : Bir çeşit yüzmek.(DS XII s.4564)
- kol burmak** : Zorlamak, zor kullanmak. (DS VIII s.2908)
- kolçekmek** : İmzalamak.(DS VIII s.2909)
- kol çekmek** : Ağaç, asma vb. bitkilerin sürgünlerini ip geçirerek istenen yere bağlamak. (DS XII s.4564)
- kol geçmek** : Kol gezmek (polis, jandarma). (DS VIII s.2909)
- kolkanat olmak** : Eve gelen konuğa aşırı ilgi göstermek, konukseverlik göstermek.
(DS VIII s. 2910)
- kolkoyamak** : İmzalamak.(DS VIII s. 2910)
- kol koymak** : Üzüm teveklerini budarken kimi dallarını kesmemek.
(DS XII s.4564)
- koltuğa vermek** : Düğün töreninde gelini güveyin koluna vermek.
(DS VIII s.2911)
- koltuğuna girmek** : Koluna girmek. (DS VIII s.2911)
- koltuk kovaltmak** : Yaptığı suçu görmemezlikten gelmek.(DS VIII s.2912)
- koltuk vermek** : Pohpohlamak, abartmak, övmek. (DS VIII s.2912)
- kolun atmak** : At, eşek vb. hayvanlar yavru düşürmek. (DS VIII s.2912)
- kolunç olmak** : Damarlar üst üste binmek.(DS VIII s.2912)
- kol vermek I** : Karpuz, kavun tevekleri dal kol salmak, uzamak.
(DS VIII s.2912)
- kol vermek II** : Kuvvet vermek. (DS VIII s.2912)
- kol vermek III** : Şeyh müridine el vermek. (DS VIII s.2912)
- kol vermek IV** : 1.Tahıl değirmeninde dövülen bulguru kolları sıvayarak karıştırmak.,2.Kollara paçavra dolayarak havuzların boğazlarını, su gelip giden yerlerini ayıklamak ve suyun künkler içinde akışını kolaylaştırmak. (DS VIII s.2912)
- kolvermek** : Salıvermek, başıboş bırakmak. (DS XII s.4564)

- kombalak atmak** : Takla atmak. (DS VIII s.2914)
- kom edivermek** : Kışkırtıvermek, ayaklandırmak. (DS VIII s.2914)
- konak çekmek** : Köy imamlarına her ev birer gün yemek vermek.
(DS VIII s.2915)
- konba dönmek** : Takla atmak.(DS VIII s.2916)
- konğa dönmek** : Tepetaklak dönmek. (DS VIII s.2917)
- konkaşları asmak** : Dargınlık belirtmek üzere surat asmak.(DS VIII s.2918)
- konursu kokmak** : Yün ve kıl gibi şeyler yanarken fena kokmak(DS VIII s.2919)
- kopça koyvermek** : Dizleri tutmaz olmak. (DS VIII s.2920)
- kopça vurmak** : Salıncakta sallanırken ayağı yere vurup hız kazanmak.
(DS VIII s.2920)
- kopetmek** : Koşmak, hızlı gitmek (DS VIII s.2921)
- kopup gelmek** : Koşup gelmek. (DS VIII s.2922)
- korbakar olmak** : Kötü durumda olmak, cezasını çekmek. (DS VIII s.2924)
- korçel kesme** : İkiye bölme. (DS VIII s.2924)
- kor etmek** : Arkadan çekiştirmek. (DS VIII s.2925)
- korruğ çekmek** : Sıkıntı çekmek. (DS VIII s.2927)
- kor sokmak** : Fitlemek, birinin sözünü diğerine söylemek. (DS VIII s.2927)
- kort basmak I** : Kuluçkaya yatmak. (DS VIII s.2927)
- kort basmak II** : Tembellik etmek (mecazî anlamda). (DS VIII s.2927)
- kort kort yürüme** : Çalımlı, kurumlu yürüme. (DS VIII s.2927)
- koruğunu almak** : Bir şeyi bol bol, kana kana yemek. (DS VIII s.2928)
- koruk olmak** : Tavuk kuluçka olmak. (DS VIII s.2928)
- koskos etmek** : Kıvanç duymak, kurulmak. (DS VIII s.2930)
- koskos yürüme** : Caka satarak yürüme. (DS VIII s.2930)
- kostetmek** : Kötülük etmek, kin bağlamak. (DS VIII s.2932)
- koşaca karımak** : Beraberce yaşlanmak (yeni evlenenlere dilek olarak söylenir). (DS VIII s.2932)
- koşa karımak** : Beraberce yaşlanmak (yeni evlenenlere dilek olarak söylenir). (DS VIII s.2932)
- koşana vurmak** : Sağılmak için davarı birbirine bağlamak. (DS VIII s.2933)

- koşa yaşamak** : Karı koca ömürlerinin sonuna kadar birlikte yaşamak.
(Genellikle dua olarak "koşa yaşayınız" gibi kullanılır).
(DS VIII s.2933)
- koşa yaşamak** : Birlikte yaşamak, mutlu olmak (evli çiftler için kullanılan dilek). (DS XII s.4566)
- koşum gezdirmek**: Tarlayı sürerken saban değiştirmek. (DS VIII s.2934)
- koşum kovmak** : Ortaklar bir tarlayı sıra ile sürmek. (DS VIII s.2935)
- koşuntuya gitmek**: Uyuntuluk etmek, bilinçsizce davranmak. (DS VIII s.2935)
- kovermek** : Bırakmak, salmak. (DS VIII s.2939)
- kov etmek** : Arkadan çekiştirmek, dedikodu etmek. (DS VIII s.2939)
- kov geçmek** : Arkadan çekiştirmek, dedikodu etmek. (DS VIII s.2939)
- kov kovlamak** : Arkadan çekiştirmek, dedikodu etmek. (DS VIII s.2939)
- kovsokmak** : Arkadan çekiştirmek, dedikodu etmek. (DS VIII s.2940)
- kov vermek** : Arkadan çekiştirmek, dedikodu etmek. (DS VIII s.2940)
- koygalmak** : Kımıldamak. (DS VIII s.2942)
- koyuvirmek** : Bırakmak, salmak. (DS VIII s.2944)
- kozu yakmak** : Kuzu emzirmek. (DS VIII s.2946)
- köçen olmak** : Köpek, kedi çiftleşmek istemek. (DS VIII s.2947)
- köfte kesilmek** : Çok yorulmak, ayakta duramayacak duruma gelmek.
(DS VIII s.2949)
- köfte olmak** : Çok yorulmak, ayakta duramayacak duruma gelmek.
(DS VIII s.2949)
- köftere açmak** : Arktan tarlaya ağızlık ya da delik açmak. (DS VIII s.2949)
- köken atmak** : Sebze fideleri dal budak salmak. (DS VIII s.2952)
- kökü kesilmek** : Soyu soppu kalmamak. (DS VIII s.2953)
- kökür olmak** : Ezilmek, uğraşmak, didinmek. (DS VIII s.2953)
- köllük yapmak** : Kışkandırmak, nispet yapmak, inat etmek. (DS VIII s.2954)
- kömek etmek** : 1.Yardım etmek.,2. Korumak. (DS VIII s.2957)
- köntöy köntöy söylemek** : Ters ters söylenmek, aksi konuşmak. (DS VIII s.2959)
- köprü gitmek** : Çocuklar el ve ayakları üzerinde yürümek. (DS VIII s. 2961)
- kör almak** : Tahıl sürme hastalığı olmak. (DS VIII s. 2962)

- kör dikmek** : Bitmeyen sebze tohumlarının yerine yeniden dikmek.
(DS VIII s.2963)
- körez yanmak** : Işık ya da ateş sönük ve cansız yanmak. (DS VIII s.2965)
- körge goğalamak** : Boş ve rahat vakit geçirmek, zaman öldürmek.
(DS VIII s.2965)
- körgesinden korkmak:** Kendi gölgesinden korkacak kadar çekingen davranmak.
(DS VIII s.2966)
- körlük yapmak** : Kıskandırmak, nispet yapmak, inat etmek.(DS VIII s.2967)
- körsek körsek yanmak:** Yavaş yavaş yanmak. (DS VIII s.2968)
- körük virmek** : Bir kimseyi başka birinin kötülüğü için kışkırtmak.
(DS VIII s.2969)
- kösgelmek** : Uzanıp yatmak, ayaklan uzatarak yatar gibi oturmak, sere serpe oturmak. (DS VIII s.2972)
- kös gelmek** : Bir yana, kolun üstüne dayanarak yatar gibi oturmak.
(DS XII s.4569)
- kösreye tutmak** : Bilemek (bıçak, makas vb.). (DS VIII s.2976)
- kösreviye vurmak** : Bilemek, keskinleştirmek. (DS XII s.4570)
- kösteği girmek** : Gizlice kaçmak, sıvışmak.(DS VIII s.2976)
- kösteğini kesmek** : Sık sık düşen çocukların, düşmesine engel olacağı inancıyla ayaklarına önce bağırsak sarıp sonra da kesmek.
(DS VIII s.2976)
- kösüreye tutmak** : Bilemek (bıçak, makas vb.). (DS VIII s.2979)
- köşe kesmek** : Madencilikte, sert kömürleri kazıp düşürebilmek için kömür tabakasının yan taraflarını kesmek.(DS VIII s.2979)
- köz köpmek** : Kömür ya da odun ateşi korlaşmak. (DS VIII s.2985)
- kubacuk oturmak** : Çömelerek oturmak.(DS VIII s. 2986)
- kubak kubak kubaklamak** : Keklik ötmek. (DS XII s.4570)
- kubaşık gitmek** : İki sürü birlikte gitmek, otlamak. (DS VIII s.2987)
- kubuduk atmak** : Yalan söylemek, övünmek.(DS VIII s.2988)
- kubuduk etmek** : Kabadayılık etmek. (DS VIII s.2988)
- kubur atmak** : Yalan söylemek. (DS VIII s.2989)

- kubuz atmak** : Yalan söylemek. (DS VIII s.2989)
- kubuz atmak** : Yalan söylemek. (DS XII s.4571)
- kuçura durmak** : Çömelmek. (DS VIII s.2990)
- kuda gitmek** : Güce gitmek. (DS VIII s.2990)
- kud kesmek** : Tarlada çalışan iki kişiden biri yarışmak için çok çalışarak ötekinin önünü, yolunu kesmek. (DS VIII s.2990)
- kudum kaldırmak** : Gürültü etmek. (DS XII s.4571)
- kuduri yapmak** : Ara bozmak, karışıklık çıkarmak. (DS VIII s.2991)
- kulak davutmak** : Kulak kabartmak, kulak vermek. (DS VIII s.2994)
- kulpunu salıvermemek** : Bir işin ya da kişinin peşini bırakmamak.
(DS VIII s.2996)
- kulun atmak** : At, eşek vb. hayvanlar yavru düşürmek. (DS VIII s.2997)
- kulun atmak** : At yavru düşürmek. (DS XII s.4571)
- kulunu atmak** : At, eşek vb. hayvanlar yavru düşürmek. (DS VIII s.2998)
- kuma etmek** : Koşmak (çocuk dilinde). (DS VIII s.2998)
- kumat etmek** : Emretmek. (DS VIII s.2998)
- kunduyu kunduyu içmek** : Ağır ağır, kana kana içmek. (DS VIII s.3001)
- kurka bastırmak** : Tavuğu kuluçkaya yatırmak. (DS VIII s.3008)
- kurka yatmak** : Tavuk kuluçkaya yatmak. (DS VIII s.3008)
- kurk olmak** : Tavuk kuluçka olmak. (DS VIII s.3008)
- kurk olmak** : Tavuk kuluçka olmak. (DS XII s.4573)
- kurkuk olmak** : Tavuk kuluçka olmak. (DS VIII s.3008)
- kurk yatmak** : Tavuk kuluçkaya yatmak. (DS VIII s.3008)
- kursağa binmek** : Ekin başak tutmaya başlamak. (DS VIII s.3009)
- kursağı kaynamak** : Midesi ekşimek. (DS VIII s.3009)
- kurtağzı bağlamak** : Kaybolan hayvanı kurt yememesi inancıyla ucu düğümlenmiş mendili hocaya okutmak. (DS VIII s.3010)
- kuruya çekmek** : Atı çayırdan çekip, ahırda samanla beslemek.
(DS VIII s.3013)
- kuruya kalmak** : Şaşıp kalmak. (DS VIII s.3013)
- kuruyaz olmak** : Kurumaya başlamak. (DS VIII s.3013)
- kuruz olmak** : Kumarda tüm parasını yitirmek. (DS VIII s.3013)

- kusetmek** : Oyundan çıkarmak. (DS VIII s.3013)
- kuskunu çıkmak** : Bir işi bitirmek için çok emek vermek, güçlkle başarmak.
(DS VIII s.3014)
- kuskunu kopmak I** : Bir işi bitirmek için çok emek vermek, güçlkle başarmak.
(DS VIII s.3014)
- kuskunu kopmak II**: Acıkmak. (DS VIII s.3014)
- kusku olmak** : Çevik olmak. (DS VIII s.3014)
- kuşak çözmek** : Ayak yoluna gitmek, işemek.(DS VIII s.3014)
- kuşak tazelemek** : Ayak yoluna gitmek, işemek.(DS XII s.4573)
- kuş kayınmak** : Akılsızlık etmek. (DS VIII s.3015)
- kuşkuş etmek I** : 1.İki kişi çocuğu koltuk altından tutarak kaldırmak,
uçurmak.,2.Sırtüstü yatıp, ayaklarında çocuğu kaldırmak,
hoplatmak.(DS VIII s.3016)
- kuşkuş etmek II** : Çok istemek, dayanamamak. (DS VIII s.3016)
- kuşum çekmek** : Kuşkulanmak. (DS XII s.4573)
- kuşum etmek** : Kuşkulanmak. (DS XII s.4573)
- kut olmak** : Kötürüm olmak, bacakları tutmamak. (DS VIII s.3018)
- kuu kurumak** : Ödü patlamak, çok korkmak. (DS VIII s.3018)
- kuvvet olmak** : Kolay gelmek.(DS VIII s.3019)
- kuyis etmek** : Bağırarak. (DS VIII s.3019)
- kuyruğu tava sapına dönmek** : Uslanmak, oynaklığı, azgınlığı geçmek, düzmek.
(DS VIII s.3020)
- kuyruğu tava sapına dönmek** : Uslanmak. (DS XII s.4574)
- kuyulu düşmek** : Kendini korumaya zaman vermeden birine saldırıp
dövmek.(DS XII s.4575)
- kuzuluğunu attırmak** : 1. Beynini attırmak, sinirlendirmek.,2. Çocuğunu
düşürtmek.(DS VIII s.3022)
- küçen olmak** : Köpek çiftleşme istemek. (DS VIII s.3024)
- küçen olmak** : Köpek çiftleşmek. (DS XII s.4575)
- küf vermek** : Sallanmaktayken diz, ayak ve bedeni büküp doğrultup
salıncağa hız vermek. (DS XII s.4575)

- küft olmak** : Çok yorulmak, ayakta duramayacak duruma gelmek.
(DS VIII s.3025)
- küf vermek** : Salıncağı ilk kez itmek, hız vermek. (DS VIII s.3026)
- küke yatmak** : Tavuk kuluçkaya yatmak. (DS VIII s.3026)
- külfahış olmak** : Paramparça, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3029)
- külfakıç olmak** : Paramparça, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3029)
- külfakış olmak** : Paramparça, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3029)
- külfaş olmak** : Paramparça, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3029)
- külhaş olmak** : Paramparça, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3029)
- külhaşhaş olmak** : Paramparça, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3029)
- külhavş olmak** : Paramparça, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3029)
- külhavuş olmak** : Paramparça, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3029)
- külküpür olmak** : Bir düşünce ya da birinin uğruna kendini yok edercesine çabalamak, kul köle olmak. (DS VIII s.3029)
- kültaş olmak** : Paramparça, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3031)
- kül ufak olmak** : Çok küçük parçalara bölünmek, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3032)
- külüfan olmak** : Paramparça, tuzbuz olmak. (DS VIII s.3032)
- külünç olmak** : Tavuk tüyünü dökmek. (DS VIII s.3032)
- külünü havaya savurmak:** Yok etmek, onmaz duruma getirmek.
(DS VIII s.3032)
- kümek etmek** : Yardım etmek. (DS VIII s.3034)
- küngetmek** : İşe yaramaz duruma getirmek, bozmak. (DS VIII s.3038)
- künt olmak** : Uyuşuk olmak. (DS VIII s.3039)
- küpe binmek** : Büyücülük, cadılık yapmak. (DS VIII s.3040)
- kürmeyh bağlamak:** At ve sığırın boynuna takılan ipi hayvanın boğulmasına engel olacak biçimde bağlamak.(DS VIII s.3045)
- küssü durmak** : Dargın durmak. (DS VIII s.3051)
- küsü dutmak** : Darılmak, konuşmamak. (DS XII s.4578)
- küsü tutmak** : Dargınlığı sürdürmek. (DS VIII s.3051)
- küsü tutmak** : Darılmak, konuşmamak. (DS XII s.4578)
- küsülü durmak** : Dargınlığı sürdürmek. (DS XII s.4578)
- küşüm çekmek** : Kaygılanmak, üzülmek. (DS VIII s.3052)

- küt itmek** : "Küt" diye ses çıkmak. (DS VIII s.3054)
- küt olmak I** : Kötürüm olmak, bacakları tutmamak. (DS VIII s.3054)
- küt olmak II** : Kesici ve sivri araçların ağzı körleşmek. (DS VIII s.3054)
- kütük atmak** : Köy delikanlıları ilk kez oğlu olan babayı kutlamak ve armağan almak amacıyla kapısının önünde 15-20 el silâh atmak.(DS VIII s.3055)
- küv vermek** : Birini başkasına karşı kıskırtmak, fitlemek. (DS VIII s.3056)

-L-

- labar olmak** : Sıcağın etkisiyle gevşemek, canı bir şey yapmak istememek.
(DS IX s.3057)
- laf atmak** : Yalan söylemek. (DS IX s.3058)
- laf çatlatmak** : Yüksekten atmak, abartmak. (DS IX s.3058)
- laf geçüştürmek** : İki kişi arasında söz taşıyarak ara bozmak. (DS IX s.3058)
- lagur lugur etmek** : Konuşur gibi yaparak anlamsız ses çıkarmak.(DS IX s.3058)
- lağam almak** : Kirizma yapmak. (DS IX s.3058)
- lağur luğur etmek** : Konuşur gibi yaparak anlamsız ses çıkarmak(DS IX s.3058)
- lağvet geçmek** : Birisini alaya almak. (DS IX s.3058)
- laham çalmak** : Lehimlemek. (DS IX s.3059)
- lakadan geçmek** : Meyve çürüyüp cıvıklaşmak. (DS IX s.3059)
- lalkak çalmak** : Dedikodu etmek. (DS IX s.3060)
- lalkakı çalmak** : Dedikodu etmek. (DS IX s.3060)
- lalkuk olmak** : Birşey kırılacak, parçalanacak duruma gelmek.
(DS IX s.3060)
- laleş kalmak** : İş yapamaz duruma gelmek, çaresiz kalmak.(DS IX s.3061)
- laline yaramak** : İşine gelmek. (DS IX s.3061)
- lamba atmak** : Duvarın sıvası bozulmak. (DS IX s.3062)
- langadan geçmek** : Meyve çürüyüp cıvıklaşmak. (DS IX s.3063)
- lañ lañ atmak** : Yetkisi olmadan konuşmak, yüksekten atmak.
(DS IX s.3064)
- lan lan etmek** : Atın boynuna bol gelen koşum gürültülü ses çıkarmak.
(DS IX s.3064)
- lapaç yemek** : Sopa yemek. (DS IX s.3064)
- lapistik olmak** : Bir şeyin altında kalıp ezilmek, yamyassı olmak.
(DS IX s.3065)
- lap lap konuşmak** : Büyük konuşmak, bilgiçlik taslayarak konuşmak.
(DS IX s.3066)
- larkadan geçmek** : Meyve çürüyüp cıvıklaşmak. (DS IX s.3066)
- laşan etmek** : Karmakarışık etmek. (DS IX s.3067)

- laşka geçmek** : Aldırış etmemek, dikkat etmemek. (DS IX s.3067)
- lāvet geçmek** : Birisini alaya almak. (DS IX s.3067)
- lebedir olmak** : Kaybolmak. (DS IX s.3068)
- leblep dökülmek** : Parça parça dökülmek. (DS IX s.3069)
- lec etmek** : Tartışmak, dövüşmek. (DS XII s.4580)
- leçeğini ayağa salma** : Kavga ve korkulu durumlarda kadının peçesini yere atarak, ocağına düştüm anlamında yalvarması.
(DS IX s.3069)
- lefir lefir etmek** : Öfkeden köpürmek, solumak (insan ve hayvan için).
(DS IX s.3070)
- lef lef geçmek** : Güçsüzlük nedeniyle kendinden geçmek. (DS IX s.3070)
- leğer olmak** : 1.Durgunlaşmak.,2.Pıhtılaşmak. (DS IX s.3070)
- lek durmak** : Oynarken atılan aşık kemiği, düz olan yanı görünecek biçimde durmak.(DS IX s.3071)
- lele hoy démek** : İster istemez evet demek. (DS IX s.3071)
- lele hoy kalmak** : Yoksul kalmak. (DS IX s.3071)
- lelele yapmak** : Çocuklar toprak üstünde kaymak. (DS IX s.3071)
- lelevün etmek I** : Yaltaklanmak.(DS IX s.3071)
- lelevün etmek II** : Darmadağınık etmek, altüst etmek. (DS IX s.3071)
- lelevün olmak** : Yanıp yakılmak. (DS IX s.3071)
- lemlüm etmek** : Açıkça söylememek, gevelemek. (DS IX s.3072)
- lençaya almak** : Sorguya çekmek, azarlayıp hırpalamak. (DS IX s.3072)
- leng atmak** : Yersiz nükte ve eleştiri yaparak birinin konuşmasını kesmek.
(DS IX s.3072)
- leñgeresini bozmamak:** İvmek gerekirken ağır davranmak. (DS IX s.3072)
- lensaya almak** : Sorguya çekmek, azarlayıp hırpalamak. (DS IX s.3073)
- lepirt olmak** : Yağmurdan sırlıklam oluncaya dek ıslanmak.
(DS IX s.3073)
- levir levir yanmak** : Al al olup yanmak (yüz için).(DS IX s.3074)
- lezgilik etmek** : Anlamazlıktan gelmek. (DS IX s.3075)
- lıkaç olmak** : Katılaşmak (yemek için). (DS IX s.3077)
- lıkadak oturmak** : Tıpatıp yerine oturmak. (DS IX s.3077)

- lıklık etmek** : Kuyu, yalak ve derince kaplar çok dolu olmak.
(DS IX s.3077)
- lınga kalkmak** : At sallanarak yürümeye başlamak. (DS IX s.3077)
- limeni azdırmak** : Bağırıp çağırmaya, ağlamaya başlamak. (DS XII s.4580)
- linge kaldırmak** : Ortalığı karmakarışık etmek. (DS IX s.3080)
- lipik atmak** : Oyunda sayı üstünlüğü kazanmak. (DS IX s.3080)
- lipik yapmak** : Oyunda sayı üstünlüğü kazanmak. (DS IX s.3080)
- lip lip ayrılmak** : Çabuk kopmak. (DS IX s.3080)
- loç olmak** : Çok ıslanmak, sıırıslıklam olmak. (DS IX s.3081)
- loda etmek** : Yığmak, biriktirmek, toplamak. (DS IX s.3082)
- loğat dökmek** : Sabanın açtığı çizgiye tohumu hemen saçmak.
(DS IX s.3082)
- loğşıya kalmak** : Yorgunluktan yığılıp kalmak. (DS IX s.3083)
- lohaç olmak** : Çok karıştırılan yemek lapa gibi olmak. (DS IX s.3083)
- lokaç olmak** : Çok karıştırılan yemek lapa gibi olmak. (DS IX s.3084)
- lol etmek** : İşemek (çocuk dilinde). (DS IX s.3085)
- lom atmak** : Çok konuşarak konuğu uykusuz bırakmak. (DS IX s.3085)
- lombadak inmek** : Damdan düşercesine söz söylemek. (DS IX s.3085)
- lombak basmak** : Oyunda yenmek,kama basmak. (DS IX s.3085)
- lomburdak atıvermek** : Düşündüğünü çekinmeden söyleyivermek.(DS IX s.3086)
- lom lom atmak I** : Sözüünü bilmeden, yerli yersiz konuşmak.(DS IX s.3086)
- lom lom atmak II** : Büyük lokmalarla yemek. (DS IX s.3086)
- lomlom söylemek** : Sözüünü bilmeden, yerli yersiz konuşmak.(DS IX s.3086)
- lonç olmak** : Çok ıslanmak, sıırıslıklam olmak. (DS IX s.3086)
- lonç olmak** : Çok ıslanmak. (DS XII s.4581)
- londor etmek** : Yuvarlamak, düşürmek, alt etmek. (DS IX s.3086)
- lop olmak** : Çürümek, içi geçmek (meyve, sebze vb. yiyecekler).
(DS IX s.3087)
- lorç olmak** : Çok ıslanmak, sıırıslıklam olmak. (DS IX s.3088)
- lorp etmek** : Yemeği çok yağlı yapmak. (DS IX s.3088)
- losdar atmak** : Dayak atmak, dövmek. (DS IX s.3088)
- löç kurmak** : Bahis tutuşmak. (DS IX s.3089)

- löç olmak** : Çok ıslanmak, sırlıslık olmak. (DS IX s.3089)
- lök olmak** : Çürümek, içi geçmek (meyve, sebze vb. yiyecekler).
(DS IX s.3091)
- lömbür lömbür itmek** : Su ya da başka bir sıvı üstündeki cisimcik, sıvının çalkalanmasıyla sallanmak.(DS IX s.3091)
- lum aşırnak** : Çiğnemedenden yutmak. (DS IX s.3093)
- lup etmek** : Eline geçeni yemek. (DS IX s.3094)
- lüh demek** : Kalkmak. (DS IX s.3094)
- lüp lüp atmak** : Bir şeyi aç gözlülükle, çabuk çabuk yemek. (DS IX s.3096)
- lüpüç olmak** : Çok ıslanmak, sırlıslık olmak. (DS IX s.3096)

-M-

- maattar olmak** : Acınacak durumda olmak.(DS IX s.3097)
- mac etmek** : Sağılan ineğin sütünü indirmesi için danayı emzirir gibi yapıp çekmek. (DS IX s.3098)
- maccetmek** : Usandırmak, bıktırmak. (DS XII s.4582)
- macık mıcık olmak**: Hamurlaşmak, lapa olmak. (DS XII s.4582)
- macını çıkmak** : İyice ezilmek. (DS IX s.3098)
- maçcı olmak** : Dertli olmak. (DS IX s.3099)
- maçça etmek** : Yormak, üzme. (DS XII s.4582)
- maççık muççuk etmek** : Yemek yerken ya da sakız çiğnerken ağzı şapırdatmak. (DS IX s.3100)
- maççık muççuk yemek** : Ağzı şapırdatarak yemek. (DS IX s.3100)
- maççuk muççuk yemek** : Ağzı şapırdatarak yemek. (DS IX s.3100)
- maçur muçur yemek** : Ağzı şapırdatarak yemek. (DS IX s.3100)
- madası şakıramak** : Cinsel istek duymak. (DS IX s.3101)
- madas kalmak** : Şaşırmak, donakalmak.(DS IX s.3101)
- madırıda kalmak** : Açıkta kalmak, sonuçlanmamak.(DS IX s.3101)
- madik atmak** : Aldatmak, kandırmak. (DS XII s.4582)
- maf olmak** : Onulmaz duruma gelmek, yok olmak. (DS IX s.3102)
- mafdan geçinmek** : Para ve emek vermeden yararlanmak. (DS XII s.4582)
- mağı geçmek** : 1.Çağı geçmek.,2.Tavı geçmek.,3.Etkisi geçmek. (DS IX s.3103)
- mağlakta kalmak** : Boş, sahipsiz kalmak. (DS IX s.3103)
- mahana bulmak** : Kınamak. (DS XII s.4583)
- mahaşına getirmek**: Uygun duruma getirmek, tam karşıya almak.(DS IX s.3105)
- mahna vermek** : Kusur bulmak, beğenmemek.(DS IX s.3106)
- mahya etmek** : Yağma etmek.(DS IX s.3106)
- makakak kalmak** : Çaresiz kalmak. (DS IX s.3107)
- malağını eymeg** : Suratını asmak. (DS IX s.3108)
- malak atmak** : Oyunda sayı kazanmak, kama yapmak. (DS IX s.3109)
- malakaya konmak** : Parasız, emeksiz ve karşılıksız elde etmek.(DS IX s.3109)
- malak malak yemek**: Büyük lokmalarla yemek. (DS IX s.3109)

- malakları çevirmek:** İş yapabilir olmak. (DS XII s.4584)
- malamat etmek I :** 1.Eziyet çektirmek.,2.Birinin aybını açığa çıkararak onu utanacak duruma sokmak.,3.Alay etmek.(DS IX s.3111)
- malamat etmek II :** Bulunduğu yeri, üstünü başını kirletmek, dağıtmak.
(DS IX s.3111)
- malamat etmek :** 1.Birinin suçunu, kusurunu açığa çıkararak utanacak duruma sokmak.,2. İşi kökünden bozmak, yok etmek.
(DS XII s.4584)
- malamat itmek :** Birinin aybını açığa çıkararak onu utanacak duruma sokmak.
(DS IX s.3111)
- malamat olmak :** Kınanacak durumda olmak. (DS IX s.3111)
- malamat olmak :** Utanılacak durumda olmak. (DS XII s.4584)
- malaminc olmak :** Çok olgunluk nedeniyle ezilmek (erik, armut, kiraz vb. meyveler). (DS IX s.3111)
- malç olmak :** Ezilmek. (DS IX s.3112)
- malhoş olmak I :** Birbirine karışmak, ezilmek. (DS IX s.3113)
- malhoş olmak II :** Çok yorulmak. (DS IX s.3113)
- malız olmak :** Yemek lapa gibi olmak.(DS IX s.3113)
- malları görmek :** Hayvanların, sulanma yemlenme ve bakım işleriyle uğraşmak. (DS IX s.3113)
- mal saklamak :** Hayvan beslemek. (DS IX s.3114)
- manca görmek :** Düğün yemeği hazırlamak.(DS IX s.3117)
- manca manca oynamak:** Çocuklar aralarında yemek yaparak oynamak.
(DS IX s.3117)
- mandık mandık bakmak :** Şaşkın şaşkın, aptal aptal bakmak. (DS IX s.3120)
- mandık mandık oynatmak :** Birisine bir şeyi vermeden önce çok yormak.
(DS IX s.3120)
- mandır mandır oynatmak:** 1.Aşırı huysuzluk, şımarıklık yaparak çok yorgunluk vermek.,2. Şaşırtmak.(DS IX s.3120)
- mangıfına vermek :** Tarlayı ürün karşılığında kiraya vermek. (DS IX s.3121)
- mañgıñıp galmak :** Şaşakalmak. (DS IX s.3121)
- mangır gibi kızarmak:** Çok yanmak, kızarmak. (DS IX s.3122)

- mangır olmak** : Zengin olmak. (DS IX s.3122)
- manguf olmak** : Sarsılmak, sersem olmak. (DS IX s.3122)
- manğır değmek** : Bakır çalmak. (DS IX s.3122)
- manğ olmak** : Kendinden geçmek. (DS IX s.3122)
- mank olmak** : 1.Sersem olmak.,2. Güzel bir şey karşısında çok duygulanmak. (DS IX s.3124)
- man man bakmak** : Aptal aptal bakmak. (DS XII s.4586)
- manşır etmek** : Açığa vurmak, duyurmak. (DS IX s.3125)
- maraz etmek** : Üzölmek. (DS XII s.4586)
- març etmek** : Ses çıkartarak öpmek. (DS IX s.3128)
- marketmek** : Yayıkta ayran yaptıktan sonra yağı toplamak için yayığı hafifçe sallamak.(DS IX s.3129)
- marmara etmek** : Geminin içindeki suyu tulumba ile boşaltmak(DS IX s.3129)
- mar mar yanmak** : Pırıl pırıl olmak (sağlıklı yüz için). (DS IX s.3129)
- mastır olmak** : Sarhoş olmak. (DS IX s.3133)
- maşga çıkmak** : Pikniğe gitmek. (DS IX s.3134)
- maşkına bakmak** : Bir kimsenin görünüşüne, iş yapışına, gidişine bakmak. (DS IX s.3135)
- mata atmak** : Savsaklamak, gerektiği kadar önem vermemek(DS IXs.3135)
- matarak çıkmak** : Birinin utanılacak durumu ortaya çıkmak.(DS IX s.3136)
- matarak kaldırmak:** Şaka etmek. (DS IX s.3136)
- matatan çalmak** : Soğuktan titremek. (DS IX s.3136)
- mat etmek** : Methetmek, övmek (DS IX s.3136)
- matırak geçmek** : Eğlenmek, alay etmek. (DS IX s.3136)
- mat olmah** : Övölmek. (DS IX s.3136)
- matrap geçmek** : Eğlenmek. (DS IX s.3137)
- mayha etmek** : Adak eti ya da yiyeceği dağıtmak. (DS IX s.3140)
- mayıl mayıl bakmak** : 1. Baygın baygın bakmak.2. Gözleri açarak dikkatle bakmak.(DS IX s.3140)
- mayıl mayıl bakmak** : 1. Anlamsız, bön bön bakmak., 2. Beğenerek bakmak. (DS XII s.4588)
- maymala çalmak** : Başiboş dolaşmak, işi gücü olmamak. (DS IX s.3142)

- may may etmek** : Adak eti ya da yiyeceği dağıtmak. (DS IX s.3142)
- maymun döndürmek** : Kamçı ile topaç çevirmek. (DS IX s.3143)
- mayvalaya gelmek** : Boş bulunmak. (DS IX s.3143)
- mazağ çıhartmak** : Boş bulunmak. (DS IX s.3143)
- mazağ etmek** : Alay etmek. (DS IX s.3143)
- mazamort olmak** : Herhangi bir şey içinden çıkılmaz durum almak. (DS IX s.3144)
- mazıl kalmak** : Tarla sürülmeden kalmak. (DS IX s.3145)
- mazıl olmak** : İzlenesi gerçekleşmediğinden üzülmek. (DS XII s.4589)
- mazman etmek** : Kendir bükme için kirmeni çevirmek. (DS IX s.3146)
- meçe gelmek** : Olacak duruma gelmek, yoluna girmek. (DS XII s.4589)
- meçe getirmek** : Yoluna koymak. (DS IX s.3147)
- medden atmak** : Gururlanmak, övünmek. (DS IX s.3148)
- medderden kesilmek** : Gücü kesilmek, güçsüzleşmek. (DS IX s.3148)
- meded atmak** : Sıra ile mani söylemek. (DS IX s.3148)
- mefh olmak** : Yok olmak, boşa gitmek, onulmaz duruma gelmek. (DS IX s.3149)
- megellik olmak** : Bitkiler çapalanacak duruma gelmek. (DS IX s.3149)
- megil etmek** : Toprağı çapa ile kabartmak, otlarını temizlemek. (DS IX s.3149)
- meğel görmek** : Çok görmek, yakıştıramamak. (DS IX s.3150)
- mehel görmek** : Yaraşır, uygun görmek. (DS IX s.3151)
- mehel olmamak** : Alçak gönüllü davranmamak (DS IX s.3151)
- mekir mekir mekletmek** : Sürekli çabalatmak, koşturmak. (DS IX s.3153)
- mekir mekir meletmek** : Bağırta bağırta ağlatmak. (DS IX s.3153)
- melcemeş etmek** : Karıştırmak, karmakarış etmek. (DS IX s.3153)
- melleş olmak** : Ezilip birbirine karışmak. (DS IX s.3158)
- mel mel bakmak** : 1.Boş boş, aptal aptal bakmak.,2.Üzgün üzgün ve sessizce bakmak. (DS IX s.3158)
- mendabir etmek** : Perişan etmek. (DS IX s.3160)
- mendel etmek** : Yaymak, duyurmak. (DS IX s.3160)
- mendel olmak** : Engel olmak. (DS IX s.3160)

- menetmek** : İki şeyi yanyana getirip birbirine eklemek, denkleştirmek. (DS IX s.3161)
- mengeçme** : Kasınç, uyuşma. (DS XII s.4591)
- mercetmek** : Bir konu üstünde tartışan iki kişi kendi görüşünün doğru olduğunu ileri sürmek.(DS IX s.3166)
- mercini bulmamak** : Olgunlaşmamak. (DS IX s.3166)
- meresine yetmek** : Köpek, kedi buluğa ermek.(DS IX s.3168)
- meresine dolmak** : Bir yaşına basmak (köpek yavrusu için). (DS IX s.3169)
- mer mer meleşmek** : Yalvarıp yakarmak, bir şeyi ağlayarak istemek. (DS IX s.3170)
- meri mecar kalmak** : Kimsesiz, yoksul, üzgün kalmak. (DS XII s.4592)
- mesep yarıştırmak** : Direnmek, savından dönmemek.(DS IX s.3171)
- mesmeye almak** : Dinlemek, önemli saymak. (DS IX s.3172)
- mesmiye almak** : Dinlemek, önemli saymak. (DS IX s.3172)
- mesmiye almak** : Önem vermek. (DS XII s.4593)
- mesul çekmek** : Ayakkabıya pençe yapmak. (DS IX s.3172)
- metini dürmek** : Birisini yenmek, ününü kaybettirmek. (DS IX s.3174)
- metletmek** : Hasımını yenmek.(DS IX s.3174)
- meys etmek** : Önem vermek. (DS XII s.4593)
- mesysimiye almak** : Eğlenmek, alay etmek. (DS XII s.4593)
- meytallâlîde kalmak** : Kimsesiz, iyesiz, işsiz güçsüz kalmak.(DS XII s.4593)
- mezek almak** : Alay etmek.(DS IX s.3176)
- mezemete çihartmağ** : Beğenmek, övmek. (DS IX s.3176)
- mezeñe yaramak** : Hoşuna gitmek. (DS IX s.3176)
- mezeye almak** : Eğlenmek, alay etmek. (DS XII s.4593)
- mezmetmek** : Yok etmek, ortadan kaldırmak, izini kaybetmek. (DS IX s.3177)
- mezzağa sarmak** : Alay etmek, eğlenmek. (DS IX s.3177)
- mıcırığ çıkarmag** : Kavga çıkarmak. (DS IX s.3177)
- mıdamığ getirmek** : Eşitlemek, denk getirmek. (DS XII s.4594)

- mıdaralılı etmek** : Zayıflık ve güçsüzlük nedeniyle kendini bırakmak.,
(DS IX s.3179)
- mıdığını eğmek** : Surat asmak, somurtmak. (DS IX s.3179)
- mıdkını sıyrılmak** : Güveni kalmamak. (DS IX s.3179)
- mığala binmek** : Bitki, ağaç meyve vermeye başlamak. (DS IX s.3179)
- mığıl mığıl etmek** : Kaynaşmak, çok yığılmak. (DS IX s.3179)
- mığıl vermek** : Birini üzme, kıskandırmak için gösteriş yapmak.
(DS IX s.3180)
- mıh dememek** : Hiç söz söylememek.(DS IX s.3180)
- mıh olmak** : Çok olgunluktan çürümeye yüz tutmak (meyve için).
(DS IX s.3183)
- mılığı gırılmak** : Sevinmediğini belli etmek, kırgın durmak, surat etmek.
(DS IX s.3183)
- mılığını eğmek** : Sevinmediğini belli etmek, kırgın durmak, surat etmek.
(DS IX s.3183)
- mılığını yıkmak** : Sevinmediğini belli etmek, kırgın durmak, surat etmek.
(DS IX s.3183)
- mıllık güttürmek** : Bir işte, birine zorluk çıkarmak. (DS IX s.3184)
- mıllımcır olmak** : Ezilerek karmakarışık olmak.(DS IX s.3184)
- mıncığı çıkmak** : Ezilerek içi dışına çıkmak (çok olgun meyveler için).
(DS IX s.3184)
- mıncığını çıkarmak:** Ezip suyunu çıkarmak (meyve vb. şeyler için).
(DS IX s.3184)
- mınnın etmek** : Bir sözü yarım yamalak ve alçak sesle anlatmak.
(DS IX s.3185)
- mır etmek** : Değiş tokuş yapmak.(DS IX s.3186)
- mırığı düşmek** : Gururunu, saygınlığını, gücünü kaybetmek. (DS IX s.3186)
- mırıl olmak** : Sulu yemek, beklemekten koyulaşım bozulmak.
(DS XII s.4595)
- mırın gırın etmek** : Kararsızlık, isteksizlik göstermek. (DS IX s.3187)
- mırın gırın itmek** : Kararsızlık, isteksizlik göstermek. (DS IX s.3187)
- mırın kırın etmek** : İleri geri konuşmak. (DS IX s.3187)

- mırkı çıkmak** : Ezilerek içi dışına çıkmak (çok olgun meyveler için).
(DS IX s.3188)
- mır mır etmek** : Dır dır etmek, gevezelik etmek. (DS IX s.3188)
- mırt mırt etmek** : 1.Kendi kendine söylenip durmak.,2.Yarım yamalak anlatmak, söylenmek, homurdanmak.(DS IX s.3189)
- mırt mırt etmek** : Söylenmek, homurdanmak. (DS XII s.4595)
- mit mit etmek** : Alçak sesle konuşmak. (DS IX s. 3193)
- mitribına basmak** : Kızdırmak, banteline dokunmak. (DS IX s. 3193)
- miyat olmak** : İlgilenip gözetmek, korumak.(DS IX s.3194)
- mızırtı etmek** : Mızımızlanmak. (DS IX s.3196)
- micince gitmek** : Birini kızdırmayacak, ürkütmeyecek biçimde davranmak,
huyuna gitmek. (DS IX s.3197)
- micine gitmek** : Hoşuna gitmek. (DS IX s.3197)
- micine gitmek** : Hoşuna gitmek. (DS XII s.4596)
- mide kabarmak** : Mide bulunmak. (DS XII s.4596)
- mikeyet olmak** : Korumak, gözetmek.(DS IX s.3198)
- mil durmak** : Ellerin yardımı olmaksızın ayaklar yukarıda, baş üstünde durmak. (DS XII s.4596)
- minalı olmak** : İyilik dilemek.(DS IX s.3200)
- minmin durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk ayakta durmak, tay durmak.
(DS IX s.3201)
- minmin etmek** : Yavaş yavaş konuşarak birisi için oyun düzenlemek.
(DS IX s.3201)
- mirç olmak** : Meyve çok olgunluktan pırlak duruma gelmek.
(DS IX s.3202)
- mitmit etmek** : Çok yavaş davranmak. (DS IX s.3205)
- mittir mittir dolaşmak** : Ufak tefek insan, çocuk, av köpeği evcenlikle dolaşmak. (DS IX s.3205)
- mol vermek** : Ağaçlar, bitkiler filizlenmek. (DS XII s.4593)
- mongar etmek** : Harmandaki sapları yaba ile altüst etmek. (DS IX s.3209)
- moroz etmek** : Üzölmek. (DS XII s.4598)
- mort murt olmak** : İmansız ölmek. (DS XII s.4598)

- mort olmak** : Ölmek. (DS XII s.4598)
- mosdadıp galmak** : Kızıp ses çıkarmamak, kızarıp durmak. (DS IX s.3211)
- mosolmak** : Erimek, olduğu yere yığılmak. (DS IX s.3211)
- mour olmak** : Mecbur olmak. (DS IX s.3211)
- moz tutmak** : Būgelek tutmak.Sinek ısırın hayvan, kaçmak.
(DS IX s.3213)
- moz tutmak** : Sinek ısırın hayvan, kaçmak. (DS XII s.4599)
- mölün olmak** : Üzgün olmak. (DS IX s.3214)
- mudara etmek** : Boyun eğip yalvarmak, minnet etmek.(DS XII s.4599)
- mudavak olmak** : İşleyen, çalışan bir şey işe yaramaz duruma gelmek.
(DS IX s.3215)
- mud mud demek** : Söylenmemesi gereken sözü söyler gibi yapmak, gevelemek.
(DS XII s.4599)
- muğal muğal bakmak** : Bön bön, şaşkın ve üzgün bakmak. (DS IX s.3216)
- muğlakta kalmak** : Açıkta kalmak, çaresiz kalmak. (DS IX s.3216)
- muğur olmak** : Olur demek, istemeyerek kabullenmek. (DS IX s.3216)
- muğur olmak** : 1.Aşağıdan almak.,2.Alışmak, tutkun olmak.(DS XII s.4599)
- muhal etmek** : Alçak gönüllülük etmek. (DS IX s.3216)
- muhat olmak** : Alçak gönüllülük etmek. (DS IX s.3217)
- mukaat olmak** : Dikkat etmek, bakmak, gözetmek. (DS IX s.3218)
- mukaat olmak** : Gözetmek, korumak. (DS XII s.4599)
- mukahat olmak** : Dikkat etmek, bakmak, gözetmek. (DS IX s.3218)
- mukavad olmak** : Dikkat etmek, bakmak, gözetmek. (DS IX s.3218)
- muncur etmek** : Surat asmak. (DS IX s.3219)
- mundar getirmek** : Kolon sıkması ve zorlama nedeniyle hayvanın karnı şişmek. (DS IX s.3220)
- mundar ölmek** : 1. Kimsesiz, yanında dua okunmadan ölmek., 2. Eti yenen hayvan, kesilmeden ölmek. (DS XII s.4600)
- munzur asmak** : Surat asmak. (DS XII s.4600)
- murca girmek** : Güneş çarpmasına iyi geldiğine inanarak, içine söğüt yaprakları konulup ısıtılmış suyla banyo yapmak.
(DS IX s.3220)

murdarlığa kalmak	: Yük ve binek hayvanları sıkıntı yüzünden hastalanıp uyuşuk duruma gelmek. (DS IX s.3221)
mur olmak	: Dadanmak. (DS IX s.3221)
murt olmak	: Hayvan kesilmeden ölmek. (DS IX s.3222)
murzunu dökmek	: Surat asmak. (DS IX s.3222)
musat yapmak	: Çeyiz sergilemek. (DS XII s.4600)
musturluk etmek	: 1.Bilmezlikten gelmek.,2. Kandırır biçimde konuşmak, ağız yapmak. (DS IX s.3223)
muş etmek	: Koklamak. (DS IX s.3224)
muşylemek	: Öpmek. (DS IX s.3224)
muşguluna bırakmak	: Kendi haline bırakmak.(DS IX s.3224)
muştahlısı olmak	: Tutkunu olmak, dadanmak. (DS XII s.4600)
mut olmak	: Sonunda bir şeyi kabul etmek. (DS IX s.3226)
muzu olmak	: Engel olmak. (DS IX s.3227)
muzuluğ yapmak	: Engel çıkarmak. (DS XII s.4601)
müdük etmek	: Yapılan iyiliğin değerini bilmemek.(DS IX s.3228)
mühre çektirmek	: Duvar yaptırmak.(DS IX s.3228)
mülük olmak	: Varlıklı olmak. (DS XII s.4601)
mürül olmak	: Yıkılmak, yıkık dökük duruma gelmek. (DS IX s.3230)
müsürüf etmek	: Eline geçeni harcamak. (DS IX s.3230)
müte atmak	: Önem vermemek, dinlememek (DS IX s.3231)
nacara gibi olmak	: Bez vb. şeyler çok seyrek dokunmuş olmak. (DS IX s.3232)

-N-

- nahas itmek** : İyi yapmak. (DS IX s.3233)
- nah nuh etmek** : Kendi kendine söylenmek, mırıldanmak. (DS IX s.3234)
- nakırda etmek** : Şaka etmek. (DS IX s.3234)
- nakış toplamak** : Görüştüğü kimsenin, girdiği evin, kusurunu, eksikliğini, dedikodu konusu yapmak için dikkatle bakmak, incelemek.(DS IX s.3234)
- nal atmak** : Boşuna dolaşıp yorulmak. (DS IX s.3225)
- nal atmak** : Nal, hayvanın ayağından düşmek. (DS XII s.4602)
- nal toplamak** : Koşuda sonuncu gelmek. (DS XII s.4603)
- namlı yarmak** : Koşuda sonuncu gelmek. (DS XII s.4603)
- nasibetsizlik etmek** : Uygunsuzluk yapmak. (DS IX s.3240)
- natır çalmak** : Bağ budarken asma çubuğunu budanacak yerin beş on göz üstünden budamak. (DS IX s.3242)
- nazar çövdürmek** : Nazar değdirmek. (DS XII s.4604)
- nedir kalmak** : Hastalık iz bırakmak, sakat kalmak. (DS IX s.3243)
- nefes değmek** : Nazar değmek.(DS IX s.3244)
- neftim demek** : Direnmek. (DS IX s.3244)
- nevli dönmek** : Rengi değişmek, yüzü sararmak. (DS IX s.3248)
- nevri dönmek** : Midesi bulanmak. (DS IX s.3248)
- nezuş etmek** : Hayvanlar meleşmek. (DS IX s.3250)
- nızlası karışmak** : Birdenbire sinirlenmek, kafası karışmak. (DS IX s.3251)
- nicetmek** : Ne yapmak. (DS XII s.4605)
- nikah kesdirmek** : Nikâh kıydırmak. (DS IX s.3251)
- nina yapmak** : Bebeği yürümeye isteklendirmek. (DS IX s.3252)
- nisan yağmak** : Yağmur yağmak. (DS IX s.3252)
- nişan düşmek** : Meyveler kızarmaya, olgunlaşmaya başlamak. (DS IX s.3252)
- niytmak** : Ne yapmak, ne etmek. (DS XII s.4606)
- nöbet çalmak** : Çalgıcılar para toplamak. (DS IX s.3255)
- nögerlik etmek** : Arkadaşlık, dostluk etmek. (DS IX s.3255)

- nö görmek** : Ne iş görmek, ne yapmak. (DS IX s.3255)
- nubar etmek** : Turfanda sebze ya da meyveyi ilk kez yemek.
(DS IX s.3256)
- nuhuzu geçmek** : Sözü geçmek. (DS XII s.4606)
- nutku kurumak** : Korkudan şaşırıp kalmak. (DS IX s.3256)
- nutku kurumak** : Dili tutulmak, şaşırmaq. (DS XII s.4606)
- nutku tutulmak** : Yeme isteği azalmak. (DS IX s.3256)
- nükrü dönmek** : İğrenmek, tiksirmek. (DS IX s.3257)
- nükrüm etmek** : Yüz çevirmek, ilgisini kesmek. (DS XII s.4607)

- obal obal çökmek** : Gözler zayıflıktan, hastalıktan içeriye doğru çökmek.
(DS IX s.3260)
- obaya gitmek** : Gezmeye gitmek, konuk olarak bir yere gitmek.
(DS XII s.4608)
- ocağı garalmak** : Kimsesi kalmamak, bütün yakınları ölmek. (DS IX s.3262)
- ocak saymak** : Bir şeyi tabu saymak. (DS IX s.3263)
- ocak yakmak** : Evlenmek. (DS IX s.3263)
- ocalamak bucalamak**:Kararsızlık etmek. (DS IX s.3263)
- oççetmek** : Çocuk oturacak duruma gelmek, oturmak. (DS IX s.3264)
- od vermek** : Yakmak. (DS XII s.4609)
- ofun sofun olmak** : 1.Şaşırıp kalmak.,2.Büyük bir üzüntüyle donup kalmak.,3.Coşmuşken birden sinmek.,4.Bozulmak (mecaz)
(DS IX s.3266)
- oğlak yakmak** : Yavrusu olmayan keçilere başka bir oğlağı kendi yavrusu gibi alıştırmak. (DS IX s.3267)
- oğlanlık olmak** : Havale gelmek. (DS IX s.3268)
- oğura gelmek** : İnek çiftleşmek istemek, boğaya gelmek. (DS IX s.3271)
- oğur etmek** : İnek çiftleşmek istemek, boğaya gelmek. (DS IX s.3271)
- oğur gelmek** : Uğurlu gelmek. (DS XII s.4610)
- oğur yapmak** : İnek çiftleşmek istemek, boğaya gelmek. (DS IX s.3271)
- oğuz yapmak** : Aralık etmek. (DS IX s.3272)
- ohuntu göndermek** : Düğüne çağırarak. (DS XII s.4611)
- ok atmak** : Miras kalan malları pay etmek için ad çekmek.
(DS IX s.3274)
- oka yatmak I** : Verilen sözü yerine getirmemek.(DS IX s.3274)
- oka yatmak II** : Huysuzlaşan at arabayı çekmemek için direnmek.
(DS IX s.3274)
- oku vermek** : Düğüne çağırarak. (DS XII s.4611)
- okundu göndermek**: Düğün, mevlit vb. yerlere çağırarak. (DS XII s.4611)
- olta vurmak** : Amaçsız yürümek, işi olmadan gidip gelmek.

(DS XII s.4612)

- omuluk etmek** : Söz getirip götürmek. (DS IX s.3280)
- omuzunu vermek** : Haksız olduğu halde direnmek. (DS IX s.3280)
- oñ biğmeg** : Çok bol ürün vermek. (DS IX s.3282)
- ondört yapmak** : Bir işi baştan savma yapmak. (DS IX s.3283)
- onuş gitmek** : Sürüm yapmak, çok satmak. (DS XII s.4614)
- orbuk gibi sormak** : Çok ve başkasının hakkını yemek. (DS XII s.4614)
- orce gitmek** : Tartışmaya başlamak. (DS IX s.3287)
- orça etmek** : Kavga edenleri ayırmak. (DS IX s.3287)
- ordubozanlık etmek** : Mızıkçılık etmek. (DS IX s.3287)
- ork atmak** : Çok büyüyüp her yana kol atmak (sebze, bostan vb. bitkiler için). (DS IX s.3288)
- oroc etmek** : Geviş getirmek. (DS IX s.3288)
- orsa porsa vurmak** : Savsaklamak. (DS IX s.3288)
- ortaya söylemek** : Bir kimseyi belirtmeden genel olarak konuşmak. (DS IX s.3290)
- ortibas etmek** : Örtbas etmek. (DS IX s.3290)
- oskur kaptırmamak** : Birisine parasız, karşılıksız bir şey kaptırmamak. (DS IX s.3291)
- osup kalmak** : Şaşırp kalmak. (DS IX s.3291)
- ot atmak** : Tütün ve meşe külü karışımını emmek. (DS XII s.4616)
- ot salmak** : Ateşlemek, kundaklamak. (DS IX s.3295)
- ot sökdürmek** : Çok sıkıntı çektirmek. (DS IX s.3295)
- ot tutmak** : Otlarken ağılı ot yiyen hayvan hastalanmak. (DS IX s.3295)
- otluk atmak** : Ad çekmek (DS XII s.4616)
- ot tutmak** : Ağılı ot yiyen hayvan, ağılanmak, hastalanmak. (DS XII s.4616)
- oturağında ot bitmek** : Bir yerde çok oturmak. (DS IX s.3295)
- oturağ élemek** : Oturup kalmak. (DS IX s.3295)
- oturak olmak** : Yerinden kalkamayacak derecede yaşlanmak. (DS IX s.3297)

- oturavarmak** : Kız, evlenmek için, nişan, düğün törenlerine gerek görmeden sevdiği erkeğin evine gitmek, kaçmak. (DS IX s.3297)
- oturuğ üstü olmak** : Çömelmek. (DS XII s.4617)
- oturudüşmek** : Kız, evlenmek için, nişan, düğün törenlerine gerek görmeden sevdiği erkeğin evine gitmek, kaçmak. (DS IX s.3298)
- oturum etmek** : Bir iş için toplanıp konuşmak. (DS IX s.3298)
- otürēdüşmek** : Bağırsak bozulmak, sürgün olmak. (DS XII s.4617)
- ovaya gitmek** : Kıra gitmek. (DS XII s.4617)
- oyguş élemek** : Kuş avlamak. (DS IX s.3300)
- oyarken çulunu yırtmak**: Kendi eliyle işini, düzenini bozmak (DS XII s.4618)
- oyuk gibi olmak** : Çamaşırlar çok kirlenmek. (DS IX s.3304)
- oyum oyum olmak** : Çok üzölmek. (DS XII s.4618)
- ozanlık etmek** : Şaka etmek. (DS IX s.3305)

-Ö-

- öcelen olmak** : Korkmak. (DS IX s.3308)
- öcenez olmak** : Korkmak. (DS IX s.3308)
- öcül öcül bakmak** : Zekice bakmak. (DS IX s.3308)
- öcül öcül yürüme** : Paytak paytak yürüme. (DS IX s.3308)
- öcüm çekişme** : Lades tutuşmak, bahse girmek. (DS IX s.3308)
- öcüm çekişme** : Lades tutuşmak. (DS XII s.4620)
- öcüm öcüm çekişme** : Lades tutuşmak, bahse girmek. (DS IX s.3309)
- öcüm öcüm oynamak** : Lades tutuşmak, bahse girmek. (DS IX s.3309)
- öcüm tutuşmak** : Lades tutuşmak, bahse girmek. (DS IX s.3309)
- öcüne galebe gelme** : Anlaşmaya varmak, kavgadan caymak.(DS IX s.3309)
- öcürenne gibi bağırma** : Sesi çıktığı kadar bağırarak ağlamak. (DS IX s.3309)
- öçelen olmak** : Soğuk algınlığı nedeniyle öksürmek, nezle olmak.
(DS IX s.3309)
- ödeği kopma** : Çok korkmak, ödü kopma. (DS IX s.3309)
- ödeş olmak** : Oyunda önce yenilip sonra kazanarak ödeşme.(DS IX s.3311)
- ödeşli olmak** : Lades tutuşmak. (DS XII s.4620)
- ödü bödeleğine karışma** : Çok korkmak, ödü patlamak. (DS IX s.3311)
- ödü çatlamak** : Çok korkmak, ödü patlamak. (DS IX s.3311)
- ödük etme** : Yellenme.(DS IX s.3311)
- ödünü alma** : Korkutma.(DS IX s.3312)
- ödünü sıdırma** : Korkutma.(DS IX s.3312)
- ödürlü etme** : Korkutma.(DS IX s.3312)
- ödürlü etme** : Korkutma, korkutarak yüreğinin hızlı çarpmasına neden olmak.
(DS XII s.4620)
- ödürlü olmak** : Korkudan deli gibi olmak.(DS IX s.3312)
- ödü sıdma** : Çok korkmak, ödü patlamak. (DS IX s.3312)
- ödü sıtma** : Çok korkmak, ödü patlamak. (DS IX s.3312)
- ödü sıtma** : Korkma, ödü patlamak. (DS XII s.4620)
- ödü yarıma** : Çok korkmak, ödü patlamak. (DS IX s.3312)
- ögeceği gelme** : Kusacak gibi olmak. (DS XII s.4621)

- öge geçmek** : Öne geçmek, öncü olmak. (DS XII s.4621)
- öğür almak** : Sığır gebe kalmak. (DS XII s.4621)
- öğüre gelmek** : İnek çiftleşmek istemek.(DS XII s.4621)
- ögezeye durmak** : Av bekleme yerinde gizlenmek. (DS IX s.3315)
- öğre gelmek** : İnek, davar çiftleşmek istemek. (DS IX s.3316)
- öğreğe gelmek** : Tosun, çifte, koşulmaya alıştıırılacak duruma gelmek.
(DS IX s.3316)
- öğrüm çalmak** : Dişi geyik çiftleşmek isteyerek yüksek sesle erkek geyiği çağırarak. (DS IX s.3318)
- öğüne gelmek** : Dişi hayvan çiftleşmek istemek. (DS IX s.3321)
- öğür aldirmek** : Döl almaları için hayvanları çiftleştirmek. (DS IX s.3321)
- öğür almağ** : Alışmak, bağlanmak. (DS XII s.4622)
- öğür almak** : Hayvan gebe kalmak. (DS IX s.3321)
- öğür almak** : Boğa bağırarak, böğürmek. (DS XII s.4622)
- öğre gelmek** : İnek, davar çiftleşmek istemek. (DS IX s.3322)
- öğür olmak I** : 1.Birbirine alışmak, dost olmak, birbirinden ayrılmayacak derecede sevişip anlaşmak.,2. Evcilleşmek. (DS IX s.3322)
- öğür olmak II** : Dişi hayvan çiftleşmek istemek. (DS IX s.3322)
- öğürünü almak** : Hayvan gebe kalmak. (DS IX s.3323)
- öğüt yürümeğ** : İlkbaharda kaynak ve çeşme suları çoğalmak. (DS IX s.3324)
- öğ vermek** : 1. Akıl vermek, akıl öğretmek.,2.Fit vermek, kışkırtmak.
(DS IX s.3324)
- öj gétmeyh** : Birisine ters davranmak. (DS IX s.3324)
- ölçüp dökmek** : Bir şeyi inceden inceye düşünmek, ölçüp biçmek.
(DS IX s.3330)
- öllüğü çıkmak** : Zayıflamak.(DS IX s.3332)
- ölü ölmek** : Ölmek. (DS XII s.4624)
- öndül koymak** : Bahse tutuşanlardan kazananına verilmek için ortaya armağan koymak.(DS IX s.3337)
- öne geçmek** : 1. İleri gitmek, üstün gelmek.2. Önden gitmek, kılavuzluk etmek. (DS IX s.3337)

- öneği olmak** : Birinin güç duruma düşmesine engel olmak, sıkıntıdan kurtarmak.Terslik yapmak. (DS IX s.3337)
- öneği olmak** : Terslik yapmak. (DS XII s.4624)
- öneği söylemek** : Her zaman tersini söylemek. (DS IX s.3337)
- önivermek** : Bekleyivermek. (DS IX s.3340)
- önleme gitmek** : Yapılmakta olan işten sürekli olarak çok para çekmek. (DS IX s.3341)
- önöze beklemek** : Pusu kurmak. (DS IX s.3342)
- önüne durmak** : Kefil olmak. (DS IX s.3342)
- ön vermek** : 1. İyi ya da kötü öne düşmek.2. Gereğinden çok hoşgörülü davranmak.(DS IX s.3342)
- ön vermeyh** : Anlayış göstermek, hoş görmek.(DS XII s.4625)
- önünü bırakıp sonunu saymak** : Geleceğinin kötü olasılığını düşünmek. (DS XII s.4625)
- önüyañ olmak** : Umulmadık durumla karşılaşınca ne yapacağını bilmemek, şaşırarak. (DS IX s.3342)
- örce gakmak** : Sataşmak, öfkeyle ayağa kalkıp kavgaya girişmek. (DS IX s.3343)
- örce gitmek** : Kavga eder gibi tartışmak. (DS IX s.3344)
- örç etmek** : Bahse girişmek, bahse tutuşmak.(DS IX s.3344)
- öre yürümeğ** : Sebzeler tohuma kaçmak (DS IX s.3346)
- örüşan etmek** : Mutlu etmek (DS IX s.3347)
- örk atmak I** : Etki ve gücü gelişmek, genişlemek. (DS IX s.3347)
- örk atmak II** : Kavun, karpuz vb. bitkiler büyümeğ, kol atmak. (DS IX s.3347)
- örkene un sermek:** İstenilen işi yapmaktan çekinmeğ, ipe un sermek. (DS IX s.3347)
- örkünü uzatmak** : 1. Biraz özgürlük vermek. 2. Hayvanın daha rahat otlaması için ipini uzun tutmak. (DS IX s.3348)
- örsgars olmak** : Tüylü bir şeyin tüyleri karmakarışık olmak. (DS IX s.3349)
- örtdekiye tüşmeyh:** Ateşli bir hastalığa yakalanmak (ilenç olarak). (DS IX s.3349)

- örtbasır etmek** : Örtbas etmek. (DS XII s.4627)
- örthars etmek** : Uygun düşürüp, yakıştırmak. (DS XII s.4627)
- ör tutmak** : Aygır kısrakla çiftleşmek. (DS IX s.3350)
- örüce gakmak** : Sataşmak, öfkeyle ayağa kalkıp kavgaya girişmek. (DS IX s.3352)
- örüce kalkmak** : Sataşmak, öfkeyle ayağa kalkıp kavgaya girişmek. (DS IX s.3352)
- örüğü kırmak** : Kaçmak, sıvışmak, uzaklaşmak. (DS IX s.3352)
- örü kalkmak** : Ayağa kalkmak. (DS IX s.3552)
- örüme çekmek** : Davar sürüsünü gece otlamaya götürmek. (DS IX s.3354)
- örüme kaldırmak** : Davarları gece yayılmaya kaldırmak. (DS XII s.4628)
- örüme kalkmak** : Sürü gece otlamaya kalkmak. (DS IX s.3354)
- örüm gütmek** : Gece davar gütmek. (DS IX s.3354)
- örüm sarım olmak** : Sımsıkı sarılmak. (DS IX s.3354)
- örüye kaldırmak** : Davarı gece otlamaya kaldırmak. (DS IX s.3354)
- örüye kalkmak** : Hastalığı iyileşmek, ayağa kalkmak. (DS XII s.4628)
- öskes olmak** : Becermek, başarmak (DS IX s.3355)
- öte beri gezmek** : Orada burada dolaşmak. (DS IX s.3357)
- öte etmek** : Savmak.(DS IX s.3357)
- ötürek olmak** : İshal, sürgün olmak. (DS IX s.3359)
- ötürgeç olmak** : İshal, sürgün olmak. (DS IX s.3359)
- ötürük olmak** : İshal, sürgün olmak. (DS IX s.3361)
- ötürük olmak** : Sürgün, ishal olmak.(DS XII s.4629)
- ötürük tutmak** : İshal, sürgün olmak. (DS IX s.3361)
- övüşlük vermemek** : Rahat etmemek (DS IX s.3364)
- öycü olmağ** : Öne geçmek, öncü olmak (DS XII s.4630)
- öyfesi ağzından gelmek** : 1.Bir şeyden çok iğrenmek.,2.Çok öksürmek. (DS IX s.3364)
- öyünnük almak** : Değirmende bir öğünlük un öğüttürmek için başkasının sırasını almak. (DS IX s.3367)
- öz ağlamağ** : İçten yanmak. (DS XII s.4630)

- özbay vermemek** : Acıya dayanamamak, yapmaya ya da bakmaya cesaret edememek, kıyamamak. (DS IX s.3369)
- öz çıkarmak** : Bir işi iyi, temiz, güzel yapmak (DS IX s.3369)
- özeği geçmek** : Acıkmak. (DS IX s.3369)
- özeğini öttürmek** : Gırtlakını yırtmak.(DS IX s.3369)
- özeğini üzme** : Canını sıkmak.(DS XII s.4630)
- özgöynük etmek** : Boşuna bekletip üzüntü vermek.(DS IX s.3372)
- öz ipini sökmek** : Birisini çok üzme. (DS IX s.3372)
- özmencil olmak** : 1.Yalvarmak, rica etmek.,2. Üzölmek.(DS IX s.3372)
- özne gomağ** : Düğünden sonra, ilk gece güveyi gelinin yanına getirmek. (DS XII s.4631)
- özü baymak** : Acımak. (DS IX s.3373)
- özü baymamak** : Acıya dayanamamak, yapmaya ya da bakmaya cesaret edememek, kıyamamak. (DS IX s.3373)
- özü bay vermemek** : Acıya dayanamamak, yapmaya ya da bakmaya cesaret edememek, kıyamamak. (DS IX s.3373)
- özü bay virmemek** : Acıya dayanamamak, yapmaya ya da bakmaya cesaret edememek, kıyamamak. (DS IX s.3373)
- özü döğmemek** : Acıya dayanamamak, yapmaya ya da bakmaya cesaret edememek, kıyamamak. (DS IX s.3373)
- özü dönme** : Acımak. (DS IX s.3373)
- özü dövmemek** : Acıya dayanamamak, yapmaya ya da bakmaya cesaret edememek, kıyamamak. (DS IX s.3373)
- özü döymemek** : Acıya dayanamamak, yapmaya ya da bakmaya cesaret edememek, kıyamamak. (DS IX s.3373)
- özü geçme I** : Bir şeye, birisine karşı güveni azalmak (DS IX s.3373)
- özü geçme II** : 1. Güçsüz, dirençsiz kalmak.2. Yaşlılık, hastalık nedeniyle zayıflamak.3. Uyuyuvermek, uyuklamak. (DS IX s.3373)
- özü geçme III** : Çürümek. (DS IX s.3373)
- özü geçme IV** : Acıkmak. (DS IX s.3373)
- özü geçme** : Açlıktan uyuyuvermek.(DS XII s.4631)
- özü güymek** : İçi almamak. (DS XII s.4631)

- özü kuru olmak** : Tütün yaprağı poyraz nedeniyle olgunlaşmadan kurumak.
(DS IX s.3373)
- özüne basmak** : Yorgunken yenilen yemek ağırlık vermek. (DS IX s.3374)
- özünü bilmek** : Bulûğ çağına gelmek, erinleşmek. (DS IX s.3374)
- özür yazır etmek** : Sözde neden aramak. (DS XII s.4631)
- öz vermek** : Günahının af olması için kurban kesmek.(DS XII s.4631)
- öz yaka olmak** : Etkili olmak, sırtışarak yaptırmak.(DS IX s.3374)

-P-

- paçal yapmak** : 1.Değişik türden şeyleri karıştırmak.,2. Ev eşyasını bir araya toplayıp üst üste yığmak. (DS IX s.3376)
- paçares etmek** : Engel olmak. (DS IX s.3376)
- paçarış etmek** : 1.Engel çıkarmak.,2. Eziyet etmek. (DS IX s.3376)
- paç etmek I** : Öpmek. (DS IX s.3376)
- paç etmek II** : 1.Değişik türden şeyleri karıştırmak.,2. Ev eşyasını bir araya toplayıp üst üste yığmak. (DS IX s.3376)
- paçetmek** : Öpmek. (DS XII s.4632)
- pafit olmak** : Çürümek. (DS IX s.3377)
- pahıllık yapmak** : Zarar vermek. (DS IX s.3380)
- palaska etmek** : Azıcık para verip kandırarak almak. (DS IX s.3383)
- pampal etmek** : Sallanmak, oynamak. (DS IX s.3388)
- panaz olmak** : 1.Sersem olmak, şaşırma.,2. Gece karanlıkta yolunu şaşırma. (DS IX s.3390)
- pançak salmak** : Arpa, buğday vb. ürünler köklenmek, kök salmak. (DS IX s.3390)
- pankir olmak** : Zengin olmak. (DS IX s.3392)
- panpal etmek** : Devrilmek, çökmek. (DS IX s.3392)
- papara koparmak** : Çevresini rahatsız edecek denli yüksek sesle bağırarak kavga etmek. (DS IX s.3393)
- parabaş olmak** : Yarım baş ağrısına tutulmak. (DS IX s.3394)
- para çevirmek** : Düğünde oynayanın arkadaşı davulcunun alnına para yapıştırmak. (DS IX s.3394)
- parapençe olmak** : Paramparça olmak. (DS IX s.3395)
- par bağlamak** : Yiyeceklerin üstü küflenmek, pas tutmak. (DS IX s.3395)
- pardı döşemek** : Sopayla dövmek (DS IX s.3396)
- par dutmak** : Yiyeceklerin üstü küflenmek, pas tutmak. (DS IX s.3396)
- parlak çekmek** : Dişi güvercini elde uçar gibi tutarak uçan güvercini yere indirmeye çalışmak. (DS IX s.3397)
- par para dökmek** : Öfke ile bağırma. (DS XII s.4636)

- parmak bırakmak** : Kusmak için işaret parmağını ağza sokmak. (DS IX s.3397)
- parpı görmek** : Güçlük ve sıkıntı çekmek. (DS IX s.3398)
- parpısını vermek** : Ağzının payını vermek. (DS IX s.3400)
- parpı yemek** : 1.Dayak yemek.,2.Paylanmak. (DS IX s.3400)
- parpıyı yemek** : Dayak yemek. (DS IX s.3400)
- parsıvirmek** : Kalın duvarlı yapılarda, pencerelerin odaya gelen yanını daha geniş yapmak. (DS IX s.3400)
- partal atmağ** : Abartılı konuşmak, yalan söylemek. (DS XII s.4637)
- partal atmak** : Övünmek, abartarak konuşmak. (DS IX s.3402)
- partal atmak** : Abartılı konuşmak, yalan söylemek. (DS XII s.4637)
- partutuş olmak** : Çevresinde dört dönmek, önem vermek, saygı göstermek. (DS IX s.3403)
- par vermek** : Görünmek, uğramak. (DS IX s.3403)
- pasa atuşturmağ** : Durmaksızın yemek. (DS XII s.4638)
- pastak saymak** : Boşuna dolaşarak yorulmak. (DS IX s.3405)
- pas tutmak** : Bakırdan zehirlenmek. (DS IX s.3405)
- pata atmağ** : Selam vermek. (DS XII s.4638)
- pata çakmak** : Elle selâm vermek. (DS IX s.3406)
- pata çatlatmak** : Elle selâm vermek. (DS IX s.3407)
- pataklık etmek** : Zarar vermek (DS IX s.3407)
- pat etmek** : Selam vermek. (DS IX s.3409)
- patrav olmak** : 1.Ölmek.,2.Uyumak. (DS IX s.3413)
- pat virmek** : Patlak vermek, ip ucu belirlemek (DS IX s.3413)
- pat yapmak** : Kabalık yapmak. (DS IX s.3413)
- paya düşmek** : Birini izlemek. (DS XII s.4640)
- paykam etmek** : Yağmalamak, kapışmak, bölüşmek. (DS IX s.3415)
- paypacak etmek** : Yağmalamak, kapışmak, bölüşmek. (DS IX s.3415)
- pazarlık kesme** : Düğünden birkaç gün önce oğlan evinin kıza yaptıracağı giysileri almak için kız ve oğlan ailelerinin birlikte şehre inmeleri.(DS IX s.3417)
- pehle kurmak** : Birisini kendine yaşıt bilmek.(DS IX s.3420)

- pehle vurmağ** : 1.Karşı koymak., 2. Yarışmak. (DS XII s.4641)
- peke bağlamağ** : Sedir yapmak. (DS XII s.4641)
- peketmek** : Kapatmak, örtmek. (DS IX s.3421)
- peketmek** : Kapatmak. (DS XII s.4641)
- pekitmek I** : 1.Kapatmak, örtmek.2. Tarla, bağ, bahçeyi korumak için çevresini çitle çevirmek, sarmak, örtmek.(DS IX s.3421)
- pekitmek II** : 1.Sınırlandırmak, önünü almak (mecaz).,2. Işık ve yelin girmesine engel olmak.(DS IX s.3422)
- pekitmek III** : 1. Sıkıştırarak sağlamaştırmak, düzeltmek, onarmak.,2. Sıkıştırarak sertleştirmek (pamuk, toprak vb. şeyleri)3. Sağlama bağlamak (mecaz). (DS IX s.3422)
- pekitmek IV** : Sulu şeyleri koyulaştırmak (pekmez, hamur vb.). (DS IX s.3422)
- pekitmek** : Kapatmak. (DS XII s.4641)
- pele düşmek** : Yağmurun ıslaklığı toprağın derinliğine geçmek. (DS IX s.3422)
- pelenk olmak** : İş yaparken yardımlaşmak. (DS IX s.3423)
- pelesek dönmek** : Tepesi üstü düşmek. (DS IX s.3423)
- pelesenk dönmek** : Çok çalışma nedeniyle düşünceleri altüst olmak, bilinçsizleşmek. (DS IX s.3423)
- pelevürt etmek** : Paylaşmak, bölüşmek. (DS IX s.3424)
- pel vurmak** : Olacak bir işe engel olmak. (DS IX s.3425)
- pencük atmak** : Yırtmak, eskitmek. (DS IX s.3425)
- pencük etmek** : Yırtmak, eskitmek. (DS IX s.3425)
- pendem vermek** : Süslenmek.(DS IX s.3426)
- penez etmek** : Kamaştırmak. (DS IX s.3426)
- per almak** : Dokunan halı ya da dokumayı oka dolayarak dokunmasını kolaylaştırmak. (DS IX s.3428)
- perem perem olmak:** Darmadağın olmak. (DS IX s.3429)
- peren peren omağ** : Şuraya, buraya dağılmak. (DS XII s.4643)
- peren peren olmak** : Darmadağın olmak (DS IX s.3429)
- peresen dönmek** : Hızlı ve çevik davranmak.(DS IX s.3430)

- perkitmek I** : İyice gererek, sıkıştırarak, vurarak sağlamlaştırmak.
(DS IX s.3431)
- perkitmek II** : Vurmak, fırlatmak. (DS IX s.3431)
- perkitmek** : 1.Katılaştırmak.,2.Sağlamlaştırmak. (DS XII s.4643)
- pernek almak** : Çoban birkaç kişinin hayvanlarını toplayarak gütmek.
(DS IX s.3431)
- persenk attırmak:** Uğraştırmak, oyalamak(DS IX s.3432)
- perse olmak** : Yüzükoyun düşerek yüzü gözü berelenmek, ezilmek.
(DS IX s.3432)
- pers etmek** : Çarpmak, tokatlamak. (DS IX s.3432)
- pers olmak I** : 1.Yüzükoyun düşerek yüzü gözü berelenmek, ezilmek.,2.
Güreşte, pehlivan yüzüstü düşmek.,3.Çok yorulularak düşmek,
bitkin duruma gelmek.,4. Ezilerek yere yayılmak.
(DS IX s.3432)
- pers olmak II** : 1.Sıkıntıdan şaşımak.,2. Paylanan kimse terslenmek,
dikleşmek.,3.Yenilgiye uğramak, yenilmek. (DS IX s.3432)
- pers olmak III** : Boşuna gitmek. (DS IX s.3432)
- pers olmak IV** : Yıkanma gerekli olmak. (DS IX s.3432)
- pers olmak I** : 1.Yüzükoyun yere düşmek.,2.Yaralanmak. (DS XII s.4644)
- pers olmak II** : İş ters gitmek. (DS XII s.4644)
- pert olmah, pert olmak:** 1.Utanmak.,2. Kızmak, darılmak.(DS XII s.4644)
- pese çıkmak** : Güreşmek. (DS IX s.3433)
- pesend etmek** : Şaşmak, şaşırmak. (DS IX s.3433)
- pesend etmek** : Şaşırtmak. (DS XII s.4644)
- pesenk etmek** : Şaşmak, şaşırmak. (DS IX s.3433)
- pesenk yağmak** : Soğuk nedeniyle ağaçların, bitkilerin üstü kırç olmak.
(DS IX s.3433)
- pesent etmek** : Şaşmak, şaşırmak. (DS IX s.3434)
- peş getürmek** : Uygun biçimde karşılık vermek (söz için). (DS XII s.4644)
- peten tutmak** : Oyun, düzen yapmak. (DS IX s.3436)
- peteyh sağmağ** : Zamanı gelince kovanlardan petekleri almak.(DS XII s.4645)
- peteyh söndürmek** : Arıları suyla öldürmek (DS XII s.4645)

- petiz etmek** : Düşmanca bakışmak. (DS IX s.3436)
- pévent etmek I** : Ağaçları aşlamak (DS IX s.3437)
- pévent etmek II** : Araştırmak, yoklamak. (DS IX s.3437)
- pezuş etmek** : Sıcak havalarda, hayvanlar sıcak ve sinekten bunalıp otlamayarak dolaşmak. (DS IX s.3439)
- pıçı pıçı etmek** : Sevmek, okşamak, yaranmak istemek. (DS IX s.3439)
- pıh etmek** : Kesmek (çocuk dilinde) (DS IX s.3439)
- pıhpıhetmek** : Kesmek (çocuk dilinde) (DS IX s.3440)
- pına pına yapmak** : Ufalamak, parça parça etmek. (DS IX s. 440)
- pınıvermek** : Koşuvermek. (DS IX s.3441)
- pıntı olmak** : Çok üzölmek. (DS XII s.4646)
- pırangadıvermek** : Atıvermek. (DS IX s.3441)
- pırpırik etmek** : Çalı çırpıyla ateş tutuştörmek. (DS IX s.3444)
- pırpıtér olmak** : Acı ve ölüml korkusuyla çırpınmak, tepinmek. (DS IX s.3444)
- pırtak vermek** : Kovalayanı şaşörtmek için bir yana sapmak (DS IX s.3445)
- pıspıtıl olmak** : 1.Semirmek, şişmanlamak.,2. Hayvanın karnı iyice doymak. (DS XII s.4647)
- pıtık çalmak** : Parmak şakırdatmak. (DS IX s.3448)
- pıtık vürmak** : Fiske vürmak. (DS IX s.3449)
- pıtırak tutmak** : Kuşku ve düşönceden duramamak. (DS XII s.4647)
- pice karmak** : Ağaçların dibinden süren filizler, pıçler kesilmek. (DS IX s.3451)
- pıçine doğörmek** : Sığırlar yavrulama çağına gelmeden doğörmek. (DS IX s.3452)
- pılavı karmak I** : Zengin olmak. (DS IX s.3452)
- pılavı karmak II** : 1.Hasta olmak.,2.Belaya çatmak. (DS IX s.3452)
- pilingirlik yapmağ** : Yolsuz birleşmelere arabuluculuk yapmak. (DS XII s.4648)
- pılöv çeğmek** : Pilav ziyafeti vermek. (DS IX s.3453)
- pınçık pınçık etmek:** Ufalamak, parça parça etmek. (DS IX s.3455)
- pınter etmek** : Kafa tutmak. (DS IX s.3456)
- pırecik devecik olmak:** Küçük özür büyüyüp yayılmak. (DS XII s.4648)

- pirpirim olmak I** : Yaşlanmak. (DS XII s.4649)
- pirpirim olmak II** : Solmak. (DS XII s.4649)
- pisov olmak** : Kafa tutmak. (DS IX s.3461)
- pişyas olmağ** : Utandırıcı sözler karşısında susmak, sus pus olmak.
(DS XII s.4650)
- pişetmek** : İşemek. (DS IX s.3462)
- piş piş etmek** : Kedi çağırarak. (DS XII s.4650)
- piş etmek** : Oyunda kandırmak. (DS XII s.4650)
- piya yememek** : Başından üzücü olay geçmek ya da kırıcı söz söylenmiş
olmak.(DS XII s.4650)
- poğul olmak** : Sıcak ya da koşma nedeniyle kızarmak, terlemek.
(DS XII s.4651)
- pompul çıkarmak** : Pes demek. (DS IX s.3468)
- ponçalla etmek** : Yaltaklanmak, yüze gülmek. (DS IX s.3468)
- ponutaya düşürmek:** Yerine ve zamanına uygun getirip yenmek, güç duruma
düşürmek (DS XII s.4651)
- porpuz tutmak** : Küf tutmak. (DS IX s.3470)
- portuk vermek** : Kaçarken yön değiştirmek. (DS IX s.3471)
- porum atmak** : Övünmek, çalım satmak. (DS IX s.3471)
- porum satmak** : Övünmek, çalım satmak. (DS IX s.3471)
- postafı çıkmak** : İyice eskimek, kullanılamayacak duruma gelmek.
(DS IX s.3472)
- posta gurmak** : Yükü elden ele geçirerek taşımak için birkaç kişi belirli
aralıklarla dizilmek. (DS IX s.3472)
- posta kurmak** : Domuz, ayı vb. hayvanları avlamak için çevrelerini sarmak.
(DS IX s.3472)
- post etmek I** : Öldürürcesine dövmek.(DS IX s.3472)
- post etmek II** : Tırpanla biçilmiş otları tırmıkla toplamak. (DS IX s.3472)
- post etmek** : Bir yerden çok gelip geçmek.(DS XII s.4652)
- post olmak** : İyilikte bulunmak, ağırlamak. (DS XII s.4652)
- postunu taramak** : Dövmek(DS IX s.3472)
- postunu yere sermek:** Öldürürcesine dövmek.(DS IX s.3472)

- pot atmak** : Yüksekten atmak, övünmek. (DS IX s.3473)
- pot etmek** : Bozmak. (DS IX s.3473)
- potkabaç çekmek** : Kömür tabakaları arasındaki toprak tabakalarını çekmek.
(DS IX s.3474)
- potunaya düşürmek:** Yerine ve zamanına uygun getirip yenmek, güç duruma düşürmek (DS XII s.4652)
- pörk dikme** : Nişan alma oyunu için baştaki şapkayı bir değneğe geçirerek yere dikme.(DS IX s.3479)
- pörtüf galımak** : Yara, sivilce vb. şeylerin kabuğu kabarıp kalkmak
(DS IX s.3480)
- puca tutmak** : İvmek, sabırsızlanmak. (DS IX s.3482)
- puç olmak** : Bitkin duruma gelmek. (DS IX s.3482)
- pul pul olmak** : Ateş nedeniyle yanaklar al al olmak. (DS IX s.3485)
- punç olmak** : Toplanmak. (DS IX s.3486)
- punç oynamak** : 1.Miğde bozulmak.,2.Lohusa kadın sancılanmak.
(DS XII s.4654)
- pundunu kırmak** : Neşesini bozmak. (DS IX s.3486)
- punt olmak** : Yorgunluktan her yanı tutulmak. (DS XII s.4654)
- puntunu kırmak** : Neşesini bozmak. (DS IX s.3486)
- purnat etmek** : Biçilmiş otları düzenli bir biçimde yığın yapmak.
(DS IX s.3488)
- pusat görmek** : Güvey evi geline giysi vb. eşya almak. (DS XII s.4654)
- pusat kesmek** : Geline giysi biçmek. (DS XII s.4654)
- puşluk yapmak** : İki yüzlülük yapmak. (DS XII s.4655)
- puştolmak** : Kilit, vida, değirmen kolu vb. şeyler yalama olmak,
bozulmak. (DS IX s.3492)
- puta vermek** : Hayvanları kış aylarında parayla bakılmaya, beslenmeye
vermek. (DS IX s.3492)
- put etmek** : Ağacın dalını gövdeye yakın yerinden kesmek.
(DS IX s.3493)
- put olmak** : Sivri şeyin ucu kırılıp kütleşmek. (DS IX s.3493)
- putunu kırmak** : Korkutmak, sindirmek. (DS IX s.3493)

- püseği dökmeğ** : Küflenmek. (DS IX s.3501)
- püseğü atmak** : Küflenmek. (DS IX s.3501)
- püskül olmak** : Çok içip kendini kaybedecek denli sarhoş olmak.
(DS IX s.3502)
- püsür olmak** : Karışmak, dolaşmak (saç, ip, iplik vb. şeyler).(DS IX s.3503)

-R-

- rasat olmak** : Meyve olgunlaşmak, erginleşmek. (DS XII s.4658)
renk etmek : Canını yakmak, sıkıntı vermek. (DS IX s.3506)
rik tutmak : Direnmek, inat etmek. (DS XII s.4658)

- sabanverme** : Tarlayı üçüncü kez sürme.(DS X s.3507)
- saçı saçmak** : Gelinin başına para serpmek. (DS X s.3509)
- saç yazmak** : Saç taramak, örmek.(DS X s.3510)
- saç yazmak** : Saçı tarayıp örmek. (DS XII s.4660)
- sadremeki konuşmak** : Bilinçsiz, tutarsız konuşmak. (DS XII s.4661)
- sağı sağmak** : Ölünün arkasından parayla tutulan kadın yüksek sesle ağlamak, ağıt söylemek. (DS X s.3515)
- sak durmak** : Uyanık, tetikte durmak. (DS XII s.4663)
- sakal sürüştürmek** : Öpüşmek. (DS X s.3517)
- saka olmak** : Nezle olmak. (DS X s.3518)
- sak durmak** : Uyanık durmak, tetikte bulunmak. (DS X s.3519)
- sak turmak** : Uyanık durmak. (DS XII s.4664)
- sakırğa olmak** : Dadanmak, can sıkıcı davranışlarda bulunmak(DS X s.3519)
- sakır sakır titremek:** Çok titremek. (DS X s.3519)
- sak yatmak** : Bir nedenle tetikte yatmak, uyuklamak. (DS X s.3520)
- salaklama atmak** : Birşeyi gelişigüzel fırlatmak, atmak. (DS X s.3522)
- sal atmak** : Boyunduruğa koşulmuş hayvanlardan güçlü olanına yükün ağırlığını vermek. (DS XII s.4665)
- salamat galmak** : Hoşça kalmak. (DS XII s.4665)
- salgetmek** : Topluca yapılacak iş için gücü oranında para ya da başka bir şey vermek. (DS X s.3523)
- salgeylemek** : Topluca yapılacak iş için gücü oranında para ya da başka bir şey vermek. (DS X s.3523)
- salh eylama ı** : Olduğu yerde durmamak, o yana, bu yana gidip gidip gelmek. (DS X s.3524)
- salığını alma ı** : Bilgi almak. (DS XII s.4665)
- salığını almak** : Bilgi almak. (DS X s.3524)
- salık almak** : Bilgi almak. (DS X s.3525)
- salık almak** : Bilgi almak. (DS XII s.4665)

- salma gelmek** : Güçlenmek, kuvvete gelmek. (DS X s.3525)
- salma tutulmak** : Belirli bir süre bir yerde salgın olan hastalığa tutulmak.
(DS X s.3525)
- salkıvirmek** : Gevşemek. (DS X s.3526)
- sallantuda olmağ** : Gecikme ya da kararsızlık yüzünden iş sürüncemede kalmak.
(DS XII s.4666)
- sallasırt etmek** : Başkasının malını, olurunun almadan sırtına alıp gitmek.
(DS XII s. 4666)
- sallaşıkta galmak** : Gecikmek, kararsızlık yüzünden sürüncemede kalmak.
(DS X s.3527)
- salma etmek** : Başiboş, kendi başına bırakmak.(DS X s.3528)
- salma salmak** : Köy bütçesine para vermek. (DS XII s.4667)
- saluk etmek** : Yol göstermek. (DS X s.3529)
- samsak dikmek** : İş ve konuşma durumunda uyuklamak. (DS X s.3533)
- samuda gitmek** : Otlığı olmayan komşu köylerin hayvanlarını kendi otlığında barındıran köyün gençleri, karşılık olarak bu köylerden armağan almaya gitmek. (DS XII s.4668)
- samur kürk giymek:** Söylenmemesi gereken sözü yerine gidip ulaştırmak için.
(DS XII s.4668)
- sana godutmam** : Yaptıklarını sana ödeteceğim, yanına bırakmayacağım anlamı için.(DS XII s.4669)
- sandığı dizlemek** : Çok dolan sandığı kapatmak için kapağına dizle bastırmak.
(DS X s.3536)
- san etmek** : Aldırmak, önem vermek. (DS X s.3536)
- sangıbek olmak** : Şaşakalmak, şaşırmak. (DS X s.3537)
- sangıbeng olmak** : Şaşakalmak, şaşırmak. (DS X s.3537)
- sangıpengi olmak** : Şaşakalmak, şaşırmak. (DS X s.3537)
- sankabak olmak** : Başı şişmek, anlayışı azalmak. (DS X s.3538)
- santr çalmak** : Titremek. (DS X s.3539)
- sapankolu dolaşmak:** Birbirine işi düşmek.(DS X s.3539)
- sap çekme** : Biçilen ekini harman yerine götürme işi. (DS X s.3540)

sapetmek	: Kalabalık, ya da sık ağaçlık yerde yanındaki arkadaşını bilerek bırakmak, ayrılmak (DS X s.3540)
sapha vurmak	: Birini dolandırmak. (DS X s.3540)
sap saman söylemek	: Anlamsız konuşmak. (DS X s.3542)
sar atmak	: Boyunduruğa koşulmuş hayvanlardan güçlü olanına yükün ağırlığını vermek. (DS XII s.4671)
sargun olmağ I	: Hava kapalı olmak. (DS XII s.4671)
sargun olmağ II	: İçten, yürekten, candan anlaşmak. (DS XII s.4671)
sarılığını kesmek	: Ustura ile hastanın alınından bir damla kan çıkarmak. (DS X s.3546)
sarım görüm olmak	: Sarmaş dolaş olmak. (DS XII s.4672)
sarsarma élleme	: Sımsıkı sarmak. (DS X s.3548)
sarsataş olmak	: Sırnaşmak, başbelası olmak. (DS X s.3548)
sasisını almak	: Çürük ya da fena kokulu sebzelerin kokularını, haşlayıp suyunu süzerek gidermek. (DS X s.3549)
sasuh çalmak	: Yağ, peynir vb. yiyecek az kokuşmak. (DS XII s.4673)
satımker olmak	: Satma yanlısı olmak. (DS X s.3550)
satıya gelmek	: Gösterişli, satıya elverişli olmak. (DS X s.3550)
satlak tutmak	: Çok soğumak. (DS X s.3550)
sav sav tav tav olmağ	: 1.Kalabalık dağılmak.,2.Yoğun iş bitmek.(DS XII s.4675)
savak savmak	: Balık tutmak amacıyla dereyi başka yana akıtmak. (DS X s.3553)
savu satmak	: Ağıt söylemek, yas tutmak. (DS X s.3556)
savu savmak	: Ölüünün arkasından ağıt söylemek. (DS XII s.4675)
say çeyhnek	: Çekinmek, saygı duymak. (DS XII s.4675)
saya gezmek	: İlginç giysiler giyip çeşitli görünümlemlerle gece evleri dolaşarak aldatmacalı bir çeşit oyun oynamak, beklenmedik davranışlar yapmak. (DS XII s.4675)
sayak yatmak	: Uykuya tetik yatmak, hafif uyumak. (DS X s.3558)
sayetmek	: Çalışmak. (DS XII s.4676)
sayı kuru ağlamak	: Ölen için ağıt söylemek. (DS XII s.4676)

sayı salmak	: Tez bilgi vermek, haber uçurmak. (DS XII s.4676)
sayım saymak	: Türkü, mani, tekerleme söylemek. (DS X s.3559)
sayış etmek	: Borcu, borçlunun alacağı olan kimseye devretmek. (DS XII s.4676)
sayıvermek	: Kayıvermek, kaymak. (DS X s.3560)
sayu saymak	: Yedi şubat gecesi çocuklar yağ, bulgur vb. armağanlar toplamak için ev ev dolaşarak oyun oynamak. (DS XII s.4676)
sazına yelmek	: Canı istediği gibi davranmak. (DS X s.3562)
sedrebeki olmak	: Tökezlemek, düşer gibi olmak. (DS X s.3564)
sefibolmak	: Sıkıntı etmek. (DS X s.3564)
segele kalmak	: Bayılmak. (DS X s.3564)
seğriceği dutmak	: Yerinde duramamak, kıpır kıpır oynamak. (DS X s.3566)
seh olmak	: Dinlemek, anlamaya çalışmak. (DS X s.3567)
sekilgen dutmağ	: Sancı tutmak, sancılanmak. (DS XII s.4679)
sekin olmak	: Korunmak, sığınmak. (DS XII s.4679)
seklem olmak	: Her yanı ağrımak. (DS X s.3572)
seldir seldir söylemek	: Anlamsız, saçma sapan konuşmak. (DS X s.3574)
selepir olmak	: Serinlemek.(DS X s.3576)
selim saymak	: Tekerleme, mani, türkü söylemek. (DS X s.3576)
seme kesilmek	: Yorgunluktan başı dönmek, sersemlemek. (DS X s.3579)
seme olmak	: Sersemlemek. (DS X s.3579)
semere gelmek I	: Hayvan, semer vurulup yük taşıyacak duruma gelmek. (DS X s.3579)
semere gelmek II	: Ağır ve kaba işler yapacak dayanıklılığa gelmek. (DS X s.3579)
semeri devirmek	: Yan yatmak. (DS X s.3579)
semer vurmak	: Düğünde erkek evinde gelin yanlısı bir delikanlının arkasından yakalamak, tutmak. (DS X s.3579)
sene dolanmak	: Yeni yıla girmek.(DS X s.3581)
senger almak	: 1.Ereğe doğrultmak.,2.Siper almak.(DS XII s.4683)
sepi çekmek	: Dayak atmak, dövmek. (DS X s.3584)

- seppetmek** : Söverek yermek. (DS X s.3585)
- sérbolmak** : Bunamak. (DS X s.3586)
- serdene vurmak** : Koyunlarla kuzuları bir araya toplamak. (DS X s.3586)
- sergān olmak** : Dökülmek, serilmek. (DS X s.3587)
- sergen olakalmak** : Yere serilmek.(DS X s.3588)
- seri sermek** : Meyveleri kurutmak için güneşe doğru sermek.
(DS X s.3589)
- serim sermek** : Bir şeyi sermek, sergilemek (mal, çamaşır vb.).
(DS X s.3589)
- ses seğelmek** : Ses kısılmak. (DS XII s.4685)
- sesetmek I** : Çağırarak, seslenmek. (DS XII s.?)
- sesetmek II** : Büyütmek, geliştirmek.(DS XII s.?)
- sesitmek** : Ses çıkarmak. (DS X s.3592)
- sevi düşürmek** : Sevmek, aşık olmak.(DS X s.3594)
- sevincük olmak** : Birden ve çok sevinerek heyecanlanmak. (DS X s.3594)
- sevündük olmak** : Sevinç ve coşku ile şaşırıp eli ayağı dolaşmak.
(DS XII s.4686)
- sevündürak olmak** : Sevinç ve coşku ile şaşırıp eli ayağı dolaşmak.
(DS XII s.4687)
- sevündürek olmak** : Sevinç ve coşku ile şaşırıp eli ayağı dolaşmak.
(DS XII s.4688)
- sevündürük olmak** : Sevinç ve coşku ile şaşırıp eli ayağı dolaşmak.
(DS XII s.4688)
- sevürcey dutmak** : Sığırlar bir çeşit hastalığa tutulmak.(DS XII s.4686)
- seyik vurmak** : Kırılan kol, bacak gibi organların üstüne tahta, ağaç ya da demir koyarak sıkıca bağlayıp sarmak. (DS X s.3595)
- seyim seymek** : Sayım saymak.(DS X s.3595)
- seyir yapmak** : Türkü söylemek. (DS X s.3597)
- seyp etmek** : Başboş bırakmak.(DS X s.3598)
- seyretmek** : Aralamak, seyreltmek. (DS X s.3599)
- seyt etmek** : Atlamak. (DS X s.3599)
- sezgün olmak** : Sezer gibi olmak.(DS XII s.4687)

- sıcağa girmek** : Çocuğu olması amacıyla kadınlar sıcak suya girmek, oturmak. (DS XII s.4687)
- sıdalaz olmak** : Açığa vurulmayan duygu ya da sıkıntı ile dolmak. (DS XII s.4687)
- sıdıvermek** : Patlatmak, ezmek. (DS X s.3602)
- sıdkı sıyrılmak** : Sevgisi, inanı yok olmak. (DS X s.3602)
- sığıra sürmek** : Hayvanları otağa sürmek. (DS X s.3603)
- sığırdan gelmek** : Otlamaya giden hayvan sürüsü akşam dönmek (DS X s.3603)
- sıkılıcı etmek** : Sert olmak, kırıcı davranmak. (DS X s.3605)
- sıkıtér olmak** : Ağrı ve sızıları dinmek. (DS X s.3606)
- sıkma sıkmak** : Sac ekmeğinin arasına peynir, çökelek vb. yiyecekler koyarak sarmak, dürüm yapmak. (DS X s.3607)
- sıktıgını un itmek** : Bir işi başarmak. (DS X s.3607)
- sıktır çalmak** : Kovmak, başından atmak. (DS X s.3607)
- sımsık vurmak** : Yumruklamak, yumrukla vurmak. (DS X s.3608)
- sındım oynamak** : 1.At arabayı çekmemek.,2.Yerinde tepinmek (DS X s.3610)
- sıngınlığ çökmek** : Durgunluk, yorgunluk çökmek. (DS XII s.4690)
- sıptıvermek** : Atmak, fırlatmak. (DS X s.3613)
- sırasını savmak** : Ölmek. (DS X s.3615)
- sıra sıra bağlamak** : Sıkıştırarak, çeke çeke, çözülmeyecek biçimde bağlamak. (DS X s.3615)
- sırçan etmek** : Bükülmüş yün ipliğini iki kat etmek. (DS X s.3615)
- sırçan etmek** : Bükülmüş ipi yumak yapmak. (DS XII s.4691)
- sırı zır etmek** : Duyduğu sözü hemen başkalarına iletme, yaymak. (DS XII s.4691)
- sırığ atmak** : Sevinmelik almak amacıyla gelinin yolunu kesmek için önüne sırik uzatmak. (DS XII s.4691)
- sırığ sırimağ** : Yün doldurulan yorgan ya da yatağın iç yüzünü yünle birlikte iri iri dikmek. (DS XII s.4691)
- sırsataş olmak** : Sataşmak, bela olmak. (DS X s.3618)
- sırsıhlım olmağ** : Çok ıslanmak. (DS XII s.4692)
- sırsılığım olmak** : Çok ıslanmak. (DS XII s.4692)

- sırsıpiç olmak** : Çok ıslanmak, sırsıklam olmak. (DS XII s.4692)
- sır sır sızlanmak** : Sızım sızım, çok sızlanmak. (DS X s.3618)
- sırtının üstünden görmek:** Yararını görmemek (ilenç). (DS X s.3619)
- sırt sırta vermek** : Yardımlaşmak, işbirliği yapmak. (DS X s.3619)
- sırt sürmek** : Çalışmamak, tembellik etmek. (DS X s.3619)
- sıtarası azmak** : Giyim kuşamı kötüleşmek. (DS X s.3620)
- sıtlık urmak** : Islık çalmak. (DS X s.3621)
- sıyır sıyır yağmak** : Sine sine yağmak. (DS X s.3625)
- sibe sürmek** : Sözünde direnmek, uğraşmak, iddialaşmak. (DS X s.3629)
- siğirdim vermek** : Eğitim, akıntı vermek. (DS X s.3631)
- siğirse olmak** : Ağaç, odun vb. ıslanarak yanmaz duruma gelmek.
(DS X s.3632)
- silketmek** : Silkmek.(DS X s.3635)
- silme doldurmak** : Ağzına dek doldurmak.(DS X s.3635)
- siluk etmek** : Islık çalmak. (DS X s.3636)
- sinciye vurmak** : Detaylı, iyice düşünmek. (DS X s.3638)
- sinçetmek** : Öğrenmek, bellemek, ezberlemek. (DS X s.3638)
- sinç etmek** : 1.Araştırmak, sormak.,2.Dikkat etmek. (DS XII s.4697)
- sinecen olmak** : Aptallaşmak, durgunlaşmak. (DS X s.3639)
- sinek atmak** : Sinek yumurta bırakmak. (DS X s.3639)
- sinirme olmak** : Ayak uyuşmak, karıncalanmak. (DS X s.3641)
- sinirse olmak** : Ağaç, odun vb. ıslanarak yanmaz duruma gelmek.
(DS X s.3642)
- sinkonti çekmek** : İşsiz güçsüz dolaşmak. (DS X s.3643)
- sin tutmak** : Köpek birden saldırmak, ısırarak. (DS X s.3644)
- sire yapmak** : Alışkın olduğu yeri görmeye gitmek, ziyaret etmek.
(DS X s.3645)
- sirke satmak** : Surat etmek, yüz ekşitmek. (DS X s.3646)
- siros etmek** : Bitki büyümemek, hastalanmak. (DS X s.3646)
- sitelleş olmak** : Sataşmak, baş belası olmak. (DS X s.3646)
- sivi siviye düşmek** : Bir şeyi birkaç kişi aralarında yitirmek. (DS X s.3648)
- siviş oluna haber vermek:** Gizlice kaçmak, sıvışmak.(DS X s.3649)

- sivriç atmak** : Tütün dikmek.(DS X s.3649)
- siyecek etmek** : Topluca bir kişiyle eğlenmek. (DS X s.3650)
- siye etmek** : Kayığı kürekle geriye götürmek. (DS X s.3650)
- sofra olmak** : Sofraya oturmak. (DS X s.3654)
- soğlaz olmak** : İçi boşalıp, kabuğu kalmak (soğan, sarmısak vb.).
(DS X s.3654)
- soğun etmek** : Güceniklik göstermek, sitem etmek. (DS X s.3656)
- soğaraç etmek** : Yağda soğan kızartmak. (DS X s.3656)
- sohur sohur etmek** : Kendi kendine söylenmek. (DS X s.3657)
- sokarıç etmek** : Yağda soğan kızartmak. (DS X s.3657)
- sokur sokur etmek** : Söylenmek, homurdanmak, gönülsüz iş görmek.
(DS X s.3660)
- solak davul dövme** : Zararını bile bile, bir işte, bir düşüncede inatlaşmak.
(DS X s.3660)
- solaklama atmak** : Sol elle atmak.(DS X s.3660)
- soluğu soluğuna sığmamak** : Çok aşırı evcenlik ya da coşkunculuk göstermek.
(DS X s.3661)
- soluk aldirmek** : İşe ara vererek çalışanları dinlendirmek. (DS X s.3661)
- soluk almak** : Dinlenmek. (DS X s.3661)
- soluk gitmek** : Derin soluk alarak denize, havuza dalıp su altında bir süre yüzmek. (DS XII s.4702)
- soluk vermek** : İşe ara vererek çalışanları dinlendirmek. (DS X s.3661)
- soluk virmek** : İşe ara vererek çalışanları dinlendirmek. (DS X s.3662)
- solundan galkmak** : Tersliği üstünde olmak, öfkeli davranmak. (DS X s.3661)
- som savurmak** : Dövülmüş harmanda, samanla karışık buğdayı savurmak.
(DS X s.3663)
- sona irmek** : Sona ermek, tükenmek.(DS X s.3663)
- sonunu getirmek** : İyi sonuçlandırmak, başarı ile bitirmek. (DS X s.3665)
- soñ virmek** : Bitirmek, kesmek. (DS X s.3665)
- soruşup kalmak** : Apışıp kalmak, alıklaşmak, suçlanmak.(DS XII s.4703)
- soya gitmek I** : Eğri gitmek.(DS X s.3668)
- soya gitmek II** : Saban toprağa batmamak. (DS X s.3669)

- soya gitmek** : Sabanın demiri toprağa iyi batmamak. (DS XII s.4703)
- soyka kalmak** : Kahrolmak, yok olmak (ilenç). (DS X s.3670)
- soykasında galmak** : Ölerek, giysilerini bırakmak (ilenç). (DS X s.3670)
- soyuşluğ düşmek** : Ara bozulmak, soğukluk girmek. (DS XII s.4704)
- soyunağ vurmağ** : Sütten kesilmek. (DS XII s.4704)
- söğede durmak** : Ayakta durup dikilmek. (DS X s.3674)
- söğleme tutmak** : Yeni gelin konuşmamak. (DS X s.3674)
- söhbet gezmek** : Yemekli toplantı yapmak. (DS X s.3675)
- sökün etmek** : Birdenbire görünüp arkası kesilmeden gelmek.
(DS X s.3676)
- sökün etmek** : 1.İnsan ya da hayvan topluluğu birden gelmeye başlamak,
uzaktan görünmek.,2.Su vb. birden hızla atmaya başlamak.
(DS XII s.4705)
- sölemek etmek** : Yolculuk etmek, sefer etmek.(DS X s.3677)
- sörsöp etmek** : Çok dövmek. (DS X s.3680)
- sövke gitmek** : Hayvan nallanırken çivi etine girmek. (DS X s.3682)
- söyüp sapannamag** : Sözle aşağılamak, küfretmek.(DS X s.3684)
- söz açılmak** : Anlatılmak istenen konu üstünde konuşmaya başlamak.
(DS X s.3684)
- söz altında galmamak** : Aşağılayıcı söze karşılık vermek, kendini savunmak.
(DS X s.3685)
- söz avırtlamak** : Konunun dışına çıkmak, söz karıştırmak (DS X s.3685)
- söz dutmak** : Söz dinlemek, söylenen söze uygun davranmak.
(DS X s.3685)
- söze dalmak** : Söze başlamak, konuşmaya girişmek. (DS X s.3685)
- söz eslemek** : Söz dinlemek. (DS X s.3685)
- söze yatmak** : Öğüdü benimsemek.(DS X s.3685)
- söz itmek** : Söz konusu etmek, önemsemek (DS X s.3685)
- söz saymağ** : Azarlamak, aşağılamak. (DS XII s.4706)
- sözü batmak** : Sert ve kırıcı sözlerle karşısındakini incitmek.
(DS X s.3685)

- sözünü balla kesmek** : Konuşan kimsenin sözünü keserken izin istemek.
(DS X s.3685)
- sözünü itmek** : Söz konusu etmek, önemsemek (DS X s.3685)
- sözünü yimek** : Sözünden dönmek. (DS X s.3685)
- su boylatmağ** : Bir kimseyi suya sokarak derinliğini ölçmek.
(DS XII s.4706)
- sucuğunu sarkıtmak** : Bir şeye açgözlülükle bakmak. (DS X s.3687)
- sucuğu sarkmak** : Özlemle, imrenerek bakmak, ummak (DS X s.3687)
- suç basırmah** : Suç saklamak. (DS X s.3687)
- su dökmek** : İşemek. (DS X s.3688)
- su indirmek** : Yük ve binek hayvanlarının bilekleri şişmek (DS X s.3689)
- su inmek** : Ayakta çok durmaktan diz ağrımak, şişmek.
(DS XII s.4707)
- su kapmak** : Yara şişip kızarmak, su toplamak. (DS X s.3690)
- su kavletmek** : Yara şişip kızarmak, su toplamak. (DS X s.3690)
- su kesilmek** : Çok ıslanmak. (DS X s.3690)
- sular kararmak** : Akşam karanlığı bastırmak. (DS X s.3691)
- sulaz olmak** : Çok sulanmaktan ya da yağmurdan cıvık çamur olmak.
(DS X s.3691)
- suluk düşmek** : Baygın düşmek (DS X s.3693)
- sulumeme vermek** : Oyalamak. (DS X s.3693)
- suması dolmak** : Bir şeyin hesabı kapanmak. (DS X s.3694)
- sumatını sümürmek** : Birinin sofrasındaki yemekleri silip süpürerek yemek
(DS X s.3694)
- suncuğu sarkmak** : Özlemle, imrenerek bakmak, ummak. (DS X s.3696)
- sunduruvermek** : Verivermek. (DS X s.3696)
- suñgu sunmak** : Armağan etmek. (DS X s.3697)
- sunğu sunmak** : Armağan etmek. (DS X s.3697)
- surat itmek** : Yüzünü ekşitmek, küskün durmak. (DS X s.3698)
- sur salmak** : Bir işi yinelemek. (DS X s.3699)
- suru gelmek** : Şansı tutmak. (DS XII s.4709)
- susa durmak** : Şahlanmak, şaha kalkmak. (DS X s.3699)

- sus görünmek** : Sessiz, suskun durmak. (DS XII s.4709)
- suskalmak** : Yorulmak. (DS X s.3700)
- sut köpüğü gibi inmek:** Öfkesi geçmek. (DS X s.3701)
- su toplamak** : Yara irin toplamak, şişmek. (DS X s.3701)
- suüstüne çıkmak** : Ayakyoluna gitmek. (DS X s.3702)
- suvermek** : Bir şeyin değerini düşürerek pazarlıkta anlaşmaya yanaşmamak. (DS X s.3703)
- su virmek** : Sulamak, su içirmek. (DS X s.3703)
- suya düşmek** : Bir iş gerçekleşmemek, gerçekleşmeyecek duruma gelmek. (DS X s.3703)
- suya gelmek** : Bitkiler sulanacak duruma gelmek. (DS X s.3703)
- suya girinmek** : Suyu girmek, yıkanmak. (DS X s.3703)
- suya girinmek** : Yıkanmak. (DS XII s.4709)
- suya varmadan çemrenmek:** İşin nereye varacağı belli değilken olmuş gibi davranmak, paçaları sıvamak. (DS X s.3703)
- su yendirmek** : Yük ve binek hayvanlarının bilekleri şişmek. (DS X s.3703)
- su yürüme** : Ağaçlar yeşermek, canlanmak. (DS X s.3703)
- suyu başından kesmek:** Bir işi en yetkili kimseye baş vurarak kesin sonuca bağlamak. (DS X s.3703)
- suyu belleme** : Suyu bırakmak, salmak. (DS X s.3703)
- suyu çekilmek** : Ağaçların yeşermesi dal budak salması durmak. (DS X s.3704)
- suyu çekmek** : İnanışa göre bir yerin havası suyu kişiyi oraya gelmeye zorlamak, çekmek. (DS X s.3704)
- suyu görmeden çemrenmek** : İşin nereye varacağı belli değilken olmuş gibi davranmak, paçaları sıvamak. (DS X s.3704)
- suyu kesik değirmene dönmek:** Gürültü patırtı kesilmek, sessizlik olmak. (DS X s.3704)

- suyunna aħmaq** : Birinin istediği gibi davranmak, suyunca gitmek.
(DS XII s.4709)
- suyunu almak** : Bitkiler suya kanmak, gereksindiği oranda su almak.
(DS X s.3704)
- suyu sili galmamak** : Suyunu çekmek, suyu kalmamak. (DS X s.3704)
- suyu, toprağı çekmek** : İnanışa göre ölüp gömüleceği yere bilmeden gitmek.
(DS X s.3704)
- su yürümeğ** : Ağaçlar yeşermek, canlanmak. (DS X s.3704)
- südüklüğü tutulmak** : İşemekte güçlük çekmek. (DS X s.3705)
- süğüünü düşmeğ** : Süngüsü düşmeğ, başı öne eğilmek.(DS X s.3706)
- sülük etmeğ** : Alçak gönüllü davranmak.(DS XII s.4711)
- sülük yapmağ** : Haşhaşla bir çeşit yiyecek yapmağ. (DS X s.3709)
- sülünk etmeğ** : Küçülmek, alçalmak. (DS X s.3709)
- sümiye söylemeğ** : Gerçek olup olmadığını bilmeden söylemeğ.
(DSX s. 3712)
- sümsek vurmağ** : Yumruklamak. (DS XII s.4711)
- sümsük vurmağ** : Yumruklamak, yumrukla vurmağ. (DS X s.3712)
- sümsüklük etmeğ** : Açgözlülük etmeğ. (DS XII s.4711)
- sünet etmeğ** : Yeni dikilen bağın gereksiz sürgünlerini ilk kez budamağ.(DS X s.3714)
- süngüsü ağır olmağ** : Çocuk kalın kemikli olmağ. (DS X s.3715)
- süngüsü düşük olmağ** : Omuzları düşük, süklüm püklüm olmağ. (DS X s.3715)
- süreyhden çığmaq** : Kadın saygısızca, utanmaksızın bağırıp çağırmağ,
kontrolden çıkmak. (DS X s.3719)
- süreyh getimeyh** : Basmağ, saldıрмаđ. (DS X s.3719)
- sürgitmeğ** : Sürmeğ, devam etmeğ. (DS X s.3719)
- sürkılmak** : Arka arkaya gelip kaplamak, basmağ, istila etmeğ.
(DS XII s.4714)
- sürsal etmeğ** : Kovalamağ.(DS X s.3719)
- sürsat olmağ** : Sürünmeğ, acınacak durumda olmağ. (DS X s.3722)
- sürtak edilmeğ** : Savılmağ, uzaklaştırılmak.(DS X s.3722)

- süt çalmak** : Bozuk süt emdiği için hastalanıp zayıf düşmek
(DS X s.3726)
- süt eşkitmek** : Yağını, çökeleğini almak için sütü ekşimeye bırakmak.
(DS X s.3726)
- süt uyutmak** : Yoğurt mayalamak. (DS X s.3727)
- sütül etmek** : Sertleşmemiş buğday başağım aleve tutup kavurmak.
(DS X s.3728)
- süvari vurdurmak** : Pantolona eskimeden, makineyle yama yaptırmak.
(DS X s.3728)
- süvari vurdurmak** : Pantolona büyük yama diktirmek. (DS XII s.4715)

- şadıya dönmek** : Çirkinleşmek, kılıksızlaşmak.(DS X s.3733)
- şaha galkmak** : Şaha kalkmak.(DS X s.3734)
- şah olmak** : İkiye bölünmek. (DS X s.3735)
- şahra çekmek** : Ekin demetlerini harman yerine taşımak. (DS X s.3735)
- şahra çekmek** : Ekin bağlamalarını tarladan harmana taşımak (DS XII s.4717)
- şahşahaya galdırmak** : Abartmak. (DS XII s.4717)
- şak etmek** : Eskitmek, bozmak. (DS X s.3735)
- şak olmak** : İkiye bölünmek. (DS X s.3735)
- şakşevil etmek** : Eskitmek, bozmak. (DS X s.3738)
- şam şam şakıtmak** : İşi yapamamak, becerememek (dokundurucu söz).
(DS XII s.4717)
- şamşark olmak** : Bir olay herkesçe işitilmek. (DS X s.3742)
- şanına düşmek** : Yakışmak. (DS X s.3742)
- şan virmek** : Adı sanı yayılmak, ünlenmek. (DS X s.3742)
- şapat düşmek I** : Bayılıp yüzükoyun düşmek (DS X s.3743)
- şapat düşmek II** : Bir şeyden bilgisi olmamak. (DS X s.3743)
- şapdik oturmak** : Lök gibi, tembel tembel oturmak. (DS X s.3743)
- şapildik çalmağ** : Alkışlamak. (DS X s.3744)
- şapşak atmak** : Dalkavukluk yapmak. (DS X s.3746)
- şapşap sollamak** : Dalkavukluk yapmak. (DS X s.3746)
- şarıltıya gelmek** : Bilgisizce bağlanmak. (DS X s.3749)
- şarlatannih etmek** : Yaramazlık etmek. (DS XII s.4720)
- şar şar etmek** : Su bol akmak. (DS XII s.4721)
- şaşbaş olmak** : Afallamak, şaşıp kalmak. (DS X s.3751)
- şaş gelmek** : Şaşırmak, ne yapacağını bilememek. (DS X s.3751)
- şataf vermek** : Kışkırtmak. (DS X s.3752)
- şavhusu vurmak** : Şafak sökmek, sabah yaklaşmak. (DS XII s.4721)
- şavak atmak** : Şafak sökmek, sabah yaklaşmak. (DS XII s.4721)
- şavak sökmek** : Tan yeri ağarmak. (DS X s.3753)
- şavır çalmağ** : Düdük öttürmek. (DS XII s.4721)

şavır etmek	: Bilgi vermek, duyuruda bulunmak. (DS XII s.4721)
şavka gelmek	: Şenlenmek, coşmak.(DS X s.3753)
şavkı girilmek	: Canı sıkılmak, durgunlaşmak. (DS X s.3754)
şavul tutmak	: Kusurunu, eksiğini bulmak. (DS XII s.4721)
şavur etmek	: Duyurmak. (DS X s.3754)
şaybal şaybal etmek	: Dengesiz yürümek. (DS X s.3754)
şazma etmek	: İki parça ağı birbirine eklemek. (DS X s.3755)
şebbik çalmak	: Alkış tutmak. (DS X s.3755)
şebel artmak	: Göz koymak, sahip çıkmak (DS X s.3755)
şebel atmak	: Suç atmak, kara çalmak. (DS X s.3755)
şebel atmak	: Birine kara çalmak, suç atmak. (DS XII s.4722)
şebik çalmak	: Alkış tutmak. (DS X s.3755)
şefşeli oynamak	: Dövünerek, çırpınarak, kendini hırpalayarak ağlamak. (DS X s.3756)
şeke kalmak (DS X s.3757)	: At arka ayakları üstünde dikilmek, şahlanmak.
şeke kalkmak (DS XII s.4722)	: At arka ayakları üstünde dikilmek, şahlanmak.
şembellik çıkarmak	: Şakacılık, oyunculuk yapmak. (DS X s.3759)
şenge bakmak	: Gözlemek. (DS X s.3760)
şenicırma ellemek	: Kendini paralamak, yolmak (DS X s.3760)
şepik çalmak	: Alkış tutmak. (DS X s.3761)
şepik vurmak	: Alkış tutmak. (DS X s.3761)
şer atmağ	: Birine suç atmak, kara çalmak. (DS XII s.4722)
şerbete yatmak	: Firengili hasta tütsüye yatmak. (DS X s.3762)
şerbet içmek	: Nişan töreni yapmak. (DS X s.3762)
şerbetine uğramak	: Birinden zarar görmek. (DS X s.3762)
şergil olmak	: Zorla yaptırmak, baş belası olmak. (DS X s.3763)
şerşerim olmak	: Sataşmak. (DS X s.3763)
şervende olmak	: Ortalıkta rezil olmak. (DS X s.3763)
şemiş görmek	: Yanlış görmek. (DS X s.3764)
şeytanları haylamak	: Öfkesini yenmek. (DS X s.3765)

şıl etmek	: Kötüleştirmek. (DS X s.3768)
şıpırt olmak	: Çabuk olmak. (DS X s.3771)
şıpırt olmak	: 1.Tez davranmak.,2.Gidivermek. (DS XII s.4725)
şıp olmak	: Çabuk olmak. (DS X s.3771)
şırk olmak	: 1.Sırılsıklam olmak (DS X s.3772)
şırk şırk olmak	: Sırılsıklam olmak. (DS X s.3773)
şifşit görmek	: Değişik, alışılmamış görmek.(DS X s.3776)
şilepuloy éllemek	: Birbirine katmak, aralarını bozmak. (DS X s.3777)
şi etmek	: Hapşirmek (çocuk dilinde). (DS XII s.4726)
şilliğini atmak	: Darmadağın etmek. (DS X s.3777)
şingilim atmak	: Çocuklar, çok gürültü, patırtı ederek oynamak, evi dağıtmak. (DS X s.3780)
şipik çalmak	: El çırpma, alkışlamak.(DS X s.3782)
şirazdan çıkmak	: Sınırı aşmak, aşırı şımarmak. (DS XII s.4728)
şirbitmek	: Düşüncesini etkileyerek isteklendirmek, aklını çelmek. (DS X s.3783)
şirgil olmak	: Sataşmak, baş belası olmak. (DS X s.3784)
şirnetmek	: Bebeği hoplatıp güldürmek. (DS XII s.4728)
şişgin olmağ	: Kin tutmak. (DS XII s.4729)
şişini indirmek	: Öfkesini açıklamak, bağırıp çağırarak rahatlamak. (DS X s.3787)
şişlik olmak	: İlk kez oğlu olan kimseden yakın dostları, çevre gençleri armağan koyun, keçi almak. (DS XII s.4729)
şohbolmak	: Barışmak. (DS X s.3789)
şoh etmek	: İki kişiyi barıştırmak. (DS X s.3790)
şor çıkarmak	: Dedikodu yapmak. (DS XII s.4730)
şoretmek	: Toplanıp konuşmak.(DS X s.3791)
şor vermek	: Konuşmak, anlatmak. (DS XII s.4730)
şor vermek	: Konuşmak, anlatmak. (DS X s.3792)
şöhürüyyetmek	: Nazı geçmek. (DS X s.3792)
şulga vermek	: Kaynaşmak, coşmak. (DS XII s.4730)
şum dutmağ	: Uğursuz saymak. (DS XII s.4730)

- şum tutmak** : Yas tutmak. (DS X s.3794)
- şurma vurmak** : Zehirlenmek. (DS X s.3794)
- şurra yeritmek** : İstedigini yapmak, inadını yerine getirmek ya da yapacağına kendi kendine söz vermek. (DS XII s.4730)
- şüngül kullanmak** : Böhürlenmek, herkesten başka davranmak. (DS X s.3795)

-T-

- tabağa tutulmak** : Hayvan şap hastalığına tutulmak. (DS X s.3796)
- tabak sıyırnak** : Tabaktaki yemeği ekmekle sonuna dek temizlemek.
(DS XII s.4731)
- taban etmek** : Yağmurdan sonra, bellenmiş toprak üstünde ağır merdane
gezdirerek sertleşmiş toprağı parçalamak, ezmek.
(DS X s.3797)
- tabanı genişlemek** : Ölmek. (DS X s.3797)
- taçcını çıkarmak** : Altını üstüne getirmek, darmadağın etmek. (DS X s.3798)
- tadak madak gelmek** : Paylaşılan yemek az düşmek (DS X s.3798)
- taftahlı galmağ** : Yetim kalmak. (DS X s.3799)
- tağaddeye gelmek** : Çok bunalmak, başı sıkışmak. (DS X s.3799)
- tahasıya almağ** : Eylenmek,alaya almak.(DS XII s.4732)
- tahaze etmek** : İşkence etmek. (DS X s.3801)
- tahtası mığ galdurmamak** : Yoksulluk. (DS XII s.4733)
- tahtuğ etmek** : Gürültü etmek. (DS XII s.4733)
- takadan taklamak** : Pencereden atlamak.(DS X s.3805)
- takas tukas geçinmek** : Geçim sıkıntısı çekmek, zar zor geçinmek.(DS X s.3806)
- takaza etmek I** : 1.Darıldığı kimseye iğneleyici sözlerle üzüntüsünü
belirtmek.,2.Başa kakmak.,3.Sıkıntı vermek.
(DS XII s. 4733)
- takaza etmek II** : Ayak yoluna gitmek, pislemek. (DS XII s.4733)
- takıldım vermek** : Savaşta baskın yapmak, yağma etmek.(DS X s.3808)
- takıldım vermek** : Baskın yapmak. (DS XII s.4734)
- taktaka yapmak** : Araştırmak, soruşturmak. (DS X s.3811)
- taktaraş etmek** : Altüst etmek, her yanı araştırmak. (DS X s.3811)
- talaba gelmek** : İneğin çiftleşme zamanı gelmek. (DS X s.3812)
- talak kazmak** : 1. Ekilen tohumları çapayla toprağa karıştırmak., 2. İri toprak
parçalarını çapayla ezmek. (DS XII s.4735)
- talap olmak** : Koyun çiftleşmek istemek. (DS X s.3813)
- talas gelmek** : Ürpermek. (DS X s.3813)

- talazı kabarmak** : Canı sıkılmak. (DS X s.3814)
- talaz vurmak** : Deniz kabarmak, dalgalanmak (DS X s.3814)
- talçığını almak** : İlbaharda hayvan çok yiyerek şişmanlamak, semirmek. (DS X s.3815)
- talga tutmak** : Sözde neden göstermek. (DS X s.3815)
- talvar tutmak** : Çalı çırpı ve çamurla bostan çardağı yapmak (DS XII s.4736)
- tamişa etmek** : Kınamak, ayıplamak. (DS X s.3817)
- tamişa olmak** : Ayıplanmak, çok utanılacak duruma düşmek. (DS X s.3817)
- tamtaħır olmak** : Yıkılmak. (DS X s.3818)
- tana gitmek** : Şaşırmak, yabansımak. (DS X s.3818)
- tandıra sallanmak** : Ev halkı ateşi sönmekte olan tandırın içine bacakları uzatarak halka biçiminde sıralanıp oturmak. (DS XII s.4736)
- tan dulunmak** : Güneş batmak. (DS X s.3819)
- tangalħaş dönmek** : Takla atmak. (DS XII s.4737)
- tangalħaş durmah** : Baş ve eller üzerinde bacaklar yukarı durmak. (DS X s.3820)
- tanış çıkmak** : Bildik çıkmak, tanıdık çıkmak. (DS X s.3820)
- tan kalmak** : Sabaha az zaman kalmak. (DS X s.3821)
- tanışluk vermek** : Kendini tanıtmak. (DS XII s.4737)
- tankuş olmak** : Kafası karışmak, sersemlemek. (DS X s.3821)
- tansık kalmak** : Özlemek. (DS X s.3821)
- tantal etmek** : Sözü yaymak, duyurmak. (DS XII s.4737)
- tañtañ itmek** : Gereksiz ve yüksek sesle konuşmak. (DS X s.3822)
- tañtuña gitmek** : Boşboşuna, yok yere zarar görmek, cezalandırılmak. (DS X s.3822)
- tapan çekmek** : Yeni ekilen tarlanın tohumunu kapatmak için sürgü çekmek, düzeltmek. (DS X s.3824)
- tapan çekmek** : Sürülmüş, ekilmiş tarlayı tapanla düzeltmek. (DS XII s.4737)
- tapan çeyhmeħ** : Aldığı nesneyi vermemek, yadsımak. (DS XII s.4737)
- tapan etmek** : 1.Yeni ekilen tarlanın tohumunu kapatmak için sürgü çekmek, düzeltmek.,2.Karda yol açmak. (DS X s.3824)
- tapan etmek** : Karda yol açmak, karları küremek. (DS XII s.4738)
- tapa vermek** : Karşılık vermek. (DS X s.3824)

- tapu yapmak I** : Tütün yapraklarını elde bağlam yaparak dizmek.
(DS XII s.4738)
- tapu yapmak II** : Başa kakmak. (DS XII s.4738)
- tap durmak** : Yetmek, tam gelmek.(DS X s.3824)
- tap etmek** : Başa kakmak. (DS XII s.4738)
- tapıl etmek** : Biçilen ot ya da ekini bağlam yapmak için öbek öbek
yığmak. (DS X s.3825)
- tapına düşürmek** : Bir şeyi sırasına, zamanına getirmek, punduna getirmek.
(DS X s.3825)
- tapına gelmek** : Kolayına gelmek.(DS XII s.4738)
- tapına getirmek** : Bir şeyi sırasına, zamanına getirmek, punduna getirmek.
(DS X s.3825)
- tapıradak düşmek** : İşe saldırmak, istekle koşmak. (DS XII s.4738)
- tapır tapır itmek I** : Birine hoş görünmek için onursuz davranışlarda bulunmak.
(DS X s.3826)
- tapır tapır itmek II**: Ayak ya da sopa vb. şeyleri yere vurarak tap tap ses
çıkartmak. (DS X s.3826)
- tapkın olmak** : Güçten düşmek, halsiz kalmak. (DS X s.3827)
- tapşın çalmak** : Candan el çırpma, alkışlamak ya da bir müziğe tempo
tutmak. (DS X s.3828)
- tapşingı çalmak** : Candan el çırpma, alkışlamak ya da bir müziğe tempo
tutmak. (DS X s.3828)
- tapşık yapmak** : Candan el çırpma, alkışlamak ya da bir müziğe tempo
tutmak . (DS X s.3829)
- tapşin çalmak** : Candan el çırpma, alkışlamak ya da bir müziğe tempo
tutmak . (DS X s.3829)
- taptağ etmek** : Bir yere çok gidip gelmek. (DS X s.3829)
- taptap etmek** : Deve gibi basarak yürümek. (DS X s.3829)
- taptur olmak** : Oturduğu ya da yattığı yerden kalkmaya davranmak.
(DS X s.3829)
- tapul etmek** : Biçilmiş ekin ve otlardan küçük yığınlar yapmak.
(DS XII s.4739)

- tarak çitmek** : Seyrek dişli tarakları iplikle sıkıştırmak. (DS X s.3831)
- tara mara etmek** : Bozmak, dağıtmak. (DS X s.3832)
- tarçığını almak** : At vb. hayvanlar kışı geçirdikten sonra ilk kez doyasıya çayırda yayılmak. (DS X s.3833)
- tarhatalaş etmek** : Ortalığı dağıtmak. (DS X s.3833)
- tarkıtalaş itmek** : Darmadağın, paramparça etmek.(DS X s.3834)
- tarkıtalaş olmak** : Darmadağın, paramparça olmak.(DS X s.3834)
- tarlasını almak** : Tarlayı sürdükten sonra bir yıl ekmeyerek dinlendirmek. (DS X s.3834)
- tarnas etmek** : Darmadağın, paramparça etmek.(DS X s.3834)
- tartak martak etmek:** Karıştırıp düzenini bozmak, dağıtmak. (DS X s.3835)
- tartak turtak etmek:** Karıştırıp düzenini bozmak, dağıtmak (DS X s.3835)
- tar tar olmak** : Tel tel olmak. (DS X s.3835)
- tasımına getirmek** : Sırasını, uygun zamanını bulmak. (DS X s.3837)
- tasına düşmek** : Ardına düşmek. (DS X s.3837)
- tasına düşmak** : İzlemek.(DS XII s.4741)
- tasitmak** : Beklenmedik bir şey karşısında şaşırarak, neye uğradığını bilememek (DS X s.3837)
- taslağı çıkmak** : Çok zayıflayarak yüz ortaya çıkmak. (DS X s.3837)
- taşa köke sarmak** : İşi sarpa sarmak, çıkmaza girmek. (DS X s.3839)
- taş avuşlamak** : Hayvan taşta takılıp düşmek. (DS X s.3839)
- taş elinde olmak** : Hazırcevap olmak. (DS X s.3839)
- taş evlemek** : Taş kırmak için çivi yeri açmak.(DS XII s.4741)
- taşkala etmek** : Alay etmek. (DS X s.3840)
- taşkalaya almak** : Alay etmek, eğlenmek. (DS XII s.4741)
- tatala yemek** : Dayak yemek. (DS X s.3842)
- tatan etmek** : Yatıp uyumak. (DS XII s.4742)
- tatarca olmak** : Mide bozulmak. (DS XII s.4742)
- tatarhamur tutmak:** Ekmeği sıcak sıcak ya da iyi pişmeden yiyip hastalanmak. (DS X s.3843)
- tatar olmak** : Karnı sancılanmak. (DS X s.3843)
- tav almak** : Genellikle koşucu biz, güç almak. (DS XII s.4742)

- tava çekmek** : Atı besiye çekmek. (DS X s.3845)
- tava düşmeğ** : İşinde bızlanmak, güçlenmek.(DS XII s.4742)
- tava gelmek I** : Kanmak, yumuşamak, yola gelmek. (DS X s.3845)
- tava gelmek II** : Toprak sürülecek duruma gelmek. (DS X s.3845)
- tava gelmek III** : Yeme isteği duymak. (DS X s.3845)
- tava gelmek** : Kanmak, yola gelmek, yumuşamak. (DS XII s.4742)
- tavatir etmek** : Abartılı konuşmak, genellikle kendini övmek.(DS X s.3846)
- tav atmak** : Abartılı konuşmak, genellikle kendini övmek. (DS X s.3846)
- tav etmek** : 1.İstenilen duruma yetirmek.,2.Kandırmak, inandırmak.
(DS X s.3846)
- tavı kaçmak** : Toprak, nemi azalıp ekime elverişsiz duruma gelmek.
(DS X s.3846)
- tav olmak I** : Uygun bulmak. (DS X s.3847)
- tav olmak II** : Öfkelenmek, kızmak. (DS X s.3847)
- tav olmak III** : Toprak ekilmeye elverişli durumda olmak. (DS X s.3847)
- tav olmak IV** : Bitki ürün veremeyecek kadar gür yetişmek.(DS X s.3847)
- tav olmak** : Uygun bulmak. (DS XII s.4743)
- tavşan kovalamak** : Yelden dalgalanmak (ekin için).(DS X s.3848)
- tav tavılmak** : Hız, güç azalmak, bitmek. (DS XII s.4743)
- tav tav olmak I** : Bir kimsenin düşünce ve davranışları zaman zaman
değişmek. (DS X s.3849)
- tav tav olmak II** : Dağılmak. (DS X s.3849)
- tav tav sav sav olmak** : Bir olay, bir iş sona ermek. (DS X s.3849)
- tav tav sav sav olmak** : Bitmek, tükenmek, kalmamak. (DS XII s.4743)
- tav tutmak** : Deri tıraş ve perdahı yapıp boyandıktan sonra satılığa
çıkarılmadan önce don ya da balıkyağı ile yağlanmak.
(DS X s.3849)
- tav vermek I** : Kışkırtmak. (DS XII s.4744)
- tav vermek II** : Kuru nesneyi yumuşatmak. (DS XII s.4744)
- tavuş etmek** : Seslenmek. (DS X s.3850)
- taya durmak I** : Yeni yürümeye başlayan çocuk ayakta durmak.
(DS X s.3851)

- taya durmak II** : Yeni yürümeye başlayan çocuk, yardımsız ayakta durmak.
(DS X s.3851)
- taya durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk, yardımsız ayakta durmak.
(DS XII s.4744)
- taydurmak** : Hayvana yük yüklenirken, daha önce sarılmış olan yanı eğilmesin diye tutmak, dengelemek. (DS X s.3851)
- tay düşmek** : Güreşte berabere kalmak. (DS X s.3851)
- tay etmek** : Yemekli büyük şölen vermek. (DS X s.3851)
- taygelmek** : Hayvana yük yüklenirken, daha önce sarılmış olan yanı eğilmesin diye tutmak, dengelemek. (DS X s.3852)
- tay gelmek I** : Denk gelmek, eşit gelmek. (DS X s.3852)
- tay gelmek II** : Güreşte berabere kalmak. (DS X s.3852)
- tay gelmek I** : Çocuk, yeniden evlenen annesinin yanında gelmek.
(DS XIs.4744)
- tay gelmek II** : Denk, eşit olmak.(DS XII s.4744)
- tay gitmek** : Çocuklu kadın yeniden evlenmek. (DS XII s.4744)
- tay kalmak** : Berabere kalmak.(DS X s.3852)
- tay tay durmak** : Yeni yürümeye başlayan çocuk ayakta durmak.(DS X s.3853)
- tay tay etmek** : Yeni yürümeye başlayan çocuk ayakta durmak.(DS X s.3853)
- tazece konuşmak:** Az önce konuşmak. (DS XII s.4744)
- tazir etmek** : Umutsuz durumda bırakmak. (DS X s.3854)
- tebelleş olmak** : Engel olmak. (DS X s.3854)
- tebellüş olmak** : Uğraşmak, oyalanmak. (DS X s.3854)
- teberleş olmak** : Dadanmak, başa bela olmak. (DS X s.3855)
- tebgili şaşmak** : Ne yapacağım şaşırmaq. (DS X s.3855)
- tebitmek** : 1.Ekmeği çok hafif pişirmek.,2.Fırında pişen ekmeklerin yerlerini değiştirmek. (DS X s.3855)
- tébretmek** : 1.Başlatmak.,2. Beşik sallamak. (DS X s.3855)
- tebsetmek** : İşemek (aşağılama için). (DS XII s.4745)
- tebsolmak** : 1.Bitmek, yatışmak.,2.Bir anlaşmazlık, aykırılık düzelmek, çözülmek. (DS X s.3855)
- tedirğın etmek** : Birini işinden etmek, üzmemek, sıkıntı vermek.(DS X s.3857)

- tedirgin etmek, tedirkin etmek** : Korkutup kaçırmak, kuşkulandırmak.
(DS XII s. 4745)
- tedülülü şaşmak** : Ne yapacağım şaşmak. (DS X s.3857)
- tedürgün etmek** : 1.Birini işinden etmek, üzme, sıkıntı vermek.,2.Ayırmak.
(DS X s.3857)
- tedürgün olmağ** : 1.Uzaklaşmak, gitmek, yitme.,2.Düzeni bozulmak.
(DS XII s.4745)
- tedürgün olmak** : Rahatsız olmak, tedirgin olmak. (DS X s.3857)
- tefengi sıkılmak** : Tüfeği doldurmak. (DS X s.3858)
- tefi geçmek** : Bitkilerin çağı geçmek, tavı geçmek. (DS X s.3858)
- tefil düzmek** : Suçunu gizlemek için sözde nedenler uydurmak.
(DS XII s.4746)
- tefin olmak** : Yağma olmak, yok olmak.(DS X s.3858)
- tefsetmek** : Ayırmak. (DS X s.3858)
- tegel vurmak** : Önce teyelleyip sonra elde makina dikişi gibi ince dikmek.
(DS XII s.4746)
- teh düşmek** : Dikkat etmek. (DS X s.3860)
- teh düşmek** : Dikkat etmek. (DS XII s. 4746)
- tehretmek** : İlenmek, kahretmek.(DS X s.3862)
- tekaziye almak** : Alay etmek. (DS X s.3862)
- tek durmak** : Uslu durmak., rahat durmak. (DS X s.3862)
- tek durmak** : Uslu durmak. (DS XII s.4747)
- tek düşmek** : Dikkat etmek, sezme. (DS X s.3863)
- tekebızlık atmak** : Takla atmak. (DS X s.3863)
- tekeri durmak** : Dayanıklılığı kalmamak (DS X s.3863)
- teker takmak** : Yürürken ayağı takılıp dengesi bozulmak (DS X s.3864)
- teke teke kesmek** : Dilim dilim kesme.(DS X s.3865)
- tekeye gelmek** : Keçi çiftleşme isteme. (DS X s.3865)
- tekeye gelmek** : 1.Keçi çiftleşme isteme., 2. Erkek keçi çiftleşme isteme.
(DS XII s.4747)
- tekil tosmak** : Takla atmak. (DS X s.3865)
- tekin durmak** : Uslu durmak. (DS XII s.4747)

- tekin olmamak** : Gizi bilinmemek. (DS X s.3865)
- tekleyip çiflemek** : Mızımlık etmek, karar vermekte güçlük çekmek.
(DS X s.3866)
- tekneşik olmak** : Birlikte kalmak. (DS X s.3867)
- teksek olmak** : Dişi keçi çiftleşmek istemek. (DS X s.3867)
- tek tüşmek** : İlgilenmek, dikkat etmek. (DS X s.3867)
- telbis etmek** : Tarlayı sulamak, ekilebilecek duruma getirmek.
(DS X s.3868)
- teleme olmak** : Pirinç ya da bulgur pilavında taneler diri kalmak.
(DS X s.3869)
- tel tellemek** : İpliği iğneye geçirmek. (DS XII s.4749)
- telmeyit olmağ** : Güçsüz, bitkin düşmek. (DS XII s.4749)
- teltay etmek** : Bulup buluşturmak (para için). (DS X s.3872)
- tel urmak** : Telgraf çekmek. (DS X s.3873)
- telve tutmak** : Birine söylenmek istenen şeyleri başkasına söyleyerek ona duyurmak. (DS X s.3873)
- tembeletös olmak** : Tepetakla yuvarlanmak. (DS XII s.4749)
- tembelt etmek** : Hayvanın sırtının iki yanına gelecek biçimde yükleri birbirine bağlamak. (DS XII s.4749)
- temelleş olmak** : Yerleşmek. (DS X s.3875)
- tén almak** : Nemlenmek. (DS X s.3877)
- tenefeye gitmek** : Gelinlik dikmeye gitmek. (DS X s.3878)
- tenetmek** : Gözetlemek. (DS X s.3878)
- tenge çekmeğ** : Tuz ve biber ekilen balık, pişmeden önce taş vb. ağırlık altında bekletilmek. (DS XII s.4751)
- tengeltos getirmek** : Tepetaklak getirmek, yenmek.(DS X s.3878)
- tengetmek** : Alay etmek. (DS X s.3879)
- tengil tengil yuvarlanmak:** Tepetakla yuvarlanmak.(DS XII s.4751)
- tennetmiye bırağmağ** : Kuru nesnelere az ıslatmak.(DS XII s.4751)
- tepdili şaşmak** : Telaşlanmak. (DS X s.3881)
- tepecanbalak kılmak** : Tepetaklak düşmek. (DS X s.3881)
- tepecombalak kılmak** : Takla atmak. (DS X s.3881)

- tepedombaz aşmak** : Takla atmak. (DS X s.3882)
- tepegöz olmak** : Azgınlaşır söz dinlemez olmak, gemi azıya almak.
(DS X s.3882)
- tepelek olmak** : Gözü yukarda olmak, yukarı doğru bakmak.(DS X s.3882)
- teplik konmak** : Tekme atmak. (DS XII s.4752)
- tepkili şaşmak** : Şaşırarak. (DS X s.3885)
- tepkili şaşmak** : 1.Şaşırarak.,2.Çevresine uyamamak. (DS XII s.4752)
- teppez attırmak** : Takla attırmak (uçurtma için). (DS X s.3886)
- tepsitmek** : Bir kavgayı, atışmayı uzlaştırmak, yatıştırmak, tarafları barıştırmak.(DS X s.3887)
- tepsitmek I** : Bir kavgayı, atışmayı uzlaştırmak, yatıştırmak, tarafları barıştırmak.(DS X s.3887)
- tepsitmek II** : Çirkin söz söylemek, sövmek.(DS X s.3887)
- tepsolmak** : Bir anlaşmazlık, aykırılık düzelmek, çözülmek.(DS X s.3887)
- teptili şaşmak** : Şaşırarak. (DS X s.3887)
- ter alıştırma** : Teri biraz kurutmak.(DS X s.3888)
- teraşa tutmak** : Boş sözlerle birini oyalamak, lafa tutmak. (DS X s.3888)
- terbiyeden tezikmek**: Yolunu şaşırarak, terbiyesizlik yapmak. (DS X s.3888)
- terbiz etmek** : Ekilmeden önce kurumuş tarlayı sulamak. (DS X s.3888)
- tervez çekmek** : Zincirle bağlanmış kütükleri arabaya sürükleyerek götürmek.
(DS X s.3890)
- terkek olmak** : Çok yol yürüyerek terleyen at, soğuk yerde üşütüp bacaklarından hastalanmak. (DS X s.3891)
- terkek olmak** : Ham olduğu için aşırı yorulmak.(DS XII s.4753)
- terkolmak** : 1. Ham olduğu için aşırı yorulmak., 2. Hayvan güçten düşmek.
(DS XII s.4753)
- terkin vermek** : Biriyle belli bir yer ve zamanda buluşmak için anlaşmak, sözleşmek. (DS X s.3892)
- terki tüşmek** : Öküzün ön ayakları incinip aksamak. (DS X s.3892)
- terk olmak** : Hamlıktan ayakları tutulmak.(DS X s.3892)
- termaş galmak** : Yok olmak, ölmek (ilenç).(DS XII s.4754)
- ters çekmek** : Tarlayı gübrelemek. (DS XII s.4754)

- tersi dönmek** : Şaşırarak, sersemlemek.(DS X s.3894)
- ters türs etmek** : Bir işi bozmak, yalan yanlış yapmak. (DS X s.3895)
- ters türs olmak** : Bozulmak, düzeni bozulmak. (DS X s.3895)
- teşaniş olmak** : Yara yangılanmak, azmak (DS X s.3897)
- teşen almak** : Yara sulanmak. (DS X s.3897)
- teşeniş etmek** : Hastalık vb. şeyler depreşmek. (DS X s.3897)
- teşennüş olmak** : 1.Yara azmak, hastalık ilerlemek.,2.Unutulan konular yeniden konuşulmak. (DS XII s.4755)
- teşmiyetçi olmak:** İş yapanların, çalışanların başında durmak, yönetmek. (DS X s.3898)
- teti etmek** : Küçük çocuk yeni yürümeye başlamak. (DS X s.3898)
- tetiğe gomak** : Emre hazır olmak. (DS X s.3898)
- tetip geçmek** : 1. Görmemezlikten gelmek., 2. İterek geçmek. (DS XII s.4755)
- tetire yatırmak** : Boyanacak kumaşı önceden ekşiye basmak. (DS X s.3900)
- tetirgin etmek** : Birini işinden etmek, üzme, sıkıntı vermek. (DS X s.3900)
- tetirini kazımak** : Tümünden yok etmek, kökünü kazımak. (DS X s.3900)
- teti tutmak** : Yürümeye başlayacak çocuğu kollarından tutarak ayağa kaldırmak, yürümeye zorlamak. (DS X s.3900)
- teti yürüme** : Yeni yürüyen çocuk yavaş yavaş yürüme. (DS X s.3900)
- tettirilip gitmek** : Çok cılızlaşarak, güçsüz kalmak. (DS XII s.4755)
- tettirivermek** : İtmek, vurmak, kakmak. (DS X s.3900)
- tettirivermek** : 1.İtmek, vurmak, kakmak.,2.Atıvermek. (DS XII s.4755)
- tevátir etmek** : Büyütmek, abartmak. (DS X s.3900)
- tevátir itmek** : Büyütmek, abartmak. (DS X s.3900)
- tevsetmek** : Bir kavgayı, atışmayı uzlaştırmak, yatıştırmak, tarafları barıştırmak. (DS X s.3903)
- tevs olmak** : Yatışmak, durgunlaşmak. (DS X s.3903)
- tezigin olmak** : Bulunduğu yerden ya da sürüden ayrılıp uzaklaşmak (insan ya da hayvan için). (DS X s.3906)
- tezirgin etmek** : Usandırarak kaçirtmak, bıktırmak. (DS X s.3907)
- tezitmek** : İvedilemek. (DS X s.3907)
- tezürgün etmek** : Ürkütmek. (DS X s.3907)

- tıhız olmağ** : Pişen yemek suyu çekilerek katılaşmak, koyulaşmak.
(DS XII s.4757)
- tıkındakları toplamak**: Vermiş olduğı karardan dönmek. (DS X s.3910)
- tılı basmak** : Hamur açmak.(DS X s.3913)
- tilkıcak olmak** : Çok yemekten rahatsız olmak, karnı şişmek.(DS X s.3913)
- tilk olmak** : Çok yemekten rahatsız olmak, karnı şişmek.(DS X s.3913)
- tiltabı kesilmek** : Çok yorulmak, güçsüz kalmak. (DS X s.3913)
- tımar etmek I** : Yıkamak, silmek, temizlemek. (DS X s.3913)
- tımar etmek II** : Ağaçları budamak, kesmek. (DS X s.3913)
- tınar etmek** : Harmanı savurmak için toplamak, yığmak. (DS X s.3914)
- tınaz almak** : Alay etmek. (DS X s.3914)
- tınaz atmak** : Harmanda toplanmış. samanla karışık ekini yaba ile savurarak tahılı samandan ayırmak. (DS X s.3914)
- tınazaya almak** : Alay etmek. (DS X s.3914)
- tınaz etmek** : Alay etmek. (DS X s.3914)
- tınaz etmek** : Alay etmek, eğlenmek. (DS XII s.4759)
- tingırına saymamak**: Söz dinlememek, başına buyruk olmak. (DS X s.3915)
- tın tın kaymak** : Çok gülmek, katılmak. (DS X s.3917)
- tıpatur etmek** : Sevindirmek. (DS X s.3917)
- tıraf etmek** : Döven sürerken öküzleri döndürmek. (DS X s.3917)
- tıramana ağmak**: Darmadağın etmek. (DS XII s.4760)
- tırana etmek** : Alay etmek. (DS X s.3918)
- tırdı tutmak** : İnadı tutmak. (DS X s.3918)
- tırlılık etmek** : Boyun eğip yalvarmak. (DS X s.3920)
- tırıl olmak** : Sürgüne yakalanmak. (DS X s.3920)
- tırım tırım etmek** : Köşeyi bucağı inceden inceye araştırmak. (DS X s.3920)
- tırısa gelmek** : Koşarak gelmek. (DS X s.3920)
- tırısa gitmek** : Bir şey bilinmeyen durumda olmak. (DS X s.3920)
- tırısa kalkmak** : Sıçrayarak yürümek. (DS X s.3920)
- tırısı giymek** : Uzaklaşmak, gitmek. (DS XII s.4760)
- tırısı gitmek** : Acele gitmek. (DS X s.3920)

- tırışa dönme** : Yaşlılık nedeniyle derisi buruşmak, pelteye dönme.
(DS X s.3921)
- tırige düşme** : Sürgüne yakalanma. (DS X s.3921)
- tırkayı tırkalamak** : Kapıyı arkasından sürgülemek, dayaklamak, mandallamak.
(DS X s.3921)
- tırlak olmak** : Sürgüne yakalanma. (DS X s.3922)
- tırnağı uzatmamak** : Birinin iyi olmasını, yükselmesini istememe, engelleme.
(DS X s.3923)
- tırnak çekişme** : Lades tutuşma. (DS X s.3923)
- tırnak çekme** : Yazmacılıkta, boyalı çiçeklerin arasına renkli çizgiler çizme.
(DS X s.3923)
- tırnak kakmak I** : Binek hayvanı güçsüz kalmak, yorulma.(DS X s.3923)
- tırnak kakmak II** : Hayvanın tırnağı uzatarak yere çarpmak.(DS X s.3923)
- tırpan atma** : Topluca yok etme, kırıp geçirme. (DS X s.3924)
- tırşa gitme** : Çok hızlı, koşarak gitme.(DS X s.3924)
- tırta olmak** : Ekşime, kokma. (DS X s.3924)
- tirtak olmak** : Yok olmak. (DS XII s.4761)
- tirtıl gibi çekme** : Durmadan taşımak. (DS X s.3925)
- tıs etme** : Oyundan çıkarmak (çocuk dilinde).(DS X s.3925)
- tısıl tısıl ötme** : Ağır yük altında iniltiye benzer sesler çıkarmak.
(DS X s.3926)
- tıs tıs gelme** : Sessiz sessiz gelme, yürüme. (DS X s.3927)
- tıs tıs kokma** : Kötü kokma. (DS X s.3927)
- tışlığı gelme** : Dirlik, düzen, sessizlik bulma. (DS X s.3927)
- tızan düşme** : Darmadağın olma. (DS X s.3928)
- tidirgin etme** : Birini işinden etme, üzme, sıkıntı verme.(DS X s.3928)
- tidirgin olmak** : Rahatsız olma, tedirgin olma. (DS X s.3928)
- tiflim tiflim olmak** : Parça parça olma, didiklenme, karışma (DS X s.3928)
- tike tike bağma** : Dikkatle bakma. (DS XII s.4762)
- tikil tokman dönme** : Başını yere koyup takla atma. (DS X s.3930)
- tikine goşma** : İş gücü duruma sokmakta direnme, yokuşa sürme.
(DS XII s. 4762)

- tikiz etmek** : Gizlice gözetlemek, denetlemek.(DS X s.3930)
- tiletmek** : Sızlanmak, yakınmak. (DS X s.3931)
- tillim çalmak** : Titremek. (DS X s.3932)
- tillilim etmek** : Gizlenmesi gereken sözü ona buna duyurmak, yaymak.
(DS XII s.4762)
- tillolmak** : Baş belası olmak.(DS XII s.4762)
- timar etmek I** : Ağaçları budamak, kesmek. (DS X s.3933)
- timar etmek II** : Yarayı iyileştirmek. (DS X s.3933)
- timar etmek** : Ağaçları budamak, kesmek. (DS XII s.4762)
- tim vermek** : Örgüde zincir çoğaltmak. (DS X s.3933)
- tin düşmek** : Utanmak. (DS X s.3934)
- tin düşmek** : Utanmak. (DS XII s.4763)
- tingil dönmek** : Takla atmak. (DS X s.3935)
- tiraz etmek** : Dolaşmak, gezmek. (DS XII s.4763)
- tirneğe gelmek** : Çok gergin olmak. (DS X s.3939)
- titmik titmik olmak**: Kumaş eskimek, ipliklenmek, lif lif olmak.(DS X s.3941)
- tivdik tivdik etmek** : Lif lif, ince ince ayırmak, didik didik etmek.(DS X s.3941)
- tivil tivil etmek** : Yerinde duramamak,sürekli kıpırdamak. (DS X s.3941)
- tivil tivil olmak** : Kumaş eskimek, ipliklenmek, lif lif olmak. (DS X s.3941)
- tivlim tivlim olmak**: Kumaş eskimek, ipliklenmek, lif lif olmak. (DS X s.3942)
- tiz etmek** : 1.Kızdırmak., 2.Şaka etmek.,3.Oyalamak. (DS XII s.4765)
- tiz olmak** : Çabuk olmak, ivmek. (DS X s.3942)
- tofur etmek** : Aile içinde birisi gelir ve kazancın bir bölümünü diğerlerinden gizli olarak ayırmak, biriktirmek. (DS X s.3943)
- tohana olmak** : Çok yiyerek şişmek.(DS X s.3944)
- tohma olmak** : Çok yiyerek şişmek.(DS X s.3944)
- toh olmak** : Doymak. (DS XII s.4765)
- tohtay vermek** : Hayvanları dinlendirmek için çalışmalarına ara vermek.
(DS X s.3945)
- toht kalmak** : Durmak, beklemek, kalmak, dinlenmek. (DS X s.3945)
- tohuma geçmek** : Kartlaşmak (insan ya da bitki için).(DS X s.3945)
- tokalak etmek** : Konuşmak, yarenlik etmek. (DS X s.3947)

- tok olmak** : Tok olmak. (DS X s.3949)
- tokurcuğu düzgün olmak** : İşi yolunda olmak. (DS X s. 3951)
- tokurcun etmek** : Çiğnemek. (DS X s.3951)
- tokurcunu düzgün olmak** : İşi yolunda olmak. (DS X s.3951)
- tokur etmek** : Hoşnutsuzluğunu belli ederek soğuk davranmak. (DS X s.3951)
- toloza düşürmek** : Oyun, düzenle bir kimseyi zarara uğratmak, tuzağa düşürmek. (DS X s.3953)
- tolu kesmek** : O yıl dolunun az yağması dileği ve inancıyla ailenin ilk çocuğu ilk yağan doluyu ikiye bölmek. (DS X s.3953)
- tombalak atmak**: Takla atmak. (DS X s.3955)
- tombalak atmak**: Takla atmak. (DS XII s.4767)
- tombaz kılmak** : Takla atmak. (DS X s.3956)
- tomtom olmak** : Tümsek tümsek, küme küme olmak, yığılmak. (DS X s.3958)
- tonballak aşmak**: Takla atmak. (DS XII s.4768)
- top gibi olmak** : Sapasağlam olmak, dinç olmak. (DS X s.3963)
- top olmak I** : Kötürüm olmak. (DS X s.3964)
- top olmak II** : Birikmek, toplanmak. (DS X s.3964)
- top olmak III** : Civeiv yumurtadan çıkamamak, ölmek. (DS X s.3964)
- topaç döğmek** : Kesekleri tokmakla ezmek. (DS XII s.4768)
- tora çekmek** : Aldatmak, pusuya düşürmek. (DS X s.3967)
- toraman çıkarmak I** : Hokkabazlık etmek. (DS X s.3968)
- toraman çıkarmak II** : Kavga çıkarmak. (DS X s.3968)
- torpul oynamak** : Birbiri ardınca şimşek çakmak. (DS XII s.4769)
- tortop oturmağ** : Derli toplu oturmak. (DS XII s.4770)
- toruk vurmak** : Yaprakların iyi yetişmesi için tütün bitkisinin ucundaki tohumları kırmak. (DS X s.3970)
- torum atmak** : Kendini övmek. (DS X s.3970)
- tosdömbelek olmak** : Takla atmak. (DS X s.3972)
- tos olmak** : Bir konuda haksız olduğunu anlayıp ses çıkarmamak. (DS X s.3973)

- toyla olmak** : Yıkılacak, duruma gelmek, kullanılamayacak kadar eskimek.
(DS X s.3976)
- tozunu çırpamak** : Dövmek. (DS X s.3977)
- tozutma kullanmak:** Yapılmakta olan işi bozmak. (DS XII s.4772)
- tök gelmek** : Aşığın tümsek yanı üste gelmek. (DS XII s.4772)
- tök gelmek** : Yüzüstü, yüzükoyun gelmek. (DS X s.3979)
- tök konuşmak** : Ters, kırıcı konuşmak. (DS XII s.4772)
- töllek tutmak** : Bağırsak bozulmak, sürgün olmak. (DS XII s.4772)
- tölübüne gelmek** : Uygun biçimde gelmek, sağına gelmek. (DS XII s.4772)
- tölüne gelmek** : Sırasına gelmek, uygun gelmek. (DS X s.3980)
- tömbe dikilmek** : Takla atmak. (DS XII s.4772)
- tömbeletös gelmek** : Tepetakla düşmek. (DS X s.3980)
- töre çıkarmak** : Huy değiştirmek. (DS X s.3983)
- tubat getirmek** : Tanık göstermek, getirmek. (DS XII s.4773)
- tuğ dikmek** : 1.Üstün gelmek.,2.Dileği olmak. (DS XII s.4773)
- tuğa yatmak** : Tavuk kuluçkaya yatmak. (DS X s.3986)
- tuğmek olmak** : Armut, erik vb. meyveler hevenk durumunda olmak.
(DS X s.3986)
- tuluğ çıkarmak** : Kurt, tilki vb. hayvanların derisinden tulum yapmak.
(DS XII s.4774)
- tuluk olmak** : İyice sulanmak, yumuşamak. (DS X s.3988)
- tulum çıkarmak** : Kesilen davarın derisini yarmadan bütün olarak soymak.
(DS X s.3989)
- tumar itmek** : Hayvanı kaşağılayıp temizlemek.(DS X s.3990)
- tumetmek** : Saldırmak. (DS X s.3991)
- tuncunu ırmak** : Adam saymak, adam yerine koymak. (DS X s.3993)
- tunna olmak** : Yok olmak, tükenmek. (DS X s.3993)
- tunnuk tunnuk gitmek** : Çok uzaklara gitmek. (DS XII s.4774)
- tuntun gitmek** : Ülke ülke dolaşmak, uzaklara gitmek. (DS X s.3993)
- tuntun kaçmak** : Köşe bucak kaçmak.(DS X s.3993)
- tuska vurmak** : Tavuğu kuluçkaya yatırmak. (DS X s.3996)

- tuşağını kesmek** : Yeni yürümeye başlayan çocuğun, düşmeyeceği inancıyla iki ayağına bağlanan ipi bebeğin dayısı kesmek.(DS X s.3996)
- tuş görmek** : Düş görmek. (DS X s.3997)
- tuş olmak** : Çatmak, uğramak, rasgelmek.(DS X s.3997)
- tuş olmak** : Karşılaşmak, rastlaşmak. (DS XII s.4775)
- tutetmek** : Alıkoymak. (DS X s.3999)
- tutsak etmek** : Engel olmak, alıkoymak oyalamak.(DS X s.4000)
- tuturuk etmek** : Gereksiz yere kendine ait olmayan bir şeyi bekletmek, alıkoymak, kapatmak.(DS X s.4001)
- tuturuz etmek** : Gereksiz yere kendine ait olmayan bir şeyi bekletmek, alıkoymak, kapatmak. (DS X s.4001)
- tuz buzalamak** : Korkmak, heyecan duymak. (DS XII s.4776)
- tuz ekmek doymamak:** Geçim sıkıntısı çekmek. (DS X s.4003)
- tuz yumurtlamak** : Sabırsızlık ve kaygı nedeniyle uyuyamamak.
(DS X s.4003)
- tuz yumurtlamak** : Korkmak, heyecan duymak (DS XII s.4776)
- tülele olmak** : Ocak başından kalkmamak, soğuğa dayanıksız olmak.
(DS XII s.4777)
- tüllüm düdük etmek** : Duyurmak, yaymak.(DS XII s.4777)
- tükürüğü goyalmak** : Yaşlanmak.(DS X s.4006)
- tüm tüm tütmele I** : Çevreye güzel kokular yayılmak.(DS X s.4011)
- tüm tüm tütmele II** : Bir kimseyi ya da bir şeyi çok özlemek. (DS X s.4011)
- tünele dutmak** : Ev bark, barınacak bir yer edinmek. (DS X s.4011)
- tünne kalkmak** : Erken kalkmak. (DS X s.4012)
- türe çıkarmak** : Köyün gelenek ve göreneklerine uymayıp kendiliğinden yeni kurallar çıkarmak. (DS X s.4013)
- türe yapmak** : Hayvanların yük sepetlerini iyice doldurmak.
(DS X s.4013)
- türki takmak** : Dize dizmek, türkü yakmak. (DS XII s.4778)
- türkü çarmak** : Türkü söylemek, okumak. (DS XII s.4778)
- türkü kaldırmak** : Türkü söylemek, okumak. (DS XII s.4778)
- türnüle türnüle gitmek:** Çok uzaklara gitmek. (DS XII s.4778)

- türküsünü çağırmaq** : Birine hoşlanacağı sözlər söylemək, dalkavukluk etmək.
(DS X s.4014)
- tür tür tütmeq** : Şık, güzel giyimli olmaq. (DS X s.4014)
- türül türül tütmeq** : Bir şey dikkati çekecek denli güzel olmaq.(DS X s.4014)
- türül türül tütmeq** : 1.Çekici, albenili, parlak olmaq.,2.Hoş kokmaq.
(DS XII s.4778)
- türüm türüm tütmeq I** : Çevreye güzel kokular yayılmək. (DS X s.4014)
- türüm türüm tütmeq II** : Bir kimseyi ya da bir şeyi çok özlemek. (DS X s.4014)
- türüm türüm tütmeq** : 1.Çekici, albenili, parlak olmaq.,2.Hoş kokmaq.
(DS XII s.4778)
- türünteq olmaq** : Yok olmaq,yitmek (DS XII s.477)
- türütenc olmaq** : Parçalanmaq, dağılmaq.(DS X s.4014)
- tüsü vermek** : Arı kovanı açılırken arılar çıkmasın diye duman vermek.
(DS X s.4015)
- tüş olmaq** : Belâ olmaq.(DS X s.4015)
- tütün çizmek** : Taze tütün yapraklarını ipe dizmek.(DS X s.4016)
- tüvermek** : İtmek. (DS X s.4016)
- tüyü bozuh olmaq** : Çocuk, anne ve babasına benzememek. (DS X s.4018)
- tüyü düzmeq** : Yoksulluktan, darlıktan kurtulmaq, işini düzene koymaq.
(DS X s.4018)
- tüyünü değiştirmek** : Beğenilmeyen bir hayvanı satıp yerine daha iyisini almak.
(DS X s.4018)
- tüyü tümürü düzmeq** : Giyiniq kuşanmaq. (DS X s.4018)
- tüyü tüsü atmaq** : Saçı sakalı dökülmek. (DS X s.4018)

-U-

- ubuz etmek** : Korkutmak. (DS XI s.4019)
- ucu kaçmak** : İşin yapılması, sorunun çözülmesi güçleşmek.
(DS XI s. 4020)
- ucu gelmek** : Bitmek, sonu gelmek. (DS XI s. 4020)
- ucunu geçirmek** : İş güçleştirmek. (DS XI s. 4020)
- uçak vermek** : Uçma düzenine geçmek, uçmaya davranmak
(DS XI s.4020)
- uçara atmak** : Uçan kuşa ateş etmek. (DS XII s.4780)
- uçguna binmek** : Keklik, kanat açıp hızla uçmak. (DS XI s.4021)
- uçgun vermek** : Uçma düzenine geçmek, uçmaya davranmak
(DS XI s.4021)
- uçkur çizmek** : Cinsel yaklaşımda bulunmak. (DS XI s.4021)
- uçkur çözmek** : Cinsel yaklaşımda bulunmak. (DS XI s.4022)
- uçur buçur etmek** : Bölük pörçük etmek.(DS XII s.4781)
- uç virmek** : 1.Herhangi bir şeyin ucu belirlemek.,2.Saklı kalmış bir suçun ipucu ortaya çıkmak.(DS XI s.4023)
- ufaktan doğramak** : Pazarlık yapılırken az fiyat verip azar azar arttırmak.
(DS XI s.4024)
- uğrağa basmak** : Cin, peri bulunduğu inanan bir yere basmak.
(DS XI s.4026)
- uğrağa gelmek** : Cin, peri tarafından çarpılmak. (DS XI s.4026)
- uğrağa uğramak** : Çarpılmak. (DS XII s.4782)
- uğrak virme k** : Uğrayıp geçmek. (DS XI s.4026)
- uğrama olmak** : Cine, şeytana çarpılmak. (DS XI s.4027)
- uğraş etmek** : Hayvan dövüşmek. (DS XI s.4027)
- uğru açılmak** : Bahtı açılmak, işleri yolunda gitmek. (DS XI s.4027)
- uğruna durmak** : Bir şeyin ardına gizlenmek. (DS XI s.4028)
- uğruna düşmek** : Yoldan çıkarmak, kandırmak. (DS XI s.4028)
- uğruna gitmek** : İçgüdüyle davranmak. (DS XI s.4028)
- uğrunu kesmek** : Yolda birinin önünden geçmek (DS XI s.4028)

- uğrunu kesmek** : Yolda giden kimsenin önünü kapatmak ya da önünden geçmek.
(DS XII s.4783)
- uğura gelmek** : Çiftleşmek istemek (inek için). (DS XI s.4030)
- uçur kesme** : 1. Yol kesme, önüne geçme (kadın, erkeğin; tavşan avcının vb.).
2. Düğünde, çağırılı gelen atlılar ile, düğün yapılan köyün atlıları birbirinin önünü kesme.3. Gelin getirirken güvey, kurban kesme.
(DS XI s.4030)
- uçur kesmek** : Yolda giden kimsenin önünü kapatmak ya da önünden geçmek. (DS XII s.4783)
- uğurlayın bakmak** : Gizlice bakmak.(DS XI s.4030)
- uğuru dutmak** : Kumarda şansını iyi gelmek.(DS XI s.1030)
- uğuruna çıkmak** : Sabah ilk kez birinin önüne çıkmak. (DS XII s.4783)
- ulak vermek** : Ekleme, ulamak.(DS XI s.4032)
- ulam ulam olmak** : Sürekli istemek, çok yalvarmak. (DS XII s.4784)
- ulđ etmek** : Hep birden saldırmak. (DS XII s.4784)
- ulđ olmak** : Düzenli, sıralı olarak, toplu bir durumda gitmek.
(DS XI s.4034)
- ulkuna gelmek** : Doğrusuna, düzüne gelmek. (DS XI s.4034)
- ulum ulum ulumak** : Sürekli istemek, çok yalvarmak. (DS XII s.4784)
- ulvan satmak** : Çalım satmak. (DS XI s.4035)
- umaca olmak** : 1.Düş kırıklığına uğramak.,2.Özenilen şeyin elde edilememesinden dolayı, lohusada meme; erkek ve erkek çocukta, üreme organı şişmek. (DS XI s.4037)
- umma olmak** : Özenilen şeyin elde edilememesinden dolayı, lohusada meme; erkek ve erkek çocukta, üreme organı şişmek.
(DS XI s.4037)
- ummacı olmak** : İmrenmek, özenmek. (DS XII s.4785)
- ummağ olmak** : Özendiği bir şeyi elde edememekten hasta olmak.
(DS XII s.4785)
- ummaya uğramak** : Düş kırıklığına uğramak. (DS XI s.4037)
- ummaya varmağ** : İstemeye gelmek, isteyici olmak. (DS XII s.4785)
- umsalığa düşmek** : Özenmek. (DS XI s.4038)

- umsuluğ olmağ** : Ummak, beklemek. (DS XII s.4785)
- umsuluk olmak** : 1.Özenilen şeyin elde edilememe sinden dolayı, lohusada meme; erkek ve erkek çocukta, üreme organı şişmek., 2.Düş kırıklığına uğramak. (DS XI s.4038)
- umsunuk olmak** : 1.İstemek, dilemek.,2.Özenmek.,3.Özenilen şeyin elde edilememe sinden dolayı, lohusada meme; erkek ve erkek çocukta, üreme organı şişmek.(DS XI s 4038)
- umsuruk olmak** : Özendiği bir şeyi elde edememekten hasta olmak (DS XII s.4785)
- umu küssü etmek** : Darılmak, küsmek. (DS XII s.4785)
- umudunu almak** : Umudunu kesmek. (DS XI s.4038)
- umuf küsmeyh** : Kırılmak, darılmak, gönüllenenmek. (DS XII s.4785)
- umutsuz kalmak** : Üreme organında üremeyi önleyen aksaklık olmak. (DS XII s.4786)
- unevine indirmek** : Evde bulunan yiyecekleri gelişigüzel harcamak, bitirmek. (DS XI s.4039)
- unsuluğu kesilmek** : Un yağda iyice kavrulmak.(DS XII s.4786)
- urba görmek** : Düğün için çeşitli giyim eşyası satın almak. (DS XI s.4040)
- urcah olmak** : Baş belası olmak.(DS XII s.4786)
- urhuç atmak** : Saldırmak. (DS XI s.4041)
- urraha etmek** : Erkek sığırı çiftleşmeye kışkırtmak.(DS XII s.4786)
- uru durmak** : Ayakta durmak. (DS XI s.4041)
- urusvay olmağ** : Utanılacak durumda olmak. (DS XII s.4787)
- usangınlık gelmek** : Bıkkınlık, bezginlik gelmek. (DS XI s.4042)
- usbahası olmak** : Bir durumdan, bir olaydan deney sahibi olmak, aklı başına gelmek. (DS XI s.4042)
- usgut etmek** : Susmak.(DS XII s.4787)
- usluğ çekilmek** : Bayılmak, içi geçmek. (DS XI s.4043)
- usluğ geçmek** : Bayılmak, içi geçmek. (DS XI s.4043)
- usluğ gitmek** : Bayılmak, içi geçmek. (DS XI s.4043)
- usluğ kaçmak** : Bayılmak, içi geçmek. (DS XI s.4043)
- uspayı vermek** : Ölçülü davranma dersi, eğitimi vermek. (DS XI s.4043)

- uspayı virmek** : Ölçülü davranma dersi, eğitimi vermek. (DS XI s.4043)
- usta çıkmak** : Bir zanaatı, usta yanında gereği gibi öğrenerek, ustasınca, o zanaatta artık ustalık yapabileceği -topluluk içinde yapılan bir törende- belirtilmek.(DS XI s.4043)
- ustaya gitmek** : Zanaat öğrenmek için bir usta yanına sürekli gitmek.
(DS XI s.4043)
- ustaya virmek** : Zanaat öğrenmesi için bir usta yanına, çıraklığa vermek.
(DS XI s.4043)
- ustiful olmak** : Uyuşmak, anlaşmak. (DS XI s.4044)
- usu gitmek** : Başı dönmek. (DS XI s.4044)
- uşguna binmek** : Çekirge, uçar durumda bulunmak. (DS XI s.4045)
- uşuk vurmak** : Soğuktan ot, sebze ve meyve buruşmak. (DS XII s.4788)
- ut altında kalmak** : Minnet duymak, iyiliğin karşılığını yapamamak.
(DS XI s.4045)
- utlu olmak** : Birden korkmak. (DS XII s.4788)
- uyarına gitmek** : Uysal davranmak, aykırı gitmemek. (DS XI s.4048)
- uyduran olmak** : Oğlan kız, anlaşarak birlikte kaçmak. (DS XI s.4048)
- uyku başa vurmak** : Uyumadığı için sersemlemek. (DS XI s.4049)
- uyku çekmek** : Uzun, doya doya uyumak.(DS XI s.4049)
- uykudan galmak** : Uyuyamaz olmak, uyumamış olmak. (DS XI s.4049)
- uykudan uyanmak** : Dalgınlığı geçmek, gözü açılmak, gerçeği anlamaya başlamak. (DS XI s.4049)
- uykusu kaçmak** : Uyuyamamak.(DS XI s.4049)
- uykuya varmak** : Uyumaya başlamak.(DS XI s.4049)
- uykuya vermek** : Uyumak, aldatmak, başından atmak. (DS XII s.4789)
- uyuma gitmek** : Kız, erkeğin arkasından gitmek. (DS XII s.4789)
- uyum etmek** : Ağlar gibi yapmak, ağlamaya kendini zorlamak.
(DS XI s.4051)
- uyup ulaşmak** : Öfkeyle saldırdığı kişiyi yenmek. (DS XI s.4051)
- uyurlama etmek** : Uyur gibi yapmak. (DS XII s.4790)
- uz gelmek** : Denk gelmek. (DS XI s.4053)
- uz gelmek** : Eşit, denk gelmek. (DS XII s.4790)

- uz kullanmak** : Dikkatli, özenli kullanmak. (DS XI s.4053)
- uz kullanmak** : Temiz ve iyi kullanmak. (DS XII s.4790)
- uzun itmek** : Uzatmak, sürdürmek, uzlaşmayı geciktirmek, çok olmak, aşırı gitmek. (DS XI s.4053)
- uzun oturmak** : Yarı yatmış durumda oturmak. (DS XI s.4053)

- üçdemire vurmak** : Tarlayı üç kez ekmek. (DS XII s.4791)
- üğüne üğüne gitmek:** Salına salına yürümek. (DS XI s.4060)
- üğürlük I** : Katılmak, karışmak. (DS XII s.4792)
- üğürlük II** : Alışmak, kaynaşmak, anlaşmak. (DS XII s.4792)
- üğürlük** : Hayvan birine alışmak. (DS XI s.4792)
- ülviye getirmek** : Yapmak, yaratmak, ortaya çıkarmak. (DS XII s.4793)
- ümüğü düşmek** : Aşırı istek duymak. (DS XI s.4065)
- ümüğüne çökmek** : Gırtlığına basmak, boğmaya davranmak. (DS XI s.4065)
- ündür etmek** : Alçak gönüllülük yapmak. (DS XI s.4065)
- üneze bağlamak** : Yol kesmek, pusu kurmak. (DS XI s.4066)
- ünkülük etmek** : Bekinmek. (DS XI s.4066)
- ünlüğe getirmek** : Yapmak, yaratmak, ortaya çıkarmak. (DS XII s.4794)
- üns olmak** : Tutkun olmak. (DS XII s.4794)
- ün ünnetmek** : Tellal bağtırmak. (DS XI s.4067)
- ününü almak** : Adı, gerektiği kadar yayılıp, iyiden iyiye tanınmış olmak. (DS XI s.4067)
- üreyi yanmak** : Çok acımak, üzölmek. (DS XII s.4794)
- ürübar olmak** : Kalabalıkta rezil olmak. (DS XI s.4070)
- ürü durmak** : Ayakta durmak. (DS XI s.4070)
- ürü karı olmak** : 1.Girişken olmak.,2.Yakınlaşmak (biriyle). (DS XII s.4795)
- ürüme gitmek** : Yavaşça sallamak. (DS XI s.4071)
- ürüsüm etmek** : Diline dolamak. (DS XI s.4072)
- ürü yaymak** : Gün ağarırken sürüyü yaylıma götürmek. (DS XI s.4072)
- ürüye kaldırmak** : Gün ağarırken sürüyü yaylıma götürmek. (DS XI s.4072)
- ürya yaymak** : Görölen düşü yorumlamak, anlam vermek. (DS XII s.4795)
- üste atmak** : Yükleme (suç için). (DS XI s.4075)
- üste çekmek** : 1. Değıştirilecek iki maldan biri, ötekinden daha değıerli olmak.,2. Kötölükte, karşılaştırılan iki canlıdan biri, ötekinden baskın çıkmak. (DS XI s.4075)
- üste gelmek** : 1.Yenmek, altalamak.,2.Değıerce üstün olmak. (DS XI s.4075)

- üsten almak** : 1.Övünmek.,2.Şarkıya yüksek sesle başlamak.
(DS XI s.4076)
- üstetmek** : Köpek saldırtmak. (DS XI s.4076)
- üst kirlenmek** : Aybaşı olmak (kadın için). (DS XI s.4076)
- üstoturakta olmak** : Aybaşı olmak (kadın için). (DS XI s.4076)
- üstü gelmek** : Aybaşı olmak (kadın için). (DS XI s.4076)
- üstü kirlenmek** : Kadın aybaşı olmak.(DS XI s.4076)
- üstü kirlenmek** : Kadın aybaşı olmak.(DS XII s.4796)
- üstünde galmak I** : Artırma ya da eksiltmede üstünde kalmak. (DS XI s.4076)
- üstünde galmak II** : Borçlu kalmak. (DS XI s.4076)
- üstü olmak** : Kadın aybaşı olmak (DS XII s.4797)
- üstünden çıkmak** : Suçunu birine atıp kendini temize çıkarmak.
(DS XII s.4796)
- üstünden dökülmek** : Yakışmamak (giysi için). (DS XI s.4077)
- üstünden kaçmak** : Yakışmamak (giysi için). (DS XI s.4077)
- üstünden geçmek** : Güç kullanarak cinsel ilişkide bulunmak. (DS XI s.4077)
- üstüne basmak** : Birinin ortaya atmak istediği bir düşünce, bir başkasınca tıpatıp söylenmek. (DS XI s.4077)
- üstüne gelmek** : 1.Saldırmak.,2.Zorlamak. (DS XI s.4077)
- üstüne gitmek** : Suç atmak, suç yüklemek. (DS XII s.4797)
- üstüne gormak** : Yükselmek (eder için) (DS XI s.4077)
- üstünü kirletmek** : Kakasını donuna kaçırmak. (DS XI s.4077)
- üstüne malitmek** : Önemsemek, benimsemek. (DS XI s.4077)
- üstüne olmak** : Aybaşı olmak (kadın için) (DS XI s.4077)
- üstüne varmak** : Saldırmak. (DS XI s.4077)
- üstüne yatmak** : Borcu ödememek, aldığı geri vermemek.
(DS XI s.4077)
- üstünü görmek** : Aybaşı olmak (kadın için). (DS XI s.4077)
- üş üş bakmak** : Yadırgayarak bakmak. (DS XI s.4078)
- üşgüreyh atmak** : Islık çalmak. (DS XII s.4797)
- üşük vurmağ** : Don vurmak (meyve, sebze için). (DS XII s.4797)
- üşüvermek** : Bir kişiye topluca saldırmak. (DS XI s.4078)

- üta olmak** : 1.Alışmak, tutulmak.,2. Sıcağa tutkun olmak.
(DS XI s.4078)
- üta olmak** : Sıcağa tutkun olmak. (DS XII s.4797)
- ütük olmak** : Soğuğa karşı dayanıksız olmak. (DS XI s.4080)
- ütümen olmak** : Sıcağa tutkun olmak. (DS XII s.4798)
- üvermek I** : Yanıt vermek. (DS XI s.4082)
- üvermek II** : Yoğurmak. (DS XI s.4082)
- üyür olmak I** : Alışmak (hayvan için). (DS XI s.4084)
- üyür olmak II** : Herhangi bir nedenle, uykusuz kalmışken, yeniden uyumaya başlamak (DS XI s.4084)
- üzbaar itmek** : Zorlamak. (DS XI s.4084)
- üzbar olmağ** : Yüzleşmek, yüz yüze gelmek. (DS XII s. 4798)
- üzbar olmak** : Yüz yüze gelmek, yüzleşmek. (DS XI s. 4084)
- üzber olmak** : Yüzleşmek, yüz yüze gelmek. (DS XII s. 4798)
- üzdürüvermek** : Gönlünü yapmak, kandırmak. (DS XI s. 4084)
- üzerine sürmek** : Ayak diremek, üstünde durmak. (DS XI s.4085)
- üzgece kalkmak** : Yüzmek, yüzmeye başlamak.(DS XI s.4085)
- üzgeç vermek** : Yüzmek, yüzmeye başlamak.(DS XI s.4085)
- üzülkes olmak** : İlgiyi kesmek. (DS XI s.4086)
- üzül kesil olmak** : Yakınlığı, arkadaşlığı, ilgiyi kesmek. (DS XII s.4799)
- üzüm bozmak** : Bağ bozmak, üzüm toplamak. (DS XI s.4086)
- üznüyh almağ** : Üzüntüyle hastalanmış hastanın iyileşmesi inancıyla bedenine sarılan pamukları yakıp hemen söndürmek. (DS XII s.4799)
- üzüt kesit olmak** : Ortaklığı kesmek, alacağı vereceği kalmamak.
(DS XII s.4800)

- vağan olmağ** : Bitki vb. susuzluktan kurumak. (DS XII s.4801)
- vağası geçmek** : Baygınlık geçirmek, içi geçmek.(DS XII s.4801)
- van vun etmek** : Kötü kötü söylenmek. (DS XI s.4090)
- vanağzı vermek** : Aldatmak, kandırmak. (DS XII s.4801)
- vangır vangır ötmek**: Ortılığı gürültüye boğmak.(DS XI s.4090)
- varını virmek** : Kendinde olanın tümünü vermek. (DS XI s.4091)
- varıvermek** : Irza geçmeye girişmek.(DS XI s.4091)
- vazgelmek** : Vazgeçmek. (DS XII s.4802)
- vecinde olmamak** : Umurunda olmamak. (DS XI s.4094)
- vecine olmamak** : Aldırış etmemek.(DS XII s.4803)
- velen etmek** : Bir yıl sonra ekilecek tarlayı sürüp hazırlamak.
(DS XI s.4094)
- verimcil olmak** : Vermek isteğinde olmak. (DS XII s.4803)
- verip veriştirmek** : Uzun süre azarlamak, kötü söylemek. (DS XI s.4096)
- verüyhli olmağ** : Nişanlı, sözlü olmak. (DS XII s.4804)
- vıccığını çıkarmak** : İşi gereksiz uzatmak. (DS XII s.4804)
- vıccığını çıkarmak** : Ezmek, içini dışını birbirine karıştırmak. (DS XI s.4098)
- vıccığını çıkarmak** : Ezmek, içini dışına çıkarmak. (DS XII s.4804)
- vıccır vıccır etmek** : Cıvık bir şeyle oynamak. (DS XI s.4099)
- vık dimemek** : Baskıya, sıkıntıya, acıya ses çıkarmadan dayanabilmek.
(DS XI s.4100)
- vık vık boğulmak** : Çok sıkılmak, bunalmak. (DS XI s.4100)
- vın vın etmek** : Rahatsız edici gürültü çıkarmak.(DS XI s.4101)
- vırcığını çıkarmağ** : Ezmek, içini dışını birbirine karıştırmak. (DS XII s.4805)
- vırcığını çıkarmak** : Ezmek, içini dışını birbirine karıştırmak. (DS XI s.4101)
- vır vır itmek I** : 1.Yel, dönen nesnelere, ses çıkarmak.,2.Usandıracak,
bıktırarak biçimde söylenip durmak (DS XI s.4102)
- vıyıl vıyıl kaynamak** : Karınca gibi kaynamak. (DS XI s.4102)
- vıyvyı almak** : Kuşkuyla ivcenlik göstermek. (DS XI s.4102)

- vızgiç oynamak** : Bir yerden girip, ötekinden çıkmak. (DS XI s.4102)
- vızık vızık etmek** : Huysuzluk ederek bunaltmak, sıkıştırmak.(DS XI s.4103)
- vızık vızık ötmek** : Darda, sıkıntıda kalıp, bunalmak (DS XI s.4103)
- vızırdım oynamak** : Kaynaşmak, cirit atmak. (DS XII s.4805)
- vızık vızık etmek** : Korkulu sesler çıkararak oraya buraya kaçışmak.
(DS XI s.4104)
- vidi vidi yemek** : Her kusurun üstünde durup, karşısındakini üzme.
(DS XI s.4105)
- vird etmek** : Ayak diremek, üstünde durmak. (DS XII s.4805)
- virdetmek** : Kuruntulanmak, içten içe üzülme. (DS XI s.4105)
- virile galmak** : Çok bitmek, bol bol yetişme. (DS XI s.4106)
- virip veriştirmek** : Verip veriştirmek, ağzına geleni söylemek. (DS XI s.4106)
- vir itmek** : Vurmak, söğmek, doldurmak,atmak vb. eylemleri art arda
birden, bol olarak yapmak.(DS XI s.4106)
- virt etmek** : Ayak diremek, üstünde durmak. (DS XII s.4806)
- viryansın itmek** : Hiç düşünmeden, bol bol harcıyıp tüketmek, acımadan yok
etmek (DS XI s.4106)
- viş etmek** : Köpeği kışkırtmak. (DS XI s.4106)
- volā etmek** : Kabuğunu soymak. (DS XI s.4107)
- voş olmak** : Sağa, sola dönüş yapmak (öküz vb. için).(DS XI s.4107)
- vucuttan düşmek** : Zayıflamak. (DS XI s.4107)
- vurgun olmak** : Aşık olmak. (DS XII s.4806)
- vurgun vurmak** : Çok balık tutmak. (DS XI s.4108)
- vurğuna gelmek** : Kurşunla vurulmak, kurşunlanmak.(DS XII s.4806)
- vurğun olmak** : Âşık olmak. (DS XI s.4108)
- vurturpan etmek** : Parayı sorumsuzca harcamak, eşyayı hor kullanmak.
(DS XI s.4108)
- vuruş olmak** : Dövüşmek. (DS XI s.4109)

-Y-

- yabana atmak** : Önem vermemek. (DS XI s.4111)
- yabana gitmek I** : Başka yere, başka köye, uzağa gitmek. (DS XI s.4111)
- yabana gitmek II** : Boşa gitmek. (DS XI s.4111)
- yabana gitmek** : Uzak yere, başka köye gitmek. (DS XII s.4807)
- yada düşmeyh** : Akla gelmek, ansımak. (DS XI s.4114)
- yada kalmak** : Yabancı kalmak. (DS XI s.4114)
- yaddetmek** : Kovmak, yok olmasını söylemek. (DS XI s.4114)
- yadef etmek** : Kovmak, yok olmasını söylemek. (DS XI s.4114)
- yādes çekişmek** : Lades tutuşmak. (DS XI s.4114)
- yad olmak** : Yerinden yurdundan soğumak. (DS XI s.4115)
- yadurgun olmak** : Yerinden yurdundan soğumak. (DS XI s.4115)
- yaf yaf etmek I** : Bir şeyi çok istemek, aramak.(DS XI s.4115)
- yaf yaf etmek II** : Böbürlenmek. (DS XI s.4115)
- yaf yaf etmek III** : Pişman olmak. (DS XI s.4115)
- yaf yaf etmek** : Çok üzülme. (DS XII s.4807)
- yaf yaf itmek** : Bir şeyi çok istemek, aramak (DS XI s.4115)
- yaf yaf yanmak** : Çok acımak, yüreği yanmak. (DS XI s.4115)
- yağlı balı omaḥ** : İçten, yakın davranmak, yağlı ballı olmak.(DS XII s. 4807)
- yağan etmek** : Üstüne suç atmak (birinin). (DS XI s.4116)
- yağa yatmak** : Rahat etmek. (DS XI s.4118)
- yağ bağlamaḥ, yağ bağlamak** : Şişmanlamak. (DS XI s.4118)
- yağır bağlamak** : Giysi yakası terle, tozla çok zor temizlenecek duruma gelmek. (DS XI s.4120)
- yağır olmak** : Ata eğersiz binmekten dolayı, oturağında yara açılmak. (DS XI s.4120)
- yağır olmak** : Yara olmak. (DS XII s.4808)
- yağı yarılmak** : Yorgunluktan, ağır yük kaldırmaktan dolayı içinden kan gitmek. (DS XI s.4120)
- yağıynan gavrılmak** : Geliri, geçimine zar zor yetmek.(DS XI s.4120)

- yağlı bağlı olmak** : Çok yakın dost olmak, aralarından su sızmamak.
(DS XI s.4121)
- yağlı balı olmak** : Çok yakın dost olmak, aralarından su sızmamak.
(DS XI s.4121)
- yağlı ballı olmak** : Çok yakın dost olmak, aralarından su sızmamak.
(DS XI s.4121)
- yağlık bağlamak I** : Nişanlamak. (DS XI s.4123)
- yağlık bağlamak II** : Çok kirlenmek. (DS XI s.4123)
- yağma gitmek** : Kapaşılmak, çabuk satılmak. (DS XI s.4124)
- yağnitmek** : Soğutmak. (DS XI s.4124)
- yağ tutmak** : 1.Semirmek, yağlanmak.,2. Çok yağlanıp semirme nedeniyle ölmek., 3.Zeytinyağı tecimevi, kaplarının aldığı kadar yağ almak. (DS XI s.4125)
- yağ yarılmak** : Yorgunluktan, ağır yük kaldırmaktan dolayı içinden kan gitmek (DS XI s.4125)
- yah etmek** : Bütün gücüyle vurmak.(DS XI s.4126)
- yahtınca gitmek** : Dediğini tutmak, huyunca giderek geçim sağlamak.
(DS XI s.4126)
- yakada gitmek** : Yele karşı gitmek. (DS XI s.4127)
- yakalan olmak** : Sersemlemek. (DS XI s.4127)
- yaka olmak** : Çocuk birinin yanından ayrılmamak. (DS XI s.4127)
- yaka vermek** : Kadın, erkeğe teslim olmak. (DS XI s.4128)
- yakım yakmak** : Önemli olaylar, acılar, ayrılıklar, seviler üstüne türkü, ağıt yapmak, düzmek.(DS XI s.4129)
- yakım yakmak** : Ağıt yakmak, türkü düzmek. (DS XII s.4809)
- yakın gitmek** : Cinsel ilişkide bulunmak. (DS XI s.4129)
- yakınlık etmek** : Cinsel ilişkide bulunmak (DS XI s.4129)
- yakınlık göstermek** : Cinsel birleşmeye yanaşmak. (DS XI s.4129)
- yakı olmak I** : 1.Bayılmak.,2.Sersemlemek. (DS XI s.4130)
- yakı olmak II** : Midesi bozulmak, karnı ağrımak, kusmak. (DS XI s.4130)
- yakı olmak III** : Yapışmış gibi yakın olmak. (DS XI s.4130)
- yakı olmak** : Mide bozulmak, ağrımak. (DS XII s.4809)

- yak olmak** : Bayılmak. (DS XI s.4130)
- yalabuk atmak** : Şimşek çakmak. (DS XI s.4133)
- yala dönmek** : Tadı kaçmak, yavanlaşmak. (DS XI s.4133)
- yalak açmak** : 1. Bağ kütüklerinin dibini açmak.,2. Meyva ağaçlarının dibini açmak.,3. Ağaç diplerine su gitmesi için küçük yollar açmak., 4. Lağım yolu açmak.(DS XI s.4136)
- yalakalık etmek** : 1.Gevezelik etmek.,2.Dalkavukluk etmek.(DS XII s. 4810)
- yalama olmak** : Aygıt, eskiyip yıpranmak, vida genişlemek, tutmaz olmak. (DS XI s.4137)
- yalama olmak** : Eskimek, yıpranmak, aşınmak. (DS XII s.4810)
- yalamık olmak** : Kayganlaşmak. (DS XI s.4138)
- yalamuk olmak** : Vida aşınmak. (DS XI s.4138)
- yalan atmak** : Yalan söylemek. (DS XI s.4138)
- yalançısı olmak** : Doğruluğu kesinlikle bilinmeyen bir bilgiyi başkasından duyup iletme.(DS XI s.4139)
- yalap yalap etmek** : Parıl parıl parlamak. (DS XI s.4140)
- yalbır yalbır yanmak:**Pırıl pırıl parlamak. (DS XI s.4142)
- yaldırbak gezmek** : Ceketsiz gezmek.(DS XI s.4143)
- yaldırık atmak** : Şimşek çakmak. (DS XI s.4143)
- yaldır yaldır yaldıramak:** Pırıl pırıl parlamak. (DS XI s.4143)
- yaldır yaldır yanmak** : Pırıl pırıl parlamak. (DS XI s.4143)
- yalıcan olmak** : Bozulmak, iyi işlemez olmak. (DS XI s.4144)
- yalı geçmek** : Gemi, kıyıdan gitmek. (DS XI s.4144)
- yalı gitmek** : Gemi, kıyıdan gitmek. (DS XI s.4144)
- yâlıkara çalmak** : İftira etmek. (DS XII s.4811)
- yalım atmak** : Işık yansımak, parlak bir nesne parlayıp sönmek; şimşek çakmak.(DS XI s.4145)
- yalını gısganmak** : Kapılandığı yere başkasının dadanmasını önlemeye çalışmak. (DS XI s.4146)
- yalınnesir olmağ** : Sıkıntı, üzüntü, yokluk içinde olmak. (DS XII s.4811)
- yalın yessir olmağ** : Aç, çıplak çabalamak, çalışmak.(DS XI s.4146)
- yalıya gitmek** : Denize yakın ormana oduna gitmek. (DS XI s.4146)

- yalman çalmak** : Eğimli, yanlamasına kesmek.(DS XI s.4148)
- yalman çıkarmak** : Eğimli, yanlamasına kesmek.(DS XI s.4148)
- yalpır yalpır etmek**: Işık yansımak, parlak bir nesne parlayıp sönmek; şimşek çakmak. (DS XI s.4149)
- yamaca çıkmak** : Karşı çıkmak, karşılamak. (DS XII s.4811)
- yal yal yalvarmak** : Çok yalvarmak. (DS XI s.4150)
- yamaca çıkmak** : Karşıya geçmek. (DS XI s.4151)
- yamacına çıkmak** : Karşısına çıkmak. (DS XI s.4151)
- yamacına durmak** : Karşılamak. (DS XI s.4151)
- yamacına gelmek** : Yakınına gelmek. (DS XI s.4151)
- yamacına gelmek** : Yakınına gelmek. (DS XII s.4811)
- yamacını vermek** : Karşılığını vermek. (DS XI s.4151)
- yamaça çıkmak** : Karşısına çıkmak. (DS XI s.4151)
- yamaç çatmak** : Savında direnmek. (DS XI s.4151)
- yamaç olmak** : Karşı durmak, tartışmada, döğüşte, oyunda karşı yan olmak. (DS XI s.4152)
- yamaç olmak** : Oyun, düşünce, kavga vb. inde karşı yan olmak. (DS XII s.4811)
- yamak olmak** : Ortak olmak. (DS XII s.4811)
- yamanı etmek** : Çok iyi etmek.(DS XI s.4153)
- yamızını yıkmak** : Boynunu bükmek. (DS XI s.4156)
- yamşah bağlamak** : Yaşmak ile yalnız gözler görünecek biçimde başı örtmek. (DS XI s.4158)
- yamyasır olmak** : Hırpalanmak, perişan olmak. (DS XI s.4159)
- yanbağı gelmek** : Bir yanına yaslanmak, yan gelmek.(DS XI s.4161)
- yan cızmak** : Kaçınmak, işi gevşek tutmak, caymak.(DS XI s.4162)
- yan çalmak** : Kaçınmak, işi gevşek tutmak, caymak. (DS XI s.4162)
- yan çekmek** : 1.Yan tutmak.,2.Bir işi birlikte yaptığı arkadaşını zamansız bırakmak, güç duruma sokmak. (DS XI s.4163)
- yan çeyhmek** : Kaçınmak, işi gevşek tutmak, caymak. (DS XI s.4163)
- yan çizmek** : Kaçınmak, işi gevşek tutmak, caymak. (DS XI s.4163)

- yan değişme** : Hayvan, yattığı yerde bir yandan öte yana dönme.
(DS XI s.4163)
- yan değiştirme** : Döven sürülürken iç yandaki hayvanı dışa alma.
(DS XI s.4163)
- yandım olmak** : Çok istenen bir şeyi elde etmeye, bir olguyu gerçekleştirmeye çalışmak. (DS XI s.4163)
- yangelmek** : Yatıp uzanmak, dinlenmek. (DS XI s.4164)
- yangıncılık getirmek**: Yakınmak. (DS XI s.4166)
- yanğı vermek** : Üzmek. (DS XII s.4813)
- yanık yanmak** : Yakınmak. (DS XI s.4168)
- yañlış gaydışdamağ**: Bilir bilmez, yersiz konuşmak. (DS XI s.4172)
- yanpeş olmak** : Yardım etmek, aralamak. (DS XI s.4172)
- yan yatmak I** : Karşı çıkmak. (DS XI s.4175)
- yan yatmak II** : Boy ölçüşmek. (DS XI s.4175)
- yapmadığını gomamak**: Elinden gelen her türlü kötülüğü yapmak.
(DS XI s.4179)
- yapmak yasamak** : Yapıp, düzenlemek. (DS XI s.4179)
- yapmak yasımak** : Yapıp, düzenlemek. (DS XI s.4179)
- yaprak basmak** : Üzüm yaprağını salamura yapmak. (DS XI s.4179)
- yaradana sığınmak**: Var gücünü topmak (tokat atarken). (DS XI s.4180)
- yaramışlık etmek** : Dalkavukluk etmek. (DS XI s.4180)
- yaran konuşmak** : Anlamsız konuşmak. (DS XI s.4180)
- yaren kullanmak** : Kadın, kendine sevici eş bulmak. (DS XI s.4181)
- yarenlik etmek I** : 1.Söyleşmek, birlikte eğlenmek.,2.Şaka yapmak.
(DS XI s.4182)
- yarenlik etmek II** : Yaramazlık, haylazlık etmek.(DS XI s.4182)
- yarenlik etmek III** : Kadın kadına sevişmek. (DS XI s.4182)
- yarenlik etmek** : Dertleşmek, söyleşmek. (DS XII s.4814)
- yarennik etmek I** : 1.Söyleşmek, birlikte eğlenmek.,2.Şaka yapmak.
(DS XI s.4182)
- yarennik etmek II** : Kadın kadına sevişmek.(DS XI s.4182)
- yargı çıkmak** : Kavgada arka çıkmak. (DS XI s.4183)

- yargısını yarmak** : Birinin karşısında, başkasından yana konuşmak.
(DS XI s.4183)
- yargıya gitmek** : Kavga nedeniyle, yakınmak için muhtara başvurmak.
(DS XI s.4183)
- yarılığa vermek** : Ürünün yarısına anlaşarak ortakçıya vermek.
(DS XI s.4183)
- yarışık vermek** : Dedikodu etmek. (DS XI s.4186)
- yarış koymak** : Yarış yapmak. (DS XI s.4186)
- yarıya vermek** : Toprağını, çıkan ürünün yarısını almak koşuluyla, başkasının ekimine bırakmak. (DS XI s.4186)
- yarma vurmak** : Söz dokundurmak. (DS XI s.4188)
- yasak savmak** : Verilmesi gereken bir armağanı ucuzundan, kolayından sağlamak. (DS XI s.4191)
- yasalata gitmek** : Başsağlığı dilemeye gitmek. (DS XI s.4191)
- yasdılı konuşmak** : İki yüzlülük etmek. (DS XI s.4192)
- yas etmek I** : Ölünün ardından yüksek sesle ağlamak. (DS XI s.4192)
- yas etmek II** : Kuvvetli vurmak. (DS XI s.4192)
- yas vermek** : Başsağlığı dilemek. (DS XI s.4196)
- yaşa vurmak** : Bir süre saman ve kuru ot yedirilen hayvana taze ot yedirmek. (DS XI s.4197)
- yaşitlik düşmek** : Yaşitlik hastalığına tutulmak. (DS XI s.4197)
- yaşit olmak** : Yaşitlik hastalığına tutulmak. (DS XI s.4197)
- yaşmak tutmak** : Gelin, kocasının yakın akrabaları yanında fısıltıyla konuşmak. (DS XI s.4198)
- yaş yaşamak** : Ömür geçirmek, yaşamak. (DS XI s.4198)
- yatadüşmek** : Yatıvermek, yatıp kalmak (DS XI s.4198)
- yatağına itmek** : Yatağını kirletmek. (DS XI s.4198)
- yatağında avlamak** : Hayvanı ininde, yuvasında bulunduğu sırada bastırıp avlamak. (DS XI s.4199)
- yatağını itmek** : Yatağını sermek, düzenlemek. (DS XI s.4199)
- yatak yatmak** : Cinsel ilişkide bulunmak. (DS XI s.4199)
- yatımına gitmek** : İyi geçinmek için uysal davranmak. (DS XI s.4201)

- yatır olmak** : Yatar durumda olmak, yatmak. (DS XI s.4202)
- yatıya getmek** : Gece yatmak üzere konukluğa gitmek.(DS XI s.4202)
- yatıya gitmek** : Gece yatmak üzere konukluğa gitmek (DS XI s.4202)
- yatıya yatmak** : Uyumak için uzanmak. (DS XI s.4202)
- yavan danışmağ** : Anlamsız, yersiz konuşmak. (DS XI s.4203)
- yavan konuşmak** : Anlamsız, yersiz konuşmak. (DS XI s.4203)
- yavan konuşmak** : Anlamsız, isteksiz, anlaşılmaz biçimde konuşmak.
(DS XII s.4816)
- yavta etmek** : Bölüşmek. (DS XI s.4207)
- yavtı gelmek** : Askerliği yaklaşmak.(DS XI s.4207)
- yavunç olmak** : Ezilip büzülerek, yalvarıcı bir tavırla durumunu anlatmak.
(DS XI s.4208)
- yayı yaymak** : Yayıta, ayran ya da sütü çalkalamak. (DS XI s.4210)
- yaylım almak** : Şöyle bir gezip dolaşmak. (DS XI s.4212)
- yaylımını almak** : Sığır, davar, doymak, semizlemek. (DS XI s.4213)
- yazıla gelmek** : Ezilip yayılmak. (DS XI s.4217)
- yazı yazmak** : Yufka açmak. (DS XI s.4217)
- yede almak** : El altında bulundurmak. (DS XII s.4817)
- yedegine çekmek** : Hayvanı bağlayıp çekerek ardından götürmek.
(DS XI s.4219)
- yedek çekmek** : Güçsüz araba atlarının yanına bir üçüncü atı koşmak.
(DS XI s.4220)
- yedekte götürmek** : Bir kimseyi elinden tutup götürmek, bir hayvanı yedeğe alıp çekmek. (DS XI s.4220)
- yedin olmak** : Ekin, çiçeklenme sırasında yağmur yağması nedeniyle başaklanamamak.(DS XI s.4221)
- yekgelmek** : Diz çökmek, çömelmek.(DS XI s.4229)
- yektirip gitmek** : Başını alıp gitmek. (DS XI s.4230)
- yek vermek** : Arka olmak, akıl öğretmek, yol göstermek. (DS XI s.4230)
- yel almak I** : Soğuk almak. (DS XI s.4231)
- yel almak II** : Uzaktan sezme. (DS XI s.4231)
- yel almak** : Soğuk almak, hastalanmak. (DS XII s.4818)

- yeldir yeldir gezmek:** İşsiz, amaçsız dolaşmak. (DS XII s.4818)
- yele gelmek** : İnek, boğa istemek. (DS XI s.4232)
- yelere düşmek** : Acele ile oraya buraya koşmak. (DS XI s.4233)
- yele yele gitmek** : Koşa koşa, çabuk çabuk gitmek. (DS XI s.4234)
- yele girmek** : Ağrısı tutmak. (DS XI s.4234)
- yelim yelim yeldirmek** : Sürekli izlemek. (DS XI s.4235)
- yeline gitmek** : Hoşuna gitmek. (DS XI s.4235)
- yelip yüpürmek** : Bir işin, bir şeyin, birinin peşinde koşmak, koşturmak (DS XI s.4235)
- yelkeni bırakmak** : Caymak, yapılan işi bırakmak. (DS XI s.4236)
- yelkeni suya bırakmak** : Caymak, yapılan işi bırakmak (DS XI s.4236)
- yelkeni suya bırakmak** : Caymak, bırakmak (iş, davranış, öfke vb. için). (DS XII s.4819)
- yeltesine girmek** : Aklını çelmek, kandırmak. (DS XI s.4240)
- yelteşi gitmek** : Kona kalka, yorulmadan gitmek. (DS XI s.4240)
- yelyağdıya vermek** : Abartmak, herkese duyurmak. (DS XI s.4240)
- yemçeyh töyhme** : Boşuna umutlandırma. (DS XI s.4241)
- yemeni çakmak** : Delikanlı, babasına evlenmek istediğini anlatmak. (DS XI s.4241)
- yemin çekmek** : Yemin etmek. (DS XI s.4242)
- yendir etmek** : Alçak gönüllülük göstermek. (DS XI s.4244)
- yéndir étmeyh** : Bir şeyi, birini önemsemek. (DS XI s.4244)
- yendür etmek** : Bir şeyi, birini önemsemek. (DS XI s.4244)
- yensimi olmak** : Lahana turşusu, bozulmaya yüz tutmak. (DS XI s.4248)
- yerennik etmek** : Şaka yapmak. (DS XI s.4250)
- yerigin kalmak** : İsteği gerçekleşmemek, içinde kalmak. (DS XII s.4820)
- yer iğranmak** : Deprem olmak. (DS XI s.4251)
- yer iğranmak** : Deprem olmak. (DS XII s.4820)
- yer ırğanmak** : Toprak kaymak. (DS XI s.4251)
- yerik yermek** : Aşermek (gebe kadın.) (DS XI s.4251)
- yer kımranmak** : Deprem olmak. (DS XII s.4820)
- yérinden yainkmaq:** Yerinden oynamak, ayrılmak. (DS XI s.4251)

- yeruk yermek** : Aşermek (gebe kadın.).(DS XI s.4254)
- yerüklü olmak** : Aşermek (gebe kadın.).(DS XI s.4254)
- yerük yerimek** : Aşermek (gebe kadın.).(DS XI s.4254)
- yesir alma** : Esir alma (çocuk oyununda). (DS XI s.4255)
- yessir olmak** : Yolunda ölmek, kul kurban olmak. (DS XI s.4255)
- yete vurmak** : At, eşek, katırda arka ayak ön ayağa çarpmak, yaralamak. (DS XI s.4257)
- yetiğine varmak** : Farkına varmak, aslını anlamak. (DS XI s.4257)
- yetik olmak** : Anlamak, bilmek, aslını öğrenmiş olmak.(DS XI s.4257)
- yetiyh olmağ** : Anlamak, bilmek, aslını öğrenmiş olmak.(DS XI s.4258)
- yetuk olmak** : Anlamak, bilmek, aslını öğrenmiş olmak.(DS XI s.4259)
- yeyim yemek** : Rüşvet almak. (DS XI s.4261)
- yıbil yıbil yanmak** : Pırıl pırıl yanmak, parlamak. (DS XI s.4261)
- yığıla galmak I** : 1.Yığın biçiminde yükselmek.,2. Çoğalmak.(DS XI s.4262)
- yığıla galmak II** : Bayılmak. (DS XI s.4262)
- yığınak olmak** : Toplanmak, birikmek, bir araya gelmek. (DS XI s.4262)
- yığınak yapmak** : Toplanmak, birikmek, bir araya gelmek. (DS XI s.4262)
- yığı vurmak** : Davarı dinlendirmek için bir yere toplayıp yatırmak. (DS XI s.4262)
- yılıım yeme** : Büyük acı görerek çökme.(DS XI s.4263)
- yıkım virmek** : Büyük zarara sokmak. (DS XI s.4264)
- yıkıp yüklemek** : Zarar vermek. (DS XII s.4821)
- yıkıp yümürmek** : Zarar vermek. (DS XII s.4821)
- yıldır yıldır etmek** : Düz yüzeylerde, suda ışık oynaşmak, gökte yıldızlar pırıldamak. (DS XI s.4267)
- yıldır yıldır yanmak** : Pırıl pırıl parlamak. (DS XI s.4267)
- yıldız akmak** : Yıldız, kayıp yer değiştirmek.(DS XI s.4268)
- yıldızı barışmak** : Birbiriyle iyi geçinmek, dost olmak. (DS XI s.4268)
- yıldızı barışık olmak** : Birbiriyle geçinmek, dost olmak. (DS XII s.4821)
- yıldızı düşmek** : Ölümü yakın sayılmak. (DS XI s.4268)
- yıldızı söyünmek** : Alinyazısı kötüleşmek. (DS XI s.4268)
- yıldızları uymak** : Birbiriyle iyi geçinmek, dost olmak. (DS XI s.4268)

- yıldız sağılmak** : Yıldız kaymak. (DS XI s.4268)
- yıldız sünmek** : Yıldız kaymak. (DS XI s.4268)
- yılğın geçmek** : Avcılıkta, iki ateş arasında kalan av, hızla uçarak kaçmak. (DS XI s.4269)
- yılık vermek** : İşi aksatmak, ara vermek. (DS XI s.4270)
- yılına düşmek** : Bereketli, yağmuru bol bir yıla denk gelmek.(DS XI s.4270)
- yiğın gelmek** : Aşırı zorlamak, azgın biçimde belirlemek. (DS XI s.4276)
- yiğrenici olmağ** : Tiksinmek. (DS XII s.4822)
- yili dutmak** : Sara nöbeti gelmek. (DS XI s.4277)
- yilinden kaçmak** : Hiç sevmemek (birini). (DS XI s.4277)
- yimeği sırtına dutmak:** İşçinin yiyecek sorununu üstlenmemek. (DS XI s.4278)
- yincivermek** : Ovarak yıkamak. (DS XI s.4278)
- yirik yirmek** : Aşermek (gebe kadın.).(DS XI s.4279)
- yirine düşmek I** : Gelişip serpilebileceği toprağa düşmek (tohum bitki vb.). (DS XI s.4280)
- yirine düşmek II** : Kaygısız, üzüntüsüz, geçim derdinden uzak bir eve gelin gitmek. (DS XI s.4280)
- yirine gomak** : Yakışan, uygun düşen yere koymak. (DS XI s.4280)
- yirini yapmak I** : Yatağını yapmak. (DS XI s.4280)
- yirini yapmak II** : Kabul ettirilmek istenen bir düşüncenin, işin, durumun sözle hazırlığını yapmak. (DS XI s.4280)
- yir itmek I** : İz bırakmak. (DS XI s.4280)
- yir itmek II** : Yer tutmak, yer edinmek. (DS XI s.4280)
- yişinti olmak** : Pohpohlamayla elindeki avucundakini yedirmek. (DS XI s.4285)
- yoğurt çalmak** : Sütü yoğurt yapmak için mayalamak. (DS XI s.4286)
- yoklu düşmek** : Yoksullaşmak.(DS XI s.4287)
- yola çıkarmak** : Uğurlamak.(DS XI s.4288)
- yola çıkmak** : Uğurlamak.(DS XI s.4288)
- yola dakılmak** : Yola çıkmak.(DS XII s.4823)
- yola gelmek** : Direnmeyi bırakmak.(DS XI s.4288)
- yola gitmek** : Geçinmek, anlaşmak.(DS XI s.4288)

- yola koymak** : Uğurlamak. (DS XI s.4289)
- yola vurmak** : Uğurlamak. (DS XI s.4289)
- yola yatırmak** : Uslandırıp uysallaştırmak, inadını kırmak.(DS XI s.4289)
- yola yatmak** : Yola gelmek, uysallaşmak, alışmak.(DS XI s.4289)
- yolda kalmak** : Yolda, ereğine ulaşmadan ölüp kalmak. (DS XI s.4290)
- yol dutturmak** : Kendince bir yöntem uygulamak.(DS XI s.4290)
- yol etmek** : Uğurlamak.(DS XI s.4290)
- yol görünmek** : Yola çıkılması zorunlu olmak. (DS XI s.4290)
- yollara bakmak** : Özlemle beklemek. (DS XI s.4290)
- yollara dökülüşmek** : Herkes sokağa çıkmak. (DS XI s.4290)
- yollu olmağ** : Anlayış göstermek. (DS XI s.4291)
- yollu olmağ** : Geleneklere uygun davranmak. (DS XII s.4823)
- yolma yolmak** : Ot, ekin yolmak. (DS XI s.4291)
- yol olmak** : Gelenek, kural durmuna uymak.(DS XI s.4291)
- yolu doğrultmak I** : Kaçıp evin yolunu tutmak (hayvan). (DS XI s.4291)
- yolu doğrultmak II** : Ölümü yaklaşmak, hastalığı hızla ilerlemek.(DS XI s.4291)
- yolunu çekmek** : Arkadaşları arasında uygunsuz bir davranışı görülen, sözü duyulan kişi, onlara şölen vererek suçunu bağışlatmak.
(DS XI s.4292)
- yolunu paklamak** : Suçlu kişi, bir armağan ya da şölen vererek suçunu unutturmak.(DS XI s.4292)
- yol vermek** : İşten çıkarmak.(DS XI s.4292)
- yol virmek I** : İşten çıkarmak.(DS XI s.4292)
- yol virmek II** : Hızını arttırmak, (binit hayvanı için). (DS XI s.4292)
- yom vermek** : Düşüncesini söylemek. (DS XI s.4293)
- yon görmek** : Uygun görmek, yakıştırmak. (DS XI s.4294)
- yorulup arılmak** : Çok yorulmak.(DS XII s.4824)
- yoruvermek** : İş bozmak.(DS XI s.4299)
- yoza sürmek** : Hayvanı, bütün yaz, kırdan geceli gündüzlü otlaması için sürüye katıp sığirtmaçlara bırakmak. (DS XI s.4302)
- yoza etmek** : Filiz kırmak (bağcılıkta). (DS XI s.4303)
- yoza kalmak** : Kısır kalmak, ürün verememek. (DS XI s.4303)

- yozlak vurmak** : Oğlağı ölen keçiye başka bir oğlak alıştırmak.
(DS XI s.4303)
- yoz ürüme** : Yersiz, boş konuşmak. (DS XI s.4304)
- yöndemine getirmek** : Bir şeyi yapmanın sırasını, olanağını bulmak.
(DS XI s.4305)
- yöndemini bulmak** : Bir şeyi yapmanın sırasını, olanağını bulmak.
(DS XI s.4306)
- yöne gelmek** : Düzene girmek. (DS XI s.4306)
- yöne getirmek** : Düzene koymak. (DS XI s.4306)
- yön görmek** : Uygun görmek. (DS XI s.4307)
- yön kesmek** : Söz kesmek, karar vermek.(DS XI s.4307)
- yönlü gelmek** : Yararına olmak. (DS XI s.4307)
- yörebe sürmek** : İşte güçlük çıkarmak, yokuşa sürmek. (DS XII s.4824)
- yufka açmak** : Hamuru yufka durumuna getirmek.(DS XI s.4311)
- yufka yazmak** : Hamuru yufka durumuna getirmek.(DS XI s.4311)
- yuhu görmeyiş** : Düş görmek. (DS XI s.4313)
- yuka açmak** : Hamuru yufka durumuna getirmek.(DS XI s.4313)
- yumakomak** : Kapatmak, doldurmak, kalabalık etmek. (DS XI s.4315)
- yum gum etmek** : Hak yemek. (DS XI s.4316)
- yumkut etmek** : Örtbas etmek, gizlemek. (DS XI s.4316)
- yumsuluk olmak** : Bir yemeği, canı çok fazla istemek.(DS XI s.4316)
- yumurtaya gelmek** : Piliç, ilk kez yumurtlayacak duruma gelmek.(DS XI s.4318)
- yumuş ağızdan akmak** : Çok iş buyurmak.(DS XII s.4825)
- yumuş bitirmek** : Buyurulan bir işi yapmak. (DS XI s.4318)
- yumuş buyurmak** : İş buyurmak. (DS XI s.4318)
- yumuş dutmağ** : Buyruğu yerine getirmek, verilen işi yapmak.
(DS XII s. 4825)
- yumuş dutmak** : Söz dinlemek. (DS XI s.4318)
- yumuş istemek** : Bir iş, bir görev istemek. (DS XI s.4318)
- yumuş tutmak** : Verilen her işi yapmak,söz dinlemek. (DS XI s.4318)
- yurt dutmak** : Bir yere yerleşip kalmak. (DS XI s.4321)
- yuvadan uçmak** : Büyüyüp aile ocağından ayrılmak (DS XI s.4322)

- yuvasını yapmak** : Birini, iyice hırpalamak, dövüp uslandırmak.
(DS XI s.4324)
- yüğseğinden uçmak:** Kolayca erişilemeyecek şeyler istemek. (DS XI s.4327)
- yüğsekten atmak** : Övünmek. (DS XI s.4327)
- yüğsekten uçmak** : Kendisinin ya da malının değerini yüksek göstermeye çalışmak.(DS XI s.4327)
- yüke gelmek** : Üstüne yük yükletilebilecek çağa gelmek (hayvan için).
(DS XI s.4328)
- yükü yıkmak** : Gebe kadın, doğurmak.(DS XI s.4329)
- yüleme olmak** : Tüyü dökülmek. (DS XI s.4329)
- yüreğe inmek** : İnme inmek, felç gelmek. (DS XI s.4331)
- yüreği atmak** : Cesareti, atarı olmak. (DS XI s.4331)
- yüreği bayılmak** : Baygınlık geçirmek.(DS XI s.4331)
- yüreği çatlamak** : Çok korkmak. (DS XI s.4331)
- yüreği dayfalmak** : Yorgunluktan bitmek, çarpıntı geçirmek. (DS XI s.4332)
- yüreği döymek** : Yüreği dayanmak. (DS XI s.4332)
- yüreği fenikmek** : Yüreği çarpmak. (DS XI s.4332)
- yüreği galdırmamak** : Dayanamamak, çok üzölmek.(DS XI s.4332)
- yüreği galkmak I** : Coşkuya kapılmak, heyecanlanmak.(DS XI s.4332)
- yüreği galkmak II** : İğrenmek, tiksirmek.(DS XI s.4332)
- yüreği gitmek** : Bağırsakları bozulmak. (DS XI s.4332)
- yüreğine indirmek** : İnme inmesine neden olmak. (DS XI s.4332)
- yüreğine sağmak** : Pişmanlık duymak. (DS XI s.4332)
- yüreğini galdırmak I** : Tiksinti vermek. (DS XI s.4332)
- yüreğini galdırmak II:** Aşırı yürek çarpıntısı vermek, yüreğini oynatmak.
(DS XI s.4332)
- yüreğini goparmak:** Korkutmak.(DS XI s.4332)
- yüreği sürmek** : Bağırsakları bozulmak. (DS XI s.4332)
- yüreği yavıncımak** : Karnı acıkmak. (DS XI s.4332)
- yürek atmak** : Yürek çarpmak. (DS XII s.4826)
- yürek etmek** : Kusmak. (DS XI s.4333)
- yürek geçmek** : Karın acıkmak. (DS XI s.4333)

- yürek halkmak** : Yürek çarpmak. (DS XII s.4826)
- yürek oynamak** : Candan sevmek. (DS XI s.4333)
- yürek sıçramak** : Korkmak, ödü kopmak (DS XI s.4333)
- yürek sürmek** : Bağırsakları bozulmak. (DS XI s.4333)
- yürekten kesmek** : Hastalığı kökten yok etmek, sağaltmak.(DS XI s.4333)
- yürek yavıncılamak** : Karın acıkmak.(DS XI s. 4333)
- yürek yavuncumak**: Karın acıkmak. (DS XI s.4333)
- yür etmek** : Kusmak. (DS XI s.4333)
- yürük çekmek** : Aşermek. (DS XI s.4334)
- yütüklere karışmak**: Uzun süre görünmez olmak.(DS XI s.4334)
- yüzbar etmek** : Uzun süre görünmez olmak.(DS XI s.4335)
- yüzbar olmak** : Yüzleşmek, yüz yüze gelip hesaplaşmak anlaşmak.
(DS XI s.4335)
- yüzberi olmak** : Yüzleşmek, yüz yüze gelip hesaplaşmak anlaşmak.
(DS XI s.4335)
- yüz bozmak I** : Ekilen ve ekilmeyen tarlayı çatal sabanla bir kez sürmek.
(DS XI s.4335)
- yüz dutmak** : Çekinmemek, utanç duymamak.(DS XI s.4335)
- yüze çıkmak** : Kafa tutmak, karşılık vermek. (DS XI s.4335)
- yüze durdurmak** : Saygısızlık gösterip karşılık vermesine yol açmak.
(DS XI s.4335)
- yüze durmak** : Kafa tutmak, karşılık vermek. (DS XI s.4335)
- yüze gelmek** : Kafa tutmak, karşılık vermek. (DS XI s.4336)
- yüze getirmek** : Kötü davranarak baş kaldırmasına neden olmak.
(DS XI s.4336)
- yüz ekşitmek** : Surat asmak, hoşlanmadığını belli etmek.(DS XI s.4336)
- yüz ekşitmek** : Surat asmak, hoşlanmadığını belli etmek.(DS XII s.4827)
- yüze peçe yapmak** : Görüşmeden olumlu sonuç almak için, görüşülecek kişinin
bir sevdiğini yanında götürmek. (DS XI s.4336)
- yüz eşitmek** : Surat asmak, hoşlanmadığını belli etmek.(DS XI s.4336)
- yüzetmek I** : Yüzleştirmek. (DS XI s.4336)
- yüzetmek II** : Ismarlamak. (DS XI s.4336)

- yüzetmek III** : Kavun, karpuz toplarken irisini ayırmak. (DS XI s.4336)
- yüzetmek IV** : Aynı düzeye getirmek. (DS XI s.4336)
- yüz giri itmek** : Geri dönmek, geri döndürmek. (DS XI s.4336)
- yüzgöz olmak** : Sık sık bozuşmak, küsüşmek.(DS XI s.4337)
- yüz itmek** : Birbirine eklenecek iki şeyi düzenleyip uygulamak.
(DS XI s.4337)
- yüzkiri olmak** : Kusurlu, utanılacak durumda olmak. (DS XI s.4337)
- yüz olmak** : Kefil olmak. (DS XI s.4338)
- yüzü bozulmak** : Üzüntüden yüzü bembeyaz olmak. (DS XI s.4338)
- yüzü dutmak** : Çekinmemek, utanç duymamak.(DS XI s.4338)
- yüzün düşmek** : 1.Utanılacak duruma düşmek.,2. Değerini yitirmek (kimse için).
(DS XI s.4338)
- yüzünü almak** : Kaymağını almak (süt, yoğurt vb. için). (DS XI s.4339)
- yüzünü gızartmak** : 1.Bir şey isteme utancını göze almak.,2.Birini utandırmak.
(DS XI s.4339)
- yüz vurmak** : Başvurmak, bir şey istemek. (DS XI s.4339)
- yüz vuruşturmak:** Yüzleştirmek. (DS XI s.4339)
- yüz yümek** : Yeni evliler, kavgasız, gürültüsüz geçinmek. (DS XI s.4339)

-Z-

- zağal olmak I** : Av hayvanı, avcıdan kaçabilir ustalıkta olmak. (DS XI s.4341)
- zağal olmak II** : Ekin kökü kuruda kalmak.(DS XI s.4341)
- zağ vermek** : Pohpohlamak, övüp hız vermek. (DS XI s.4343)
- zağma sıyırtmak**: 1.Abartılı, çalımlı konuşmak.,2.Kendini beğenmek, yüksekten bakmak. (DS XII s.4829)
- zamanını bulmak**: Uygun vakit, elverişli durum sağlamak.(DS XI s.4345)
- zaman virmek** : 1.Zaman ayırmak.,2. Zaman bırakmak.(DS XI s.4345)
- zanağı etmek** : Alay etmek, eğlenmek. (DS XII s.4829)
- zanaka etmek** : 1.Bir şeyi aklına takmak, hep ondan sözetmek.,2. Alay etmek. (DS XI s.4346)
- zangada kalmak**: Korkup birden durmak.(DS XI s.4347)
- zañk geçmek** : Kazık, zor kakılmak, güçlkle geçmek. (DS XI s.4347)
- zanta atmak** : Şişinmek, övünmek.(DS XI s.4348)
- zañzuñ itmek** : Kaba, ağır sözlerle atıp tutmak. (DS XI s.4348)
- zarbı artmak** : Azıtmak, şiddetlenmek (ağrı, sancı için). (DS XI s.4348)
- zar dutunmak** : Çarşaf giyinmek, çarşaflanmak. (DS XI s.4349)
- zarı geçmek** : Çürümek, işe yarama dönemi geçmek.(DS XI s.4349)
- zarılık getirmek** : Usançla sızlanmak. (DS XI s.4349)
- zarıncı olmak** : Sıkıntı ve yokluktan acınacak duruma düşmek. (DS XII s.4830)
- zarı zehti kesilmek** : Çok yorulmak, bitkin düşmek. (DS XI s.4349)
- zart atmak** : Abartarak kendini övmek, abartılı konuşmak. (DS XI s.4351)
- zart atmak** : Abartarak konuşmak, kendini övmek.(DS XII s.4830)
- zarta atmak I** : Abartarak kendini övmek, abartılı konuşmak. (DS XI s.4350)
- zarta atmak II** : Yellenmek.(DS XI s.4350)
- zart zart itmek** : Yüksekten atıp tutmak. (DS XI s.4351)
- zart zurt etmek** : Yüksekten atıp tutmak (DS XI s.4351)
- zart zurt etmek** : Abartarak konuşmak, kendini övmek (DS XII s.4830)
- zart zurt itmek** : Abartarak konuşmak, kendini övmek.(DS XI s.4351)
- zat etmek** : Kesici gereçleri bilemek, çeliklemek. (DS XI s.4351)
- zavar öğütme** : Boş, anlamsız konuşma.(DS XII s.4830)
- zaya etmek** : Yitirmek. (DS XII s.4831)

- zayıf itmek** : Zayıflatmak. (DS XI s.4354)
- zibelleş olmak** : Bela olmak, ardılmak. (DS XI s.4354)
- zibelleş olmak** : Bela olmak. (DS XII s.4831)
- zebil etmek** : Yağlamak. (DS XI s.4355)
- zebil olmak** : Dökülüp saçılmak, işe yaramaz duruma gelmek.
(DS XI s.4355)
- zebil olmak** : 1.Bakımsız olmak.,2.Yokluk çekmek. (DS XII s.4831)
- zehi geçmek** : Açlıktan içi bayılmak, gücü tükenmek. (DS XI s.4356)
- zehi geçmek** : Bunalmak, ateş basmak. (DS XII s.4831)
- zehinde dutmak** : Öğrendiğini unutmamak. (DS XI s.4356)
- zehinde galmak** : Bellenen şey unutulmamak. (DS XI s.4356)
- zehinden geçirmek** : Bir an düşünmek. (DS XI s.4356)
- zehin yormak** : Bir konu üstünde uzun boylu düşünmek. (DS XI s.4356)
- zehirden şifa ummak** : Güç durumda kalınca en olmadık şeyden yarar beklemek.
(DS XI s.4356)
- zehirini almak** : Avutucu sözlerle birinin acılarını dindirmek.
(DS XI s.4356)
- zehirini dökmek** : Dertlerini anlatmak. (DS XI s.4356)
- zehir itmek** : Tatsızlık çıkararak içe sindirmemek. (DS XI s.4356)
- zehle dökmek** : Kafa şişirmek. (DS XI s.4356)
- zehlesi gitmek** : İğrenmek, nefret etmek.(DS XI s.4356)
- zehmi basmak** : Ruhsal bunalıma düşmek. (DS XII s.4831)
- zehne girmek** : Öğrenmek. (DS XI s.4356)
- zehne gomak** : Söyleneni aklında tutmak, unutmamak.(DS XI s.4356)
- zehne sığmak** : Kavranılır, anlaşılır durumda olmak. (DS XI s.4356)
- zehni açılmak** : Kavrayışı gelişmek. (DS XI s.4356)
- zehni almak** : Anlayıp kavramak. (DS XI s.4357)
- zehni dakılmak** : Bir şey üstünde durmak, düşünmek.(DS XI s.4357)
- zehni dırmalamak** : Aşırı kaygı uyandırmak, düşünmeye zorlamak.
(DS XI s.4357)
- zehnini bozmak** : Delirmek, ussal dengesini yitirmek.(DS XI s.4357)
- zehni saplanmak** : Bir konu üstünde sürekli düşünmek.(DS XI s.4357)

- zehni yatmak** : Bir işin olabileceğini kabullenmek. (DS XI s.4357)
- zek zek atmak** : Zonklamak.(DS XI s.4357)
- zemberek vurmak** : Kan almak için zemberek denilen kan alma aracını gövdenin bir yerine vurmak.(DS XI s.4359)
- zenk almak** : Çakılan çivi yerine oturmamak, altı boşa gelmek. (DS XI s.4360)
- zergalmak** : Çok ve ses çıkararak titremek, sarsılmak. (DS XI s.4361)
- zeri zahtı kesilmek** : Gücü kalmamak. (DS XI s.4362)
- zevda olmak** : Seviye tutulmak. (DS XI s.4363)
- zevk etmek** : Alay etmek. (DS XI s.4363)
- zey gezmek** : Gelin gezdirmek. (DS XI s.4363)
- zıban gelmek** : Direnmek. (DS XI s.4364)
- zıbıdı çıkmak** : Yağmurda çok ıslanmak. (DS XI s.4364)
- zıbık tutmak** : Bir işte uzun süre çalışmak. (DS XI s.4364)
- zıfırı bitirmek** : Ölmek(argo). (DS XI s.4366)
- ziğ virmek** : Azarlayarak uyarmak. (DS XI s.4366)
- zih çekmek** : Kıyısına şerit geçirmek.(DS XI s.4366)
- zık çalmak** : Oyunda yenilenin ayaklarından tutarak kalçasını yere vurmak. (DS XII s.4834)
- zık demek** : Birdenbire düşülen yerde zık sesi çıkarmak. (DS XI s.4367)
- zıkka çalmak** : Karga tulumba edip yere vurmak. (DS XI s.4367)
- zıkka çalmak** : Oyunda yenilenin ayaklarından tutarak kalçasını yere vurmak. (DS XII s.4834)
- zıldır zıldır dolaşmak** : Başiboş, işsiz dolaşmak. (DS XII s.4834)
- zıldır zıldır olmak** : Yırtık pırtık olmak. (DS XII s.4834)
- zilgıdı yemek** : Azarlanmak. (DS XI s.4368)
- zilgıt vermek,zilgıt virmek** : Döverek ya da azarlayarak gözdağı vermek. (DS XI s.4369)
- zilgıt yemek** : Azarlanmak. (DS XI s.4369)
- zilhit vermek** : Kışkırtmak. (DS XI s.4369)
- zimbaya vurmak** : Oyunda ceza vermek. (DS XI s.4369)

zımbuk atmak	: Yumruk atmak. (DS XI s.4370)
zıngadan kalmak	: Korku ve şaşkınlıkla duralamak. (DS XI s.4372)
zıngaya vurma	: Arka üstü yatırma, yere vurma. (DS XI s.4372)
zıngıdı basmak	: Bağırarak ağlamak. (DS XI s.4372)
zınka vurma	: Arka üstü yatırma, yere vurma. (DS XI s.4373)
zıpırdak düşmek	: Kaçmak.(DS XI s.4374)
zırgıf vermek	: Sıkıştırmak. (DS XI s.4377)
zırıncıya düşmek	: Ezilmek, üzülme. (DS XI s.4377)
zırta gelmek	: Ters davranmak, zıt gitmek. (DS XII s.4836)
zırt getmek	: Ters davranmak, zıt gitmek. (DS XII s.4836)
zırt vurma	: 1.Ters davranmak.,2.İş olmamak. (DS XII s.4837)
zırzop almak	: Köy gençleri gelin arabasının önünü keserek armağan, sevinmelik almak.(DS XII s.4837)
zıvanadan çıkmak	: Aklını oynatmak, delirmek. (DS XII s.4837)
zıvgar olmak	: Sataşmak. (DS XII s.4837)
zıvgar yapmak	: Arabaya iki çift at koşmak. (DS XI s.3482)
zibidi çıkmak	: İyice ıslanmak. (DS XII s.4838)
zibil dağıtmak	: Gübrelemek. (DS XI s.4385)
zifire dönmek	: Yağlanıp kirlenmek.(DS XI s.4385)
zifiri azmak	: Öfkelenmek. (DS XI s.4385)
zifiri azmak	: Kızmak, öfkelenmek. (DS XII s.4838)
zifiri bulanmak	: Hoşa gitmemek. (DS XII s.4838)
ziğ olmak	: Sevinmek, coşmak. (DS XII s.4838)
zil çarpmak	: Zille oynamak. (DS XI s.4386)
zilif olmak	: Eski mahalle mektebini bitirmek. (DS XII s.4838)
zilim etmek	: Sıkıntı vermek, bunaltmak. (DS XII s.4838)
zilingir kesilmek	: Çok acıkmak, açlıktan gücü tükenmek. (DS XI s.4387)
ziller dakınmak	: Aşırı sevinç göstermek. (DS XI s.4387)
zilliyi kırmak	: Karnını doyurmak (argo). (DS XI s.4387)
zipitmek	: Koşmak. (DS XI s.4389)
zirincitmek	: Sıkıntı vermek. (DS XII s.4839)
ziv olmak	: Gizlice kaçmak. (DS XII s.4839)

- zivanadan çıkmak** : 1.Öfkelenmek.,2.Uygunsuz davranmak, taşkınlık göstermek. (DS XII s.4839)
- zivri azmak** : Sinirlenmek. (DS XI s.4390)
- zivriğini almak** : Yalvarmak, acımasını uyandırmak. (DS XI s.4390)
- ziyan itmek** : Boşa harcamak. (DS XI s.4391)
- ziyan kesmek** : Verilen zararın karşılığını para olarak almak. (DS XI s.4391)
- zomburu tutmak** : Çok üzölmek. (DS XI s.4393)
- zom zom gezmek** : İşsiz güçsüz dolaşmak. (DS XI s.4393)
- zom zom itmek** : Debelenip, sallanmak. (DS XI s.4393)
- zong zong sokuldamak** : Zonklamak. (DS XI s.4394)
- zonk zonk atmak** : Zonklamak.(DS XI s.4394)
- zonk zonk etmek** : Zonklamak.(DS XI s.4394)
- zon zon gezmek** : Boş, işsiz dolaşmak. (DS XI s.4394)
- zon zön gezmek** : Boş, işsiz dolaşmak. (DS XI s.4394)
- zopa atmak** : Sopayla dövmeK. (DS XI s.4394)
- zop zop çıkmak** : Birdenbire gelmek. (DS XI s.4395)
- zora gitmek** : Gücenmek. (DS XI s.4395)
- zora goşmak** : Yerine getirilmesi güç koşullar öne sürmek. (DS XI s.4395)
- zor etmek** : 1. Direnmek., 2. Saldırmak. (DS XI s.4395)
- zor görmek** : Basınca, baskıya, çarpmaya uğramak. (DS XI s.4395)
- zor itmek** : 1.Direnmek.,2.Saldırmak. (DS XI s.4395)
- zort atmak** : Bebek salya akıtmak.(DS XII s.4841)
- zort zort itmek** : Çalım satmak. (DS XI s.4397)
- zortu geçmek** : Çalım satamayacak duruma gelmek. (DS XI s.4396)
- zortunu çıkarmak** : Tadını kaçırmak. (DS XI s.4397)
- zot etmek** : Kazma, balta gibi araçları çelik ekleyerek onarmak. (DS XI s.4397)
- zot etmek** : Eskimiş madensel araçlara kaynakla ek yapmak. (DS XII s.4841)
- zoval döşemek** : Gereksiz konuşmak. (DS XI s.4398)

- zön zön gezmek** : İşsiz, başıboş gezmek. (DS XI s.4399)
- zöv zöv gezmek** : İşsiz, başıboş gezmek. (DS XI s.4400)
- zumbuk atmak** : Yumruk atmak. (DS XI s.4400)
- zuy tutmak** : Zurnacının yanında başka bir zurnacı tek ses çıkarmak.
(DS XII s.4841)
- zülbiyeden geçirmek** : Tülbentten süzmek. (DS XI s.4402)
- züyüt olmak** : Ölmek. (DS XI s.4402)

SONUÇ

Derleme Sözlüğündeki birleşik eylemler ile ilgili yapılan bu çalışmada 6622 adet birleşik eylem tespit edilmiş ve çalışmamızın sonuna sözlük olarak eklenmiştir. Derleme Sözlüğünün ek cildindeki birleşik eylemler sözlüğün sonuna ek olarak değil sözlüğün bütünü içerisine alfabetik sıraya göre yerleştirilmiş ve anlamları, cilt ve sayfa numaraları yanında belirtilmiştir. Sözlüğün normal ciltlerindeki birleşik eylemin ek ciltte de var olması bir tekrar gibi görünmektedir. Ancak ek cilt, aynı birleşik eylemin farklı anlamda ya da aynı anlamda olsa dahi farklı yörelerden derlenmesi ve eksik olan derleme malzemesinin sözlüğe eklenmesiyle oluşturulmuştur.

1. Derleme Sözlüğünde tespit ettiğimiz birleşik eylem sayısı 6622 'dir. Bu birleşik eylemler içerisinde 832 farklı yardımcı eylem bulunmaktadır. 832 yardımcı eylemden, aynı eylemin pasiflik, ettirgenlik, olumsuzluk (bak-baktır, as-asıl-, çıkar-çıkart, öt-öttür- sark-sarkıtmak, sön-söndürmek, yap-yapmamak, yırt-yırtılmak) ekleriyle oluşturulanlar çıkarıldığında kalan yardımcı eylem sayısı 722'dir.

En çok kullanılan yardımcı eylemler, aşağıda sıralanmıştır.

ET- 1036, ET- Fiilinin diğer fonetik varyantı olan İT- 112, OL- 950, VER- 211, VER- fiilinin diğer fonetik varyantı olan VİR- 25, AT- 213, GEL- 193, AL- 187, DÜŞ- 120, ÇEK- 109, YAP- 100, ÇIK- 98, DUR- 96, ÇAL- 94, ÇIKAR- 63, AÇ- 23, BAĞLA- 41, BAS- 42, BIRAK- 19, BOZ- 16 , ÇEVİR- 14, DE- 14, DEĞ- 13, DÖK- 18, DÖN- 38, DUT- 37, GAL- 36, GEÇ- 67, GET- 14, GETİR- 43, GİR- 22, GİR- 147, GO- 22, GÖR- 36, GÜL- 10, İVER- 32, İVER- 25, KAL- 91, KALDIR- 17, KALK- 22, KES- 46, KESİL- 23, KIL- 10, KONUŞ- 25, KOY- 22, KUR- 22, OTUR- 35, SAL- 12, TUT- 109, VUR- 77, YAP- 100, YAT- 28, YE- 25, YÜRÜ- 25

Bir ad unsuru ile bir yardımcı eylemden kurulan birleşik eylemlerde Türkiye Türkçesinde en çok kullanılan yardımcı eylemler et- ve ol-'dur. Derleme Sözlüğünde de en çok kullanılan yardımcı eylemler Türkiye Türkçesindeki gibi ET- ve OL- 'dur.

2. Anadolu ağızları, Türk boylarının Anadolu'ya göçleriyle beraber getirdikleri eski devirlere ait söz varlığını büyük oranda korumuştur. Ancak Anadolu'da zengin kültür ve medeniyet unsurları ile karşılaşılması, yeni bir yaşam biçiminin doğurduğu ihtiyaçlar karşısında yeni kavramlara karşılıklar türetilmiş ya da kullanılan sözcüklere yeni anlamlar yüklenmiştir. Bundan dolayı Türkiye Türkçesinin yazı dili ile Anadolu ağızları arasında ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz varlığı açısından önemli bazı ayrılıklar ortaya çıkmış ve Anadolu ağızlarının söz varlığına yansımıştır.

3. Derleme Sözlüğündeki birleşik eylemlerin söz varlığını incelediğimizde Türkiye Türkçesinde bulunan sözcüklere ek olarak sayıları az da olsa Eski Türkçe, Arapça, Farsça, Yunanca, Rumca, Macarca, Fransızca, İtalyanca, Bulgarca sözcükler tespit edilmiştir. al, aytmak, ağmak, anlak: Eski Türkçe, zâr : Farsça, küçen : Bulgarca, palaska : Macarca, horon : Yunanca, evlek : Rumca gibi alıntı sözcükler tespit edilmiştir.

Birleşik eylemlerin yapısının oluşumunda ikilemelerin ağızlardaki kullanımı çok yaygındır. Çalışmamızın sonundaki sözlükte 600' e yakın ikileme tespit edilmiştir. İkilemelerin kuruluşunda yansıma sözcükler önemli bir yer tutmaktadır. *bangır bangır* konuşmak, *coldur coldur* coldurdamak, *hörül hörül* içmek, *kepür küpür* konuşmak, *lömbür lömbür* itmek, *kığıl kığıl* etmek, *kort kort* yürümek, *lağur luğur* etmek.

4. Birleşik eylemlerin oluşumunda ağız, baş, dil, el, göz, yüz gibi organ adlarından büyük ölçüde faydalanılmıştır. Bu gruptaki birleşik eylemler asıl anlamının dışında kullanıldığı için deyim anlamı içermektedir.

Derleme Sözlüğündeki birleşik eylemleri incelediğimizde deyim anlamı taşıyanların deyim anlamı taşımayanlara oranla daha fazla olduğu gözlenmiştir. Bunun sebebi olarak halk ağızlarından derleme yapılırken özellikle Türkiye Türkçesinde olmayan ve deyim anlamı taşıyan birleşik eylemlerin derlenmesine özen gösterildiği söylenebilir. Derleme Sözlüğünde deyim anlamı taşıyan birleşik eylemlerden örnek olarak seçtiklerimiz aşağıda sıralanmıştır.

aba gibi atmak, başgelmek, başına ekmek çağırmak, bir şeysinmemek, çivi kıvratmak, demonu yerinde olmak, derisini doldurmak, dümen çevirmek, eli başına yetmek, erkin koymak, fırtık vermek, gönül koymak, gözündeki olmak, haşıl gibi olmak, irhar vermek, içine ılıtmamak, içe yidirmek, kan tutmağ, koşaca karımak, körük virmek, linge kaldırmak, nakış toplamak, nefes değmek, olta vurmak, ortaya söylemek, ödeği kopmak, öz yaka olmak, pendem vermek, pirecik devecik olmak, sığığını un itmek, sırtının üstünden görmek, suya varmadan çemrenmek, şeytanları haylamak, taş elinde olmak, tefil düzmek, tıngırına saymamak, ucunu kaçırarak, ut altında kalmak, ümüğü düşmek, üstünden çıkmak, üzerine sürmek, vidi vidi yemek, yağlı ballı olmak, yala dönmek, yan cızmak, zehir itmek, zon zon gezmek, züyüt olmak

5. Birleşik eylemlerde tespit ettiğimiz en yaygın ses değişiklikleri, k>g, t>d, k>h'dir.

k>g

fas galdırmak, gadit gomat, gamanıp galmak, ganetmek, garaltıya söylemek, gatıf garişmağ, gücü üzülmeğ, gün gavışmak, hesse gapmak, ıssız kaçmak, imik garıncalanmak, kösteği gırmak, malağını eymeğ, mañgıhıp galmak, ocağı garalmak, oñ bihmeg, sallaşıkta galmak, söz altında galmamak, şaha galkmak, termaş galmak, tetiğe gomat, tırısı gıymak, tikine goşmağ, tükrüğü goyalmak

t>d

elden dutmak, idekakmak, küsü dutmak, nikah kesdirmek, okundu göndermek, ot sökdürmek, sekilgen dutmağ, söz dutmak, şum dutmağ, tolu kesmek, uğuru dutmak,

yasdıhlı konuşmak, *yola* dakılmak, *yol* dutturmak, *yöndemine* getirmek, *yöndemini* bulmak, *yumuş* dutmağ, *yumuş* dutmak, *yurt* dutmak, *yüz* dutmak, *yüzü* dutmak, *zar* dutunmak, *ziller* dakınmak

k> h

peteyh sağmağ, *pilingirlik* yapmağ, *pilōv* çeçmek, *pisyas* olmağ, *salıgını* almağ, *sallantuda* olmağ, *sargun* olmağ, *sav sav tav tav* olmağ, *sırıh* atmak, *sırıh* sıırmağ, *sırsıhım* olmağ, *soyuhluğ* düşmek, *soyunağ* vurmağ, *söz* saymağ, *su* boylatmağ, *suç* basırmağ, *suyunnan* ağmağ, *şapildik* çalmağ, *şarlatannıh* etmek, *şer* atmağ, *şor* çıharmak, *tike tike* bağmağ, *toh* olmak, *tortop* oturmağ, *tülek* olmağ, *tüyü bozuh* olmak, *ummağ* olmak,

6. Çalışmamızın şekil bilgisi bölümünde birleşik eylemlerin tüm sözcükleri yapım ekleri açısından incelenmiştir. Addan ad türeten 46 ek, eylemden ad türeten 47 ek, addan eylem türeten 10 ek ve eylemden eylem türeten 15 ek tespit edilmiştir. Ancak yapım ekleri ağızlardaki ses çeşitliliğinden dolayı farklı fonetik varyantlarda şekillenmiştir.

Sonuç olarak Derleme Sözlüğündeki tüm birleşik eylemler; tespit edilmiş olup ses ve şekil bilgisi bakımından incelenmiştir. Birleşik eylemlerle ilgili yapılacak bundan sonraki çalışmalara katkı sağlaması amacıyla birleşik eylemler sözlük olarak çalışmamızın sonuna eklenmiştir.

KAYNAKLAR

AKAR, Ali, Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları, **Turkish Studies**, S.Volume 1 Issue 2, Erzincan, 2006,s.37-53.

AKAR, Ali, Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları, **Turkish Studies**, S. Volume 1 Issue 2 2006, Erzincan, s.37-39.

AKSAN, Doğan, Atabay, Neşe, Kutluk,İbrahim, Özel, Sevgi **Sözcük Türleri**, TDK Yay., Ankara, 1983.

AKSAN, Doğan, **Türkçenin Gücü**, İstanbul, 1990, s. 83-84.

BANGUOĞLU, Tahsin **Türkçenin Grameri**, TDK Yay.,Ankara, 1986.

BANGUOĞLU, Tahsin, Oğuz Lehçesi Üzerine, **TDAY Belleten**, Sayı183,1960, s. 23-25.

BİLGEGİL, Kaya, **Türkçe Dilbilgisi**, Salkım Söğüt Yay.,İstanbul,1984.

BULUÇ, Saadettin, Anadolu Ağızları Bibliyografyası, **Türkiyat Mecmuası 7-8 (1940-1942)**,s.327-333.

BURAN, Ahmet, **Anadolu Ağızları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., Ankara, 7 Mayıs 1997

CAFEROĞLU, Ahmet, Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Ünlü Değişmeleri, **TDAY Belleten 1964**, Ankara 1989, s. 1-33.

CAFEROĞLU, Ahmet, Azerbaycan ve Anadolu Ağızlarındaki Moğolca Unsurlar, **TDAY Belleten**, TDK Yay.,1954, s.1-10.

CAFEROĞLU, Ahmet, **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1993.

DEMİR, Nurettin Ağız Sözlükçülüğü, Ankara, **Kebikeç**, S.7-8,1999,s s.67-75.

DENY, Jean, **Türk Dili Grameri**, (Çev.Ali Ulvi),İstanbul,1941.

DEVELİ, Hayati, Eski Türkiye Türkçesi Ağzlarının Sınıflandırılmasında Morfolojik Esaslar, **Türk Bilig**, 2002/4, Ankara, 2002, s. 117-124.

DOĞAN, Enfel, Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Gupları ve Kullanılışları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1997.

Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü, TDK Yay., Ankara, 1948. s.416.

EDİSKUN, Haydar, **Türk Dil Bilgisi**, Remzi Yay., İstanbul,1988.

ERCİLASUN, Ahmet Bican, Batı Türkçesinin Doğuşu, **Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988**, TDK Yay.,1996,s.39-45.

Eren, Hasan, Anadolu Ağzlarında Rumca,İslavca ve Arapça Kelimeler, **TDAY Belleten S.183**,1960,TDK Yay.,1963, s.295-297.

EREN, Hasan, Anadolu Türkçesinde Yabancı Öğeler, **TDAY Belleten**, 2003 S.,s.157-176.

ERGİN,Muhammed **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yay., İstanbul, 1984,s. 336-388.

ERİMER, Kayahan, Anadolu ve Rumeli Ağzları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi, **TDAY Belleten**, 1970, s.211-236.

GABAİN, A. Von **Eski Türkçenin Grameri**, Çev: Mehmet Akalın, TDK Yay., Ankara, 2007

GABAİN, Annamaria Von Türkçede Fiil Birleşmeleri, **TDAY Belleten**, Sayı:1953/2, TDK Yay.149,1988,s.16-28.

GEMALMAZ, Efrasiyap Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler, **Türk Kültürü Araştırmaları**, Halil Fırat Alasya'ya Armağan, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1989.

GENCAN, Tahir Necat **Dil Bilgisi**, TDK Yay.,Ankara, 1979.

GENCAN, Tahir Nejat, EDİSKUN, DÜRDER, Enver Haydar, GÖKŞEN, Baha Naci, **Yazın Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 1974. s.168.

GÖĞÜŞ, Beşir Türkçede Birleşik Kelime Oluşumu, **TDAY Belleten (1962)**, TDK Yay.,1988,s.245-264.

GÖKDAYI, Hürriyet, Sebzecioğlu, Turgay, Geçiş Aşamasında olan +cA Ekinin Türü, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Ocak 2006, C: XCI, S. 649**, s. 61-71.

GÜLENSOY, Tuncer, **Anadolu ve Rumeli Ağzları Bibliyografyası**, KB Yay.,Ankara, 1981.

HACIEMİNOĞLU, Necmettin **Karahanlı Türkçesi Grameri**, Ankara, TDK Yay.1996.

HACIEMİNOĞLU, Necmettin **Yapı Bakımından Türk Dilinde Fiiller**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1991.

HATİBOĞLU, Vecihe, **Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, Ankara, 1972.

HATİBOĞLU, Vecihe, **Türkçenin Söz Dizimi**, TDK Yay.,Ankara,1982.

Hatiboğlu, Vecihe, **Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**,TDK Yay., Ankara,1972.

HENGİRMEN, Mehmet, **Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Engin Yayınevi, Ankara, 1999.

İPEK, Birol, **Anadolu Ağzlarında Yabancı Kelimeler (Fonetik İnceleme)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ,1997

İŞLEK, Gülnaz, **Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi'nde Birleşik Fiil Fonksiyonları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Dokuz Eylül Üniversitesi, 2001, İzmir.

KANAR, Mehmet **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Derin Yay. İstanbul, 2005.

KARAHAN, Leyla, **Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması**, Akçağ Yay.,Ankara, 1996.

KARAHAN, Leyla, **Türkçede Söz Dizimi Cümle Tahlilleri**, Ankara, Akçağ Yay.,1995.

KAŞGARLI MAHMÛD, **Divânü Lugâti't-Türk** (çev:Seçkin Erdi, Serap Tuğba Yurteser), Kabalcı Yay. İstanbul, 2005.

KOÇ, Nurettin, **Yeni Dil Bilgisi**, İnkılap Yay.İstanbul, 1992.

KONONOV, Andrey Nikolayeviç, **Grammatika Sovremennogo Turetsogo Literaturnogo Yazıka (Çağdaş Türk Edebi Dilinin Grameri)** (Çev. Sabit Paylı),Sovyet İlimler Akademisi Basımevi, 1956,TDK Yay.,1956, s.285-339.

KORKMAZ, Zeynep Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu,**TDAY Belleten**, Ankara, 1971, s.21-22.

KORKMAZ, Zeynep Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri, **TDAY Belleten**, 2004, s.99-100.

KORKMAZ, Zeynep, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara,1992.

KORKMAZ, Zeynep, **Nevşehir ve Yöresi Ağızları**, TDK Yay.582, Ankara,199.

KORKMAZ, Zeynep, Oğuz Türkçesinin Tarihi Gelişme Süreçleri, **Turkish Studies**, S.Volume 5 Issue 1 2010,s.1-5

KORKMAZ, Zeynep, Türk Dilinin Eski Kültür Mirasının Anadolu Ağızlarındaki Devamı, **TDAY Belleten** s.159-167

KORKMAZ, Zeynep, Türk Dilinin Eski Kültür Mirasının Anadolu Ağızlarındaki Devamı, **TDAY Belleten**, S.42 1999I-II, Ankara, 2003, s. 159-160

KORKMAZ, Zeynep, Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları, Temmuz 1998, **TDAY Belleten C: 1998/II, S: 559**, s. 3-14.

KORKMAZ, Zeynep, **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**,TDK Yay., Ankara, 2003.

KURUTAŞ, Mehmet Ali, **Sürgün'de Birleşik Eylemler**,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1997, Adana.

MANSUROĞLU, Mecdut Türkiye Türkçesinde Birleşim ve Yazılışları Üzerine, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Sayı C.VIII ,1 Kasım 1958, s.35-38.

MANSUROĞLU, Mecdut, Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu, **TDAY Belleten 1959**, Ankara 1988, s.80-93.

ÖZEK, Fatih, **Türkiye Türkçesi Ağzlarının Şekilbilgisi**, Fırat Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2003, s.258-259.

SEV, Gülsev **Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı**, TDK Yay.,Ankara, 2001.

ŞEYLAN, Ali, **Türkçede Birleşik Fiiller**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul,1997.

ŞİMŞEK, Rasim **Örneklerle Türkçe Söz Dizimi**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., Trabzon.

TEKİN, Talat, **Orhon Türkçesi**, Sanat Kitapevi, Ankara, 2000.

TEKİN, Talat, **Orhon Yazıtları**, TDK Yay., Ankara, 2008.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri **Eski Türkiye Türkçesi**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1994.

TOPRAK, Funda, **Harezmi Türkçesinde Fiil**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2002.

Türkiyede Halk Ağzından Derleme Sözlüğü C. I-12, TDK Yay., Ankara Üniversitesi basımevi,1993.

VARDAR, Berke ,N. Güz, E. Öztokat, M .Rifat, O. Senemoğlu, E. Sözer, **Dilbilim Dilbilgisi ve Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara,1980.

YİĞİTBAŞI, Hatice, Bugünkü Uygur Türkçesinde Birleşik Fiiller, **TDAY Belleten 1999**, s.365-380.

ZEYNALOV, Ferhad, Türk Dilinde Bileşik Sözcükler Sorunu, **Bilimsel Bidiriler** 1972, TDK Yay. 413., 1975, s.511-518.

ZEYNALOV, Ferhad, **Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi**, Çev. Yusuf Gedikli, İstanbul, 1993.

<http://tdkterim.gov.tr/bts/>(15.01.2010)

<http://tez2.yok.gov.tr/>(erişim tarihi 28.12.2009)

<http://tdkterim.gov.tr/ttas/> (erişim tarihi 01.11.2009)

ÖZGEÇMİŞ

Öğrenim

- 1980’de Kars’ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kars’ta tamamladı.
- 2006 yılında Uludağ Üniversitesi Fen-edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde lisans öğrenimini tamamladı.
- 2007 yılında Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans öğrenimine başladı.

Görevler

- 2000 yılında Uludağ Üniversitesinde devlet memurluğuna atandı.
- 2000-2006 Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi
- 2007 – devam ediyor, Kafkas Üniversitesi Dış İlişkiler Ofisi
- Erasmus Personel Eğitim Alma Hareketliliği
Adam Mickiewicz Üniversitesi, Poznan- Polonya, 07-11.06.2010

Projeler

1. TR-12-116-2008-R1 Referans numaralı “Evdeki Kitaplar Okula” adlı Avrupa Birliği Eylem 1.2 Gençlik Projesi. (Proje Sorumlusu)
2. Unesco Bresce / Dır / Mg / 2009 1296 / Contact Afc-4500083748 Referans Numaralı Kars İlinin Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritalandırılması Projesinde Proje üyeliği.
3. Kafkas Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi 2009 FEF 15 Türkiyede Marka Dili ve Ürün Adlarının Dilbilimsel Açından İncelenmesi. (araştırmacı olarak)

Yayımlar

- Aysun Laçın, **Kars, Ardahan,İğdır Ağzlarında Eski Türkçe Söz Varlığı**, II. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağzı Araştırmaları Çalıştayı, Kars, 2009.